

Hämeen linnan tutkimustöiden muistiinpanot
vuodelta 1956.

Vuoden 1956 muistiinpanojen sisällysluettelo

Huone 5	A.Sinisalo	3
Itäinen rundeli	K.Drake	4 - 8
Ulkopiha	" , A.Heimala	10 - 14
Linnanpiha	"	16 - 22
Luoteisvintti	"	24 - 25
III-kerroksen ristikäytävä,	A.Sinisalo	27 - 28
II -kerroksen ristikäytävä,	"	30 - 34
IV -kerroksen ristikäytävä,	K.Drake	36 - 37
Huone 32	K.Drake	39 - 40
Huone 3	A.Sinisalo	42 - 44
Huone 4	"	46 - 56
Huone 8	A.Heimala	58 - 63
Huone 11	A.Sinisalo	65 - 71
Huone 12	"	73 - 78
Huone 13	"	80 - 84
Huone 14	"	86 - 93
Huone 15	"	95 - 105
Huone 16	K.Drake	107 - 108
Huone 17	"	110 - 114
Huone 20	A.Heimala	116 - 123
Huone 21	"	125 - 137
Huone 22	"	139 - 143
Huone 23	"	145 - 147
Huone 24	K.Drake, A.Heimala	149 - 155
Portaat 25 a	"	157 - 158
Portaat 25 b	"	160 - 163
Huone 26	A.Sinisalo	165 - 166
Huone 27	"	168 - 169
Huone 28	K.Drake	171 - 172
Portaat 29 a	"	174 - 179
Portaat 29 b		181
Huone 30	K.Drake	182 - 184
Huone 31	"	186 - 187
Huone 33	P.Kettunen	189 - 190
Huone 37	K.Drake	192 - 193
Huone 38	"	195 - 196

Huone 39	A.Sinisalo	198 - 200
Huone 39 a	"	202 - 204
Huone 40	"	206 - 208
Huone 42	A.Sinisalo, A.Heimala, K.Drake	210 - 216
Huone 43	" " "	218 - 225
Käytävä 44 a	"	227 - 230
Huone 45	"	232 - 236
Huone 46	"	238 - 241
Huone 47	"	243 - 245
Huone 48	"	247 - 248
Huone 49	" , A.Heimala	250 - 255
Huone 51	K.Drake	257 - 258

H U O N E 5

Antero Sinisalo 1956

4

I T Ä I N E N R U N D E L I

Knut Drake 1956

Korjaustöiden yhteydessä havaittiin, että kaikki tykkikomero-
rot ylärivissä on muurattu 1800- luvun loppupuolella uusista
tiilleistä ja sementtipitoisella laastilla.

Kun korjattiin holvia toisessa komerossa lännestä lukien ha-
vaittiin, että tämän holvin päällä ei ollut minkäänlaista
muurausta, vaan harmaakiviä, tiiliä ja hiekkaa irtotäytteenä.
Tämä irtotäyte, josta oli pakko poistaa osa holvikorjauksen
takia, näytti jatkuvan molempiin suuntiin rundelimuurin se-
menttikaton alla.

Rundelin ulkoseinässä saumattiin muuria monessa kohdin sement-
tilaastilla sekä korjattiin 1800- luvun tukipilareita ja "tyk-
kiaukkoja".

Veden poistamisen takia kaivettiin löydetyistä tykkiaukosta,
jonka pohja on rundelin maatäytteen alapuolella, n. 4,5 m
pitkä oja tämän aukon koillispuoleisesta pielestä itään n.-
11,40 syvyydelle.

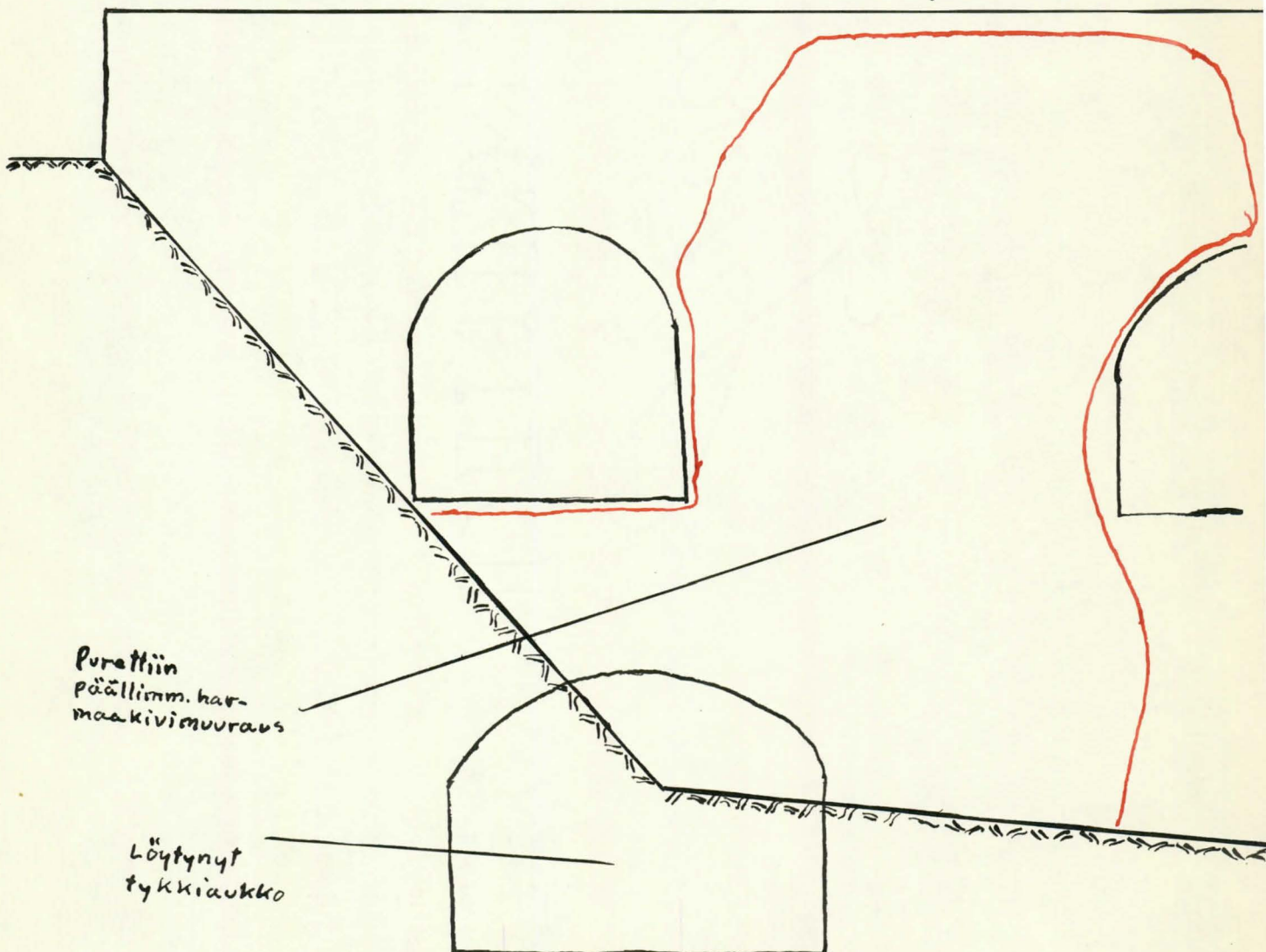
Vrt-Liite

6.8.56

Aloitettiin rundelin pohjoispuolella kaivaustyöt sisäseinän
vierestä, jotta saataisiin luja pohja korjausmuuraukselle.

Tällöin havaittiin, että nykyisestä tiestä viettävän maapohjan takana oli osaksi harmaakivillä umpeenmuurattu tykkikomero. Tämän komeron edestä poistettiin maa. Komero oli yli puolelta korkeudeltaan täytetty rakennussoralla ja kivillä. Harmaakivimuuraus, jolla komeron yläreuna oli umpeenmuurattu kuuluu rundelin sisäseinän perustukseen. Kun tämä perustus aukon edestä oli poistettu katsottiin turvallisuussyistä parhaaksi purkaa rundelin sisäseinä kahden läntisimmän yläkomeron väliltä. Tällöin havaittiin, että koko rundelin pohjoispuolen sisäseinä oli uusi, sementillä muurattu erillinen seinä, jonka takana oli irtotäytettä. Tämä seinä todennäköisesti ei ollut alkuperäisen seinän linjassa, vaan työntyi siitä ulospäin ehkä metrin verran.

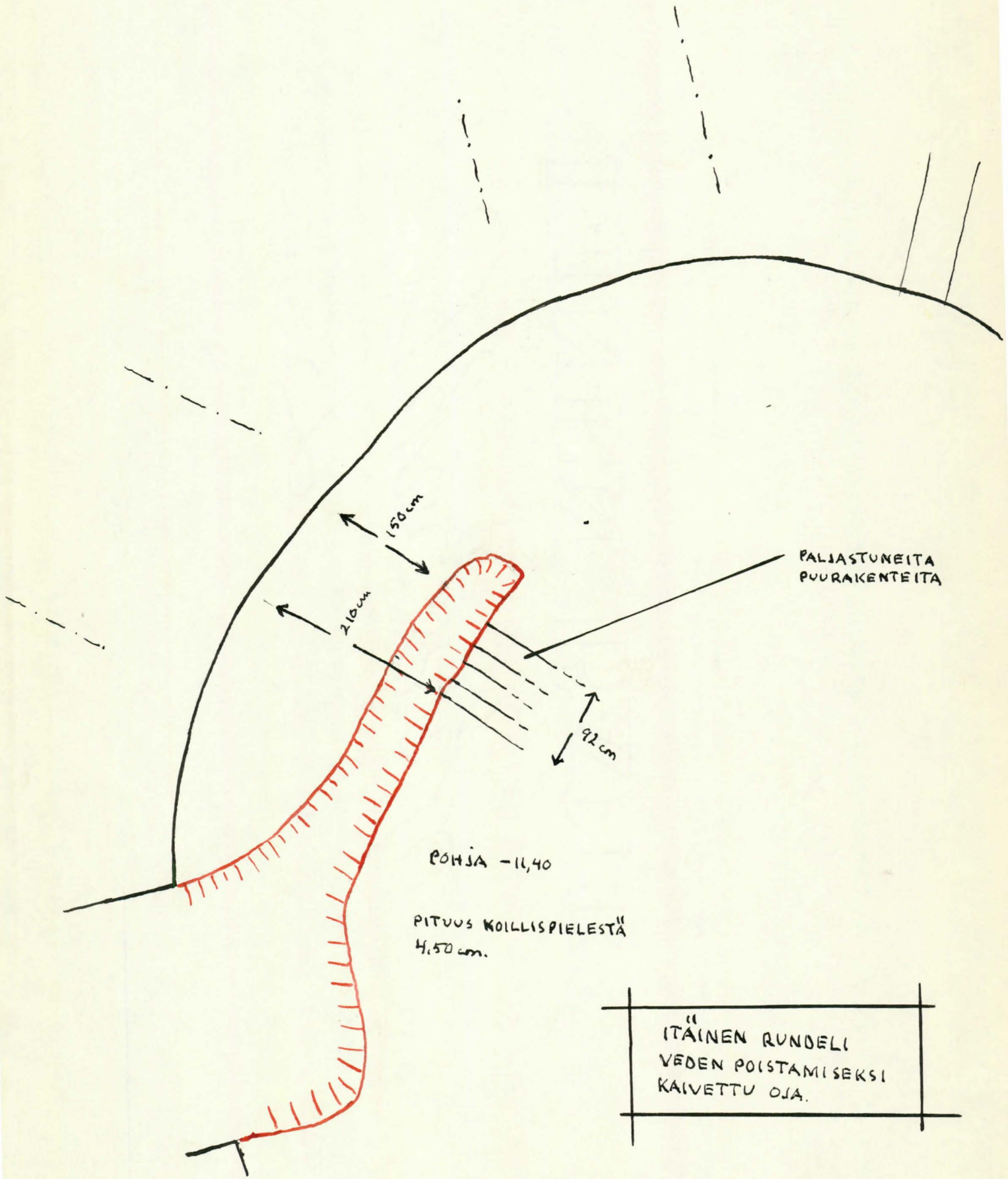
KAIVAKUVA RUNDELIN
POHJOISPUOLEN
MUURISTA. 1:50

Muurinsydän, joka tuli näkyviin poistetun muurauksen alta oli harmaakiveä ja hiililaastia. Laastista otettiin näytteet.

Kaivettaessa pohjaa uudelle seinälle havaittiin, että purettu seinä oli perustettu suoraan tornin sisällä olevan maataytteen päälle. Uutta seinää lähdettiin muuraamaan alkuperäisen seinän perustuksista, joskin 1955 valettu betonikatto muuten oli määräämässä sen suunnan.

Löydetyt alemman tykkiaukon suupielet muurattiin suurin piirtein entiselleen rautapoltetuista tiileistä. Holvauksen suosan korjaukseen käytettiin vanhan linnan tiiliä.

PALJASTUNEITA PUURAKENTEITA

POHJA -11,40

PITUUS KOILLISPIELESTÄ 4,50 cm.

ITÄINEN RUNDELI VEDEN POISTAMISEKSI KAIVETTU OJA.

U L K O P I H A

Knut Drake 1956
Aarne Heimala

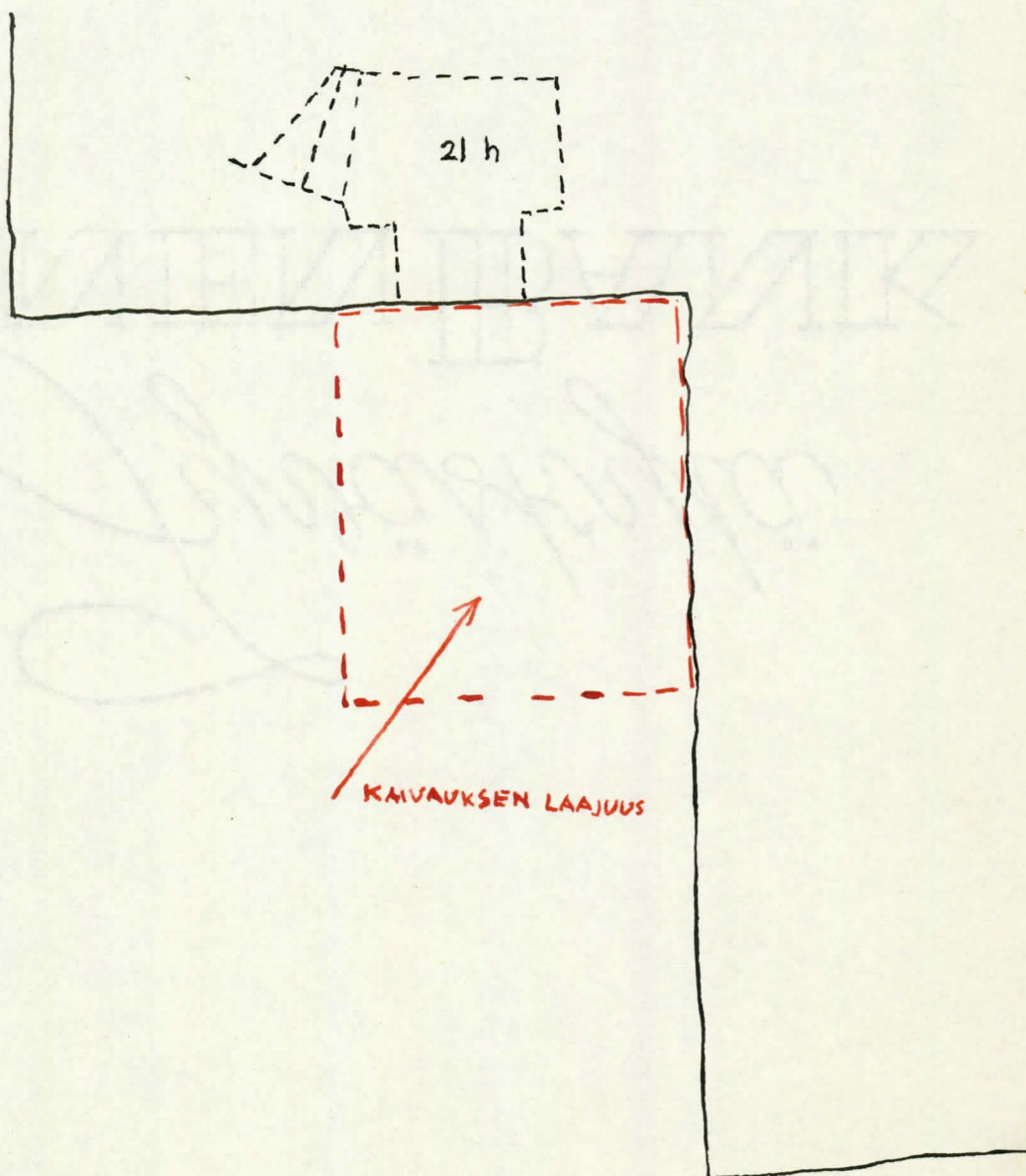
Kukkotornin ja linnan eteläkulman välinen pengeri.

esäkuu-56.

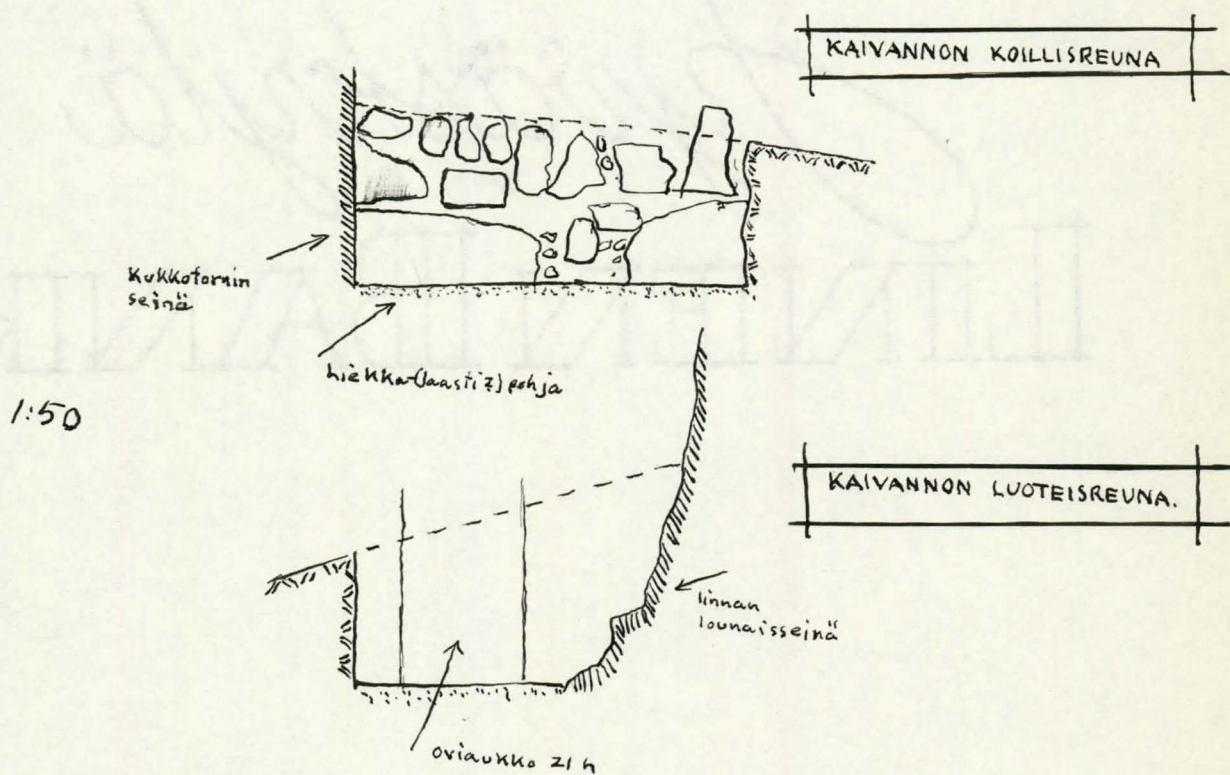
Ruvettiin kaivamaan 21 h:n oviaukon edestä 270 x 230 cm suuruiselta alueelta. Päälylysturpeiden alla oli multaa, jossa oli runsaasti laastinpaloja, tiiliä ja tiilenkappaleita, luita, lasinpaloja, ruostuneita nauvoja ym.

Tärkeimmät löydöt: 1 rautasolki,
1 luunoppa,
1 luupuikko,
1 pieni luuesine,
1 rautaesine, nuolenpää?,
1 kupariesineen pala.

Lisäksi löytyi epämääräisiä kuparin- ja raudankappaleita, mm. kaksi rautaista kärkeä.

N. 85 120 cm alkuperäisen maanpinnan alapuolella loppui maatyte. Sen alla oli kova hiekkapohja. Tämä ei kuitenkaan ole luonnonpohjaa, koska siinäkin on runsaasti tiilenpaloja. Mahdollisesti on hiekkaan sekoitettu kalkkia, siis tietynlaista laastimaista täytettä. Samaa laastimaata on niiden kivien välissä, jotka tulivat näkyviin maanpinnan alta, linnan lounaisseinässä, kaivannon koillisreunassa.

Kaivaus Kukkotornin lounaisseinän ulkosivulla.

Heinäkuu-56.

Tutkittu ns. Kukkotornin perustuksen reunaa ja syvyyttä kaivamalla sen lounaisen ulkoseinän sivulta n. 130 cm leveältä alalta ja n. 100-150 cm syvyydeltä maata pois.

Päällimmäisenä nurmettunut maakerros.. Sen alla multaa, tiilenpaloja ja runsaasti laastinkappaleita, lisäksi soraa ja pienehköjä irtokiviä. Kaakkoispäässä savipohja, jossa pienehköjä kiviä, n. tasossa - 1,50 ja n. 4m pituudelta. Seinän keskivaiheilla (n. - 1 tasossa) n. 3,5 m pitkälti runsaasti isoja kiviä ja maata. Sen jälkeen n. 10 cm matalammalla olevaa tasoa, jossa kiviä vähemmän. Sitten alkaa luoteista kohden menevä pienehköjen kivien rivi, niiden ulkoreuna n. 105 cm päässä seinästä. N. 180 cm luoteisnurkasta nousee melko suuria kiviä kahtena porrastuksena maanpinnan tasolle ollen täytteenä seinän ja suurista kivilohkareista tehdyn seinämän (penkereen reunan) välissä. Tarkemmat mitat piirroksessa.

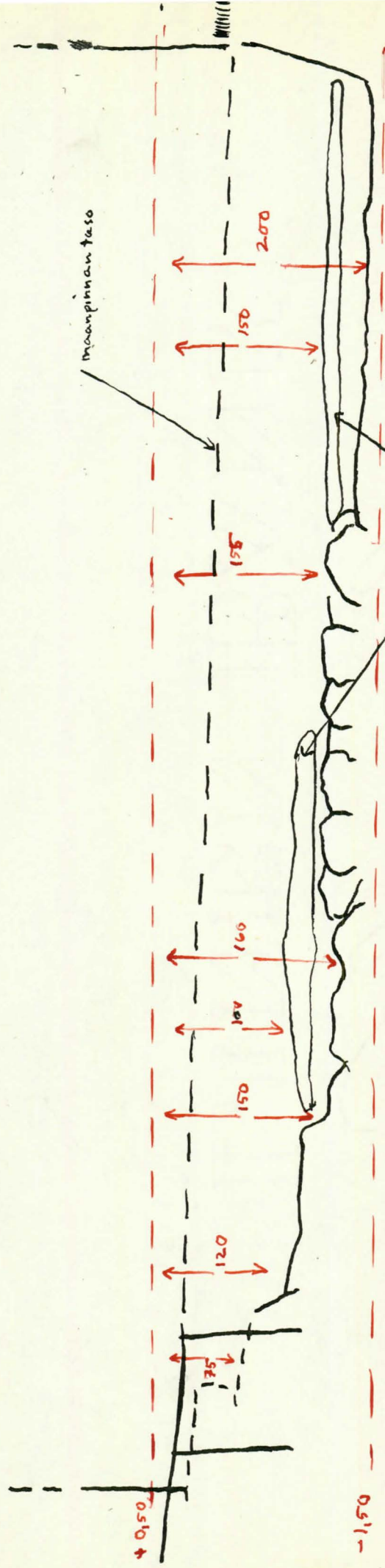
Löytöjä. Seulottaessa löytyi vihreää lasia palasina sekä eri ikäistä laastia, joka oli todenn. peräisin ulkoseinän korjauksista.

Lokuu-56.

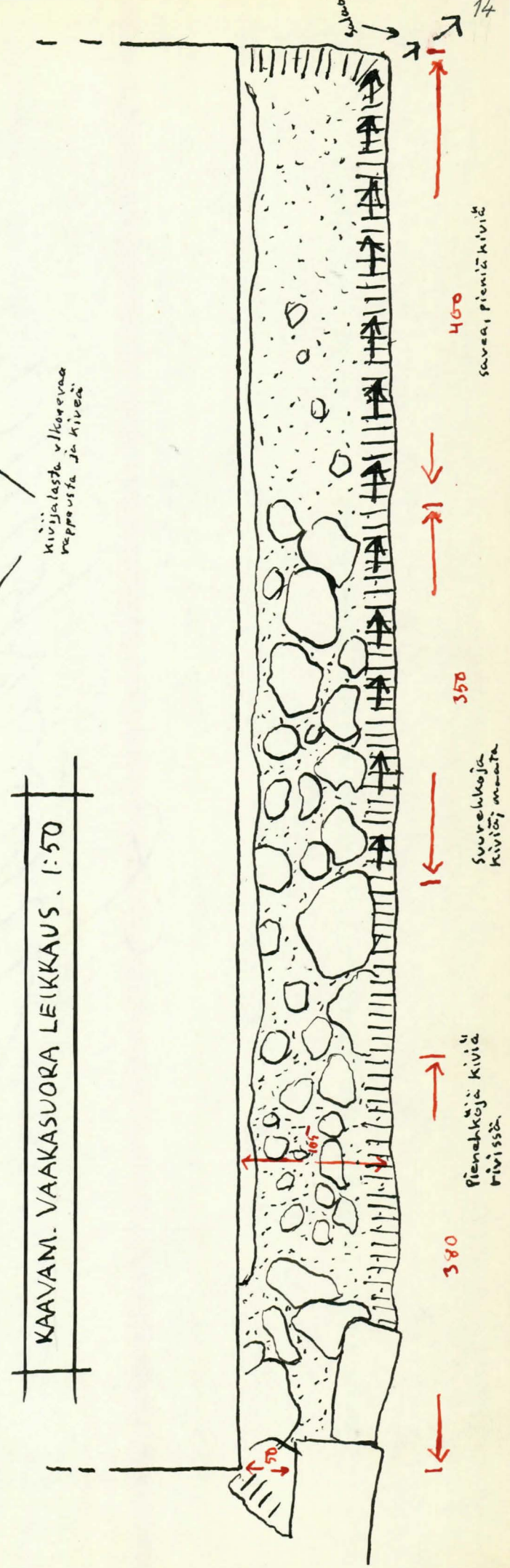
Tehtiin salaoja kaivannon ulkoreunaan, sen pohjalle ja johdettiin eteläkulmasta poispäin. Sen pohjalla käytettiin tiilen- ja kivenpalasia sekä päällä kattohuovan kappaleita. Oja merkitty paksulla katkoviivalla liitteen piirrokseen. Kaivannon pohjalle luotiin ohut maakerros, joka viettää Kukkotornin juurelta poispäin. Tämän päälle levitettiin kattohuopa seinän viertä pitkin tornin koko pituudelta, jotta se ohjaisi maahan imeytyvän veden em. salaojaan. Kaivanto täytettiin kattohuovan päältä seulotulla maalla ja kivillä. Järjestelyn tarkoituksena on suojata Kukkotornin juurta irtomaan läpi helposti imeytyvältä vedeltä ainakin pariaksi lähivuodeksi.

Löytöjä. Em.lisäksi rautainen nuolenkärki (pituus n. 5 cm) ja lyhyt rautainen meisseli.

KUKKOTORNIN LOUNAISSEINÄN VIEREINEN
KAIKAUS. KAAVAM, PYSTYLEIKKAUS. 1:50

KAAVAM. VAAKASUORA LEIKKAUS. 1:50

L I N N A N P I H A

Knut Drake 1956

Linnanpihan luoteisseinä II kerroksen kohdalla.

einäkuu 1956.

Linnanpihan luoteisseinän lounaispää jää 1800- luvun ristikäytävän sisäpuolelle. Toisen kerroksen ristikäytävän kohdalla on tämän seinän lounaislaidassa komero. Tämä komero on ollut tehtävä seinää rakennettaessa, jotta pihan lounaisseinässä olevaa portaiden 25 a oviaukkoa voitaisiin jatkuvasti käyttää. Lounaisseinä on näet todenn. luoteisseinää vanhempaa muurausta.

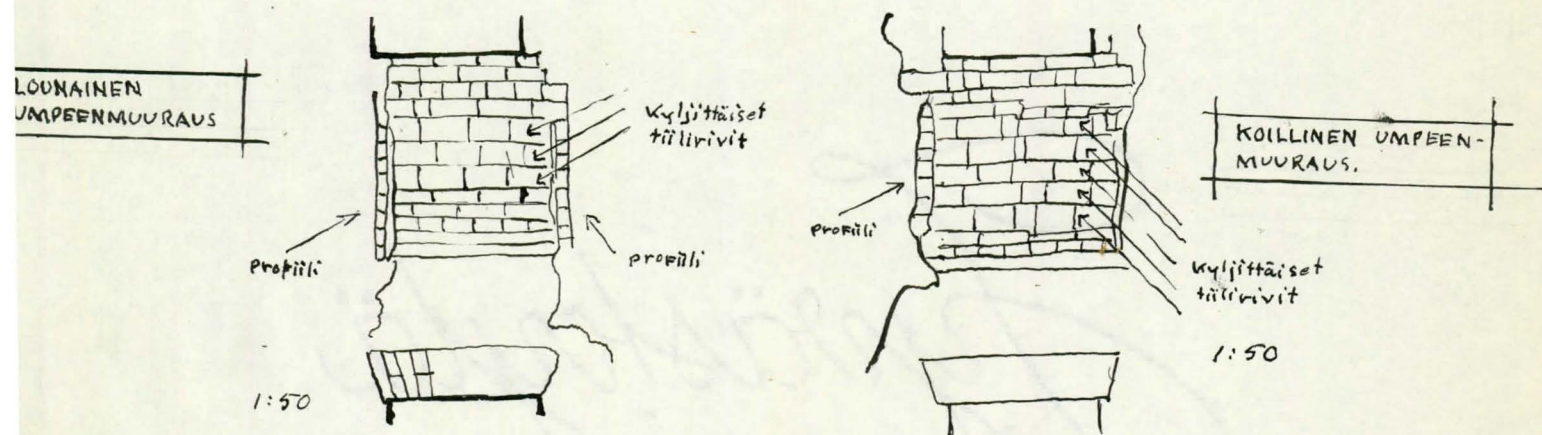
Lounaispään komeron koillispuolella on pyörökaariporttaali. Komeron ja portaalin välisessä muurissa on epäsäännöllinen, pystysuora muurausraja. Tämä tarkoittaa joko sitä, että komero ja porttaali ovat eri muurauksia, tai se osoittaa jotain porttaalin korjausta.

Porttaalin koillispieltä leikkaa ristikäytävän koillisseinä. Seinän koillispuolella on ainakin osa porttaalia säilynyt umpeenmuurauksen takana lounaispielen yläpäästä on lohkaistu osa avattaessa oviaukko huoneesta 34 III kerroksen ristikäytävälle. Saman pielen sisäosaa on rikottu, kun nykyinen ovi huoneeseen 25 on tehty.

Ristikäytävän seinän koillispuolella, II kerroksen lattian tasolla, on seinässä pykälä, joka johtuu siitä, että seinä I kerroksessa on n. 30 cm paksumpi. Tämä pykälä on todenn. kantanut tällä koekeudella pihaa kiertänyttä puusiltaa. 1800-luvulla pykälä on varustettu vinolla muurauksella, jonka päällä oli sementtipäällyste.

Huoneesta 26 antaa kaksi ikkunaa tälle seinälle, molemmat näytävät olevan 1800- luvun loppupuolen muurausta. Ikkunoita muurattaessa on seinään lyöty melko suuret aukot. Molempien ikkunoiden yläpuolella on pienemmät umpeenmuuraukset. Nämä on tehty vanhoilla 28 x 14 x 10- kokoisilla tiilillä, mutta 1830-luvun laastilla. Umpeenmuuraukset ovat sikäli erikoiset, että tiilet on asetettu lappeet ulospäin.

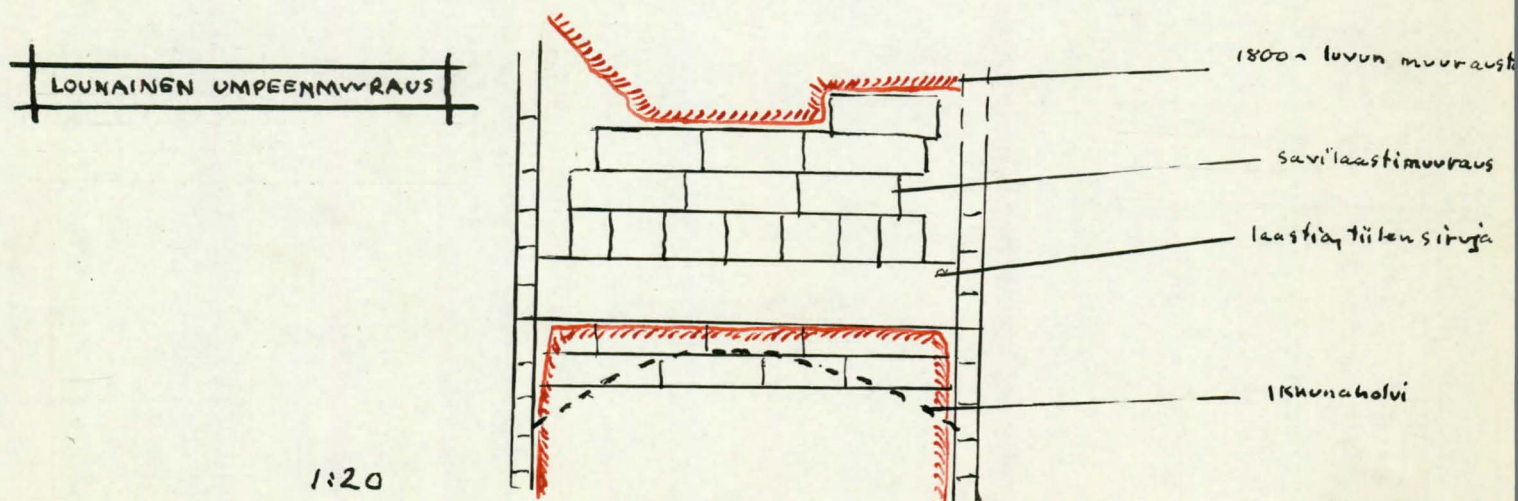
Umpeenmuuraukset II ja III kerroksen ikkunoiden välissä.
Huoneiden 26 ja 35 ikkunoiden välissä on hyvin samanlaiset umpeenmuuraukset. Koska niiden molemmin puolin on profilointia, on kyseessä todenn. ikkunoiden tai seinäkomeroitten umpeenmuuraukset. Molempien yläpuolella on uudempaa muurausta

neljä tiiliriviä. Tämä muuraus, jota on molempien kerrosten ikkunoiden ympärillä, on peräisin ikkunoiden rautaristikoiden varustamisen ajoilta. Rautaristikkomuurauksen alapuolella on kyljittäisiä vanhoja tiiliä 1830-luvun laastilla muuratuja, lounaispuolisessa umpeenmuurauksessa 3 ja koillispuolisessa 5 riviä. Näiden tiilirivien alla alkaa huoneen 26 ristikkomuuraukset.

Kyljittäiset tiilirivit ja päällimmäinen kerros niiden yläpuolella olevista muurauksesta poistettiin.

Lounainen muuraus. Huoneen 35 lounaispuoleisen ikkunan alapuolella on neljä riviä 1800-luvun ikkunamuurausta. Tämän alla, poistettujen kyljittäisten tiilien kohdalla on vanhempaa savilaastimuurausta. Tämän muurauksen epätasaisuuksia on ta-

sattu savipitoisella, runsaskalkkisella laastilla (Nordenberg?). Tämän rappauskerroksen päällä on kaksi ohutta, punertavaa slammauskerrosta. Samalla savilaastilla on sen komeron, jonka pohjana ko. umpeenmuuraus on, pystyreunoja pyöristetty.

Lokuu 1956.

Poistettiin kaksi päällimmäistä riviä siitä 1800- luvun muurauksesta, joka on huoneen 26 lounaispuoleisen ikkunan yläpuolella. Poistettujen tiilien takana oli laakea, savilaastilla muurattu ikkunaholvi (Nordenberg?). Tämä ikkuna vastaa hyvin sitä ikkunaa, joka löytyi vuonna 1955 huoneen 26 koillispuolisen ikkunan yläpuolella.

Yyskuu 1956.

Poistettiin huoneen 35 lounaispuoleisen ikkunan alla olevaa 1800- luvun loppupuolen muurausta. Tämä muuraus ulottui ikkunan alareunasta n. + 8,85 tasoon. Sen alapuolella oli ulkopinnassa n. 15 cm paksu savilaastimuuraus. Tämä muuraus poistettiin sen alla olevaa savilaastiholvia myöten.

Tiilimittoja:	29 x 15,5 x 9,5	? x 17 x 10
	28 x 14 x 10	? x 15,5 x 10
		? x 15,5 x 9,5

Savilaastimuurauksen takana oli 1800- luvun alkupuolen muurausta. Tätä purettiin n. 50 cm syvyyteen seinäpinnasta pitkin savilaastiholvia.

Alkuperäisen ikkunan pieliä on säilynyt jonkin verran ikkunan ja savilaastiholvin välillä. Jäännöksistä saa ainakin ulompien profiilien muodot selville.

ALKUP. IKKUNAN MUOTO.

Vanhemman 1800- luvun muurauksen koillispuolella näkyy n.40 cm syvyydellä seinäpinnasta rapattu, vino pieli. Rappauslaasti on kovaa, valkoista, hiukan savipitoista tai savilaastin värjäämää.

Koillisseinä.Porttaali.

Porttaalin 1800- luvun umpeenmuurauksen purkaminen kuvattu huoneen 28 muistiinpanojen yhteydessä.

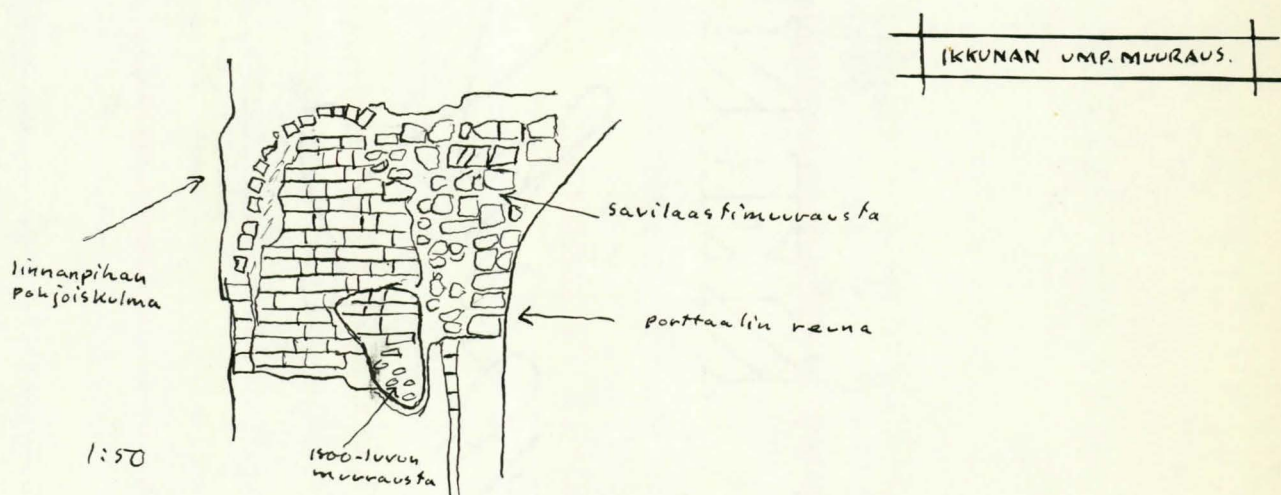
Porttaalin luoteispuolella oleva ikkuna.

yyskuu 1956.

Kesällä 1955 tuli näkyviin umpeenmuuratun ikkunan reunat poistetun rappauksen alta porttaalin luoteispuolella. Umpeenmuurauksen laasti oli savihiililaastia.

Tiilimittoja: 30 x ? x 8,5 ? x 14,5 x 9,5
 29 x ? x 8,5 ? x 14 x 10
 27,5 x ? x 10 ? x 13,5 x 9

Umpeenmuurauksen kaakkoiseen alareunaan on joskus, ehkä Nordenbergin ristikäytävän rakentamisen yhteydessä, lyöty reikä, joka on umpeenmuurattu 1800- luvulla.

Ikkunan umpeenmuurauksen huoneen 28 puolella.

Ikkuna oli sisäpuolelta umpeenmuurattu savilaastilla. Umpeenmuurauksen luoteisreuna oli kiinni huoneen länsinurkassa. Yläreuna, joka yhtyi huoneen 37 uunimuuraukseen, oli 6 cm huoneen 28 kattotason alapuolella. Umpeenmuurauksen korkeus oli 140 cm ja sen leveys 63 cm. Renessanssilimitys.

Tiilimittoja: 33 x 16 x 8
 32 x 16 x 9
 32 x 15,5 x 9 (sormiviivat)
 29,5 x 15,5 x 10,5 (juovat)
 29,5 x 14 x 10,5

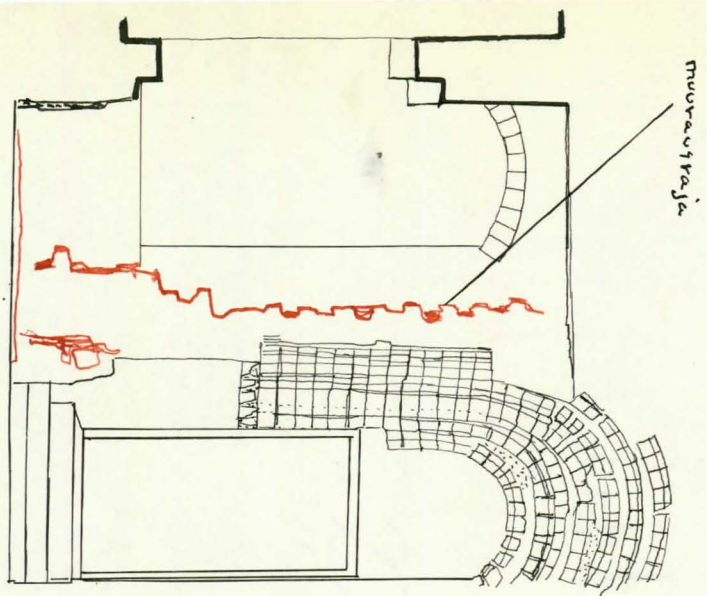
29 x 14 x 10	
29 x 14 x 10	
29 x 14 x 10	
28,5 x 14,5 x 10,5	
28 x 14 x 10	(juovat ?)
28 x 13,5 x 10	(juovat)
28 x ? x 11	(juovat)
28 x 13 x 8	(juovat, "kutis- tunut")

Umpeenmuuraus purettiin. Sen takana oli täytteenä tiiliä, muraa ja viljaa. Tämän täytteen päälle oli savutorvimuuraus perustettu. Täyte poistettiin ja savutorvimuuraus purettiin.

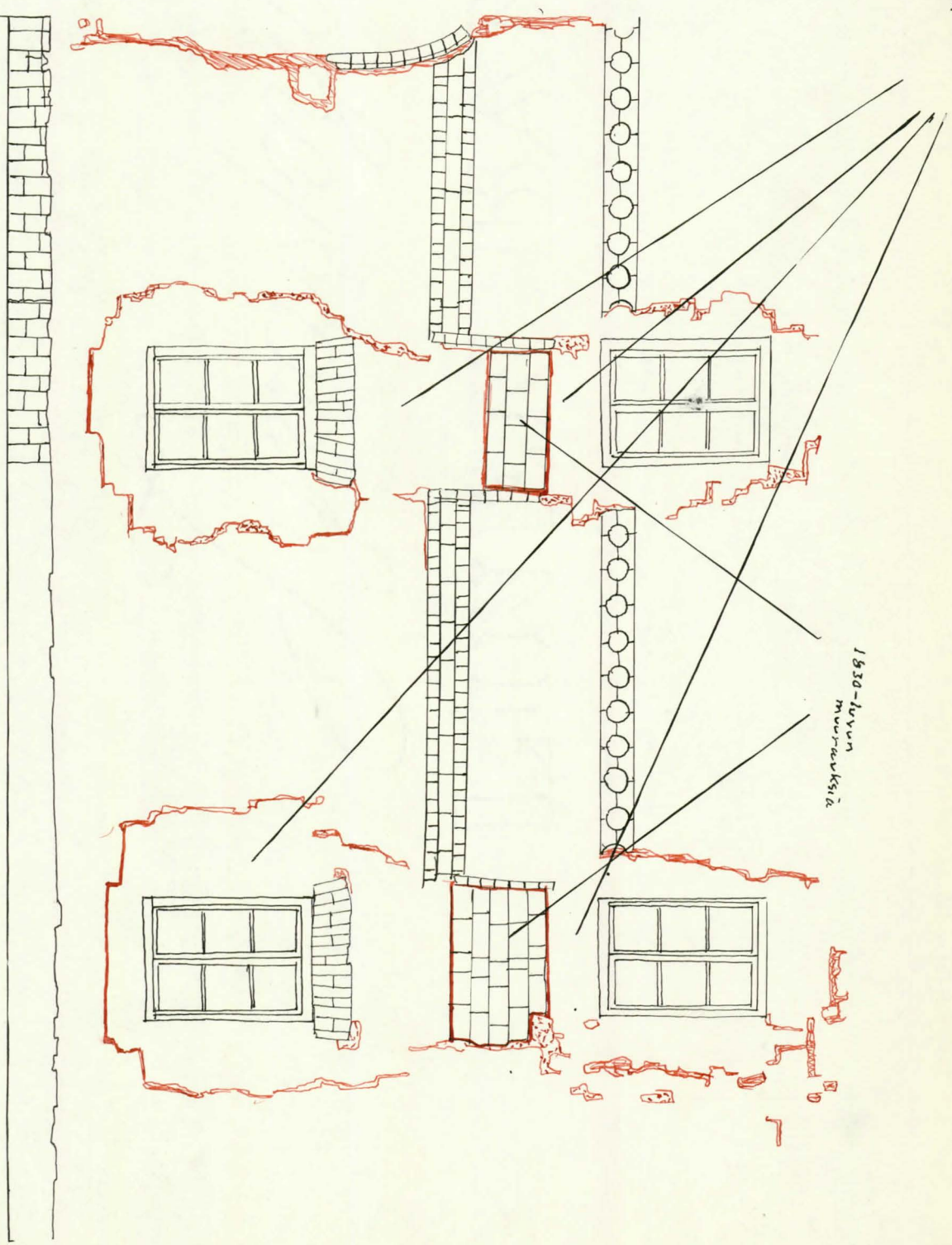
Ikkunan sivupielet ja porrastettu alapieli saatiin ehjinä esille. Huoneenpuoleisen ikkunakomeron holvista oli säilynyt vain jäännöksiä komeron perällä.

Ikkunan umpeenmuurausta ruvettiin purkamaan. Tällöin havaittiin, että savihiililaastiumpeenmuurauksella oli täytetty n. 40 cm syvä seinäkomero, jonka muodostaa varsinaisen ikkunan profiloidut pielet ja jonka pohjana on vanhempi umpeenmuuraus. Tämän vanhemman umpeenmuurauksen sekä ikkunanpielten päällä oli ohut slammauskerros.

Komero tyhjennettiin savihiililaastiumpeenmuurauksesta. Samalla poistettiin savilaastireverteeraus ikkunakomeron ja porttaalin välistä. Tässä muurauksessa oli käytetty vanhoja tiilen paloja. Reverteeraus oli n. 10 cm paksu. Sen alta tuli näkyviin alkuperäinen tiiliseinä. Seinän päällä oli joitakin jäännöksiä 0,5 - 1 cm paksusta rappauskerroksesta. Tässä rappauksessa olevista päätellen on pyörylä ja neliapilakomerofriisi jatkunut myös porttaalin luoteispuolella.

1800-luvun loppupuolen
muuraukseja.

LUOTEISSEINÄ

LUOTEISVINTTI

Knut Drake 1956

6.7.56

Koillisseinä, joka ennen luoteissiiven korottamista oli pohjoistornin ulkoseinää, on päällystetty rappauskerroksella. Päälimmäisenä on + 17, 10 korkeuteen vihreänharmaa öljymaalikerros. Maalikerroksen jatkona katolle asti on valkoinen slammauskerros. Näitten alla on kaksi slammauskerrosta yli koko seinän. Slammauskerrosten alla on harmaata kalkkirikasta laastia 0,5 - 1 cm suoraan tiilipinnan päällä.

9.7.56

Rappaus poistettiin koko seinästä.

III- KERROKSEN RISTIKÄYTTÄVÄ

Antero Sinisalo 1956

Seinäpinnat puhdistettiin tutkimuspiirusten tekoa varten.
Savilaastitasoitus, jota varhemmin ei ollut poistettu, ir-
roitettiin nyt.

II KERROKSEN RISTIKÄYTÄVÄ

Antero Sinisalo 1956

Kaakkoisseinä.

Seinä puhdistettiin kokonaisuudessaan seinäpeitteestä. Seinässä useita ryhmiä paikattuja palkin- ja parrunkoloja.

Vrt. liite.

Suuret palkinkolot (I). Kolme nelikulmaista, palkkia varten tehtyä koloa. Keskinäiset etäisyydet n. 235 ja 270 cm. Seinässä mahd. ollut 5 koloa, mutta kaksi hävinnyt. Toinen välikerroksen portaiden, toinen kirkon oven vuoksi. Vm. ehkä jäljellä kirkkoon nousevin portaiden alla. Lämpimitat koillisesta lukien n. 30 x 30 cm, n. 30 x 23 cm ja n. 30 x 30 cm. Niissä olleet parrut löytyneiden jäännösten mukaan 18 x 18 cm tai 20 x 20 cm. Kolojon seinämät etupuolella tiiltä, taaempaan harmaakiveä. Kolojen syvyys n. 127 - 130 cm. Ensimmäinen kolo tyhjä umpeenmuurauksen takana, toisessa palkin jänteitä, kolmas täynnä viljatäytettä. Ensimmäisen ja toisen kolon umpeenmuuraus suoritettu ruskehtavalla, rapealla hiekalaastilla, käytetty vanhoja tiiliä. Kolmas aukko suuremman umpeenmuurauksen takana.

Vrt. jäljempänä.

Parrunkolot 12. tiilikerroksessa (II) ristikäytävän lattiatasosta lukien. Kolot sidetiilien pään laajuiset ja tiilen leveyden syvyiset (n. 16 cm). Koloja neljä, mutta niitä on todenn. ollut kuusi. Yksi hävinnyt välikerroksen portaiden, toinen suuren paikkauksen vuoksi. Kolojen keskinäiset etäisyydet 165 cm, 180 cm ja 345 cm koillisesta lukien. Kunkin kolon peräseinänä säännöllinen tiilipinta. Umpeenmuurauksen laasti hiililaastia ja tiilet kookkaita, 1500-luvun tyyppiä (16,5 x 9,5).

Vrt. jäljempänä.

Parrunkolot 23. tiilikerroksessa (III) ristikäytävän nyky. lattiatasosta lukien (n. 245 cm). Kolot sidetiilin pään laajuiset ja kahden tiilenleveyden syvyiset (n. 30 cm). Koloja viisi, mutta niitä on luultavasti ollut kuusi. Yksi kadonnut ns. hiililaastivyöhykkeen alle. Nykyiset kolojen

Vrt. jäljempänä.

Ylhäällä olevia (VI) pieniä savilaastilla umpeenmuurattuja koloja. Lounaisin pienen sidetiilin pään laajuinen matala kolo (7 cm). Seuraava matala (5-7 cm), ison sidetiilin pään laajuinen. Tälle parina koill~~i~~sin kolo, joka kuitenkin syvempi. Kahden viimeksimainitun välissä (27-28. tiilikerros) seinätäytteeeseen ulottuva kookas kolo, joka on muurattu umpeen hiekkalaastilla ja kahdella tiilenpalalla. Syvyys 45 cm.

Viistoseinäinen kolo (VII) 60 cm korkea, n. 17 cm leveä. Alhaalta tiilen leveyden syvyinen madaltuen jyrkästi ylöspäin. Umpenmuurattu ruskealla hiekkalaastilla.

Suuri paikkaus. Tiilet vaaleita, juoksussa, sidetiilet (vain muutama) katkaistu juoksutiilen leveyden pituisiksi. Laasti harmaata kalkkipilkkuista (Engel).

Tiilimittoja: 28,5 x 14 x 7
 28 x 14 x 7
 28 x 13 x 7
 ? x 13,5 x 7,5
 ? x 13,5 x 7

Alinna lattiatasosta alkaen neljä harmaakiveä.

Umpenmuuraus poistettiin. Takana vanhempaa täytemuurausta. Todenn. 1500- lukua (valkoinen hiililaasti). Sitäkin poistettiin osittain ja saatiin yhteys em. koloon (suuri parrunkolo).

Perusseinä munkkilimitystä. Nyk. lattiatasosta lukien neljäs tiilikerros sidetiilirivi.

Hiililaastimuuraus. Seinän lounaispuolella, em. suuren paik-

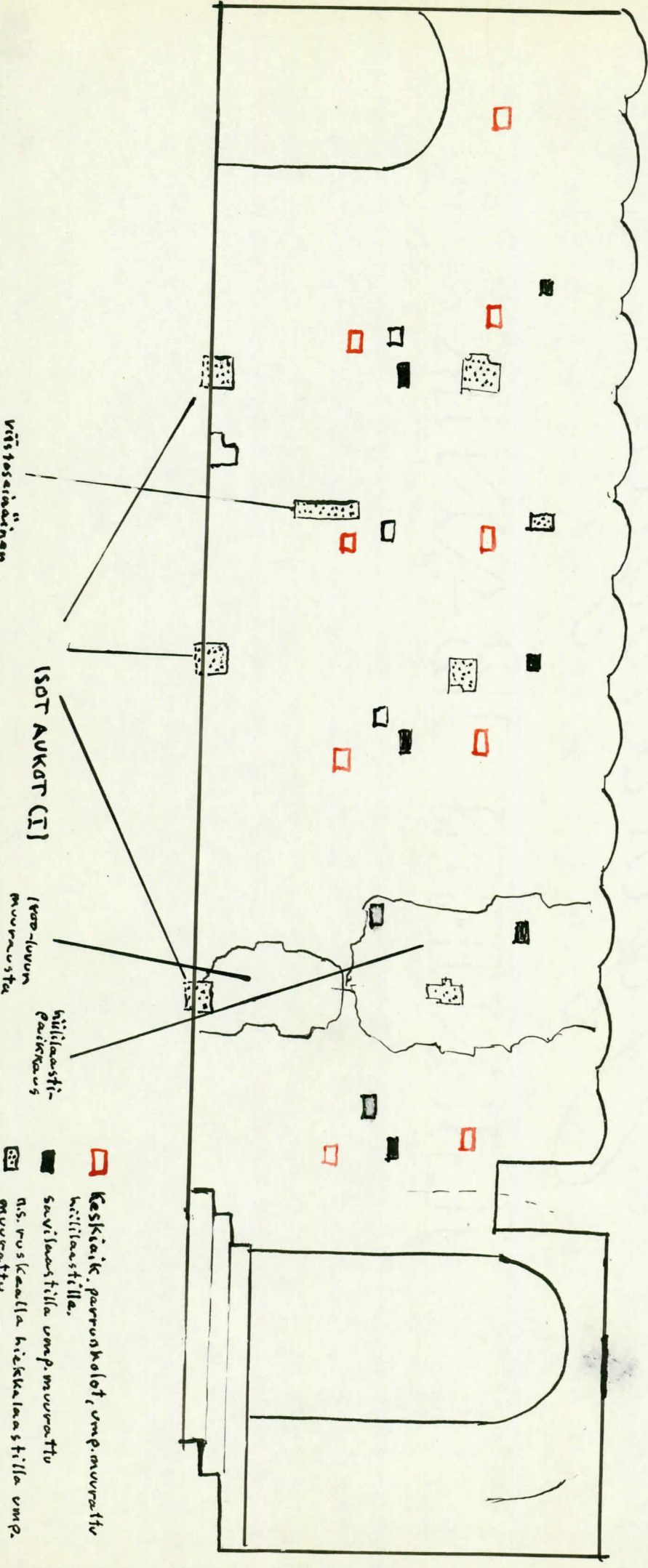
Vrt. piirustus. muurattu vyöhyke.

keskinäiset etäisyydet 170 cm, 175 cm, 170 cm ja 345 cm koillisesta lukien. Umpeenmuurauksen laasti hiililaastia, paitsi toisessa, jota on käytetty hyväksi sähkövirran pääkatkaisijan laatikon kiinnityksessä, ja viimeisessä, jossa on 1800- luvun mustahiekkaista laastia (laastissa jouhia). Tiilet paloja osittain keskiaikaisista osittain 1500- luvun tiilistä.

Parrunkolat 15. tiilikerroksessa (IV) nyk. ristikäytävän lattiatasosta lukien. Koloja ollut alkuaan kuusi, mutta yksi kadonnut välikerroksen portaisiin johtavan aukon vuoksi. Nyk. keskinäiset etäisyydet 167 cm, 155 cm, 167 cm, ja 153 cm. Syvyys= tiilin pituus. Ulottuvat seinätäytteeseen. Ei slammausta sulkemiseen käytettyjen tiilien päällä. Laasti karkeaa, harmaata, 1800- luku.

Kolme kookasta parrunkoloa (V). Koillisin tiilikerroksissa 21-23, seuraava 21-22 ja kolmas, joka 1500- luvun paikkauksessa, tiilikerroksissa 20-22. Ensimmäisen laajuus n. 35 cm x 30 cm, toisen 20cm x 30cm ja viimeisen n. 35 cm x 20 cm. Kaksi ensimmäistä ulottuu seinätäytteeseen, syvyys n. tiilen tai puolentoista pituus (suurin syvyys 60 cm). Aukoista järjestyksessä toinen edustanee alkuperäistä muotoa. Ensimmäisen umpeenmuurauksessa koillispuolella hiililaastia (mahd. vain vanh. paikkaus), muuten ruskealla hiekkalaastilla (varsinainen umpeenmuuraus). Tiilenpaloja. Toisessa syvemmillä kalkkipilkuista savilaastia, edessä hiekkalaastia. Kolmas täytetty tiilenkappaleilla ja kahdella harmaakivellä. Hiekkalaasti.

Kolme kalkkipilkkuisella savilaastilla umpeenmuurattua koloa (VI). Koillisin 16. tiilikerroksessa. Sidetiilin pään laajuinen, ulottuu seinätäytteeseen. Seuraava 17. tiilikerroksessa laajentunut. Kolmas samanlainen kuin ensimmäinen. Alkuperäinen syvyys on koloilla ollut n. tiilen leveys. Syventyneet jatkuvat täytteeseen. Etäisyydet 315 cm, 350 cm.

II KERROS. RISTI-
KÄYTÄVÄ KAAK-
KOISSEINÄ. 1:50

Vesijohdekanava

ISOT AVKAT (I)

1000-luvun muuraus

Hililaasti-paikkans

- Keskiaik. parruskolat, ump. muuraus hiililaastilla.
- Savi-laastilla ump. muuraus
- Ruskealla hiililaastilla ump. muuraus

IV KERROKSEN RISTIKÄYTTÄVÄ

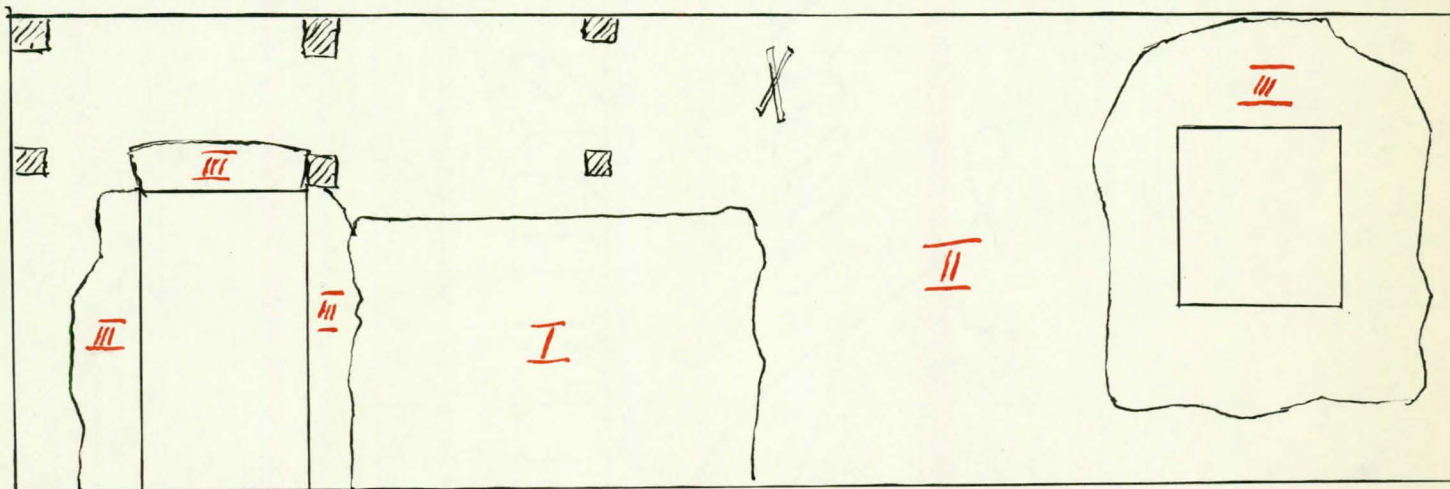
Knud Drake 1956

Lounaisseinä.

1.6.-56.

Rappaus, tavanomainen harmaa 1800-laasti, poistettiin koko seinästä. Sen alla oli 1-2 mm paksuinen slammauskerros, joka oli muurausten I ja II päällä, mutta ei muurauksen III päällä. Tämän pinnan alla oli muuraus II:ssa paljas tiilipinta. Muuraus III:ssa oli slammauskerroksen alla seinäpinta tasoitettu ruskealla laastilla, jossa valkoiset kalkkijyvät selvästi eroittuvat. Joissain paikoin oli vielä korjattu savipitoista hiililaastia käyttäen. Muurauksessa III oli tiilten päällä ohut, kellertävä slammaus. Muuraus on renessanssilimityksessä ja suoritettu karkealla sora- hiililaastilla. Rappaus- ja slammauspinnat poistettiin.

MUURAUKSET. KAAVAKUVA.

1:50

H U O N E 32

Knut Drake 1956

- 12.7.56 Lattialankut huoneen kaakkoisosasta poistettiin, jotta huoneesta 22 nousevat portaat voitaisiin helpommin tutkia.
- 16.7.56 Kaakkoisseinän lounaispäästä ja lounaisseinän kaakkoispäästä poistettiin 1800- luvun muuraukset.

H U O N E 3

Antero Sinisalo 1956

Kesäkuu-56
Vrt. leik-
kaus.

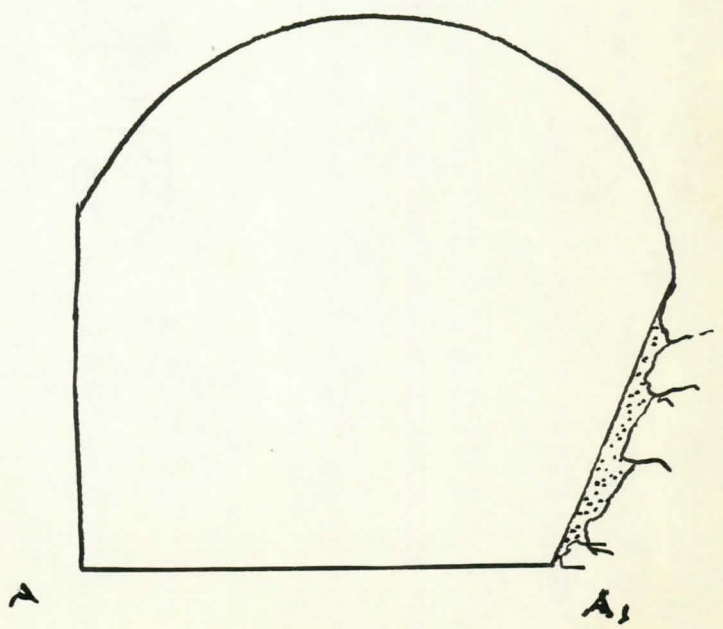
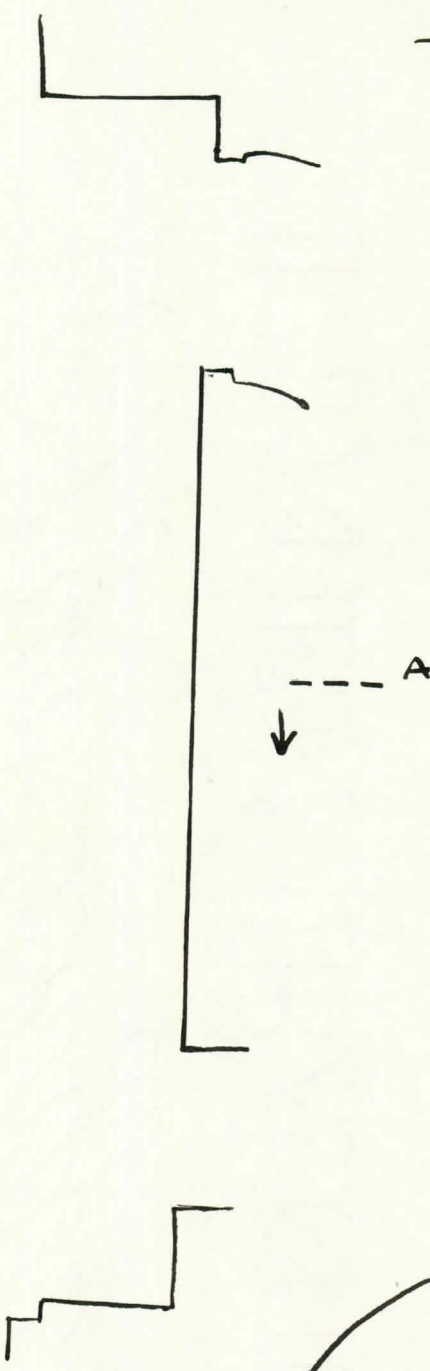
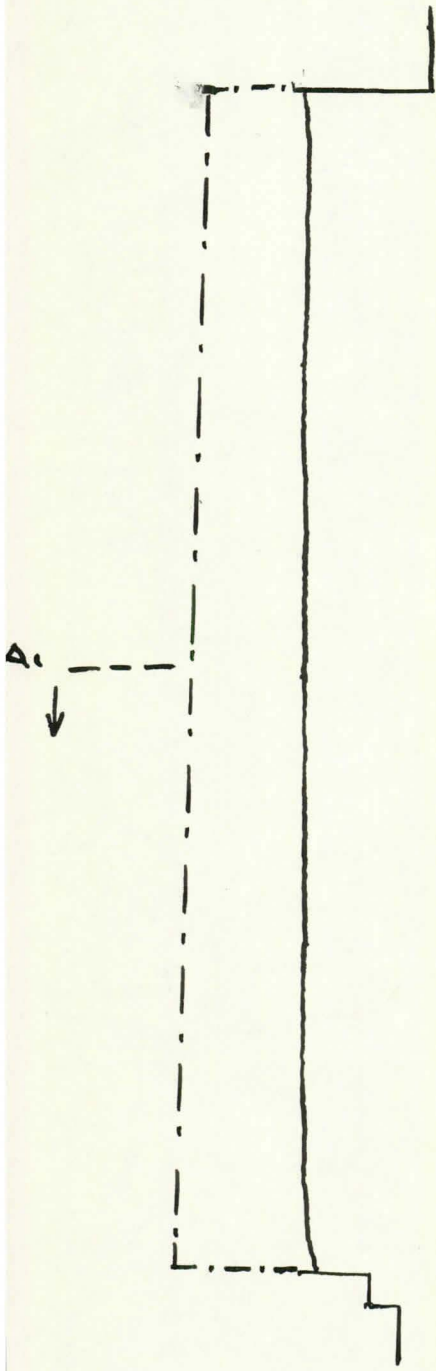
Huoneen lounaisseinän viistosta pinnasta poistettiin 1800-luvun peitekerros, jonka muodosti vaihtelevan paksuinen (paksuimmillaan 5-6 cm) rappaus. Laasti kovaa, huonosti sekoitettua, musta hiekka, harvassa kalkkipilkkuja. Yleisväri kirjava, ruskeasta harmaaseen. Rappauksen päällikerroksena n. 2mm paksu hienohiekkainen tasoitusrappaus, tämän päällä kaksinkertainen öljymaalaus. Pinta punaruskea.

Alta tuli näkyviin verhomuuraus. Karkea, mustahiekkainen laasti, harvassa kalkkipilkkuja, yleisväri ruskehtavan harmaa. Tiilet etupäässä juoksussa. Harvat sidetiilet ylhäällä katkaistuja.

- Tiilimittoja: 31 x 14,5 x 8
- 30 x 15 x 8
- 30 x 14,5 x 8,5
- 30 x 14,5 x 8
- 29,5 x 15 x 8
- 29 x 14 x 8,5

Verhomuuraus poistettiin. Paljastunut harmaakiviseinä myös viisto. Se on ollut kalkittu ja ainakin osittain keltaisella kalkkivärillä maalattu.

HUONE 3
POHJA JA LEIKKAUS.
1:50

H U O N E 4

Antero Sinisalo 1956

Huone on osa entisestä suuremmasta tilasta, jota Nordenberg merkitsee piirustuksessaan vuodelta 1726 numerolla 1. Jo Nordenberg esittää suunnitelman välikerroksesta ja portaista, jotka sitten esiintyvät valmiina Ehrenadlerin piirustuksessa (1740). Rakennustyö suoritettiin todenn. 1730- luvulla. (Vrt. piirustusta "För slags Ritning öfver en Reparation uti Tavastehus Slott").

Portaiden konstruktio muutettiin kuitenkin myöhemmin. (Mahd. 1770- luvun alussa, vrt. esim. Ailio sivu 156). Tällöin se saavutti nyk. muotonsa ja erillinen huone 4 syntyi portaiden alle. Se on valmiina joka tapauksessa venäl. piirustuksissa v: lta 1811.

Huoneen lounaisseinässä on muuraus (120 cm), joka toisaalta kantaa huone 3:n holvia ja toisaalta välikerrokseen nousevia portaita. Kaakkoisseinän muodostaa porraskonstruktion muutoksen yhteydessä vanhan seinän päälle tehty n. 45 cm paksuinen reverteeraus. Koillisseinä on vanhaa suuren huonetilan seinää. Luoteisseinä on matala, korkeus keskeltä vain 105 cm, länsikulmasta 80 cm ja pohjoiskulmasta 85 cm. Lounaisseinä, kaakkoisseinän verhomuuraus ja luoteisseinä samaa renessanssimitäytymällä suoritettua muurausta. Sama laasti ja tiilimitat:

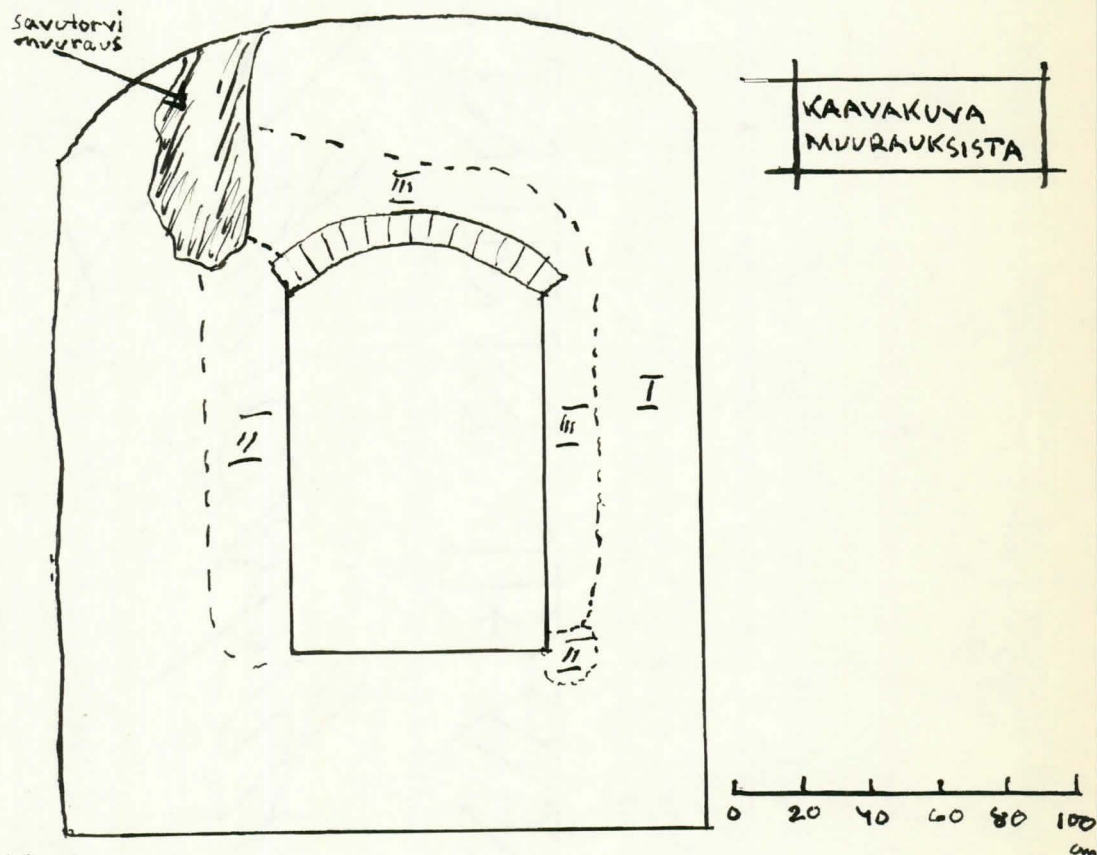
<u>Lounaisseinä</u>	<u>Luoteisseinä</u>	<u>Kaakkoisseinän revert.</u>
29,5 x ? x 6	30 x ? x 7	29 x ? x 6,5
28,5 x ? x 6	28 x ? x 6,5	28,5 x ? x 6,5
28 x ? x 7	27,5 x ? x 7	27 x ? x 6
27,5 x ? x 6	? x 14 x 7	? x 14 x 7
? x 14,5 x 7,5	? x 13,5 x 6,5	? x 14 x 6
? x 14 x 7,5		? x 14 x 6
? x 14 x 6	Mukana myös vanhoja tiiliä.	? x 13 x 6,5
	29 x ? x 10	
	? x 14,5 x 9,5	
	? x ? x 10,5	

Muuraukseen käytetty laasti: keskikarkea hiekkalaasti, hiekkatunnaa. Harvassa kalkkipilkkuja. Yleisväri vaihtelee harmaasta ruskeaan. (lähinnä ehkä yz- tyyppi).

Kaakkoisseinän ikkuna on puhkaistu ennen vuotta 1846, jolloin se näkyy merkittynä Lohrmannin piirustuksissa. Tämä on tapahtunut todenn 1830- luvulla (merkitty erääseen Engelin merkittämään piirustukseen lyijykynällä). Myöhemmin on (1860-70 luku) ikkunakomeron holvia ja seiniä korjattu tai muutettu. (Vrt. kaakkoisseinän kaavakuvassa muuraus II).

Oviaukko sai nykyisen muotonsa todenn. samoihin aikoihin kuin ikkunan viimeisin muutos. Silloin sitä kavennettiin kummastakin puolesta n. 15 - 18 cm muurauksella. Alkup. oviaukko ulottui kaakkoisseinän tasoon ja oli toiseenkin suuntaan leveämpi.

Lohrmann suunnitteli huoneen laajentamista kaakkoon ja samoin 150 cm leveän ja 90 cm syvän komeron tekemistä koillisseinän uunia varten. Uuni sijoitettiin kuitenkin itäkulmaan. Komero toimi 1800- luvun loppupuolella sellinä.

Tiilimittoja:

I 28,5 x ? x 6,5
 27 x ? x 6
 ? x 14 x 7
 ? x 14 x 6
 ? x 13 x 6,5

II 30 x 14 x 7
 29 x 13 x 6
 28 x 13,5 x 6
 ? x 14 x 7

III 31 x ? x 7
 30 x ? x 7,5
 30 x ? x 7,5
 ? x 16 x 7,5
 ? x 15 x 8
 ? x 14 x 7,5

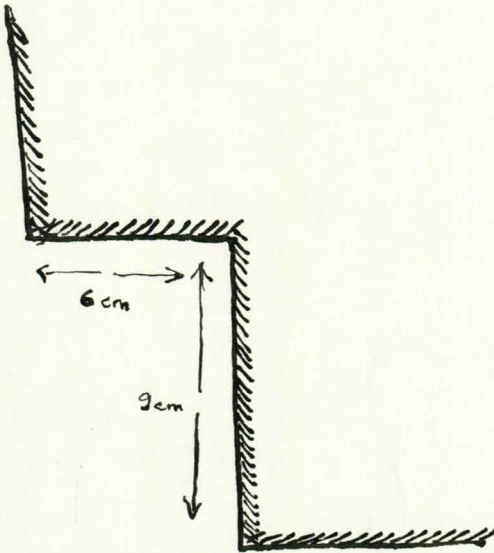
Vyöhyke I. Laasti samaa kuin lounaisseinässä.

Vyöhyke II. Laasti karkea, kirjava huonosti sekoitettu hiekkalaasti. Kirjava hiekka ja kookkaita kalkinpaloja. Tällä muurauksella tehty alkuaan ikkunakomeron seinät ja holvi. Samoin savutorven muuraus.

rt.piiros.

Vyöhyke III. Tasainen, vaalean harmaa, mustahiekkainen laasti. Paikkaus- ja korjausmuuraus, jolla uusittu ikkunakomeron holvi ja sen seinien huoneenpuoleinen lounaiskulma. Tällä muurauksella tehty myös oven kavennus.

rt.edellä.

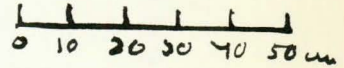
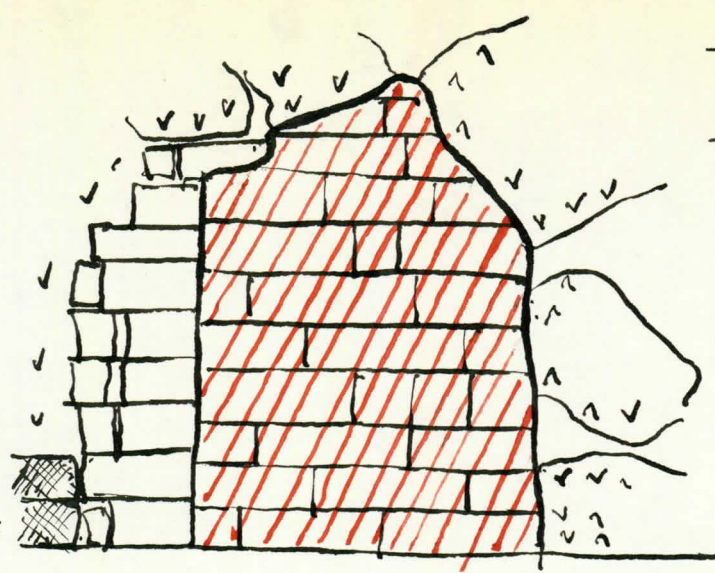
Ikkunakomeron seinän ja huoneen seinän kulmassa viereisen piirroksen osoittama pykälä. Tehty etupäässä hakkaamalla (koillispieli kokonaan, paitsi saranatappien kohdalla). Lounaispielen yläosassa myös limittäen konstruoituja kohtia.

t.huone 20

Ikkunakomeroa sulkenut sisäpuolelta luukku. Koillispuolella saranatapit (35 ja 103 cm ikkunapenkin tasosta), toisessa puolella samalla korkeudella kiinnityslenkit. Tapit kiinnitetty laastilla III (niiden alainen tiili muurattu samalla laastilla). Koillisseinästä poistettiin lattian rajasta alkanut umpeenmuuraus, joka alkoi n. 245 cm itäkulmasta ja oli n. 67 cm leveä ja n. 85 cm korkea.

UMPEENMUURAUKSEN
KAIVAKUVA.

Kallesi
vanhaa
tiiltä toinen
pää pyörästetty

Tiilimittoja:

- Poistettu umpeenmuuraus,
- 28,5 x 14 x 7,5
- 28 x 14 x 8
- 28 x 13,5 x 8
- 28 x ? x 7,5
- ? x 14 x 6,5
- ? x 13,5 x 8
- ? x 13,5 x 8

Pielen tiilet katkaistuja.

- ? x 15 x 6,5
- ? x ? x 7
- ? x ? x 6,5

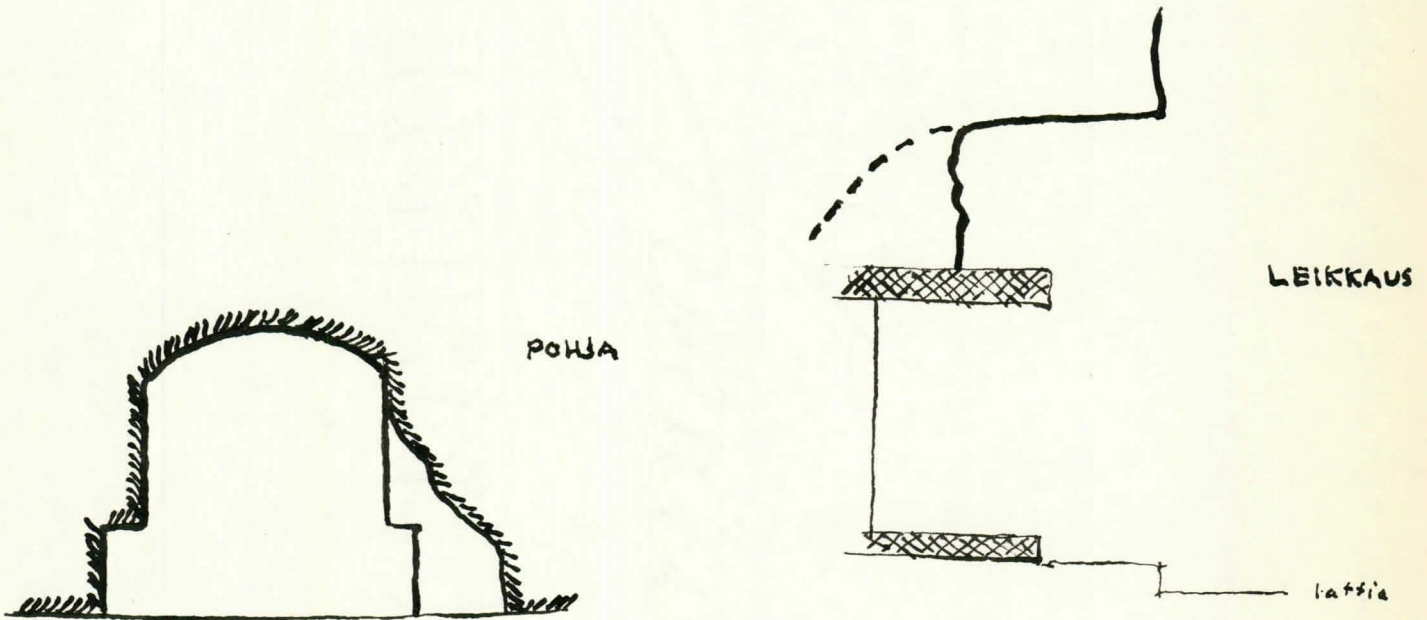
Piirrokseseen merkityn vanhan tiilen mitat 32 x ? x 7

Karkearakeinen harmaa hiekkalaasti. Hiekka kirjavaa, kalkkipilkkuja.

Umpeenmuuraus purettiin. Takaa paljastui matala, komeromainen, rapattu syvennys, joka oli tyystin umpeenmuurauksen täyttämä.

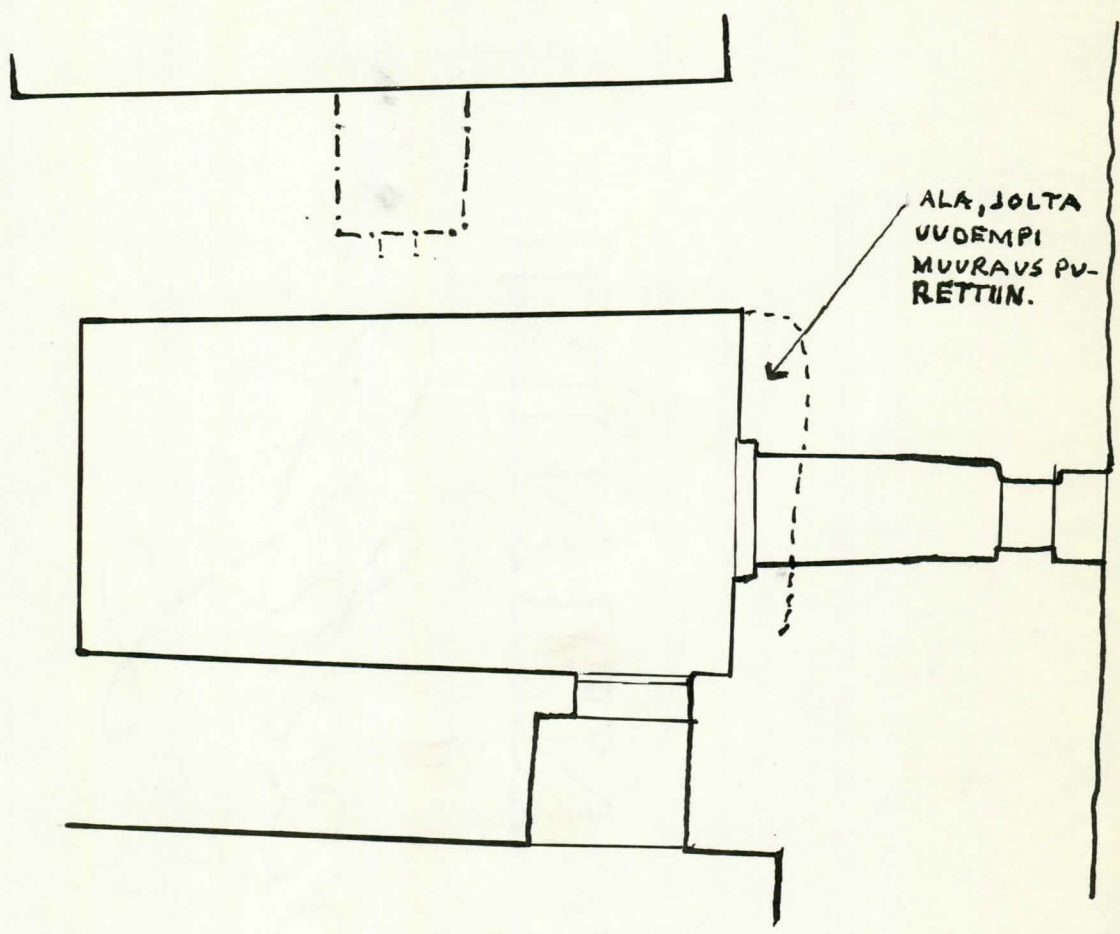
rt.leikkausta.

Komeron muoto ilmenee piirroksista. Pohjapiirroksessa on katkoviivalla merkitty seinän nyk. kulku. Komeron alkup. seinä rikottu umpeenmuurauksen yhteydessä. Samoin on seinä ylemmän lankun päällä rikottu tai purettu (mahd. paikalta poistettu harmaakivi) ja kolo täytetty umpeenmuurauksella. Merkitty piirustuksessa katkoviivalla ja pystyviivoituksella. Komero rapattu samalla laastilla kuin pielet muurattu. Hiekalaasti, karkea, musta, tasainen seos, lähellä kaakkoisseinän laastia III. Komero muurattu todenn. 1860 - 70 - luvulla ja muurattu umpeen melko pian. Ollut todenn. sellin ämpärin säilytystila.

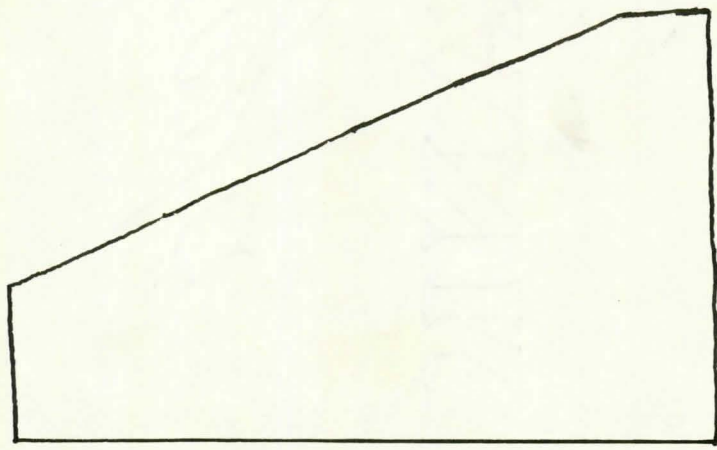

0 10 20 30 40 50 60 70 80 cm

HUONE 4.
1:50

ALA, JOLTA
UUDEMPI
MUURAUS PU-
RETTUN.

PITKITTÄIS-
LEIKKAUS.

Lattian kaivaus.

esä-heinäkuu
1956.

Jatkettiin lattian kaivausta. Kesällä 1955 oli huoneen pohjoisnurkasta poistettu huoneen kivitäytettä n. 400 x 400 cm laajuudelta ja päästy kiinteään pohjaan, joka sillä kohden oli lähes -400 cm syvällä. Kiinteää pohjaa paljastettiin 100 x 140 cm leveydeltä. Tämä pohja oli huoneen betonilattian tasosta n. 290 cm syvyydellä.

rt.muistiinpa-
ot 1955 ja leik-
aus.

Kaivausta jatkettiin itäkulmaa kohden ja poistettiin itäkulmassa ollut 1800- luvun komeroitu tukipilari. Täyte samantyyppistä kuin aikaisemmin kaivetussa osassa. Kaivausta jatkettiin kiinteään pohjaan saakka, joka suunnilleen samalla tasolla kuin vuoden 1955 kaivauksissa saavutettu.

rt.muistiinpa-
ot 1955.

Huoneen lounaispuoli. Kaivausta jatkettiin lounaisseinän vierestä aloittaen koilliseen. Aluksi poistettiin leivinuunin jäännökset ja kivilattia. Näiden alla alkoi lattiatäyte, joka oli täysin huoneen muista osista tavatun täytteen kaltaista. Kiinteä pohja tavoitettiin jo syvyydellä -270. Pohjan laatu kuvattu jäljempänä. Kaivausta jatkettiin edelleen koillisuuntaan. Kiinteä pohja laski jyrkästi koilliseen. Suunnilleen keskellä huonetta se oli n. -340 syvyydellä. Lopuksi saatiin yhteys huoneen koillispuolella tehtyyn kaivaukseen.

rt.muistiin-
not 1955.

t.tehty apu-
ikkaus.

Paljastunut kiinteä pohja.

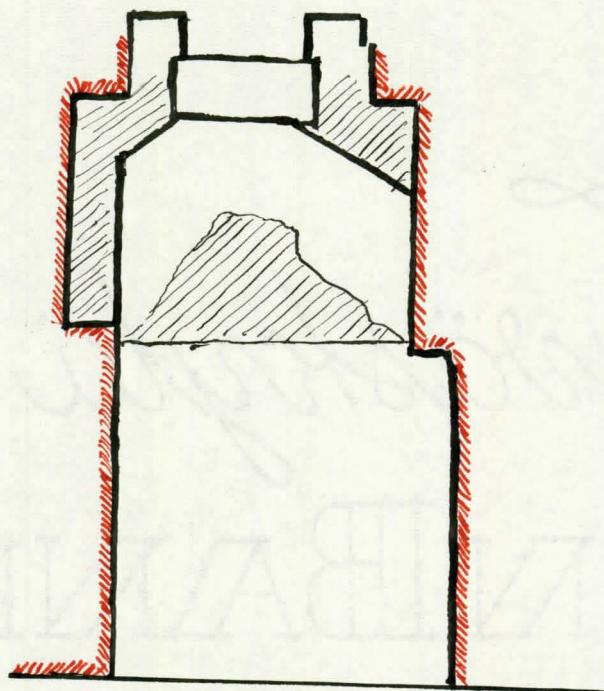
Varsinainen savihiekkainen kiinteä pohja kulkee suunnilleen seuraavan piirroksen pilkkuviivalla merkityllä tasolla. Huoneen lounaispuolella on ollut kiinteän maan ja täytteen välissä ainakin osittain laastilla kiinnitettyä kivitystä, jonka kivet menevät seinien alle.

Sinisellä ja punaisella viivalla merkitty oletetut laastilattiatasot, jotka määritelty seinän vieressä säilyneiden laastijäännösten nojalla.

rt.myös kivi-
enger luoteis-
seinän koillis-
puolella.

Sinisellä merkitty taso ei ehkä jatkunut kuin em. kivitykseen asti. Voinut myös jatkua yli huoneen, tällöin on oletettava lounaisseinä, joko kavennetuksi tai kokonaan uud. rakennetuksi. Samoin kaakkois- ja luoteisseinien kivitykseen liittyvät osat.

Mahdollisuutena myös väliseinä pilkkuviivan kohdalla. Punaisella merkitty taso ollut yhtenäinen. Tarkemmat laasti ym. muut tutkimukset suorittamatta.

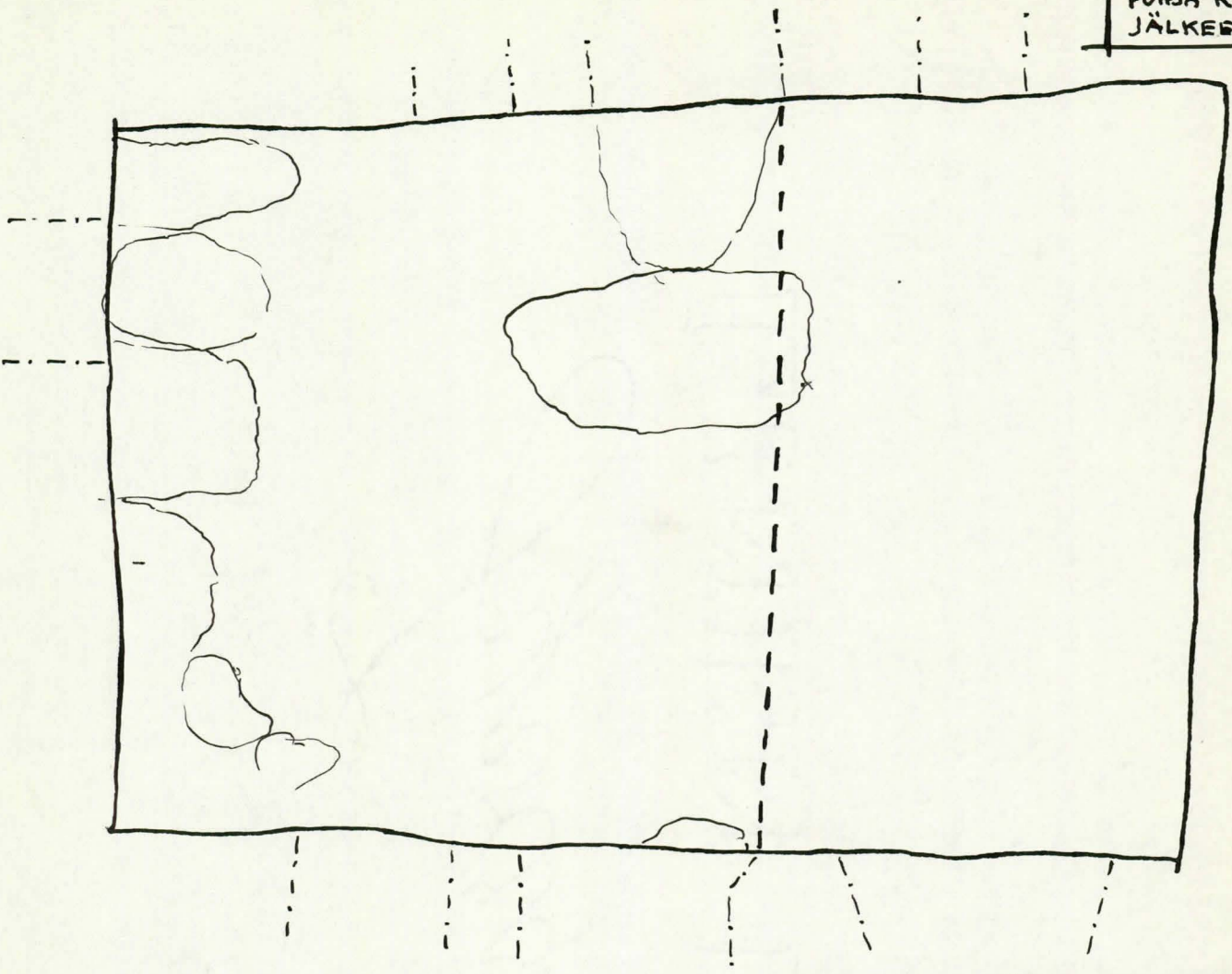

IKKUNAKOMERON POHJA.

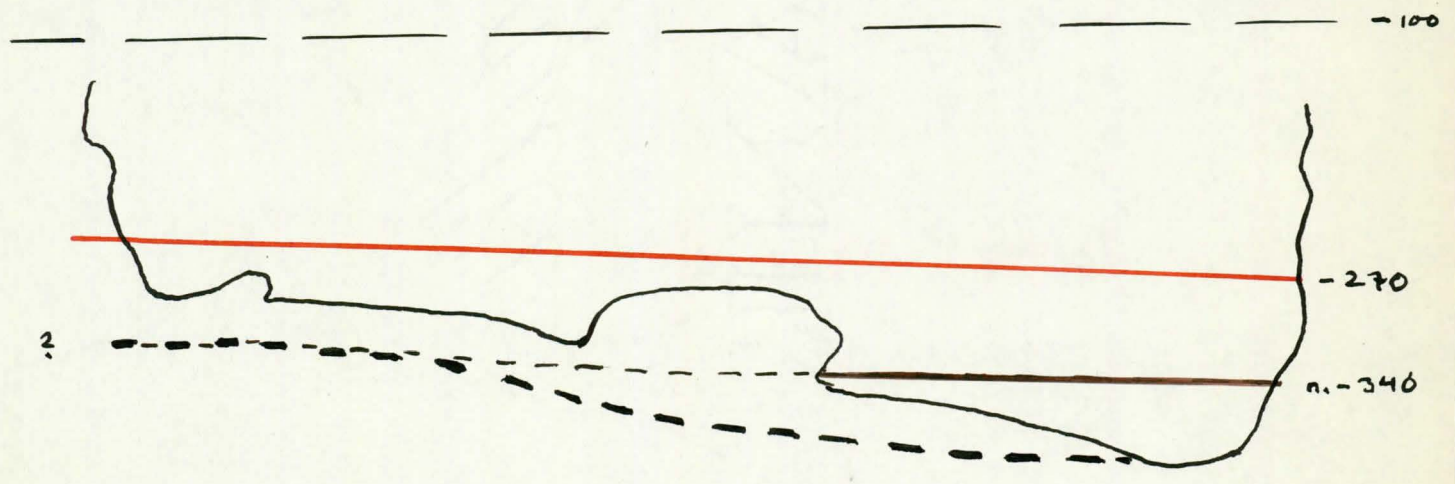
1:25

Lounaisen ikkunakomeron seinistä poistettiin 1800-luvun (alkup.) muurausta ja pari pienekkää 1700-luvun muurausta (savilaasti). Tiilet osittain vanhoja, käytettyjä. Viereisessä piirustuksessa on merkitty viivoituksella poistettu muuraus. Ikkunapenkissä oli uutta muurausta n. 3 tiilikerroksen paksuudelta. Paljastuneet seinät oli muurattu hyvin samanlaisella hiililaastilla kuin jo näkyvissä olleet seinät. Tiilleissä hallitsevana ns. 1500-luvun tyyppi (yli 30 cm). Punaisella merkityt rajat osoittanevat vanhaa komeroa. Tarkempi tutkimus suoritetaan ulkoapäin. Vanhan ikkunapenkin korkeus ollut todenn. n. 90 cm komeron tilasta.

POHJA KAIVAUKSEN
JÄLKEEN - 1:50

LEIKKAUS JA OLETETUT
POHJATASOT. 1:50.

H U O N E 8

Aarne Heimala 1956

säkuu 1956.

Aloitettu täytteen poistaminen Kukkotornin puolilympyrän muotoisesta kellaritilasta.

Täytteen paksuus oli n. 180 cm ja ulottui miltei tiiliholvauksen alareunaan. Täytteen kokoomus: multaa; lahoamisjätteitä puusta, purusta ym. ; eläinten luiden palasia; laudan ja parun paloja; melko suuria kiviä; huomattava määrä tiiliä, varsinkin kaakkoispäässä, oven alla; laastin kappaleita; lasin-paloja ja muutamia esinelöytöjä (luettelo jäljempänä).

Täyttemaa on poistettaessa seulottu. Kookkaat irtokivet, joita oli varsinkin luoteispäässä, täytteen seassa, ilman järjestystä, on jätetty paikoilleen. Täytteen alta tuli esille kivilattia, joka kaakkoispäästä lähtien suurimmaksi osaksi, n. 430 cm pituudelta, muodostuu liuskekivilaatoista. Ne ovat epäsäännöllisiä, joukossa pienehköjä harmaakivien palasia. Laattojen alla ja välissä on laastia. Laasti on väriltään ruskehtavaa, runsashiekkaista, melko tiivistä, hienorakeista, murenevaa, kalkkipilkkuista, - hiekkalaastia.

Lattian luoteiosassa melko suuria kiviä, joista osa näyttää liittyvän suoraan perusmuuriin. Kivien välit täytetty maalla ja pienemmillä kivillä.

Lattian jaottelu selviää liitteestä, jossa yksittäisten laattojen ja lattiakivien mitat ja suhteet on piirretty summittain. Laatoista on lattianosien rajalla poistettu muutamia tutkimusta (alustätäytteen) varten. Laatoitettu osa oli kokonaan ehyt. Laattojen paksuus vaihtelee n. 1,5 cm - 5 cm. Niiden alla laasti.

Alustäyte muodostuu suurehkoista kivistä, joiden välit täytetty pienillä kivillä ja hiekalla. Alla hiekkaa. Liuske-laastiosan alusta ei ole em. kohtia lukuunottamatta muualta tutkitu. Alustätäytteen syvyys n. 50 cm. Lattian leveys leveimmältä kohdalta n. 205 cm.

Täytteen peitossa olleet seinäosat. Koillisessa harmaakivistä linnan vanhinta perusmuuria, joka nousee vinosti portaittain. Kaakkois-lounais- ja luoteispuolelle kaartuu seinä yhtäjaksoisena ja nousee pystysuorana. Tämä seinänosa on harmaakiveä,

sen yläosissa myös liuskekiveä. Ikkunan ja oven pielet tiiltä. Oven kynnyksen korkeus lattiatasosta 110 cm pystysuoraa seinää.

Liuskekivilattia on tasossa - 0,7, oviaukon alareuna tasossa + 0,4. Täytemaa on ulottunut n. + 1 tasolle.

Porraskäytävän alemman osan portaat ovat kiveä, siihen koillisesta yhtyvän osan portaat tiiltä.

Täytteen joukosta löytyneiden tiilien mittoja:

34 x 17 x 10,5	29 x 15 x 10	? x 16,5 x 10
32 x 15 x 10	29 x 13 x 11	? x 16 x 10
31 x 14 x 9,5	29 x 13 x 10,5	? x 16,5 x 9,5
31 x 14 x 9,5	29 x 13 x 10	? x 15,5 x 8,5
30,5 x 13,5 x 9	29 x 13 x 10	? x 15 x 10
30,5 x 13 x 9	29 x 12,5 x 10	? x 15 x 9,5
30,5 x 12,5 x 10,5	28,5 x 15 x 10	? x 14,5 x 10
30 x 15 x 9,5	28,5 x 15 x 9,5	? x 14,5 x 9,5
30 x 14 x 9,5	28,5 x 14,5 x 10	? x 14 x 10
30 x 14 x 10	28,5 x 14 x 10	? x 14 x 8,5
30 x 14 x 9,5	28,5 x 12,5 x 10	? x 14 x 8,5
30 x 13 x 10,5	27,5 x 15 x 10,5	? x 13 x 10,5
30 x 13 x 10,5	27 x 14,5 x 8,5	? x 13 x 6
30 x 13 x 10	26,5 x 12 x 9,5	? x 12,5 x 10
29,5 x 15,5 x 10		

Erikoistiilet täytteen joukosta:

1. Yhdestä kulmasta pyöristetty, 27 x 12,5 x 10.
2. " " " " , 27 x 13,5 x 10.
3. Tiilen pala, jossa on kolme poikittaista aaltoviivaa, ? x 17 x 9.
4. Tiili, jossa lampaansorkan jälkiä, 29,5 x 14,5 x 11.

Laastilajeja (irrallisina kappaleina täytteen seassa):

I laasti (irroitettu täytteen seassa olleista tiilistä): runsaskalkkinen, huokoinen, hiekka hienorakeista, jokseenkin vaaleaa; väri siniseen vivahtava; hyvin kovaa.

II laasti: hyvin hienorakeinen hiekka, ehkä savensekainen; runsaskalkkinen; väri ruskehtava, kalkkipesäkkeitä; tiivistä, pehmeää.

III laasti: hienorakeinen hiekka, seassa pikkukiviä; kalkkipesäkkeitä; savea seassa (?); väri ruskehtava; tiivis, hyvin kova.

IV laasti: hienorakeinen hiekka; laastin väri kirjava, vaihtelee harmaasta ruskehtavaan; savensekainen (?); huokoinen, kova.

V laasti: (yl) erittäin hieno rakeinen; tumma hiekka; runsas kalkkinen; väri harmaanruskea; savensekainen (?); mureneva, pehmeä; myös hiiltä joukossa.

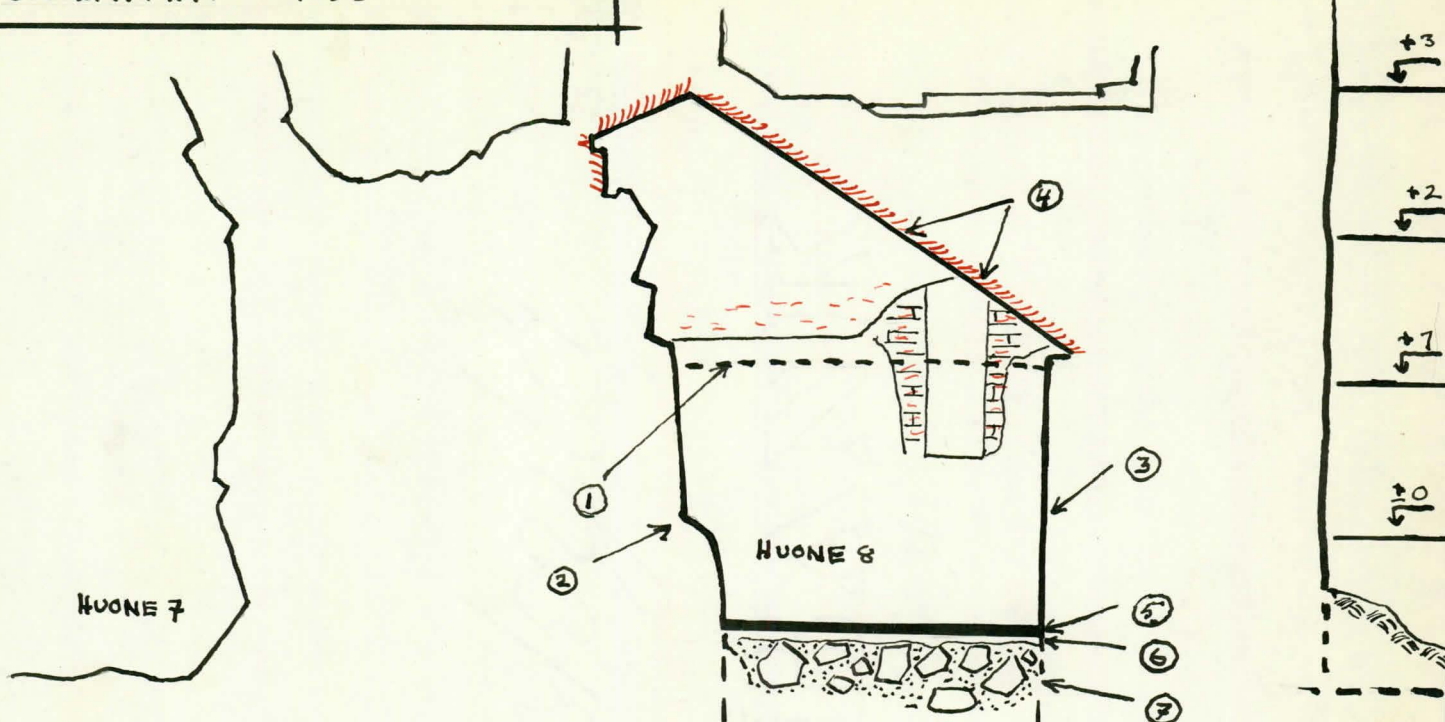
VI laasti: melko kalkkipitoinen; huokoinen; tumma hiekka; väri sinervä; kova.

VII laasti: (yk) kirjava hiekkalaasti; kalkkipilkkuja; väri ruskehtava; huokoinen, kova.

Laasti I lukuunottamatta esiintyvät muut suhteellisen suurina kappaleina. Ne ovat ilmeisesti peräisin eri yhteyksistä, puretuista seinistä ym.

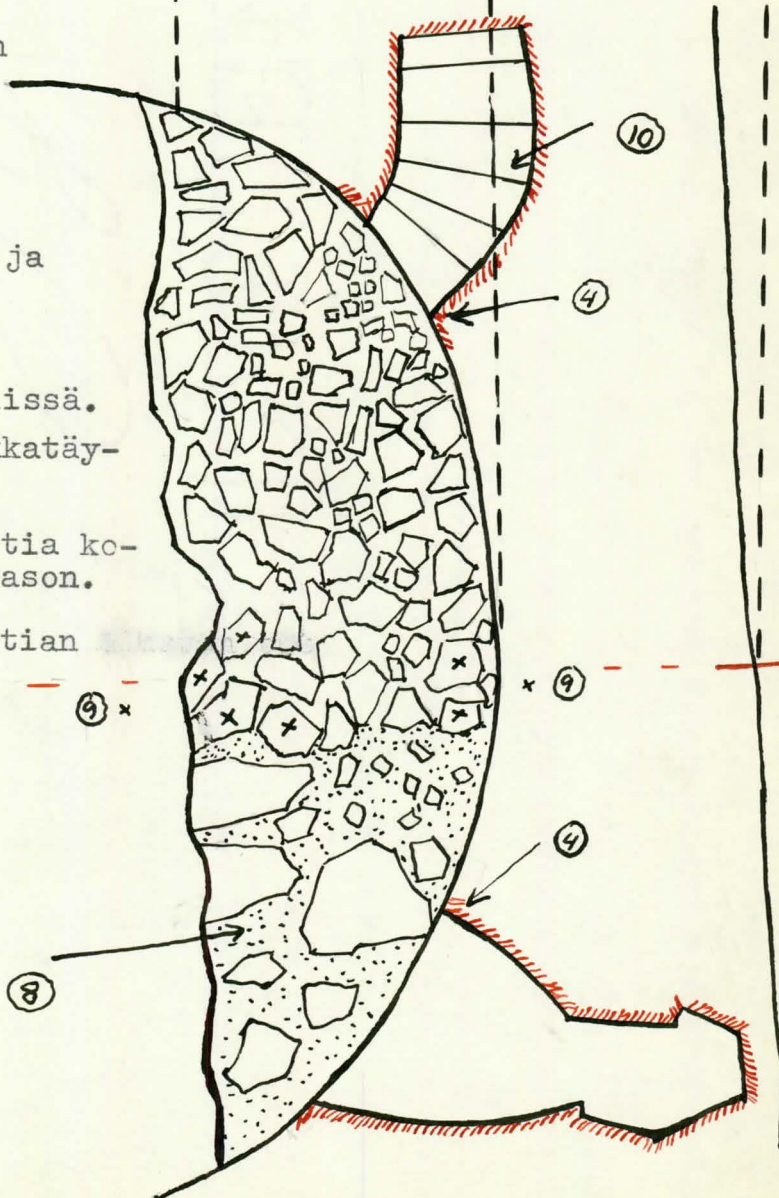
Löydöt täytteen joukosta.

1. Eläinten luita (lehmän, lampaan ym.).
2. Laudanpalasia.
3. Vihertäviä lasinpaloja.
4. Takonauloja, yksitoista kpl (keskipituus 11 cm).
5. Valkeaksi lasitettu astianpala.
6. Punaruskeaksi lasitettu astianpala.
7. Puukonterä, pituus 11,3 cm , ruostunut (löydetty 6.6 n.1 m syvyydestä kaakkoispäästä).
8. Puukon- (tikarin -) terä, pituus 12 cm, hyvin ruostunut; tikarimallinen kärki, terä yksipuolinen (löydetty 18.6 täytteen keskivaiheilta n. 80 cm syvyydeltä).
9. Kuparisormus, jossa viilauskoristelua (löydetty 12.6).
10. Tinanappi, perukkeella varustettu, sileä, pyöreä, halkaisija 24 mm.
11. Pyöreä, puristettu kuparin pala, halkaisija 14 mm, "kunin-kaan pää" kuviona.
12. Kankaanpalasia.
13. Tuohia.

Selitykset.

1. Poistetun täytteen yläpinnan taso
2. Perusmuuri. Harmaakiveä.
3. Lounaisseinä. Harmaakiveä.
4. Tiiliholvi ja tiiliset oven ja ikkunan pielet.
5. Liuskakivilattia.
6. Laastia laattojen alla ja välissä.
7. Lattian alainen kivi- ja hiekkatäyte.
8. Luoteispään kivi ja multalattia ko-
hoaa yli liuskekivilattian tason.
9. Liuskelaatat irroitettu lattian
alustan tutkimista varten.
10. Portaat harmaakiveä.

81
vrt.
leikkaus

HUONE
7

H U O N E 11

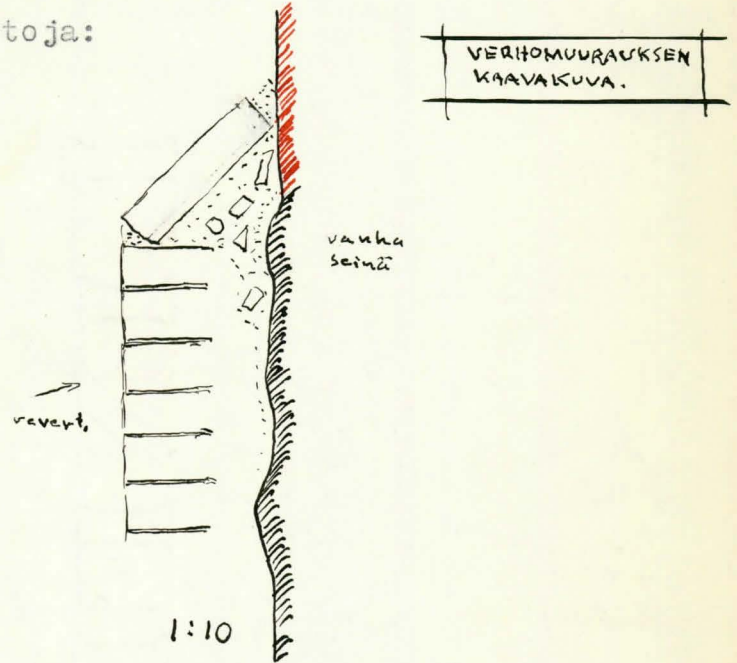
Antero Sinisalo 1956

einäkuu 1956.

Huoneen koillisseinästä poistettiin verhomuuraus, joka oli liitteessä luoteis- ja kaakkoisseinän verhomuuraukseen. Muurauksen korkeus nyk. lattiatasosta 235 - 240 cm. Ylinnä viistoon muurattu tiilirivi, verhomuurausta peittivät monenkertaiset slammaukset ja kalkitukset.

Verhomuurauksen tiilimittoja:

30 x 15 x 7
 30 x 14,5 x 7
 29,5 x 15 x 7
 29,5 x 15 x 7
 25 x 12,5 x 6,5
 24,5 x 12,5 x 7
 24,5 x 12,5 x 6,5
 24,5 x 12 x 7
 24,5 x 12 x 7
 24 x 12 x 7

Pitemmät tiilet etupäässä muurauksen alaosassa. Limitys juoksulimitystä. Harvat sidetiilet useimmiten katkaistuja.

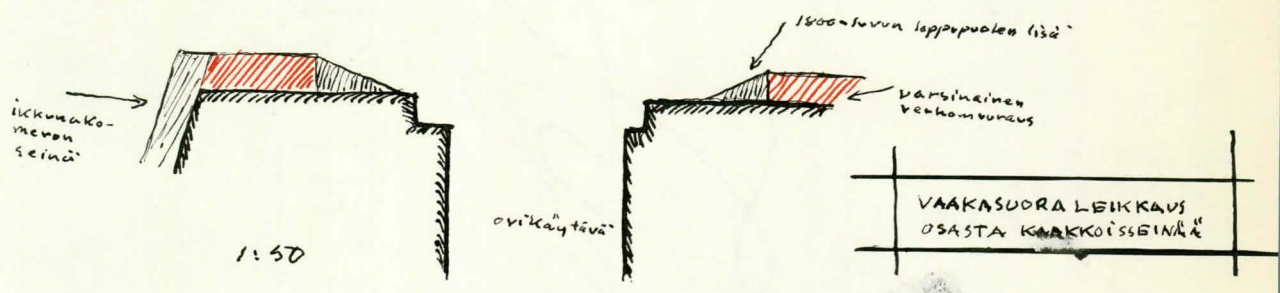
Luoteisseinästä poistettiin revertteeraus. Viistopäätteisenä ulottuu revertteeraus pohjoisnurkasta 565 cm em. korkuisena. Sitten se kohoaa pari tiilikerrosta korkeammaksi (n. 20 cm) jatkuen tasapäätteisenä 250 - 60 cm saaden taas päätteekseen melko jyrkän viistoon muuratun tiilirivin. Laastiltaan liittyy tämä revertteeraus muihin verhomuurauksiin. Tiilimittoja:

30 x 15 x 6
 29,5 x 14,5 x 7
 29 x 15 x 7
 29 x 14,5 x 7
 25 x 13 x 6,5
 24,5 x 12,5 x 7
 24 x 12 x 7

Kaakkoisseinän verhomuuraus oli edellisten kaltainen ulottuen samalle korkeudelle kuin koillisseinässä.

Lounaisseinän revertteeraus ulottui holvin kantojen korkeudelle yhtyen tasaisesti ohentuen seinän yläosan tiilimuuraukseen. Vain seinäosa etelänurkassa oli ilman verhomuurausta, osan siitä peittivät kuitenkin kaakkois- ja lounaisseinän siihen päättyvät revertteeraukset.

1800- luvun myöhempää muurausta oli kaakkoisseinässä nyk. ikkunakomeroitten seinät, holvit ja penkit. Samoin oven kummallakin puolen olevat lyhyet viistot verhomuurausosat, jotka ovat peittäneet puretun seinän liittymiskohdan.

Luoteisseinällä 1800- luvun muurausta edustaa kaksi pilari- maista alemmasta kellaritilasta tulevaa ja holvin kautta kulkevaa tuuletuskanavaa, ja yksi huoneen oma tuuletusaukko. Ainakin joku näistä viety melk. varmuudella vanhan holvi-ikkunan läpi.

Koillisseinällä oleva (keskim. 155 x 130) aukko, joka on keskeneräiseksi jäänyt oviaukko, oli peitetty lautasuojuksella.

Luoteisseinällä alkoi verhomuuraus harmaakiviseinästä ulos työtyvältä pykälältä. Pykälä työntyi varsinaisesta seinätasosta 25 - 40 cm. Länsikulmassa n. 100 cm. Sen korkeus nykyisestä lattiatasosta vaihteli suuresti (30 - 90 cm).

Myös eteläkulman viistoon kulkevan tiiliseinän alla harmaakivijalkaa, joka työntyy ulos seinätasosta. Sen korkeus vain n. 30 cm.

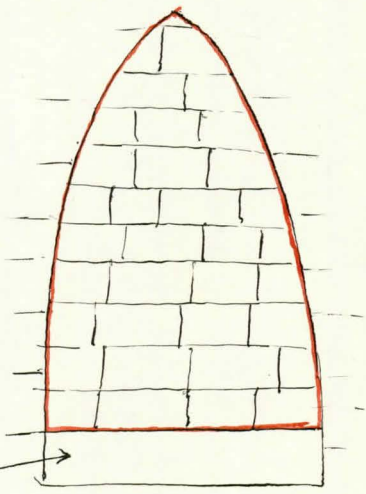
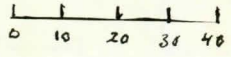
Holvi

Holvin länsilohkosta löytyi umpeenmuurattu holvi-ikkuna, joka

alkoi kymmenen tiilikerroksen korkeudelta holvin kannasta. Sen etäisyys länsinurkasta on n. 350 cm.

Laasti oli mustahiekkaista, kalkkipilkkuaista, yleisväriltään savenharmaata. Umpeenmuurauksen tiilimittoja:

- 25 x 12,5 x 6,5
- 24,5 x 12,5 x 7
- 24,5 x 12,5 x 6,5
- 24 x 12,5 x 6,5
- 24 x 12 x 7

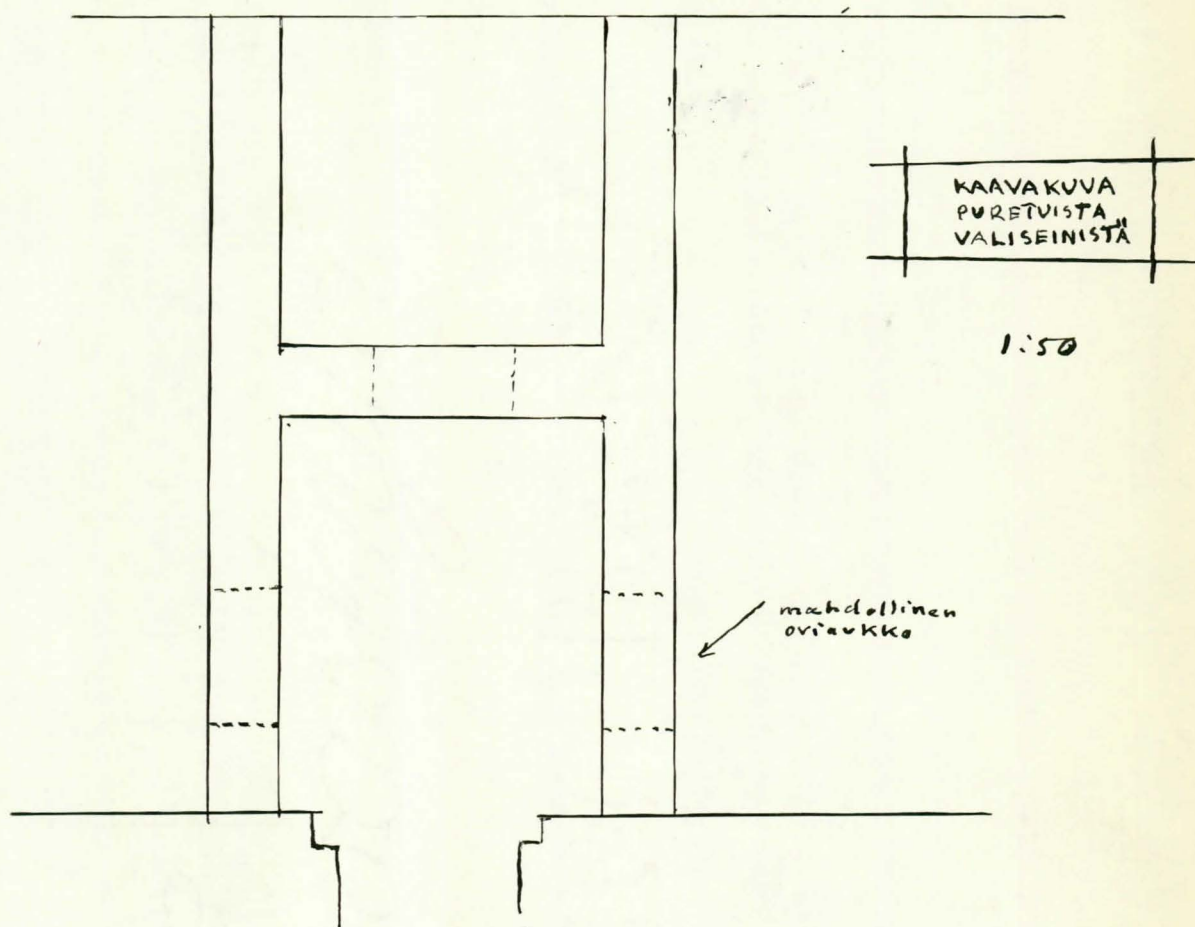

tiili 56 x 40 x 11,5
muodostaa alareunan

Holviaukko parhaiten säilynyt tähän asti löytyneistä. Holvin lounaispuoli puhdistettiin. Holvi vastaavia holveja matalampi.

Verhomuurauksen alta paljastuneita detaljeja kaakkoisseinässä. Kaakkoisseinässä oli oven kummallakin puolella olleiden 1800-luvun loppupuolen laastilla muurattujen kapeiden verhomuurauks-pintojen alla kohdat, joihin kaksi väliseinää oli ollut si-dottuna. Syvennykset liitosta varten oli hakattu vanhaan tiili-pintaan. Näiden väliseinien jäljet näkyvät myös holvissa. Sei-nä ollut todenn. n. 40 cm paksuinen. Seinät luultavimmin rak-jälkeen 1812 ja purettu jo vuosisadan puolivälissä.

.. edellä.

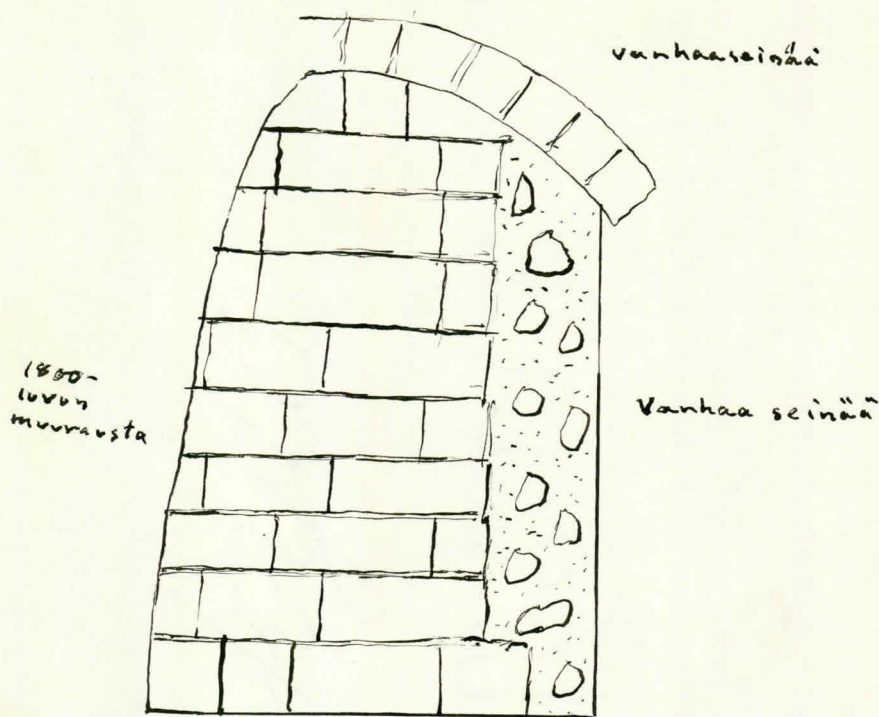

Paljastunut umpeenmuurattu ikkunakomero.

Nykyisen lounaisen ikkunakomeron lounaispuolella oli säilynyt vanhan ikkunakomeron pieli ja puolet kaaresta. Komero oli umpeenmuurattu. Verhomuurauksen ja umpeenmuurauksen väli täytetty savella, kivillä ja tiilenpaloilla.

Umpeenmuuraus.

Umpeenmuuraus oli huoneeseen päin tasainen, seinämäinen, mustumaton pinta, jossa tiilet etupäässä juoksussa. Koilliseen yhtyi umpeenmuuraus uuden ikkunakomeron 1800-luvun muuraukseen ja lounaaseen päättyi vanhan ikkunakomeron seinään. Varsinainen tiilimuuraus ^{viettui} n. 15 - 20 cm päähän siitä ja syntynyt rako oli täytetty laastilla ja pienillä kivillä. Umpeenmuuraus ei ollut seinäpinnan tasossa vaan n. 15 cm sisäänpäin.

0 10 20 30 40 50 cm

Ikkunakomeron umpeenmuuraus. Tiilimittoja:

29,5 x 14,5 x 10	28,5 x 14 x 10
29,5 x ? x 10	28,5 x ? x 10
29 x 14 x 10	? x 15 x 10
29 x 14 x 10	? x 14 x 10
29 x 14 x 9,5	? x 14 x 9,5

Laasti: erittäin kovaa ja sitkeää, kalkkipitoista, kirjava hiekka. Väri ruskehtava.

Umpeenmuurausta purettiin jonkun verran ja voitiin todeta sen jatkuvan yhtenäisenä tulppana aina ulkoseinään saakka. Ulkona on mahdollisesti tähän umpeenmuuraukseen liittyvää muurausta näkyvissä, sauma 110 cm pohjakerroksen länsikulman huoneeseen johtavan ovikäytävän alkupään kulmasta.

Paljastunut ikkunakomeron pohja.

Nyk. koillisen ikkunakomeron pohjaa tutkittaessa tuli 1800-luvun loppupuolen muurauksen alta esiin muutamia savilaastilla kiinnitettyjä tiilenpaloja (mahdollisesti edustavat 1700-

luvun alkupuolen ikkunakomeron pohjaa) ja niiden alta vanhan ikkunakomeron seinien alin tiilikerros.

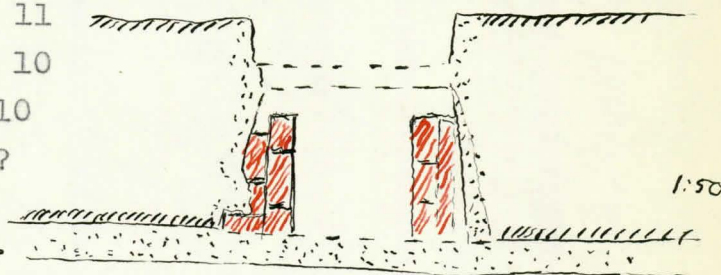
Tiilet muurattu seinien tiiliosiin liittyvällä laastilla.

Tiilimittoja: 29 x 14 x 11

28 x 14 x 10

28 x ? x 10

29 x ? x ?

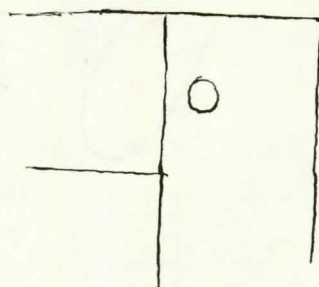
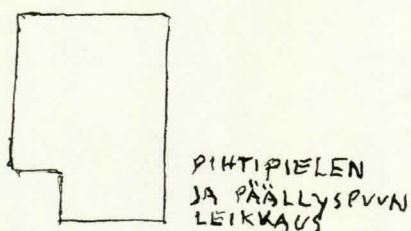

Oviaukko.

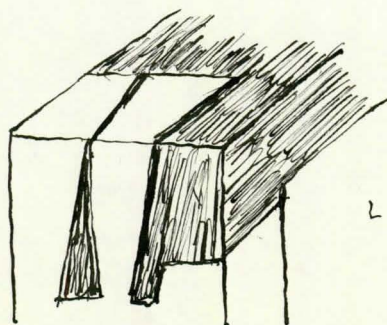
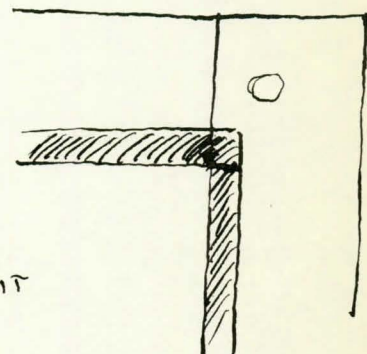
1800-luvun
muurausta

Ovikäytävän lattiasta poistettiin poikkisuuntaan asetetuista lankuista tehty lattia (28 x 112 cm, paksuus 1½ tuumaa). Sen alla paksuhko laastikerros, joka on ollut ehkä puulattian korvaaman tiililattian alustana. Laasti oli pahoin kosteuden kirjavoittamaa. Tumma hiekka, kalkkipilkkuja. Tämän kerroksen alla tiilenpalalattia, jossa tiilet kiinnitetty vain mullalla ja savella. Joukossa yksi liuskekivi. Tiilenpalat etupäässä keskiaik. tiilityypin kappaleita. Tämäkin kerros vain täytekerros, ei todenn. koskaan ole ollut lattiapintana. Sen alla muutaman sentin paksuinen savi- ja tiilenmurakerros. Tämä kerros alkoi n. - 75 syvyydeltä ollen n. 17 cm alempana kuin lankkulattian pintataso. Tämä taso edustanee vanhempaa lattiatasoa. Sen alla tulee vastaan harmaakiviä, jotka kuulunevat seinärakenteeseen.

Sisempi ovenkehys poistettiin (4¼ x 6 tuumaa). Pihtipielet ja päällys kirveellä veistetyt. Kynnys 4¼ x 6 tuumaa.

FASADIT

LIITOS

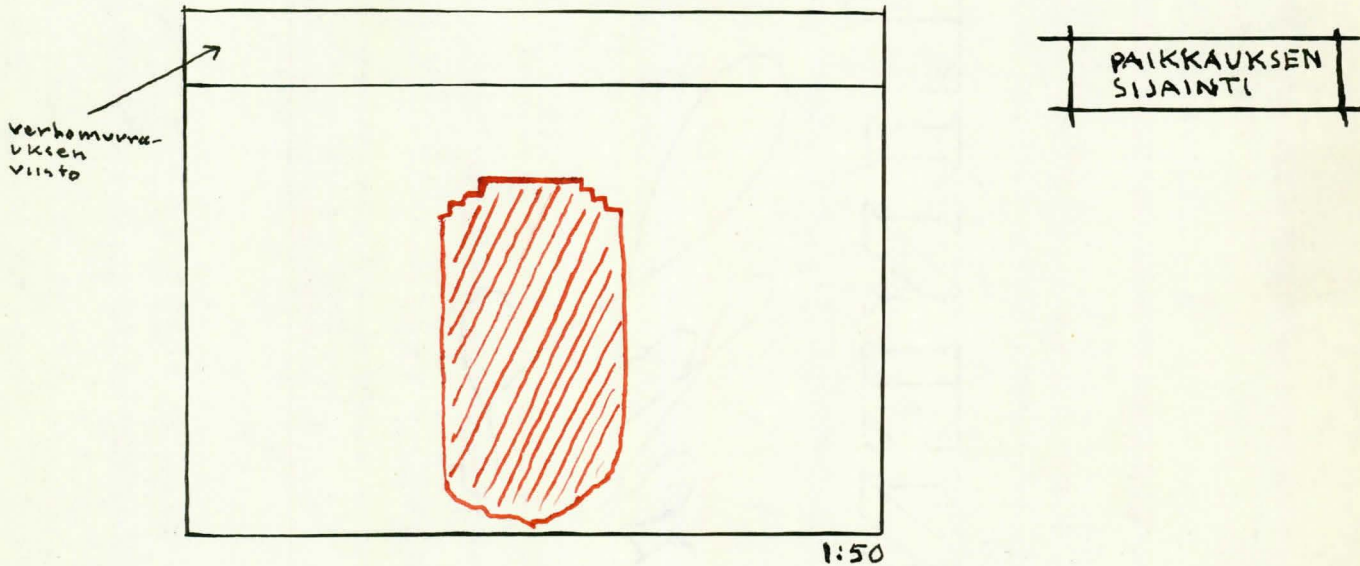
H U O N E 12

Antero Sinisalo 1956

heinäkuu 1956.

Poistettiin huone 13 ja 12 välinen puuseinä, joka oli rakennettu huoneiden välisen kaariaukon huone 12 puoleiselle suulle.

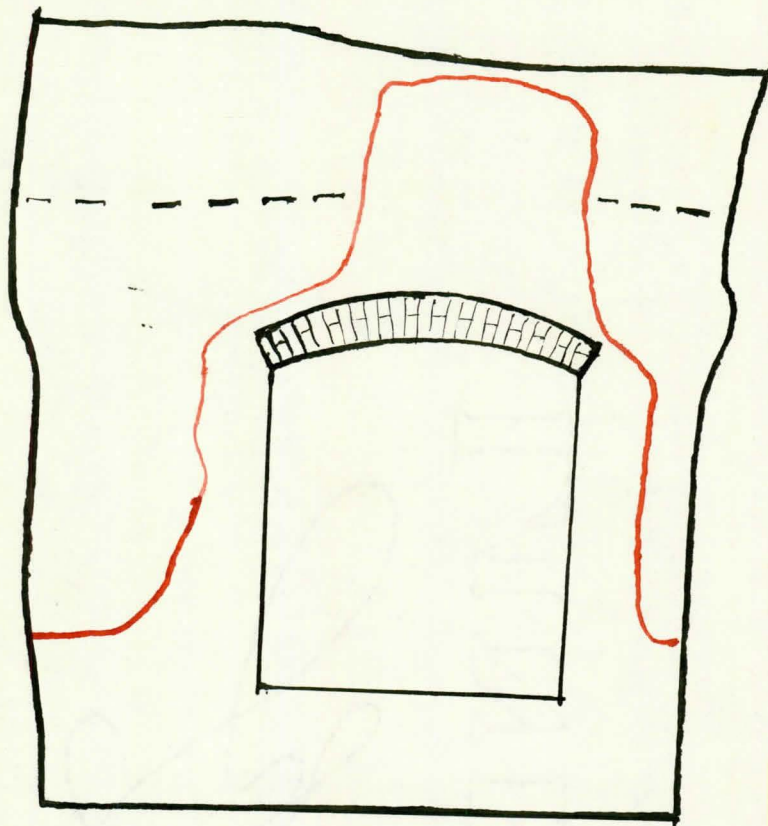
Poistettiin seinäpeite lounaisseinästä. Päällimmäisenä oli 1 - 3 cm paksuinen tavanomainen 1800- luvun loppupuolen öljymaalattu (alaosasta, kalkittu yläosasta, 185 cm rajana) rappauserkerros ja sen alla tavanomaiset 1800- luvun alkupuolen slammaus- ja kalkituspinnot. Viimeksimainittuja ei ollut kuitenkaan melkein seinän keskellä olevassa ovimaisessa paikkauksessa, vaan rappaus oli suoraan tiilipinnan päällä.

Paikkauksen

tiilimittoja: 29 x ? x 6,5
 28,5 x ? x 6,5
 28 x ? x 7,5
 28 x ? x 7,5
 27,5 x ? x 5,5

Lounaisseinän verhomuuraus poistettiin. Laadultaan täysin verrattavissa huoneen 14 ja 15 verhomuurauksiin.

Luoteisseinä.

Verhomuuraus ulottui holvin kantaan ja tunkeutui osittain holviin (II²).

Muuraus I. Varsinainen verhomuuraus, joka liittyy lounaisseinän verhomuuraukseen ja on täysin sen kaltainen.

Muuraus II. Muuraus I on varhemmin ulottunut yli koko seinän lukuunottamatta ikkuna-aukkoa muuraus II²:n takana.

Tiilimittoja (II):

29 x 15 x 5,5

28,5 x 15 x 7

28 x 15 x 7

28 x 14,5 x 7

24,5 x 12,5 x 7,5

Tiilien päällä 24,5 x 12,5 x 7,5

vain rappaus, ilman varhempia slam-

maus- ja kalkitus- 24 x 12 x 7

pintoja.

Muuraus III. Myöhemmän ikkuna-aukon umpeenmuuraus.

Tiilimitat:

	23,5 x ? x 6
Renessanssilimitys. Pinnal-	23,5 x ? x 5,5
la myöhäisempi 1800- luvun	23 x ? x 6
loppupuolen rappaus. Sen pääl-	23 x ? x 6
le ulottuivat viimeiset öljy-	23 x ? x 5,5
väripinnat.	23 x ? x 5,5
	? x 11 x 6
	? x 11 x 6
Joukossa muutama vanhempi	? x 11 x 5,5
käytetty tiili.	? x 10,5 x 6

Muuraus III poistettiin. Umpeenmuuraus yhden tiilen paksuinen. Komerotila takana täytetty kokonaan tiilillä ja harmaakivil-
lä. Päällimmäinen täyte irtonaista. Sen alla savella sidot-
tuja tiiliä ja kiviä, ja alinna laastilla lujasti sidottua
tiilimuurausta, joka kohoaa komeron suulta lähtien portaittain.
Tätä ei poistettu.

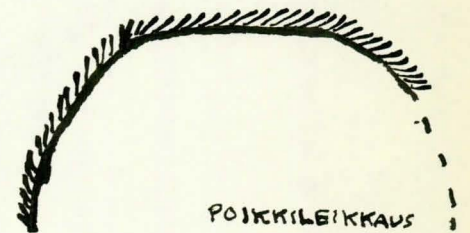
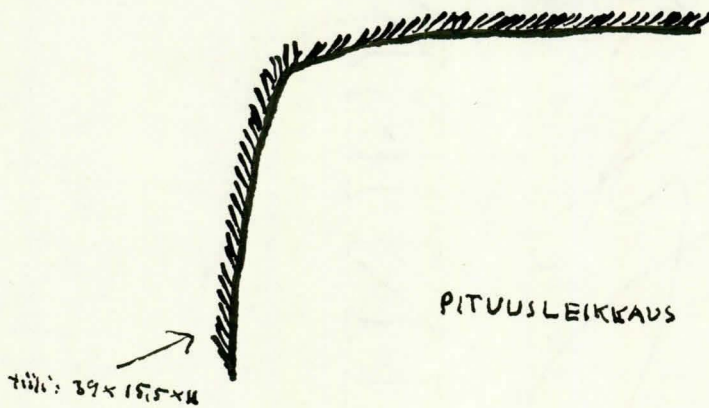
Ikkunakomeron seinissä rappauspinta ilman öljyväriä, sama rap-
paus, joka peitti seinän lukuunottamatta vyöhykettä III.
Poistettiin muuraus II². Muuraus kolmen tiilen leveyden pak-
suinen. Takaa tuli näkyviin vanhan ikkunakomeron holvi ja ylä-
tilaa. Tiilenpalatäytettä oli vain pohjalla n. 30 cm paksuu-
delta. Pohjan komerolle muodosti alemman ikkunakomeron holvi-
muuraus. Komeron perällä toinen umpeenmuuraus (230 cm seinä-
pinnan tasosta), joka on sulkenut ulosvievän aukon.

Tiilimittoja:	29 x ? x 7,5
	29 x ? x 7
Joukossa pari	24,5 x ? x 7
vanhaa tiiltä.	24,5 x ? x 6,5
	24 x ? x 7
	? x 14 x 7
	? x 14 x 6
	? x 12 x 7

Komeron seinässä verhomuuraukselle ominaiset slammaus- ja kalkituspinnat, holvissa verhomuurauksen aikainen rappaus. Poistettiin osittain 1800-luvun muurausta seinistä ja holveista. Voitiin todeta, että siinä oli varhemmin ollut 1700-luvun savilaastilla muurattu pienempi ikkunakomero. Ikkunakomeron suupuolella oli säilynyt kappale tätä vanhaa rtt. mitt. piir. holvia, joka on todenn. ollut vain 60 cm leveä. Sitä oli säilynyt vain 60 cm matkan.

Tiilimittoja: $28,5 \times ? \times 10$
 $28,5 \times ? \times 9,5$
 $27,5 \times ? \times 9,5$
 $? \times 13,5 \times 10$

SAVILAASTIHOLVIN
LEIKKAUKSET.

Savilaastilla muurattu holvi on saanut syvenmällä väistyä uuden 1800-luvun holvin tieltä. Kauempana on säilynyt holvin päällä ollutta täytemuurausta, jota poistettaessa saatiin yhteys huoneeseen 27 ikkunapenkin läpi. Savilaastimuuraus ja täyte peräisin 1700-luvulta, jolloin todenn. vanhaa holvi-ikkunaa laajennettiin.

Koillisseinä. Seinä on ollut todenn. verhomuurattu tavanmuokaisella 1800-luvun alkupuolen reverteerauksella, mutta tehtäessä nykyistä suurta ikkuna-aukkoa viime vuosisadan loppulla on reverteeraus poistettu ja korvattu uudella ikkunakomeron muuraukseen liittyvällä verhomuurauksella. Laasti 1800-luvun loppupuolen laastia. Tiilimittoja:

$30 \times ? \times 6,5$ $29 \times ? \times 6,5$
 $29,5 \times ? \times 7,5$ $28,5 \times ? \times 7$
 $29 \times ? \times 7$

Kaakkoisseinä. Poistettiin tavanomaiset seinäpeitteet.

Lattian kaivaus. Luoteisseinän viereltä, koko sen pituudelta kaivettiin 160 cm leveydeltä n. 115 cm syvyyteen. Täyte kauttaaltaan samanlaista ; muraa, soraa ja kiviä. Em. syvyydellä oli luoteisseinän verhomuurauksen harmaakivijalka. Tässä vaiheessa keskeytettiin kaivaus toistaiseksi.

Löytynyt holvi-ikkuna. Kun holvista oli poistettu peitekerrokset voitiin sen luoteispuoliskossa havaita tavanomainen holvi-ikkuna, jonka lounaisreuna oli 135 cm päässä lounaisseinästä. Se oli samalla korkeudella kuin kuin huoneesta 13 löytynyt vastaavanlainen holvi-ikkuna.

Ikkunan umpeenmuuraus poistettiin.

Tiilimittoja: 24,5 x 12,5 x 7,5
 24 x 11 x 5,5
 ? x 11,5 x 5,5
 ? x 11 x 6

Laasti samaa kuin huoneen 13 vastaavassa umpeenmuurauksessa. Paljastuneen aukon leveys alaosasta 45 cm ja korkeus 87 cm. Sen muoto oli sama kuin muissakin löytyneissä holvi-ikkunoissa. Alareunan kookkaan laattatiilen mitat 56 x 36 x 10,5. Huoneen puoleinen osa säilynyt hyvin, mutta toisen kerroksen korkeudella ikkunakuilun katkaisee 1500-luvun ikkunakomeron lattia.

rt. huone 27.

Luoteisseinän ikkuna-aukkojen ajoitus.

Ennen 1700-lukua on ollut vain kaksi holvi-ikkunaa, joista toinen löytyi nyt hyvin säilyneenä.

1700-luvulla tehtiin koillisemmän holvi-ikkunan paikalle kookkaampi ja todenn. loivemmin kohoava komeroikkuna.

1800-luvun alkupuolella seinä verhomuurattiin ja tällöin tätä ikkunakomeroa laajennettiin. 1800-luvun loppupuolelle sattuu suuremman, matalammalle sijoitetun ikkunakomeron teko. Tällöin muurattiin ylempi umpeen.

H U O N E

13

Antero Sinisalo 1956

Poistettiin kaikista seinistä tavanomainen 1800- luvun seinäpeite, joka koillis-kaakkois- ja lounaisseinässä oli verhomuurauksen päällä. Tämän rappaus- ja maalikerroksen alla oli huoneista 14 ja 15 tutut slammaus- ja kalkituskerrokset. Holvissa vastaavat kerrokset, mutta päällimmäisten öljyvärikerrosten sijasta pintana vain kalkitukset. Näin myös seinien yläosassa, 185 cm korkeudelta alkaen.

Poistettiin koillis- ja kaakkoisseinän verhomuoraus. Se oli keskimäärin tiilennäköisyyden paksuinen, harvassa käytetyt si-detiilet katkaistuja. Reverteeraus ulottui koillis- ja lounaisseinässä holvin kantaan, kaakkoisseinässä korkeammalle, alta paljastuneen harmaakivimuurauksen rajaan. Reverteerauksen päätti näissä kaikissa seinissä viistoon asetetuista tiilistä muurattu kerros. Laasti kaikissa seinissä suunnilleen samaa 1800- luvun hiekkalaastia. Tumma hiekka, osittain tassaista osittain kalkkipilkkuihin, parhaimmillaan melko tiivistä. Yleisväri vaihtelee vaaleanharmaasta ruskehtavaan. Tiilimittoja:

30 x 15 x 6	29 x 15,5 x 7
29,5 x 15,5 x 6,5	29 x 14,5 x 6,5
29,5 x 14,5 x 7	24 x 12 x 6,5
29,5 x 14,5 x 6,5	24 x 11,5 x 6
29,5 x 14,5 x 6,5	23 x 11,5 x 6,5
29,5 x 14,5 x 6,5	22 x 10,5 x 6,5
29,5 x 14,5 x 6,5	21 x 10,5 x 6
29,5 x 14,5 x 6,5	

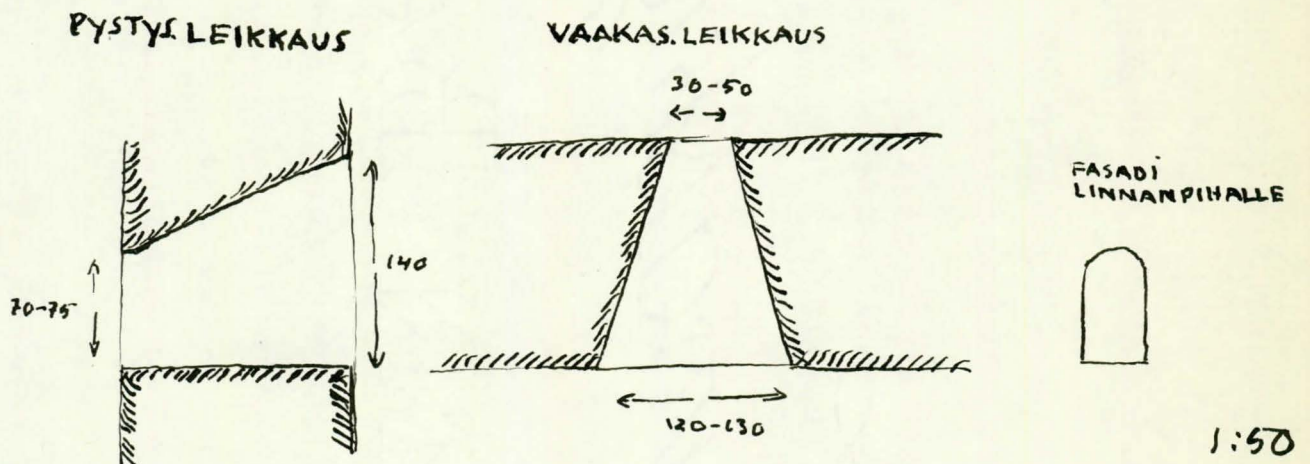
Ikkunoiden pielten ja holvin muoraus poikkeaa varsinaisesta reverteerauksesta ja ne ovat muuratut myöhemmin. Tiilityyppi on sama ja laastikaan ei poikkeaa suuresti. Lounaisseinässä on kysymyksessä vanhan ikkunan laajennus ja koillisseinässä kokonaan uusi ikkuna. Tässä seinässä on reverteeraus aikaisemmin ulottunut ehjänä yli koko seinän.

rt.huoneet 14
a 15.

Ikkunat. Edellä jo mainittiin, että koillisseinää on peittänyt kokonaisuudessaan verhomuuraus 1810- luvulta alkaen. Sitä ennen seinä on ollut todenn. ikkunaton (huomaa kuitenkin ikkunasuunnittelut 1790- luvulta). Suunnilleen nyk. ikkunakomeron kaakkoisseinän tasolla, samalla korkeudella kuin huoneissa 14 ja 15, on holvi-ikkuna. Se avattiin osittain, sitä oli käytetty savutorvena 1800- luvulla. Muodoltaan verrattavissa muihin vastaaviin.

Nykyinen koillinen ikkuna-aukko puhkaistiin vasta 1800- luvun loppupuolella.

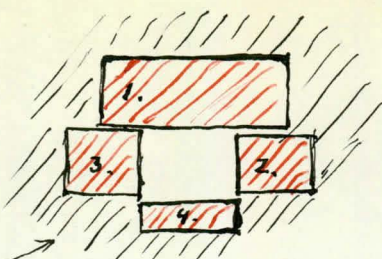
Lounaisseinässä nyk. ikkunakomeron kohdalla on varhemmin ollut ikkuna, joka 1700- luvun piirustusten mukaan on ollut seuraavan piirroksen mukainen.

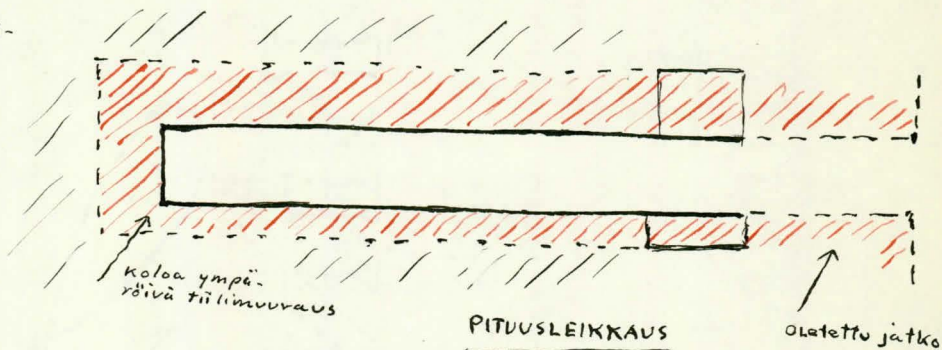
Tätä ennen on todenn. nyk. ikkunakomerotilan kaakkoispuolen paikalla ollut vanhempi ikkuna, joka on tyypiltään ollut muista kellareista tavattujen kaltainen. Tämän puolesta puhuu komeron kaakkoisseinästä löytynyt ikkunapuomin kolo. Se löytyi poistettaessa 1800- luvun muurausta komeron seinistä. Luoteisseinässä tuli uuden muurauksen alta vastaan seinätäyte, mutta kaakkoisseinästä tavattiin em. puomin kolo. Säilynyt muuraus oli tehty samalla laastilla kuin seinän tiilimuuraus.

- 1/ $28 \times 2 \times 9$
 2/ $2 \times 13 \times 9,5$
 3/ $2 \times 13 \times 9$
 4/ $2 \times 13 \times (4,5)$

Harmaakivi-
muuria

SÄILYNYT OSA
EDESTÄ

Puominkolo n. 85 cm syvä (alkuperäinen 105 - 110). Kolo sijaitsee n. 125 cm nyk. ikkunakomeron holvin kannan alapuolella ja n. 53 cm paljastuneesta huoneen vanhasta seinäpinnasta (kolon alareuna ja koillisreuna).

Ikkunapenkin uusin pintamuuraus poistettiin (1800- luku). Seuraavana tiilenpalakerros.

Tiilimittoja: $27 \times 13 \times 7$
 $? \times 13,5 \times 7$
 $? \times 13,5 \times 6,5$
 $? \times 13 \times 6$

Tähän kerrokseen liittyivät myös aivan ikkunapenkin reunaan asetetut kolme tiiltä, jotka poikkesivat muista mitoiltaan.

$29 \times 13 \times 10$

$28,5 \times ? \times 11$

$28 \times ? \times 9,5$

Tämä savilaastilla muurattu kerros ei kuitenkaan ulottunut kautta koko ikkunapenkin, vaan puitteiden ja luoteisseinän vieressä oli heti päällimmäisen (1800- luku) kerroksen alla harmaakivi- ja laastimuurausta, joka todenn. kuulunut vielä vanhempaan ikkunaan ja toisaalta seinään. Savilaastikerros ulottui tätä tasoa alemmaksi n. 20 - 25 cm.

Tämä savilaastikerros liittyynee todenn. 1700- luvulla tapahtuneeseen ikkunamuutokseen ja vanhemman ikkunakomeron

Vrt.edellä.

pohjaa edustanee puitteiden edessä säilynyt vyöhyke, josta em. puomin kolo on 60 cm korkeudella, mikä on tavallinen korkeus muissakin vastaavissa ikkunoissa.

Vanha pohja puitteiden kohdalla 15 - 20 cm uusinta alempana, mutta tilanne ollut toinen, joten sitä jouduttu purkamaan. Vanha pohja tasainen, usin viistosti puitteita kohden nouseva.

Komeron seinistä tavattu toistaiseksi hyvin vähän jäännöksiä vanhasta ikkunasta. Ne hävinneet uusia ikkunoita tehtäessä. Puitteiden tasosta huoneeseen päin n. 35 cm näkyvisä $4 \frac{1}{2}$ viistoon seinän sisään (eteläsuuntaan) työtyvää tiilikerrosta (13,5 x 10), joiden tarkempi tutkiminen selvittänee niiden aseman ja merkityksen.

Lattia. Huoneen uusi lankkulattia poistettiin, samoin huoneessa ollut pönttöuuni. Kaakkoisseinän viereen tehtiin itänurkasta alkaen pieni koekaivaus. 300 x 150 cm laajuiselta alalta kaivettiin 70 cm syvyyteen. Täytemaa oli muraa, hiekkaa ja tiilenkappaleita. Koska huone oli kuljetustienä, ei toistaiseksi laajennettu ja jatkettu kaivausta.

Em. syvyydellä oli verhomuurauksen harmaakivijalka.

Ovikäytävän seinistä poistettiin osittain 1800-luvun seinäpeitteet.

H U O N E 14

Antero Sinisalo 1956

Toukokuu 1956. Lounaisseinän umpeenmuuraus. Umpeenmuuraus poistettiin ja saatiin siten yhteys y- käytävään. Tämä umpeenmuuraus oli varsinaisesti osa verhomuurausta, joka oli jätetty talveksi suojaamaan aukkoa.

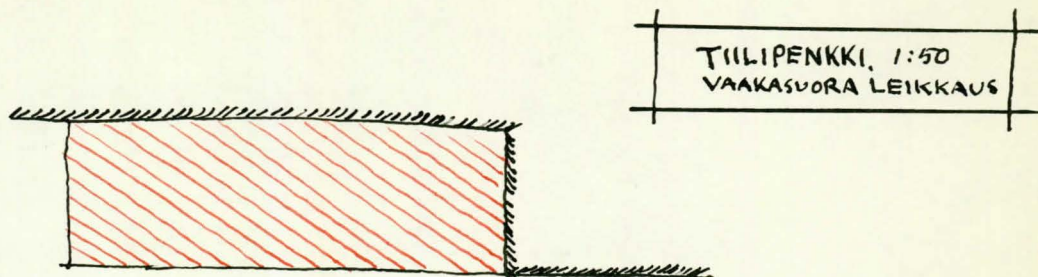
Vrt.huone 15) Paljastunut ikkunakomero on todenn. ollut varhemmin kapealla suippokaari- ikkunalla varustettu ja puomin kiinnittämällä luukulla suljettava. Mahd. 1500- luvulla muutettu Vrt.jäljempänä. nyk. pyörökaariseen asuunsa. Puomin reiät jäljellä.

Kesäkuu 1956. Puulattia purettiin. Lattia rakennettu tiililattian päällisen täytteen varaan asetetuille parruille (6 kpl, n. 9-12 x 6 x 8 tuumaa, kahdelta sivulta veistetyt). Parrujen suunta lounaasta koilliseen. Etäisyydet n. 120 cm. Puulattia alkaa 35 cm huoneiden välisen aukon kaakkoisreunasta. Puulattia ei ollut huoneen itänurkassa olleen tiilipenkin kohdalla. Lankut 2 ½ tuumaa, näiden lisäksi lautalevyjä ja ovia.

Tiililattian paljastaminen. Täytemaa puulattian ja tiilipohjan välillä poistettiin. Täytemaan laatu samaa kuin huoneessa 15, mutta joukossa enemmän soraa. Irtotiiliä.

Tiilten mittoja: 28 x 14,5 x 7
 28 x 14 x 6
 28 x 12,5 x 7
 23,5 x 11 x 6
 ? x 13,5 x 6,5

Itänurkan tiilipenkki. Itänurkassa 60 - 65 cm korkea, 95 cm leveä, kaakkoisseinästä pitkin koillisseinää 290 cm ulottuva tiilipenkki.

Tiilipenkki purettiin, jolloin voitiin todeta, että seinämä oli sidetiilen paksuinen ja pinta yhden tiilenkerroksen paksuinen. Ytimen muodostivat eri kokoiset, vain mullan sitomat harmaakivet. Tiilimittoja:

28 x 13,5 x 7

27 x 13,5 x 7

27 x 13 x 7

Laasti: mustankirjava hiekka, tiheässä kalkkipilkkuja, sa-
venvivahteisia kohtia (yz, 1811 - 1846). Rakennettu todenn.
kantamaan komeroita.

rt. muistiin-
not 1955.

Paljastunut tiililattia. Tiililattia jatkui tämänkin huoneen puolella samassa tasossa kuin huoneessa 15. Lattia oli tässä huoneessa yhtenäinen, mutta limitykseltään sekavampi ja joukossa myös tiilenkappaleita. Seinän vieriltä olivat lat-
tiatiilet poissa ja sijalla oli verhomuurauksen perustana olevia harmaakiviä. Oviaukon kohdalla ulottui tiilitys sei-
nään. Itänurkassa oli tiililattia poissa 130 x 200 cm suuruiselta alalta. Tällä kohden sijaitse em. purettu tiili-
penkki.

rt. tutkimus-
piirustus ja huone-
en 15 muisti-
inpanot.

Tiilimitat: esitetty tutkimuspiirustuksessa ja huoneen 15 muistiinpanoissa.

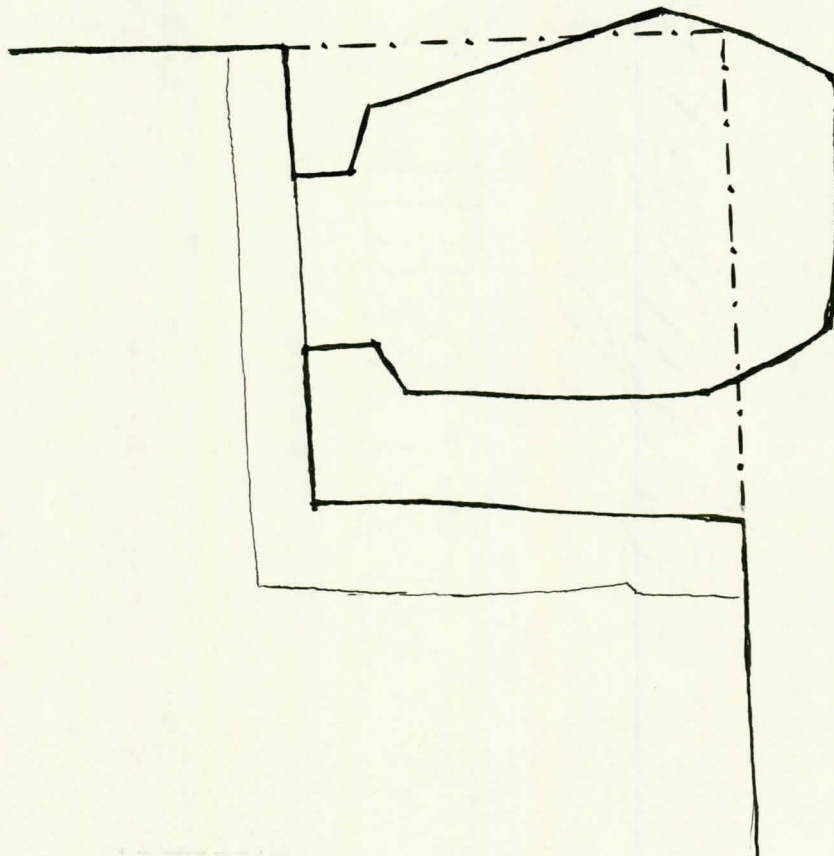
Limityksen periaatteena on se, että paljastuneen leivinuunin pohjaa kiertää n. 150 cm levyinen vyöhyke, jossa limitys koillissuuntaista, mutta muualla kaakkois- luoteissuuntaista, mutta muualla kaakkois- luoteissuuntaista kuten huoneessa 15.

rt.leikkaus tutkimuspiirustuksessa.

Pohjoisnurkan leivinuuni. Vain ohuen täyttemaakerroksen alta huoneen pohjoisnurkasta paljastui leivinuunin pohja. Vuoden 1955 muistiinpanoissa on tiedot saman uunin holvin jäännöksistä koillis- ja luoteisseinässä.

Uuni on nyk. asussaan todenn. tiililattian aikuinen. Lattiatteilet jatkuvat uunin ensimmäisen portaan alle.

Uuni rakennettu harmaakivistä muuratulle tasolle (n. 300 x 300 cm). Taso n. -170 - 174 korkeudella. Ollut siis n. tiilen paksuuden matalammalla. Ylimmältä tasolta on kohonnut varsinainen holvattu leivinuuni, jonka tilan mitat ovat olleet n. 300 x 200 cm ja holvin sisäkorkeus ehkä n. 150 cm.

LEIVINUUNI.
POHJA PIIRRETTY
SÄILYNEISIIN JÄÄNNÖKSIIN NOJAUTUEN
VRT. MYÖS TUTKIMUS-
PIIRUSTUS. 1:50

Ovikäytävä. Huoneeseen pihalta johtavan ovikäytävän lattiapintana oleva pikimassakerros hakattiin pois. Paksuus keskim. 2,5 mm. Tämän alla tiililattia, joka alkoi sisäpuolen

betonikynnyksestä ja ulottui n. 5 cm pihan seinäpinnasta ulospäin. Sisemmät pihtipielet (1800- luvun loppupuoli) ja e.m. betonikynnys poistettiin. Tiilet asetettu lappeelleen ilman varsinaista järjestelmää. Pihan puolella kyljittäinen tiilirivi kynnyksenä kohoten 4 cm pihan betonipinnasta. Tiilimittoja:

kyljittäisessä	28,5 x 14 x 6,5
tiilirivissä	28 x 13,5 x 6
	26,5 x 12,5 x 5,5
	25,5 x 12,5 x 6
	25 x 12,5 x 6
	25 x 12,5 x 6

Laasti: tumma hiekka, kalkkipilkkuja, väri vaalean harmaasta ruskeaan (XL- tyyppi, 1846 - 1866 ?).

Tämän alla samanpaksuinen tiilenpalakerros, jossa sama laasti ja e.m. mittaisten tiilten paloja. Joukossa myös paloja vanhemmista tiilistä.

Seuraavana kerroksena tiililattia kokonaisista tiilistä. Tämä todenn. alempi osa kaksinkertaisesta tiililattiasta, jonka ylempi osa korvattu kahdella e. m. uudemalla kerroksella. Tämän alemman säilyneen kerroksen päällä paksultti laastia, jossa tiilten jättämiä painanteita. Laasti sama kuin leivinuunin umpeenmuurauksessa.

Tiilimittoja:	27 x 12,5 x 6
	26,5 x 13,5 x 6,5
	26,5 x 13 x 7,5

Ovikäytävän seinistä ja holvista poistettiin seinäpeitteet. Päällimm. kalkkislammaus, sitten 3 öljyvärikerrosta (harmaa, kellertävän harmaa, punaruskea) pohjustuksineen. Seinän alaosassa punaruskean pinnan tasolla 70 cm korkea tervattu (?) vyöhyke. 0,2 - 1,4 cm slammattu pohjustusrappaus värikerroksen alla.

Ovikäytävän seinistä poistettiin osittain 1800 - luvun alkup. verhomuuraus, jonka alta vanhat huoneen tiiliseiniin

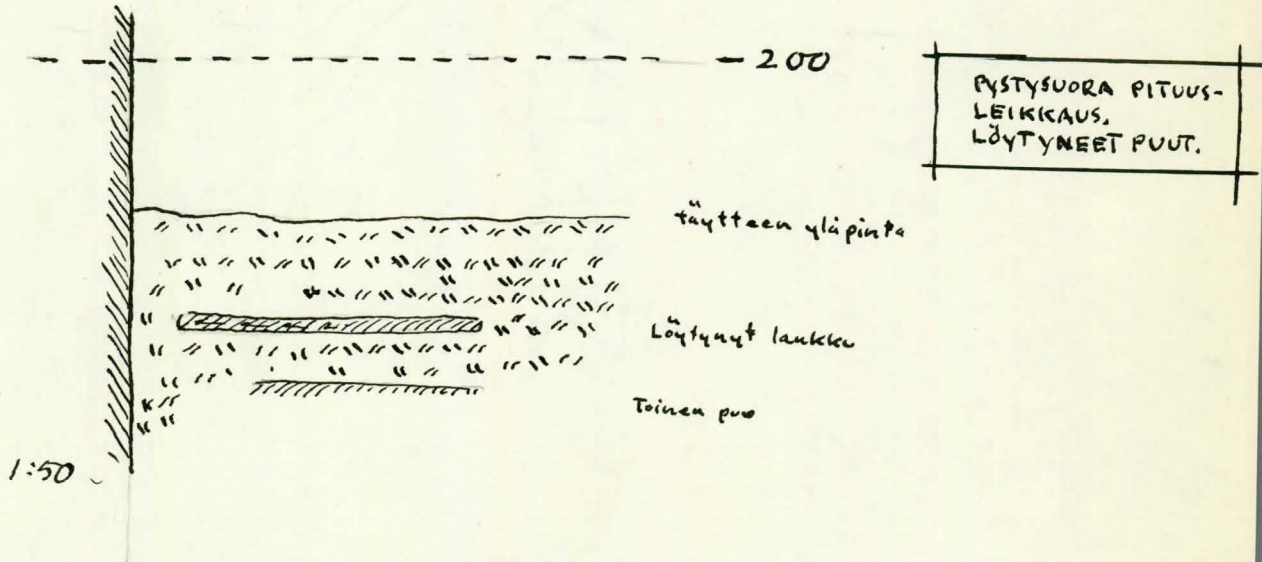
liittyvät seinät tulivat näkyviin.

- Poistettujen tiilien mittoja: 27, x 14 x 7
- 26,5 x 13,5 x 6,5
 - 26,5 x 12,5 x 6,5
 - 26 x 13,5 x 7
 - 26 x 13,5 x 6
 - 26 x 13 x 6,5
 - 25,5 x 13,5 x 7,5
 - 25,5 x 13,5 x 7
 - 25,5 x 13 x 7
 - 25,5 x 12,5 x 7

heinäkuu 1956

Lattian kaivaus. Etelänurkasta alettiin kaivaa tiilitason alapuolelle.

N. - 275 syvyydessä lounaisseinän vieressä tuli esiin pahoin lahonnut 3½ tuuman lankku, joka alkoi n. 27 cm päästä eteläkulmasta. Se oli noin 200 cm pituinen ja todenn. vain irtolankku täytteessä. Jatkettaessa kaivausta sen alapuolelta tulien. 40 cm syvemmältä vastaan toinen puu.

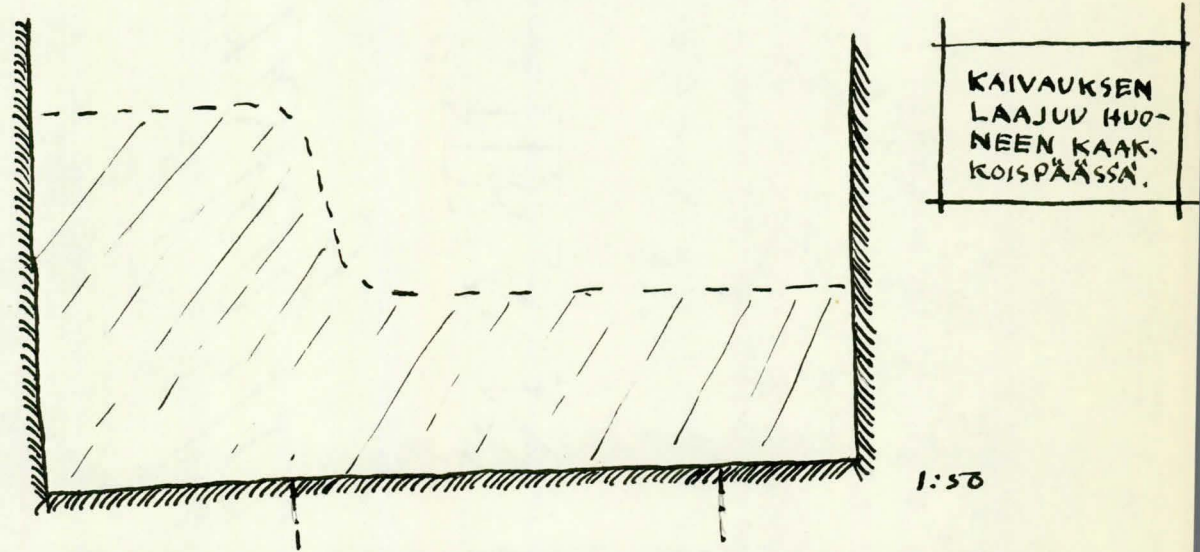

Kaivausta jatkettiin ja n. - 315 - 330 syvyydeltä paljastui useampia lankkuja, jotka muodostivat selvän tason. Viisi kaakkois- luoteissuuntaista lankkua voitiin todeta, kolme lounaisseinää lähintä jatkuvat kaivausalueen ulkopuolelle. Li-

t.tutkimuspii-
stus.

säksi voitiin todeta yksi edellisten kanssa poikkisuuntaisen leveä lankunkappale. Lisäksi löytyi kolme parrua, kaksi kaakkois - luoteissuuntaista ja yksi kaakkoisseinän vieressä, sen suuntaisena kulkeva. Nämä parrut noin 8 x 6,5 (7) tuumaa. Toistaiseksi löytyneistä puuosista on vaikea ennustaa konstruktiota. Mutta todennäköisesti kaakkois - luoteissuuntaiset parrut muod. alimman rakenteen, kaakkoisseinän suuntainen edustanee seur. kerrosta ja lankut pintaa.

Myöhemmin jatkettiin kaivausta kaakkoisseinän suuntaisena kohden koillisseinää. Alatasona pidettiin em. puutasoa. Uuden kaivauksen osalta ei löydetty mitään puita eikä puunjätteitä. Taso, johon kaivaus päätettiin muodostui kivistä ja mullasta.

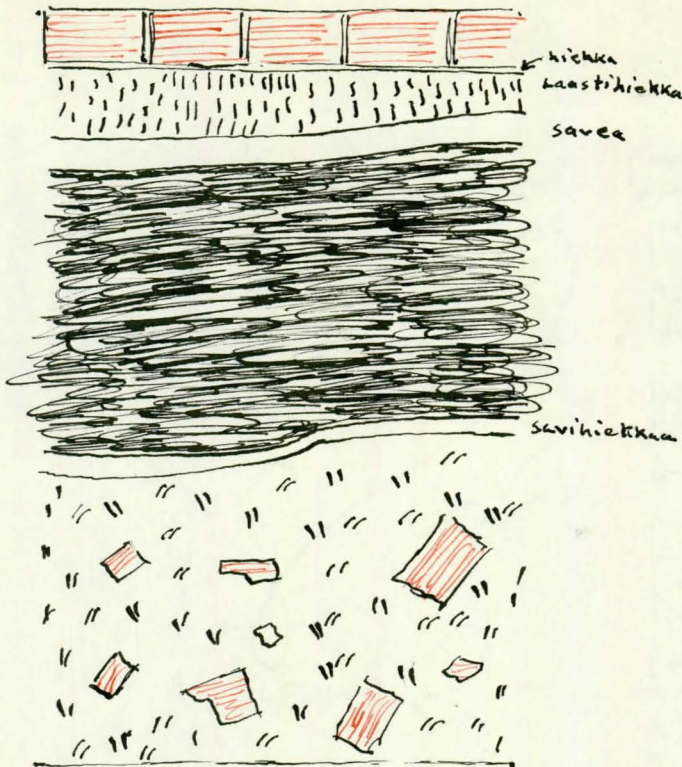
Lattiatäytteessä runsaasti tiilenkappaleita, mittoja:

- ? x 15 x 9,5
- ? x 14,5 x 9,5
- ? x 14,5 x 8,5
- ? x 13,5 x 9

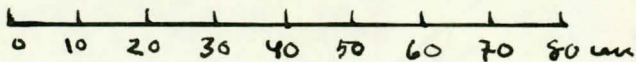
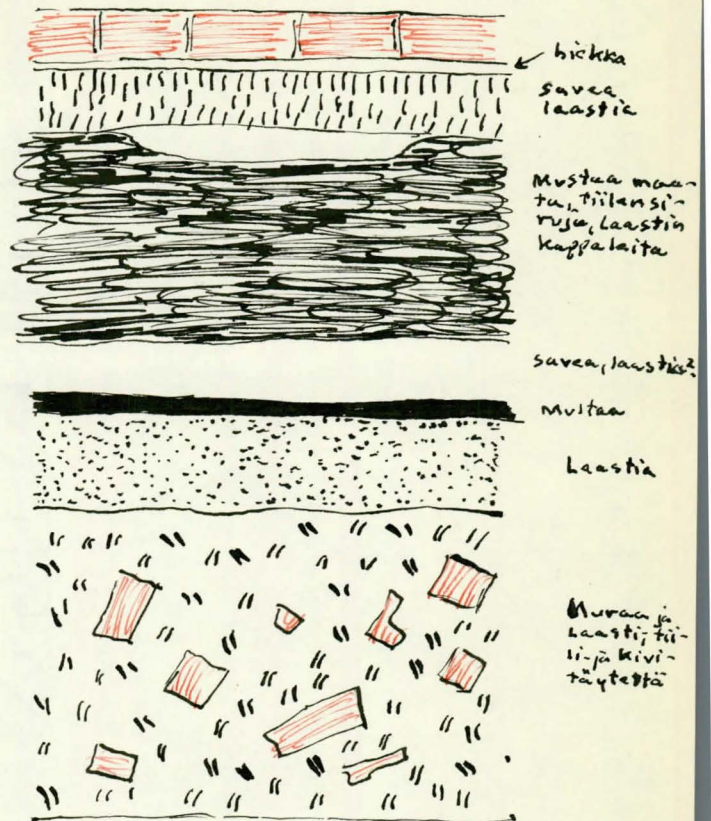
Lattiatielen kappaleita, jotka löytyivät huoneen keskivaiheilta, lähellä puutasoa, täytteen joukosta:

- 32,5 x ? x ?
- 31,5 x ? x 11,5
- 31,5 x ? x ?

70 CM LEIKKAUSPINTA
LONNAINSEINÄSTÄ 0-70 CM,
ETELÄNURKASTA 240 CM

70 CM LEIKKAUSPINTA
LONNAINSEINÄSTÄ 190-260 CM.

Täyte kauttaaltaan samanlaista, mutta lähempänä koillis- seinää runsaasti kookkaita kiviä.

Tehtiin kaksi pistokoetta syvemmälle "puutason" alapuolel- le. Voitiin todeta, että "puutaso" oli kauttaaltaan kivi- tyksen varassa. Osa kivistä meni seinien harmaakivimuurauk- sen alle. Etelänurkassa tavoitettiin luonnonsavi n. - 415 syvyydessä, muutamien kivien välistä kaivettaessa ja itä- nurkassa n. - 350 - 70 syvyydessä.

H U O N E 15

Antero Sinisalo 1956

Toukokuu 1956. Verhomuuraus. Poistettiin loput verhomuurauksesta. Vrt. kesän 1955 muistiinpanot. Niissä tiilimitat ja laastin selitys.

Vrt.1955
muist.panot.

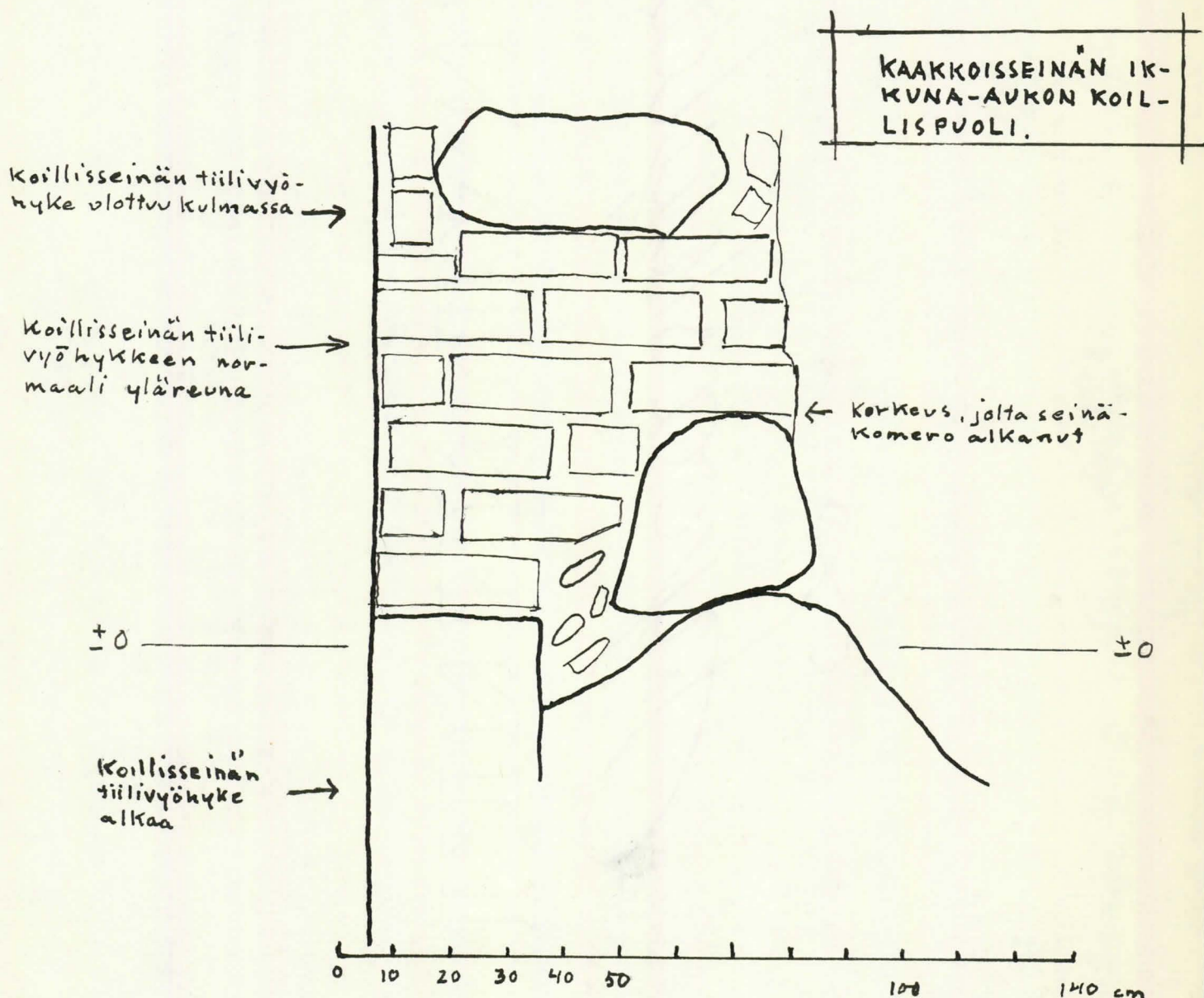
Kaakkoisseinän ikkuna. Tutkittiin kaakkoisseinän ikkunakomeron seinämiä. 1800- luvun muuraus poistettiin suurimmaksi osaksi. Komeron holvi jätettiin kantamaan yläpuolella olevaa seinää. Poistetun muurauksen alta tuli näkyviin seinätäytettä ja jäännöksiä muurauksesta, joka on mahd. ollut vanhempaan ikkunakomeroon liittyvää.

Koillisseinämässä 70 - 75 cm korkuinen koko seinämän pituuden kulkeva vyöhyke, jossa tiilenpaloja ja yksi kokonainen tiili murattuna varsinaisen seinätäytteen laastista poikkeavalla laastilla. Laasti: melko tasaista, kovaa, kirjava hiekka, runsaasti ja tasaisesti kalkkia, hyvin harvassa hiilenpaloja, yleisväri valkoinen. Tiilimittoja: 29 x ? x ?
? x ? x 10
? x ? x 10

Lounaisseinämä. Tässä seinämässä mahd. jäljellä osa samantaisesta vyöhykkeestä. Noin 60 cm matkan huoneen kaakkoisseinän tasosta muutama tiili ja seinätäytteestä poikkeavaa laastia. Vyöhykkeen korkeus n. 75 cm. Laasti todenn. samaa kuin koillisseinämässä, mutta hieman karkeampaa ja yleisväri on ruskehtava (kosteus). Tiilimittoja: 29 x ? x 9,5
28,5 x ? x 9,5
? x ? x 10
? x ? x 10
? x ? x 9

Mainitut vyöhykkeet alkavat n. + 40 - 45 cm korkeudelta ja mahd. ne ovat kuuluneet ikkunaan, joka on ollut viistosti ulospäin kohoava. (Vrt. muurausta ulkoseinässä nyk. ikkunaukon yläpuolella). Huoneen seinäpinnassa on nyk. ikkunakomeron koillispuolella kaakkoisseinässä tiilimuurausta, joka mahd. on liittynyt vanhaan ikkunakomeroon. Vastaavaa ei ole ikkunakomeron lounaispuolella ja yleensä ovat pohjakerroksen

huoneiden päätyseinät vailla sivuseinille ominaista tiilivyöhykettä. Tämä tiilimuuraus alkaa koillisen sivuseinän tiilivyöhykkeen puolen välin korkeudelta aivan itäkulmasta. Liittyy tähän koillisseinän vyöhykkeeseen, joka kulmassa ulottuu pari tiiltä tavallista yläreunaa korkeammalle. Mahd. myöhempi liitos. Varsinaista vanhan ikkunakomeron korkeutta edustanee kolmen tiilikerroksen korkuinen muuraus, joka alkaa em. + 0,40 tasolta.

Tiililattian paljastaminen. Aluksi poistettiin 2 - 7 cm paksuinen perunoista irronneesta savesta ja mullasta muodostunut kerros. Seuraavana 5 - 10 cm paksu sora- ja murakerros, jossa runsaasti lastuja. Tämä kerros kuului osana varsinaiseen täytekerrokseen, jossa erittäin runsaasti irtotiiliä muran seassa. Paksuus 25 - 35 cm.

Tiilten mittoja: 26 x 12,5 x 6
 23,5 x 11x5,5
 23 x 10,5 x 7
 ? x 14 x 8,5
 ? x 13,5 x 9

Täytekerroksen alta tuli näkyviin tiililattia. Lattia oli poistettu seinien vieriltä ja tiililattian alaisen maatyteen varaan oli asetettu verhomuurauksen harmaakivijalka. Tiililattiaa rikottu myös keskeltä huonetta, kahteen kohtaan oli hakattu lounais-koillisuuntaan kulkevat alkuaan ehkä n. 40 cm leveät railot. Näiden keskikohdat ovat olleet n. 1 m etäisyydellä toisistaan. Luoteisin n. 1 m päässä luoteisseinästä. Nämä rikotut kohdat tiililattiassa liittyvät todenn. venäläisten 1809 - 12 suorittamiin linnan ruutivarastoksi muuttamiseen tähtääviin korjaustöihin. Tällöin rakennettiin huoneeseen 15 puulattia ja hyllyköt, joiden tukirakenteiden tieltä lattiaa on rikottu.

Tiililattia tavallisista tiilistä, jotka asetettu lappeettain kaakkois-luoteissuuntaisiin riveihin. Tästä poikkeavaa sijoittelua vain tiililattian säilyneen osan pohjoiskulmassa ja kaariaukon 15/14 lounaisseinän vieressä, jossa poikittainen tiilirivi.

Tiilimittoja: 33 x 14,5 x 9,5 31,5 x 15 x 8,5
 32 x 15,5 x 9 31 x 15 x 8
 32 x 15 x 8 31 x 14,5 x 8,5
 32 x 14,5 x 8 31 x 14,5 x 8
 31,5 x 15 x 9 30 x 13,5 x 7,5

Lattia rakennettu täytemaan varaan ilman laastia.

Vrt. lattian tutkimuspiirustus 1956.

Vrt. myös tiilimitat tutkimuspiiruksessa.

Etelänurkan reverteerauksen alainen umpeenmuuraus. Muurauksen korkeus tiililattian tasolta n. 100 cm. Lounaisseinällä se ulottui 100 cm nurkasta madaltuen jyrkästi luoteiseen. Kaakkoisseinällä muuraus madaltui samalla tavoin, mutta ulottui vain 50 cm päähän nurkasta.

Umpeenmuurauksen laasti karkeaa, huonosti sekoitettua, tummahiekkaista. Lähenee huoneen 14 seinissä leivinuuni~~n~~ kohdalla olleen umpeenmuurauksen laastia.

Tiilimittoja: 26 x 13 x 6,5
25 x 12 x 6,5
24 x 12,5 x 6

rt. muistiin-
annot 1955.

Holvin lounaispuoliskon etelälohkoon umpeenmuuraus ja sen takainen komerotila. Loput umpeenmuurauksesta pudotettiin verhomuurauksen poistamisen yhteydessä.

Kaakkoisseinän savilaastilla suoritettu muuraus poistettiin ja takana oleva täyte valutettiin alas. Syntyneen tyhjän tilan kautta päästiin kirkon alttariosan puulattian ja huoneen holvin väliseen tilaan. Tarkempi tutkimus suoritetaan yläkautta, sen jälkeen kun kirkon lattia on avattu.

säkuu 1956.

t.muistiin-
not. 1955.

Lounaisseinän ikkunakomero. Kesällä -55 poistetun umpeenmuurauksen takaa paljastuneen komeromaisen tilan peräseinä, joka jo silloin voitiin todeta umpeenmuuraukseksi, poistettiin. Se oli n. kahden juoksutiilimuurauksen paksuinen (40 cm). Juoksutiilimuuraus oli sidottu muutamalla sidetiilillä. Laasti hiililaastia.

Irroitetuista tiilistä otettuja mittoja:

33 x 17 x 7,5

33 x 16,5 x 8

33 x 16 x 7,5 (yksi kulma viisittö) tottu)

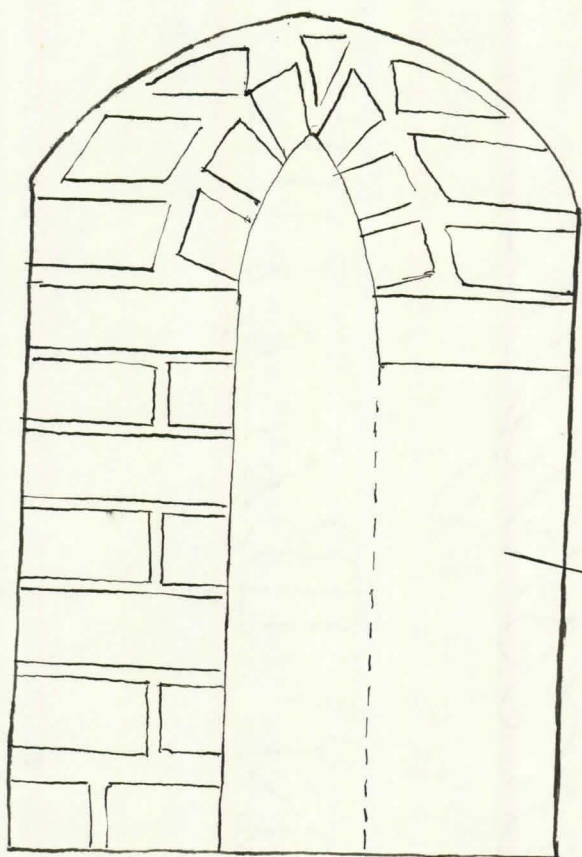
Mitat poikkeavat hieman v.1955 otetuista seinäissä kiinniollleiden tiilien mitoista.

32,5 x 16,5 x 8

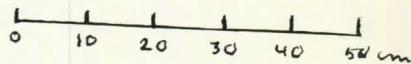
32,5 x 16 x 8,5

32,5 x 16 x 7,5

Poistetun umpeenmuurauksen takaa tuli näkyviin sivuseiniin liittyvä mustunut seinä. Siinä oli suippokaarinen ikkuna-aukko, jonka luoteinen pieli oli melkein suippokaaren kantaan saakka rikkottu. Ikkunasyvennys ja rikkoutunut pieli olivat täytetyt vähäkalkkisella savihiekkalaastilla ja muutamilla tiilenpaloilla sekä pienehköillä harmaakivillä. Tiilet "vanhoja" (13 x 9).

PALJASTUNEEN PERÄ-
SEINÄN LIMITYS.

savilaastitäytettä
ja paikkausta

Ikkuna-aukon leveys 20 cm ja syvyys n. 25 cm. Täytelaastin takaa tuli vastaan muuraus, joka ulkopuolelta peittää täydellisesti ikkuna-aukon. Tämä seinä on portaikon ja huoneen 4 koillisseinä, joka paksuudeltaan on n. 40 cm.

Ikkunan huipun kohdalta lyötiin reikä tämän seinän läpi ja päästiin porrashuoneeseen, sen itäkulmasta 250 cm luoteeseen olevan porrastason kohdalle.

Ikkuna on sisäpuolelta voitu sulkea luukulla, jonka puomin kolo on jäljellä ikkunakomeron seinämissä 60 cm korkeudella pohjasta. Kaakkoisseinämässä on kolon syvyys 105 cm ja luoteisseinässä 15 cm. Laajuus 10 x 10 cm.

Lokuu 1955
rt.liite.

Lattian kaivaukset. Lattian tiilipeite poistettiin ja jatkettiin kaivausta huoneen lounaispuolella.

rt.liite ja
utkimuspiirustus.

Kaivaus I. Tiilien alla oli matala (n. 25 cm) soraa sisältävä murakerros. Aivan tämän alta tuli kaakkoisseinän vierestä esiin tiilimuurausta, joka jatkui lyhyen matkaa myös lounaisseinää kääntyen sitten n. 40 cm levyisenä koilliseen. Suunnilleen samalta tasolta kuin muuraus, tuli näkyviin täytteestä (n. -240) lankku ja parru, jotka olivat irrallisia ja todenn. vain täyttämistarkoituksessa siihen pantuja. Niiden mitat ja muoto selviävät oheisesta liitteen piirroksista. Puiden alla jatkui täyte samanlaisena.

Kaivaus II. Kaivausta jatkettiin nyt koillissuuntaan. Samalta korkeudelta täytteestä löytyi taas irtopuita, joiden asema ja mitat merkitty liitteen piirustukseen.

Kaivaus III. Tämän jälkeen kaivausta jatkettiin ja poistettiin suunnilleen samanlaisena jatkuvaa muratäytettä. Täyte oli jonkin verran tummenpaa. N. 20 - 30 cm syvyydellä tuli vastaan kova pintamainen kerros, jossa puulattian jäännöksiä ja osittain laastipintaa. Etelänurkassa olevien tiilimuurausten välissä tämä kova pinta oli n. 30 cm korkeammalla. Nämä muuraukset osoittautuivat leivinuunin seinämiksi. Uunin ympärillä pinta oli hyvin kovaa, savesta ja tiivistyneestä hiilestä muodustunutta.

Lattiapinta ja uuni puhdistettiin tutkimuspiirustuksen tekoa varten.

Täyte kaivauksissa I, II ja III kokoomukseltaan: muraa, laastinkappaleita, tiilenpaloja, puunkappaleita, nokea, hiiltä,

tuohia ja muutama kokonainen tiili.

Tiilimittoja: 32 x 14,5 x 8

31,5 x 15 x 10

30,5 x 15 x 8,5

30 x 16,5 x 8

29 x 14 x 8

29 x 13,5 x 10

? x 15,5 x 11

? x 15,5 x 8

(tuohella vuorattu) ? x 15 x 10,5

? x 15 x 10,5

? x 14,5 x 7,5

? x 14 x 10

lattiatiiliä:

? x 27 x 12

? x 26,5 x 10,5

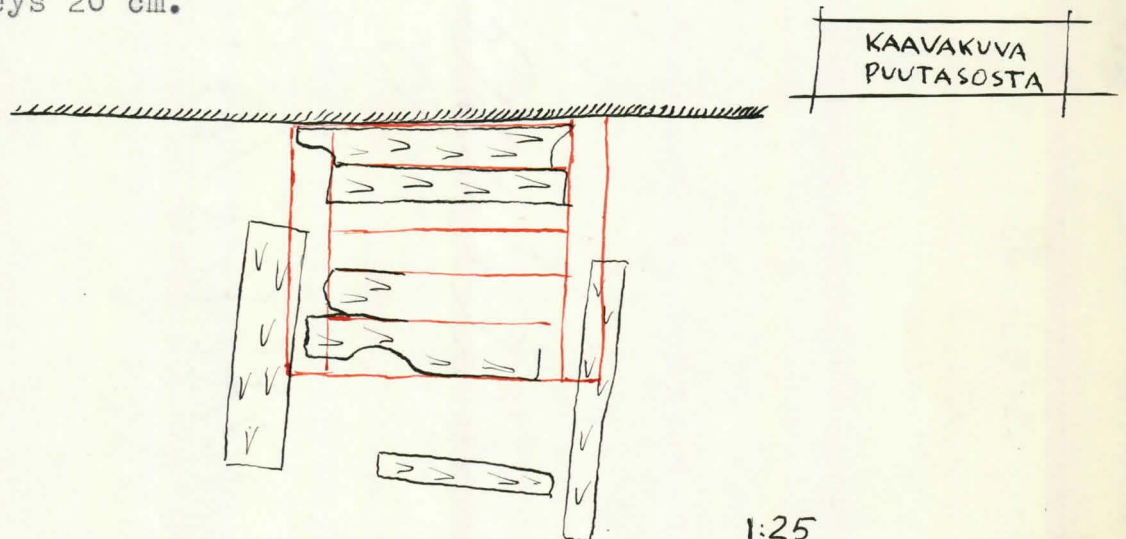
? x 25,5 x 10,5

Esille tullut puutaso. Taso korkeudella - 275 - 305. Puutasoon, joka mahd. ollut tiililattian alusrakennetta, liittyy etelänurkassa leivinuunin jäännökset.

rt.tutkimuspiirustus.

Länsinurkassa on säilynyt n 1½ pituinen kappale leveimmältä kohdalta n. 65 cm leveää lankkua (1½ tuuman paksuista). Tästä koilliseen luoteisseinän vieressä huoneen puolivälistä koilliseen 1 - 1½ tuuman paksuilla pahasti lahonneilla, lankuilla peitetty neliömäinen pinta. Lautojen suurin leveys 20 cm.

rt.tutkimuspiirustus.

Oletettu alkuperäinen asento
Punaisella.

rt.tutkimus-
piirustus.

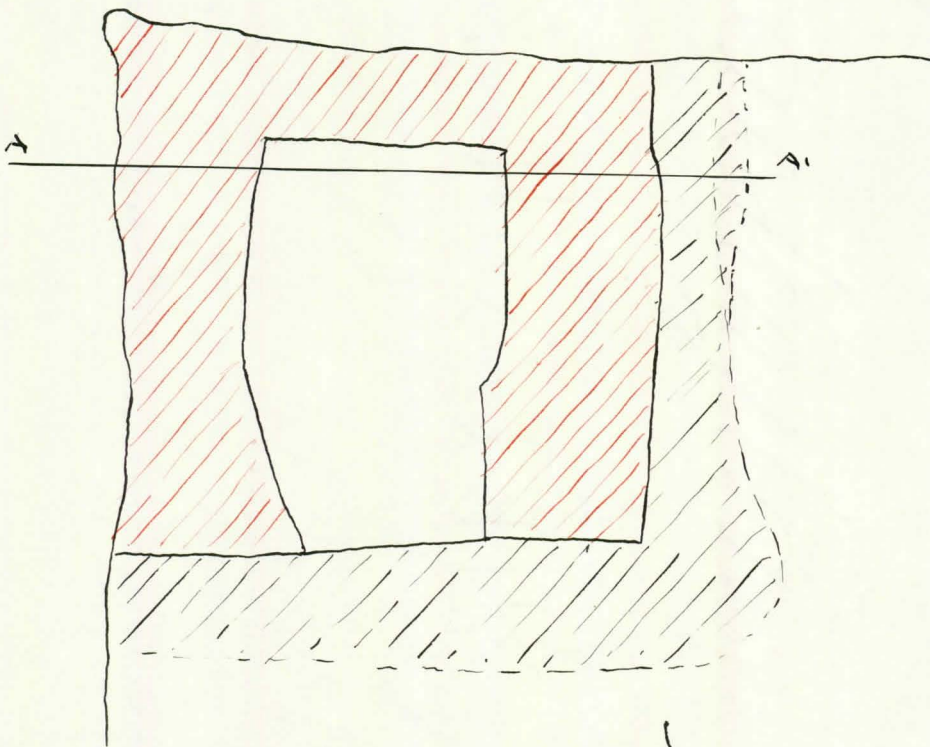
Koillisseinän puolella kohtisuoraan sitä vastaan kaksi par-
rua 110 cm etäisyydellä toisistaan. Parrut 160 ja 170 cm
pitkiä.

Kaakkoisseinän vieressä säilynyt 60 cm pituinen kaakkois-
koillissuuntainen lankun kappale (3 tuuman paksuinen).
Länsinurkassa säilyneen puutason ja luoteisseinän vierellä
säilyneiden lankkujen välinen alue laastinpintaa, joka ulot-
tuu lähelle uunia ja koillisseinän parruja.

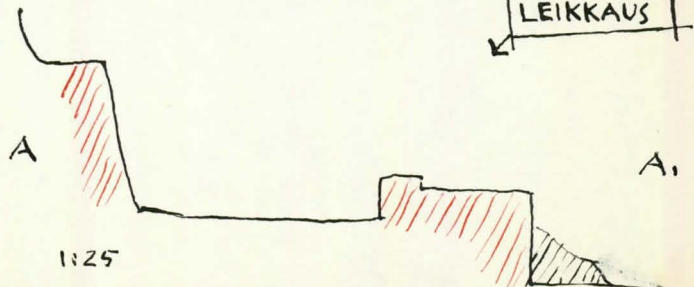
Leivinuuni. Unilla sama muoto kuin suurella uunilla huo-
neessa 14. Uuni ollut holvattu. Sisäkorkeus todenn. n. 130 cm.
Säilyneen osan tiilimittoja:

28,5 x ? x 10	27,5 x 13,5 x 10
28 x 15 x 10,5	27 x 14,5 x 9
28 x 14 x 9,5	? x 14 x 10
27,5 x ? x 10	? x 13,5 x 11
27,5 x 14 x 8	

OHJA

LEIKKAUS

1:25

1:25

Kaivaus puutason alapuolella. Huoneen pohjoisnurkasta ja itänurkasta jatkettiin kaivausta. Paikalla ei ollut mitään puiden jäännöksiä ja pinta ei ollut kiinteäksi tallattu. N. - 340-345 syvyydessä tuli vastaan uusi " laastipohjan " taso. Poistettu täytemaa oli tummaa muraa, jossa runsaasti ehjiä tiiliä. Tiilimittoja: 30 x 14 x 10

29,5 x 13 x 10

29,5 x 13 x 10

29 x 14 x 10

29 x 14 x 10

29 x 13,5 x 10

28,5 x 13,5 x 10

Tästä jatkettiin edelleen n. - 400 syvyyteen, jossa voitiin havaita seinien perusmuurauksen alkavan.

Itänurkan kaivaus oli edellisen kaltainen.

Luoteisseinän viereen n. 70 cm päähän länsinurkasta (paikalla säilyneen lankun luona) tehtiin pieni kaivaus, n. 65x110 cm, N. - 348 cm syvyydestä tuli tässäkin vastaan laastitasoa ja maapohjaa. Mahd. vanhempi lattiataso.

Puutason ja uuden~~t~~ason välinen täyte:n. 10 - 25 cm paksuinen laastikerros ja tiili - ja muratäytettä.

Tiilimittoja: 29,5 x 12,5 x 10 ? x 14 x 10,5

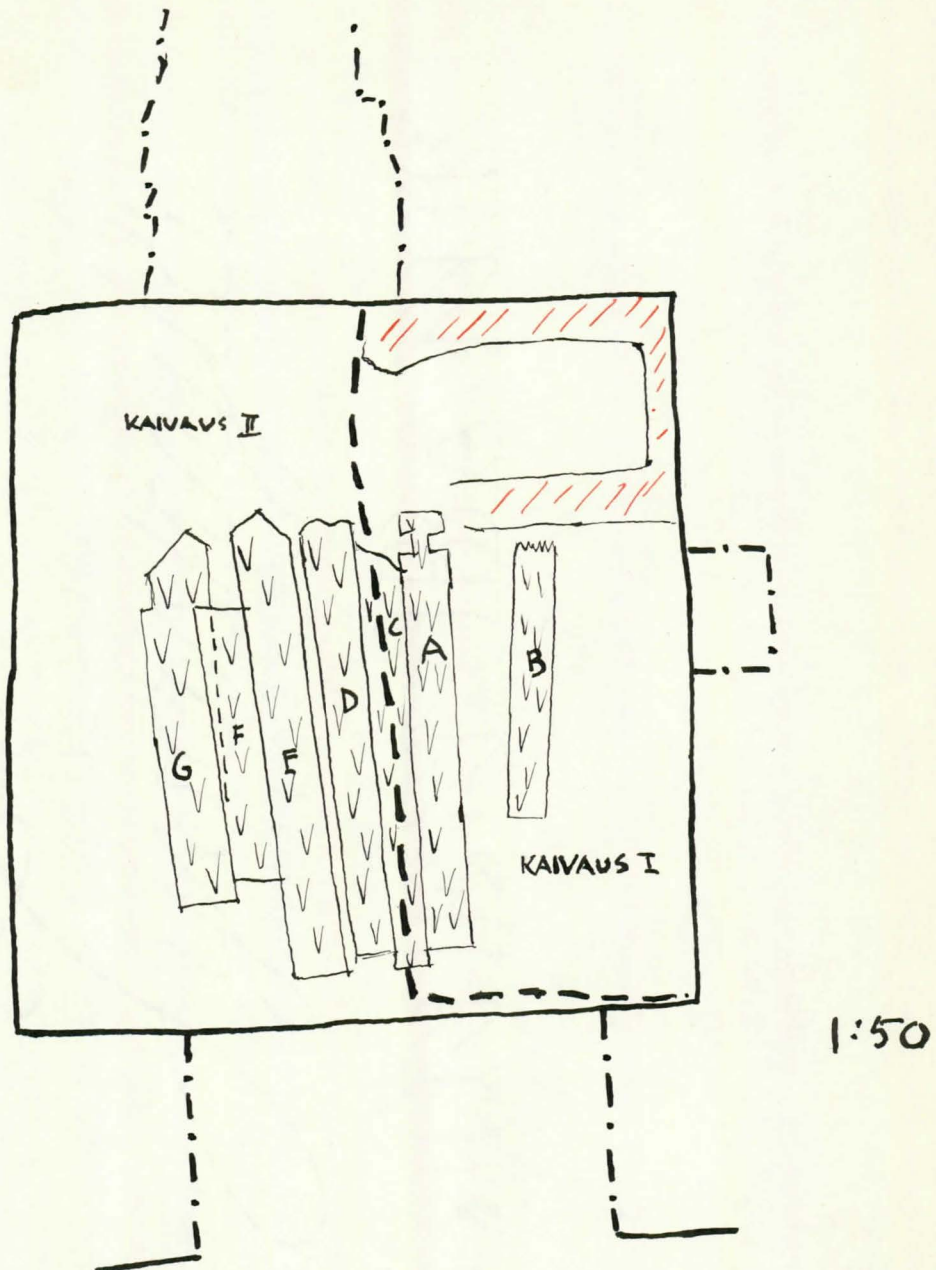
29 x 15 x 11 ? x 14 x 10,5

28 x 14 x 9,5 ? x 14 x 9,5

? x 14 x 10,5 ? x 13 x 9,5

Lattiatiiliä: 31,5 x 30,5 x ?

? x ? x 11,5

I kaivaus:

A parru.
-lovettu toisesta päästä molemmin puolin
-paksuus 6,5 tuumaa, leveys 11,5 tuumaa

B lankku.
-murtunut toisesta päästä
-paksuus 1 tuumaa, leveys 9 tuumaa

Molempien yläpinnan taso - 2,40

F. halkaistu puu, l. 10 tuum., p. 4 tuum.
G lankku, l. 14 tuum., p. 2 tuum.
Edellisen kaltevuus 10 cmm, jälkimm. vaakasuor.

II kaivauksessa löyt. puut samassa tasossa kuin
kaivaus I:ssä löytyneet. Viettävät luoteeseen.

II kaivaus:

C halkaistu puu, lev.
11 tuumaa, paksuus
6 tuumaa.

D parru, l. 12,5 tuum.
p. 4 tuumaa.

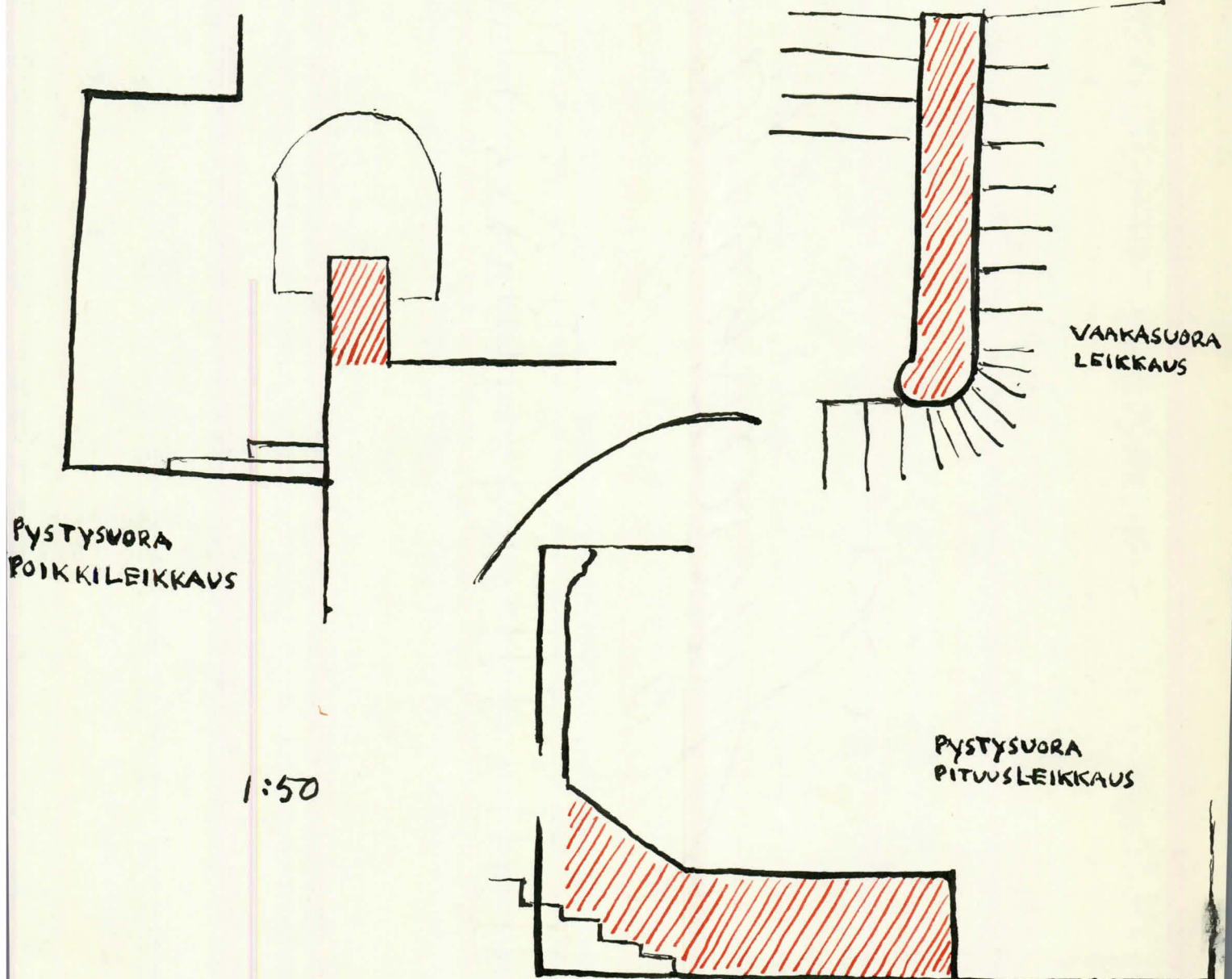
E parru, l. 16 tuum.
p. 4 tuumaa
Näiden kaltevuus 20cm

H U O N E 16

Knut Drake 1956

27.6.56

Purettiin huoneesta 3 nousevia portaita eristävä tiilikai-
de. Merkitty piirroksiin punaisella.

Tiilimittoja:

30 x 14,5 x 7	29,5 x 13,5 x 7
30 x 14,5 x 6,5	29 x 15 x 6,5
30 x 14,5 x 6	29 x 14 x 7
30 x 14 x 6	29 x 14 x 7
29,5 x 14 x 7	

Laastinäyte otettu talteen.

H U O N E 17

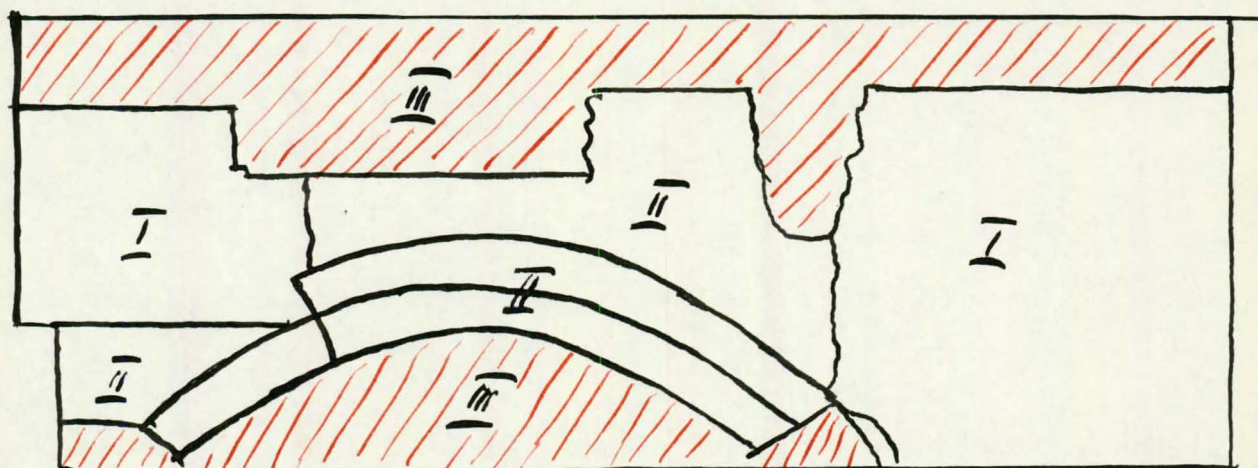
Knut Drake 1956

3.8. 1956.

Poistettiin tavanomainen 1800- luvun rappaus kaakkois-, lounais- ja luoteisseinästä. Koillisseinän rappaus jätettiin tois- taiseksi, koska seinä ainakin huoneen 16 puolella on 1800-lu- vun tekoa.

Lounaisseinä.

1800- luvun rappauksen alla oli lounaisseinässä kolme eri muu- rausta. Alkuperäistä seinää on seinän molemmissa päissä (muu- raus I). Seinän keskikohdalla on alaosassa savilaastilla muu- rattu kaari, samaten sen yläpuolella ja kaakkoispuolella sa- vilaastimuurausta (muuraus II). Kaaren alla, sekä sen molem- pien tyvien alla, ja seinän yläosassa on 1800- luvun muurausta (muuraus III). Kaaren kaakkoispäässä, missä kaari on yhden tii- len paksuinen, olivat kaaritiilet 1 - 5 cm savilaastikerrok- sen peittäminä. Kun savilaastipeite poistettiin havaittiin, että kaaritiilet olivat osaksi poikkihakattuja ja että ne ovat muuratut samalla laastilla kuin seinän vanhat osat (muuraus I). Kaari vastaa siis todennäköisesti huoneen 5 entistä holvia, joka on purettu 1720- luvulla ja jonka lounaispäättä on etelä- tornin koillisseinän kannatuskaarena säilynyt.

1:50

liite I.

Luoteisseinä.

3.8. 1956.

1800- luvun rappauksen alla on seinän vanhimmassa osassa vaaleanpunertava slammauskerros, mutta 1800- luvun muurausten (muuraus III) kohdalla oli rappaus suoraan muurauksen päällä. Seinän lounaispään alareunassa on pieni holvattu umpeenmuuraus, jonka lounainen puoli on 1800- luvun umpeenmuurausta ja koillinen puoli 1720- luvun savilaastimuurausta (muuraus II). Seinän koillisosan keskivälillä n. 110 cm lattiapinnan yläpuolella on lähes 4 m. pitkä ja 50 cm korkea savilaastipaikkaus (muuraus II). Kun tämä paikkaus poistettiin, havaittiin, että se oli n. 10 - 15 cm paksu ja vahvistettu tiilenkappaleilla ja kokonaisilla tiilleilläkin. Paikkauksen alla oli kolo, jonka alareuna on vaakasuora (n. 12 cm leveä) ja jonka takaseinä (40 - 45 cm korkea) lievästi kaartuen huoneeseen päin. Kyseessä on todennäköisesti entisen käytävän holvin tyviosaa. Kolon yläpuolella vanhan muurauksen kohdalla (muuraus I) on seinässä murtopinta. Vanhimman muurauksen yläpuolella on jossain paikoissa savilaastilla (muuraus II) muratut paikkaukset. Ylimpänä seinässä on 1800- luvun muurausta (muuraus III) n. 80 cm korkea vyöhyke. Todenn. on tässä kohdassa ollut 1720- luvun muurausta ylös saakka kantamassa huoneen 18 lattiaa. 1800- luvulla on tämä savilaastimuuraus todenn. katsottu liian heikoksi ja korvattu vahvemmallalla muurauksella. Seinän alareunassa on 1 - 2 tiiliriviä 1800- luvun muurausta (muuraus III).

Luoteisseinän umpeenmuuraus. Umpeenmuuraus, joka on seinän lounaispään alakulmassa, on n. 80 cm korkea ja n. 65 cm leveä. Muurausta on todenn. osittain avattu 1800- luvulla, koska sen lounaispuoleisen osan muuraus on tältä vuosisadalta (muuraus III), kun taas koillispuoleinen osa on murattu savilaastilla, tiilimitat 31 x ? x ?, 30,5 x ? x 9,5, ? x 13 x 9, siis todenn. 1720- lukua (Nordenberg).

Poistettiin 1800- luvulla murattu osa umpeenmuurauksesta. Tämä täytti n. 60 cm syvän, 55 cm korkean ja 35 cm leveän kolon, joka on tehty 1720- luvun umpeenmuuraukseen. Kolon perällä oli kaksi, aukon holvauksen mukaan kaartuvaa pykälää (n. 10 cm korkea ja 10 cm syvä), jotka viittasivat siihen, että

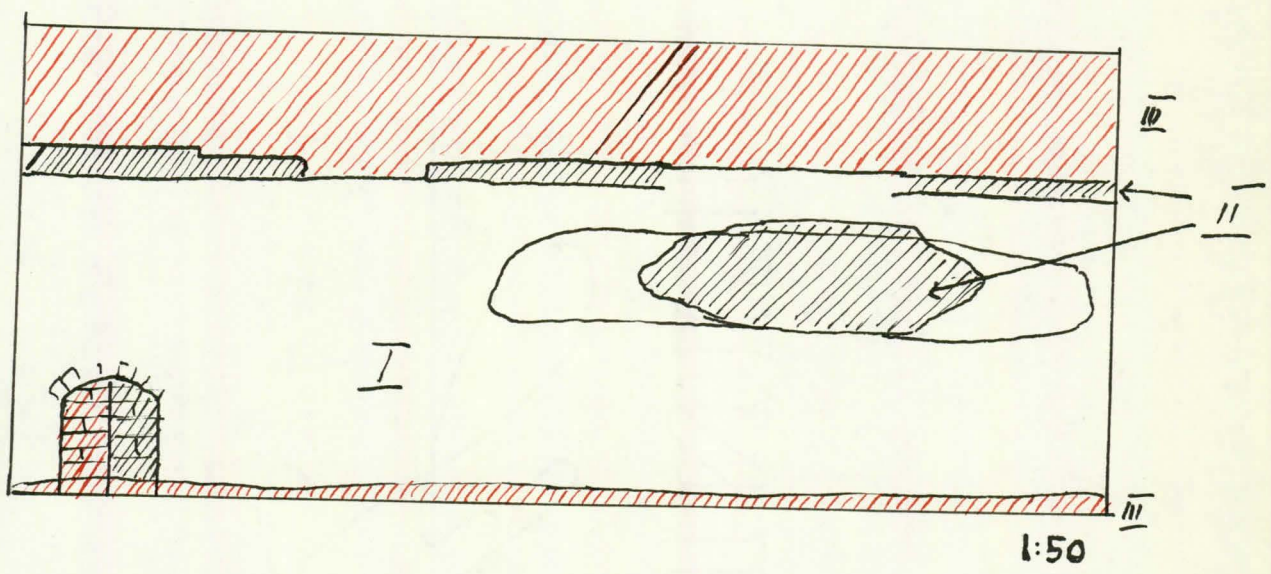
te I.

liite I.

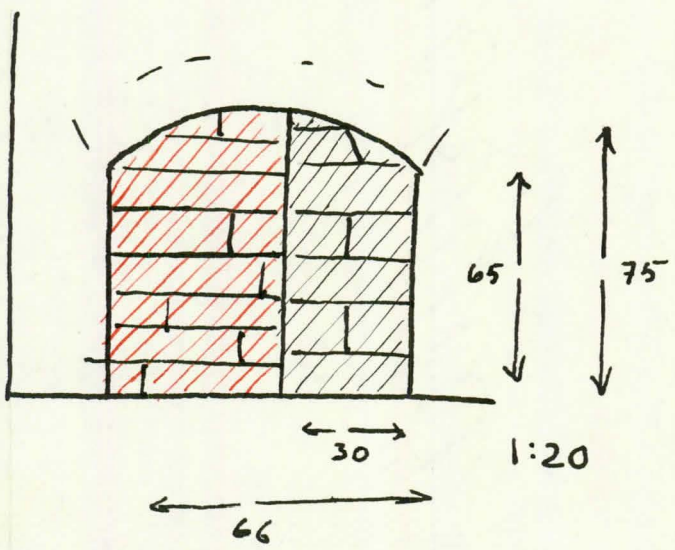
kyseessä oli alas vievät portaat.

Purkaustyötä jatkettiin myös 1720- luvun muurauksen osalta. Tämä muuraus oli n. 65 cm paksu ja sen takaa löytyi linnanpihan eteläkulmaan jyrkästi laskevat portaat, joiden alapää on kokonaan muurattu umpeen savilaastilla. Tätä umpeenmuurausta peittää taas ristikäytävää kantava pilari linnanpihan eteläkulmassa. Portaiden yläpään savilaastimuuraus, joka poistettiin, loppuu n. 15 cm huoneen 17 lattiatasen alapuolella. Loput umpeenmuurauksesta on hiililaastimuurauksesta. Todenn. on 1720- luvulla tutkimusmielessä avattu aukko hiililaastimuuraukseen ja jälleen tukittu.

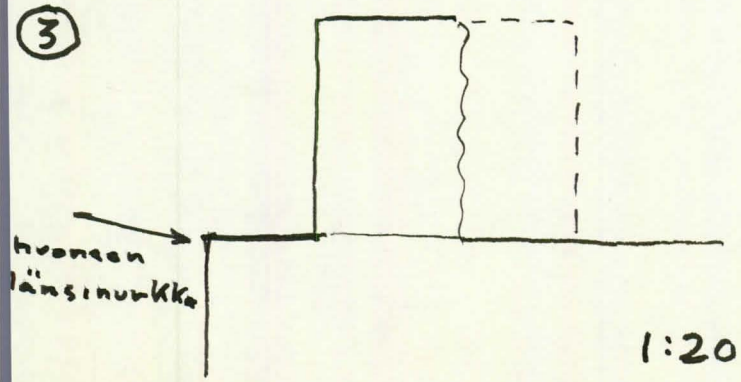
①

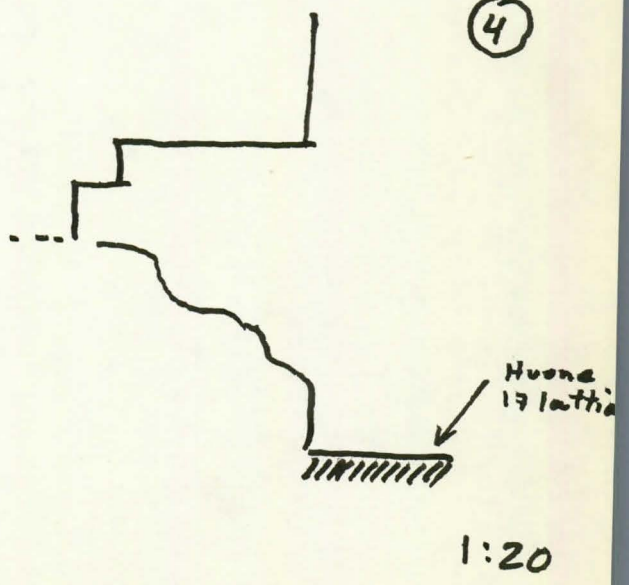
②

③

④

H U O N E 20

Aarne Heimala 1956

esäkuu 1956.

Ovikäytävä 21 - 20.

t.kesä 1955.

ite I

Koillisseinä. Purettu ovikäytävän koillisseinän yläosan muuraus, joka oli peräisin 1800- luvulta. Muuraus oli 1800- luvun renessanssilimitystä. (Piiroksissa merkitty A. Muurauksen paksuus vaihteli n. 30 - 45 cm. Laasti: kalkkipilkkuja, huokoinen, pehmeä, sinertävä.

Tiilimittoja:

22,5 x 12 x 5,5	21,5 x 11,5 x 6
22 x 11,5 x 5,5	21,5 x 11 x 6
22 x 11,5 x 5,5	21,5 x 11 x 6
22 x 11 x 6	21,5 x 11 x 5,5
22 x 11 x 6	21,5 x 11 x 5,5
21,5 x 12 x 6	

Em. purettu osa oli loppuosa vuoden 1955 puretusta koillisseinän muurauksesta.

ite I

Purettiin saman seinän alaosa, jossa oli 5 tiiliriviä, paksuus n. 52 cm. Alimmat rivit ed. kaltaista limitystä, ei aivan säännöllistä renessanssilimitystä. (Piiroksissa merkitty B.)

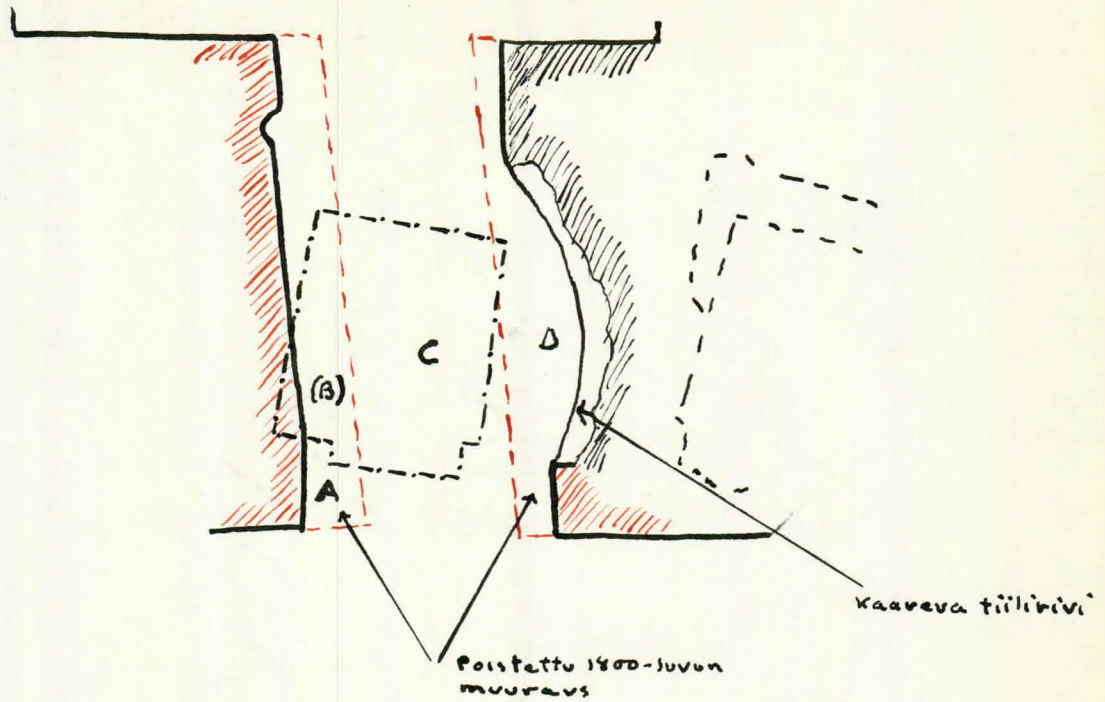
Tiilimittoja:

30 x 14 x 10	29 x 14,5 x 9,5
30 x 14 x 8,5	29 x 14,5 x 8,5
29,5 x 15 x 8,5	29 x 13 x 9,5
29 x 15 x 7,5	28,5 x 14 x 9,5
29 x 14,5 x 10	28 x 14 x 9,5

Lattia. Purettu ovikäytävän tiililattia. Piiroksissa merkitty C. Tiilet tummaksi poltettuja.

Tiilimittoja:

28,5 x 13,5 x 6	28 x 13 x 6,5	27,5 x 13 x 6,5
28,5 x 13 x 6	28 x 13 x 6,5	27,5 x 13 x 6
28,5 x 12,5 x 6	28 x 13 x 6	27 x 13 x 6,5
28 x 13 x 6,5	28 x 13 x 6	27 x 12,5 x 6
28 x 13 x 6,5	28 x 11 x 6,5	

Lounaisseinä. Purettu ovikäytävän lounaisseinä, jossa oli sekalimitystä. Laasti samaa kuin koillisseinässä. Muurauksen takana tiilenpala-laasti-kivitäytettä ja vanhempaa kiviseinää, jonka murtopintaa myöten muuraus poistettiin. Lattiatasossa tuli näkyviin puolipyöreästi kaartuva tiilenpalarivi. Käytävän paljastunut murtopintainen harmaakivi-laastiseinä kaartuen myös vastaavasti sisäänpäin. Poistetussa lounaisseinässä lähinnä kahta tiililajia.

Tiilimitat:

32,5 x 16,5 x 9	22 x 12 x 5,5
30 x 14 x 10	22 x 11 x 5,5
30 x 14 x 10	21,5 x 11 x 6
29,5 x 15 x 10	21,5 x 11 x 5,5
29 x 15 x 10	21,5 x 11 x 5,5
29 x 15 x 10	21,5 x 11 x 5,5
29 x 14,5 x 9,5	
28,5 x 15 x 9,5	
27 x 13,5 x 10	
25 x 13 x 7,5	

Tiilimuurauksen takana harmaakivi-tiilenpalalaasti-täytettä.

t. jäljempänä. Sieltä löydetty ruodetiillejä.

Ovikäytävä 21 - 20 purkamisen jälkeen:

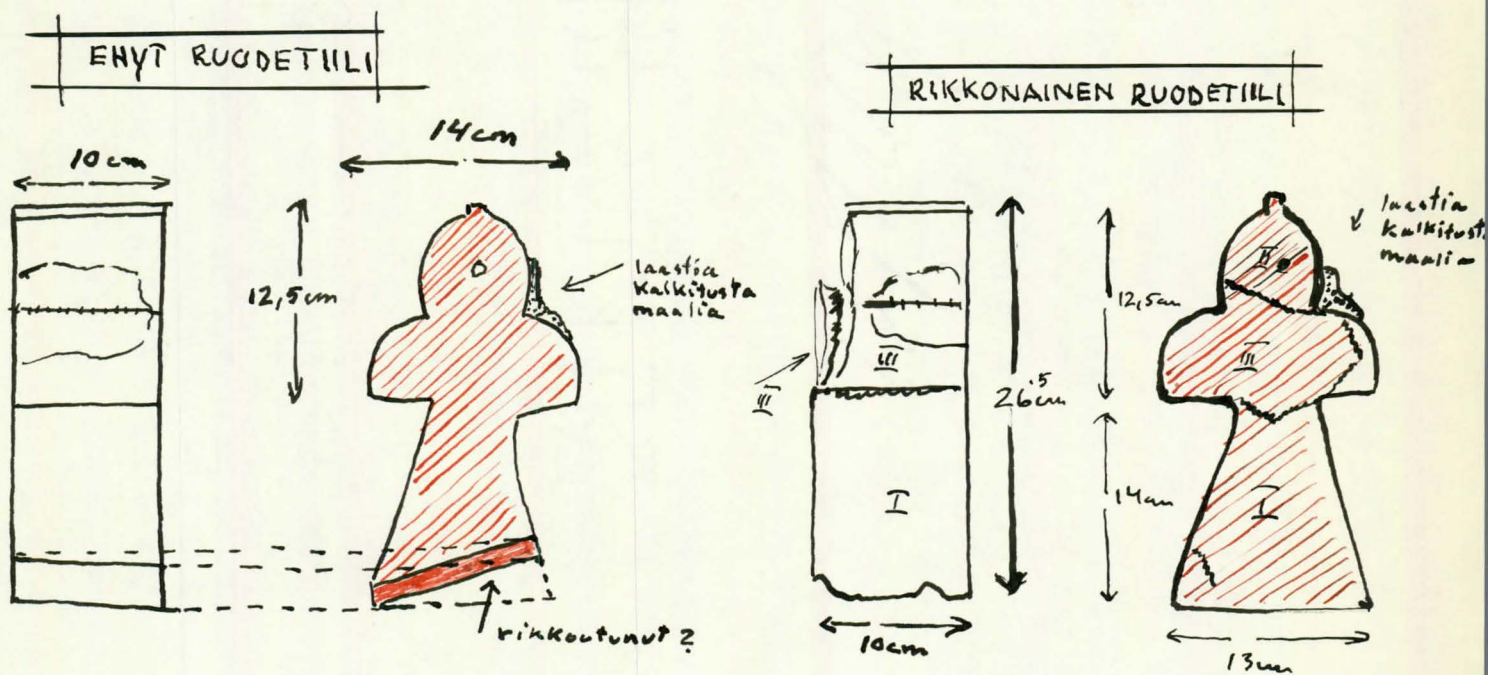
Koillisseinä juoksutiilimurausta, muutamia sidetiilirivejä. Huone 21 puoleinen pieli n. 50 cm leveä, tiiltä. Huone 20 puoleinen pieli n. 45 cm leveä, tiiltä. Suora tiiliseinä n. 210 cm pitkä.

Lounaisseinä rikottua harmaakivi- ja laastimurausta, jossa keskellä kaartuva syvennys. Huone 21 puoleinen pieli n. 45 cm leveä, tiiltä ja harmaakiveä. Huone 20 puoleinen pieli n. 65 cm leveä, harmaakiveä.

Lattia pääasiallisesti epäsäännöllistä kiveä ja laastia. Epätasainen. Lounaisseinän puolella kaareva rivi katkotuis-ta tiilistä.

Lounaisseinän täytteestä löydetyt muototiilet:

Ovikäytävän lounaisseinää purettaessa löydettiin sen takaa muuratusta täytteestä yksi miltei ehyt ruodetiili, toinen kolmena kappaleena sekä kolmannen kanta. Lisäksi yksi tavallisen muotoinen, jossa kulmasta kulmaan vinoristi (? x 15 x 10,5).

Huone 20.

heinäkuu 1956.

Pyörökaarikomero koillisseinällä. Purettu umpeenmuuraus koillisseinän pyörökaarikomeroista. Muuraus oli sekalimitystä, jossa alhaalta päin oli pääasiallisesti juoksutiilirivejä 5 ja sitten sidetiilirivi, taas 5 juoksutiiliriviä ja sidetiilirivi jne. Muuraus kuulunee 1800- luvun korjauksiin. Muurauksen paksuus 30 cm. (=komeron syvyys).

alokuvat 81 ja 11.

rt.tutk.piiir. 55.

Laasti: kalkkipilkkuiista, huokoista, väriltään sinertävää-ruskehtavaa, hiekka osittain mustaa, osittain ruskehtavaa (kvartssia); kovaa.

Kaksi alinta tiiliriviä erikoisista tiilistä; näiden mittoja:

30 x 14 x 10	28 x 13,5 x 10
29 x 13,5 x 9	27,5 x 13,5 x 9
28,5 x 12,5 x 10	

Tiilimitat: (muuraus yleensä:)

30,5 x 16 x 8	29,5 x 15,5 x 8
30,5 x 16 x 8	29 x 15 x 7,5
30,5 x 15,5 x 8	28 x 14 x 8,5
30 x 16 x 7	? x 16 x 7,5

t.tut.piiir-55

Lounaisseinän komero. Purettu 1800- luvun umpeenmuuraus, komeron yläpuolisen segmenttiosan alareunaan asti. Limitys puretussa osassa 1800- luvun renessanssilimitystä. Neljällä ylimmällä rivillä oli purettu suorakulmainen osa kytketty pieliin. Muurauksen paksuus 46 cm (=komeron syvyys).

alokuvat 80 ja 2.

Laasti: kovaa, kalkkipilkkuja, huokoista, väri sinertävästä ruskehtavaan mustaa hiekkaa (kvartssia): siis samaa kuin koillisseinän kaarikomerossa. Tiilimittoja:

31 x 15,5 x 8	30 x 15,5 x 7,5
30,5 x 15,5 x 7,5	30 x 15,5 x 7,5
30 x 15,5 x 8	

Muurauksen neljän ylimmän rivin päät jätettiin pieliin tukemaan yläpuolista segmenttiä kaaren sisällä.

Kaakkoisseinä. Purettu huone 20 kaakkoisseinän 1800-luvun muuraukset.

Puretun muurauksen laasti pehmeää, kalkkipilkkuiista, sinertävää. Tiilimittoja:

31,5 x 14,5 x 9	27 x 12,5 x 9,5
31 x 16 x 7	27 x 12 x 9
31 x 16 x 6,5	26 x 12 x 9
30,5 x 16 x 7,5	26 x 11,5 x 9
30 x 16 x 7,5	
29,5 x 13 x 10	Ikkunapenkki:
29 x 15 x 6,5	32 x 17 x 7
29 x 14,5 x 10	32 x 15 x 9
29 x 14,5 x 8,5	28 x 15 x 6,5
27,5 x 12,5 x 9,5	28 x 14,5 x 9
27,5 x 12,5 x 9,5	27 x 12 x 10
27 x 13 x 9,5	

Poistettu muuraus, vrt. myös mittauspiirustus.

Paljastuneita muurauksia. Reverteerauksen takaa paljastui lattiasta kattoon ulottuva syvennys, jonka syvyys oli 60 cm ja leveys 235 cm. Muuraus munkkilimitystä. Laasti murenevaa, runsaskalkkista, hiekka ei tasarakeista, vaan joukossa pieniä kiviä. Kalkki ei tasaisesti jakaantuneena, vaan pesäkkeinä. Hiekan väri ruskehtava.

Tiilimittoja: 29 x ? x 9,5	? x 14,5 x 9,5
28,5 x ? x 10	? x 14 x 9,5
28,5 x ? x 10	? x 13,5 x 9,5
28 x ? x 10	

Ko. komeron katteena, välikaton tasolla, kolme hirttä rinnan (reunimmainen: leveys 23,5 cm, paksuus 25 cm). Muuraus on säännöllistä munkkilimitystä n. 100 cm korkeudelle kivi-laastilattian tasosta. Sitten on joukossa harmaakiviä. Keskiösa rikottu ikkunan vuoksi.

Kaakkoisseinän ikkuna-aukon yläpuolella on säilynyt vanhan ikkunapenkin muurauksia. Ikkunapenkin keskikäytävä, joka on

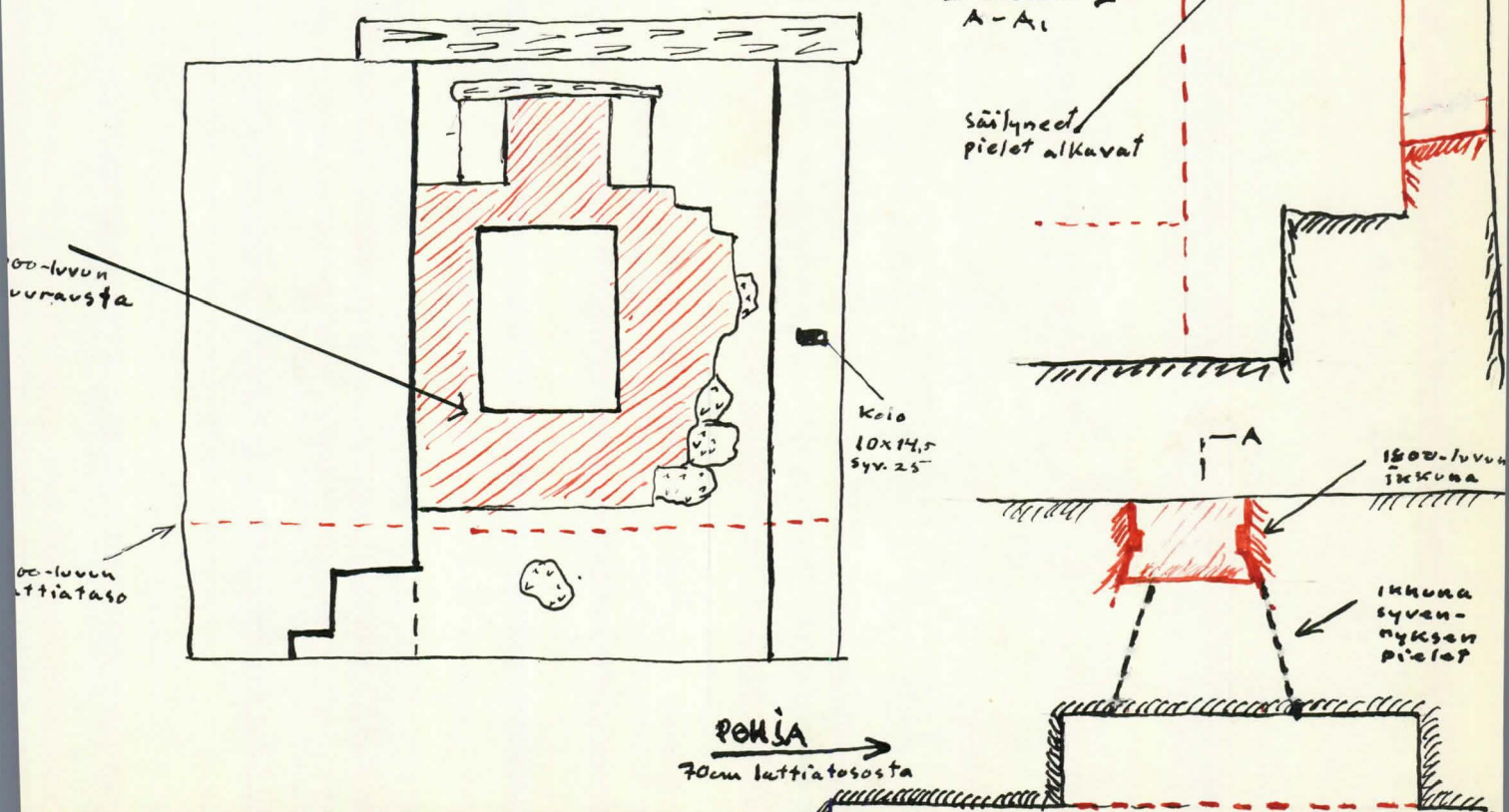
katettu (myöhemmin ?) kolmella lankulla (leveys n. 35 cm ja paksuus 5,5 cm), ja molemmat pielet. Keskikäytävän leveys on suulta n. 121,5 cm ja ulkoseinän puolelta n. 73,5 cm. Sen syvyys on n. 91,5 cm ja säilyneiden pielten korkeus n. 65 cm. Seinäkomeroa kattavien hirsien alapinnan^{faseeni} (on säilyneen koillispielen (= ikkunapenkki) korkeus n. 85 cm.

Uudemman ikkuna-aukon ympärille jätettiin 1800-luvun muuraukset, joita tosin poistettiin osittain molemmista pielistä.

Komeron lounaispielen pilarissa (jonka mitat ovat 60 x 41 cm) on n. 208 cm korkeudella kivilattian tasosta kolo, jonka syvyys on n. 25 cm, leveys 14,5 cm ja korkeus 10 cm.

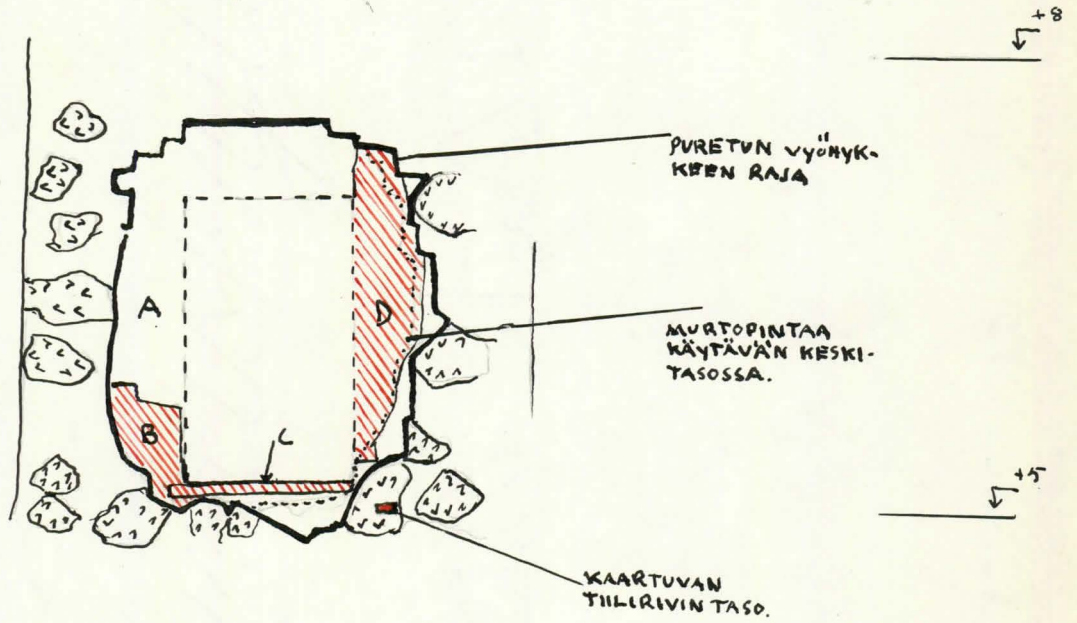
Kaakkoisseinän koillispiää , komerosta lähtien, on limitykseltään epäsäännöllistä (munkkilimitysrivejä voi tosin havaita). Laasti kalkkipilkkuisista, ruskehtava hiekka, melko kovaa. Tiilimittoja:

29 x ? x 9
 28,5 x 14 x 9,5
 28,5 x ? x 9,5
 28 x ? x 9,5
 ? x 14 x 10,5
 ? x 14 x 10

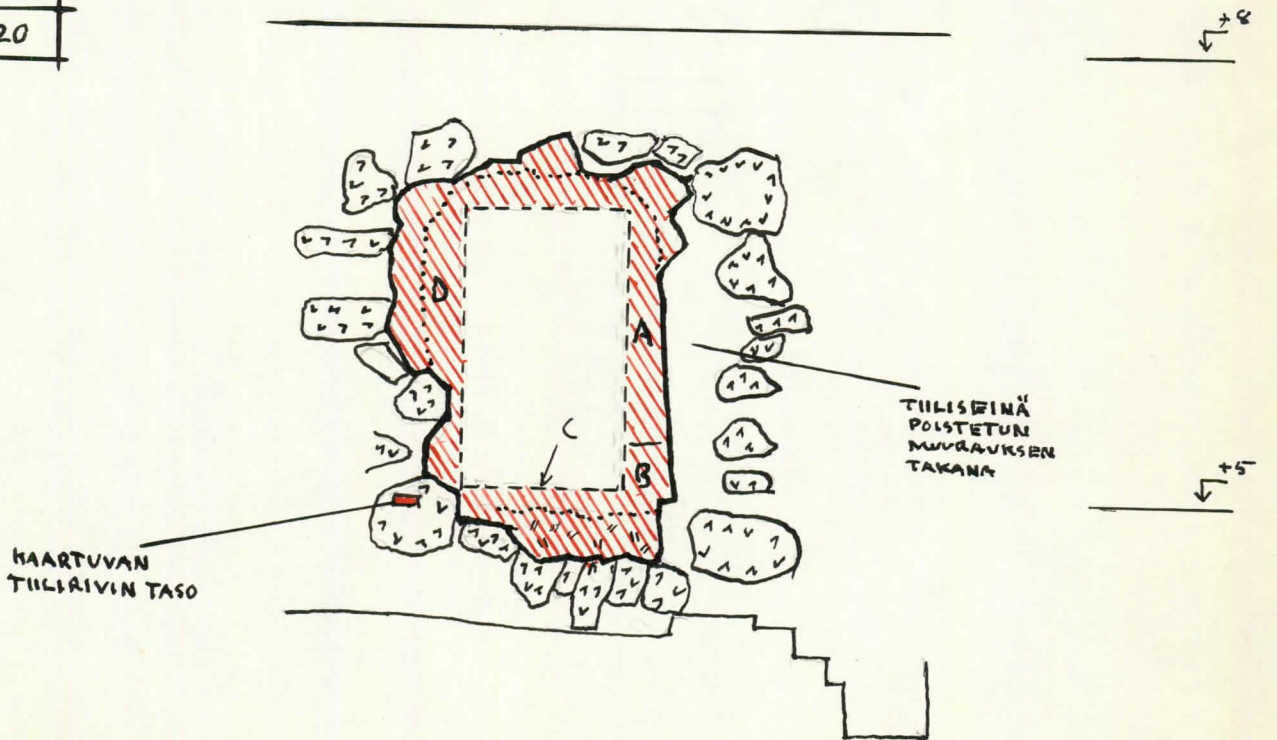

HUONE 21-20 OVIKÄYTÄVÄN PIELET 1:50

HUONE 21

HUONE 20

H U O N E 21

Aarne Heimala 1956

Kaakkoisseinän ulko-ovi ja ovikäytävä.

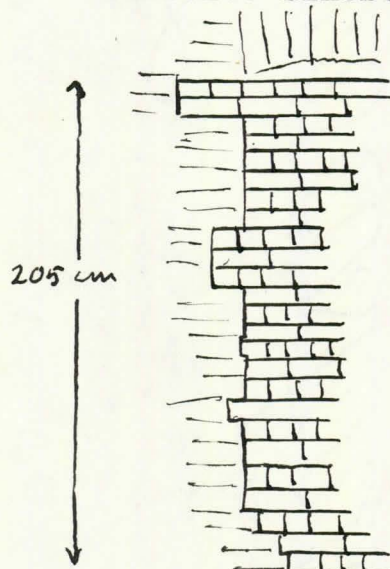
kesäkuu 1956.

Ulko-oven umpeenmuuraus. Poistettu huone 21 kaakkoisseinän lounaispuolen ulko-oven umpeenmuuraus. Ko. ovi aukeaa ns. Kukkotornin kaakkoisseinälle.

Poistetun umpeenmuurauksen mitat: leveys 132 cm, korkeus 205 cm, paksuus n. 29 cm.

Limitys 1800- luvun renessanssilimitystä. 25 tiiliriviä; juoksutiilirivi (n. 4½ tiilenpituutta), sidetiilirivi (n. 9 tiilenleveyttä).

Laasti (xt) runsaskalkkinen, rakeinen, musta hiekka, väri vaihtelee sinertävästä ruskehtavaan (n. 1860 - 1880 ?).

UMP. MUURAUKSEN
KOILLINEN REUNA

Tiilimittoja:

29,5 x 14 x 8

29 x 14 x 7

28,5 x 14,5 x 6,5

28 x 14 x 6,5

28 x 13,5 x 7

28 x 13 x 6,5

27,5 x 14,5 x 7,5

27 x 13 x 7

26,5 x 12,5 x 7

? x 14,5 x 6

? x 13 x 6,5

Kaakkoisseinän ulos johtava ovikäytävä. Poistettu ovikäytävän koillisseinän muuraus, joka oli tehty lattiatäytteen (kesällä 1955 poistettu) yläpinnan tasosta ylöspäin.

Muurauksen leveys n. 180 cm, korkeus n. 185 cm ja paksuus 30 cm. Muurauksen päällä n. 1 - 2 cm paksuinen rappaus; sen päällä maalaus (liimavärimaalaus), jonka alaosa (n. 140 cm korkea) oli tummanvioletin ruskea, yläosa (n. 40 cm) valkoinen.

Poistettu muuraus. Limitys pääasiallisesti juoksutiililimitystä. Laasti rakeista, ruskea hiekka, kalkkipilkkuja (n.1840 - luvulta ?).

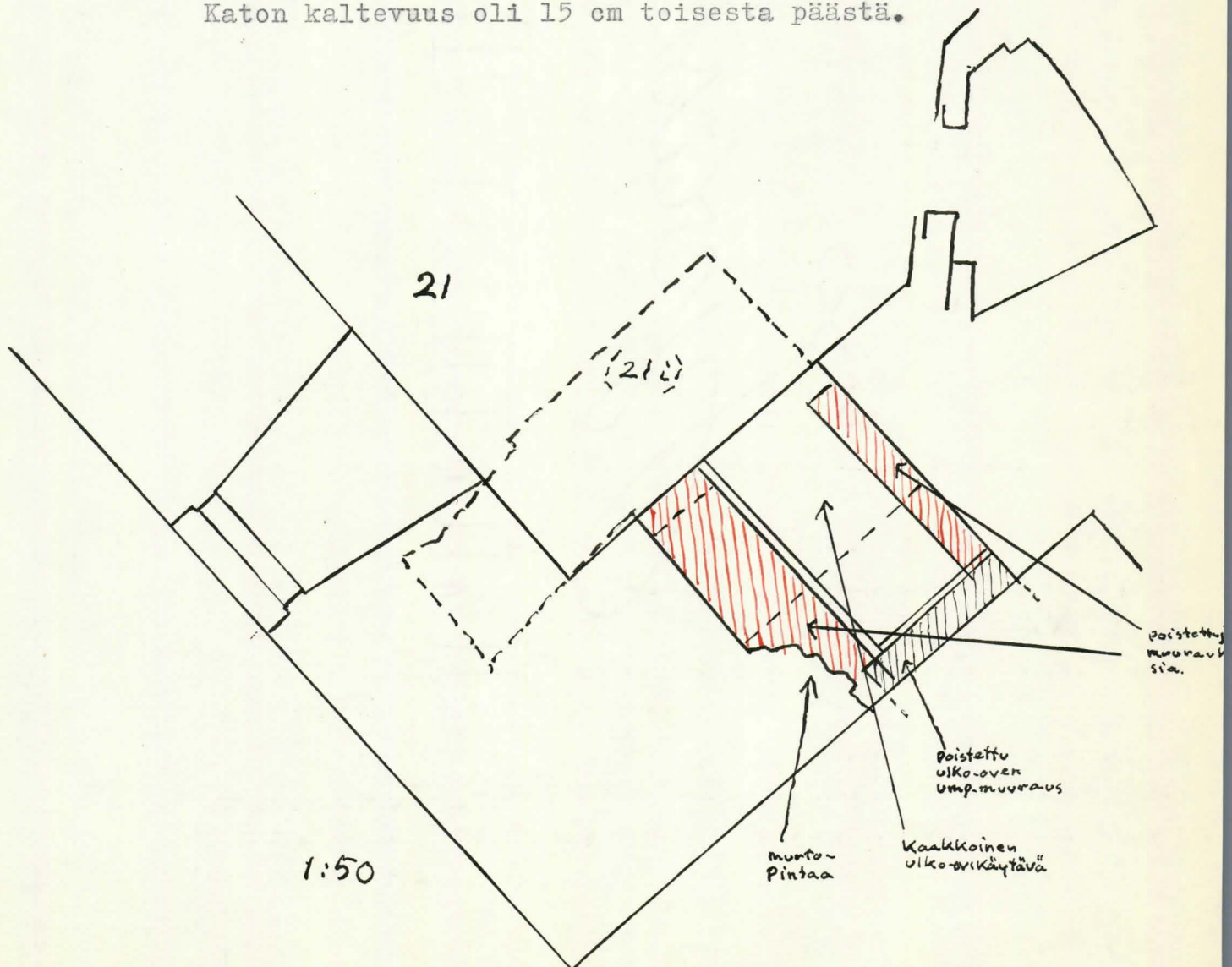
Tiilimittoja:

(Käpälän →	33 x 17 x 9,5	30 x 15 x 8
jälki, vaa-	32 x 16 x 7,5	29,5 x 15 x 7
lea poltto)	31,5 x 14 x 7	29,5 x 13 x 10
	31 x 16 x 6	29,5 x 12,5 x 9
	31 x 15,5 x 8	29 x 14 x 7,5
	31 x 15,5 x 7,5	28 x 13,5 x 9,5
	31 x 15 x 7,5	27,5 x 13,5 x 9,5
	31 x 15 x 6,5	27,5 x 12,5 x 8
	30,5 x 15,5 x 7	27 x 13 x 6

Ovikäytävän katto. Ulko-oven käytävän katto poistettiin. Käytävän katteena käytetty ponttilautaa (pituus 108 cm, leveys 24 cm, paksuus 3,5 cm), lautoja 7, asetettu poikittain. Laudat käytettyjä, maalausta molemmin puolin. Laudoituksen päällä tiilikerros ja laastia; epäsäännöllinen limitys.

Tiilet ja laasti, vrt. ovikäytävän koillisseinä.

Katon kaltevuus oli 15 cm toisesta päästä.

120.
128

Ovikäytävän aukkojen yläpuoliset umpeenmuuraukset.

Sisemmän aukon yläpuolisen umpeenmuurauksen tiilimittoja:

31,5 x 16 x 7,5	? x 16 x 7,5
31 x 16,5 x 7	? x 15 x 8
30,5 x 16 x 7,5	? x 15 x 7,5
30,5 x 15,5 x 7,5	? x 15 x 7,5
30,5 x 15 x 7,5	? x 15 x 7,5
30 x 15,5 x 7,5	? x 14,5 x 8
30 x 15 x 7	? x 14,5 x 8
29,5 x 15 x 8	

Laasti (xl) kalkkipilkkusta, ruskeaa, hieno hiekka (1840 - luku).

Ulomman aukon yläpuolisen umpeenmuurauksen tiilimittoja:

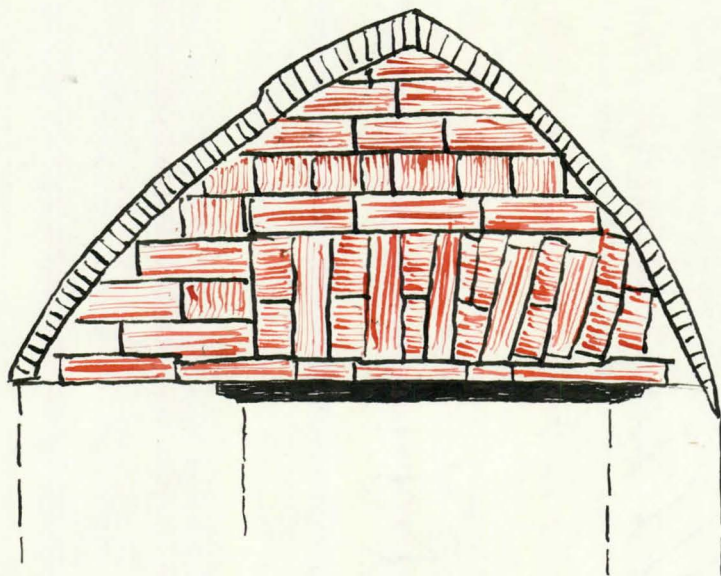
31 x 15 x 7	29 x 15,5 x 7
31 x 15 x 6	28,5 x 15 x 7
30 x 16 x 8,5	28,5 x 15 x 6,5
30 x 16 x 7	28,5 x 13,5 x 8
30 x 16 x 6	28 x 13,5 x 8
30 x 15,5 x 7	? x 16 x 7
30 x 15,5 x 6,5	? x 16 x 6,5
30 x 14,5 x 7,5	? x 15,5 x 7
29,5 x 15,5 x 6,5	

Laasti samaa kuin sisemmän aukon yläpuolisessa umpeenmuurauksessa.

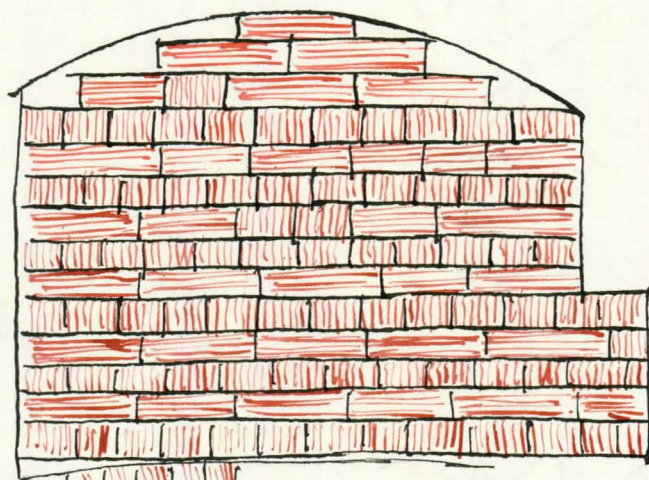
Sisemmän oviaukon päällä suora ovikaari ja umpeenmuuraus 1800-luvun tavanomaista renessanssilimitystä. Muurauksen paksuus 60 cm.

Ulomman oviaukon päällä suora ovikaari. Sen päällä 14 riviä 1800-luvun renessanssilimitystä. Juoksutiili- ja side-
tiilirivit eivät ole aivan säännöllisiä. Muurauksen paksuus 45 cm.

ULKO-OVIKÄYTÄVÄN SISEMMÄN AUKON
YLÄPUOLINEN UMP. MUURAUUS TAKAA.

ULOMMAN AUKON YLÄPUOLINEN
UMP. MUURAUUS SISÄPUOLELTA.

Ovikäytävän lounaisseinä.

Lounaisseinän muurauksen leveys n. 180 cm, korkeus 185 cm ja paksuus alhaalta 72 cm. Muurauks oli tehty aikaisemman, n. 80 cm paksun muurauksen päältä ylöspäin. Limitys oli miltei kauttaaltaan juoksutiilimuurausta. Ylinnä sidetiiliriivi. Lisäksi oli sidetiiliä käytetty muurauksen ulko-oven puoleisessa reunassa.

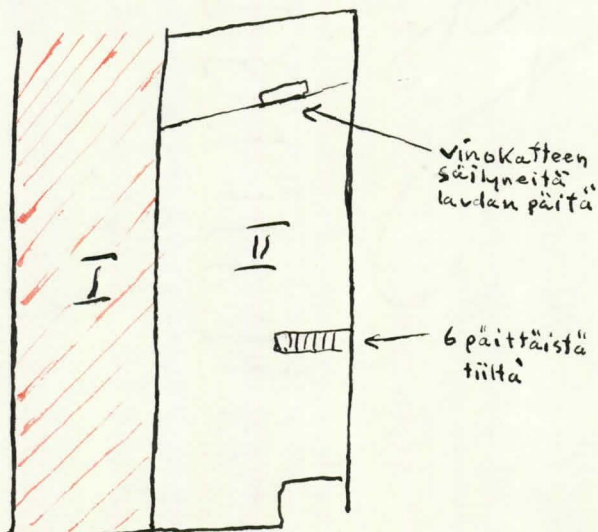
Muurauksen päällä oli käytävän puolella n. 1 - 2 cm paksuinen jäljempä- nen rappaus ja maalaus kuten koillisseinässäkin. Laasti

kalkkipilkkuista, rakeista, ruskea hiekka (1840-luku ?)

Tiilimittoja: 33,5 x 16 x 9
 32,5 x 16 x 10
 32 x 15,5 x 8
 31 x 16 x 8
 31 x 15,5 x 7,5
 31 x 15 x 7
 31 x 14 x 8
 30,5 x 14,5 x 9
 30 x 15 x 7,5
 30 x 15 x 7,5
 30 x 15 x 7,5
 30 x 14,5 x 9,5
 30 x 14,5 x 9,5

Tämä muuraus purettiin. Ulomman juoksu tiilimuurauksen alla epäsäännöllistä limitystä. Muurausten alta paljastui sen kaakkoispäässä murrettua tiilimuurausta. Luoteispäässä ovikaaren tyvi, joka on eri muurauksin paikattua. Vrt. piirrokset tekstissä ja kesän 1956 tutkimuspiirustukset ja leikkaukset.

Poistojen alta paljastuneita muurauksia koillisessa ovikäytävän seinässä.

Muuraus I. Kaari ja sen kantava osa.

Juoksutiilimuurausta, saumaus huoliteltu. Laasti kalkkipi-toista, kalkkipesäkkeistä, huokoista, ruskehtavaa, hyvin hie-no hiekka, erittäin kovaa.

Tiilimittoja:	34 x ? x 8,5	28,5 x ? x 9,5
	29 x 14,5 x 10	28,5 x 14 x 10
	29 x ? x 10,5	28 x 14 x 9,5
	29 x ? x 9,5	28 x ? x 9,5
	29 x ? x 9,5	

Kaariosan leveys (muurauksen leveys) 92,5 cm, suoraa osaa n. 212 cm korkeudelta.

Muuraus II.

Limitys sekavaa, mutta saumaus huoliteltua. Edellinen kaari- aukko on varustettu tällä muurauksella ja vast. toisella sei-nällä ja aukko on katkaistu vinolla puukatolla (seinän korke-us sisäsivulta n. 266 cm, ulkopäästä n. 295 cm), josta on muutama laudan pää säilynyt(merkitty edel. piirrokseen). Tähän piirrokseen merkitty myös kuuden(6) päittäisen tiilen sijainti seinän alaosassa. Näiden mitat:

- ? x 16,5 x 9
- ? x 16 x 9,5
- ? x 16 x 9
- ? x 15,5 x 10
- ? x 15 x 8,5

Seinän laasti erittäin kovaa, huokoista, seassa hiiltä, väri hieman ruskehtavan harmaa, hieno hiekka.

Tiilimittoja:	33,5 x ? x 9,5	? x 16,5 x 8,5
	33 x ? x 9	? x 16 x 9,5
	33 x ? x 8	? x 16 x 9
	32,5 x ? x 9,5	? x 15,5 x 9
	32 x ? x 9,5	

Seinä n. 280 cm korkeudelta ylöspäin päällystetty kalkkislam-mauksella. Vm. muuraus liitetty kaaren tyvi osaan (suoraan osaan) muutamalla siihen upotetulla sidetiilellä.

Vinon laudoituksen yläpuolella on suoraa muurausta n. 72,5 cm korkeudelta ja sitten kaari, joka ei liity sisempään kaareen.

Huoneen lounaisseinä.

esä-heinäkuu
1956.

tutk.piiir.
huone 31.

Ryhdyttiin poistamaan revertteerausta lounaisseinän yläosista sen luoteispäässä. Revertteeraus tyypillistä 1800-luvun muurausta, laasti samoin.

Tiilimittoja:

31,5 x 15,5 x 9	30 x 15 x 7	28,5 x 14 x 10
31 x 16 x 7,5	30 x 14,5 x 7	28,5 x 14 x 9,5
31 x 16 x 7,5	30 x 14 x 9	28,5 x 14 x 9
31 x 16 x 7	30 x 14 x 7	28 x 14 x 11
31 x 15,5 x 7,5	29,5 x 15,5 x 10	28 x 14 x 10
31 x 15 x 7,5	29,5 x 15 x 7	28 x 14 x 9
31 x 15 x 6	29,5 x 14 x 9	28 x 14 x 9
31 x 14 x 9	29,5 x 13,5 x 7	28 x 13,5 x 9
30,5 x 16,5 x 7,5	29 x 15,5 x 10	28 x 13,5 x 7
30,5 x 16 x 7	29 x 14,5 x 7,5	28 x 13 x 10
30,5 x 15,5 x 8	29 x 14 x 10	27,5 x 14 x 7
30,5 x 15,5 x 7,5	29 x 14 x 7,5	27,5 x 14 x 7
30,5 x 15,5 x 7	28,5 x 15 x 9,5	27,5 x 13,5 x 9
30,5 x 14,5 x 7,5	28,5 x 14,5 x 10	27,5 x 13 x 6
30 x 16 x 7,5	28,5 x 14,5 x 7,5	26,5 x 13 x 9,5
30 x 15,5 x 7,5	28,5 x 14 x 10	26 x 12 x 8
30 x 15,5 x 7,5	28,5 x 14 x 10	26 x 11,5 x 9
30 x 15 x 8	28,5 x 14 x 10	

Lisäksi lattiatiili (35,5) x (22,5) x 11, joka on ainoastaan paksuudeltaan täysin säilynyt.

Lounaisseinän kaakkoispäästä paljastui slammauksella peitettyä seinäpintaa ja siltä nouseva holvauksen jäännös, jota oli paikattu. Ko. seinässä jatkui muuraus uudemman ikkunapenkin alle. Uudemman ikkuna-aukon kaakkoispielen kohdalla on muurauksessa katkennut lankun pätkä, sen alla umpeenmuurausta. Kysymyksessä joko aikaisempi ikkuna-aukko tai komero.

Löydettyjen seinäpintojen mitat ja sijainti on kuvattu vuoden 1956 tutkimuspiirustuksessa. Löydetyt seinäkatkelmat näyttävät vastaavan huonetiloja, jotka ovat aikaisemmissa tutkimuksissa paljastuneet lattian lounaisosassa.

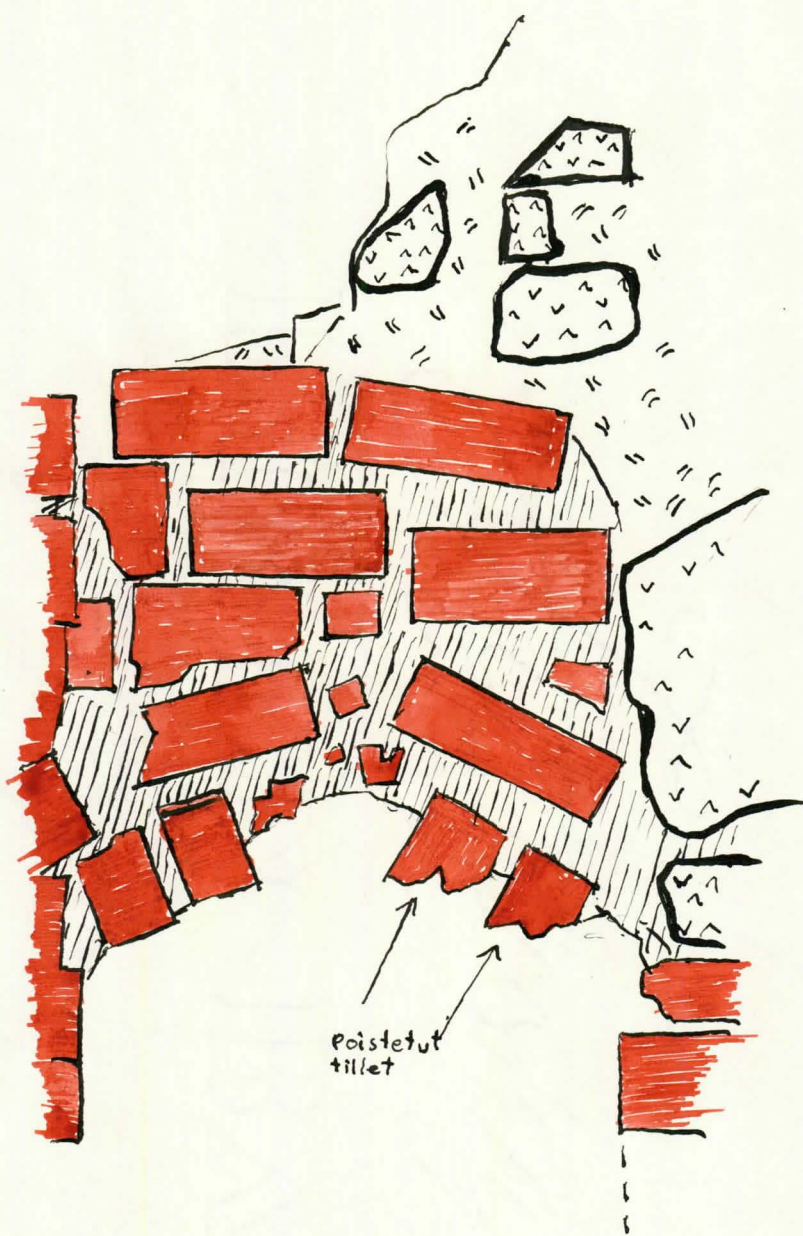
Huoneen 21 ja 21 b väliset umpeenmuuraukset poistettiin. Osa huonetta 21 b oli huoneen 21 lounaisseinän sisällä. Se oli holvattu, holvaus laskee vinosti huonetta 21 kohti ja sitä on säilynyt.

esäkuu 1956.

Huone 21 g = portaat 8 a. Porraskäytävä, joka laskeutuu huoneeseen 8. Ovikaari ja yläpuolen seinä. Lounaiseen päin.

st.valokuvat
21, 222.

Poistettu ovikaaren yläpuolelta kaksi tiiltä, jotka olivat irtoamaisillaan. Niiden mitat: 29,5 x 12 x 10
29 x 13 x 10,5

1:10

esäkuu 1956.

Huone 21 b.

et.tutk.piiir.

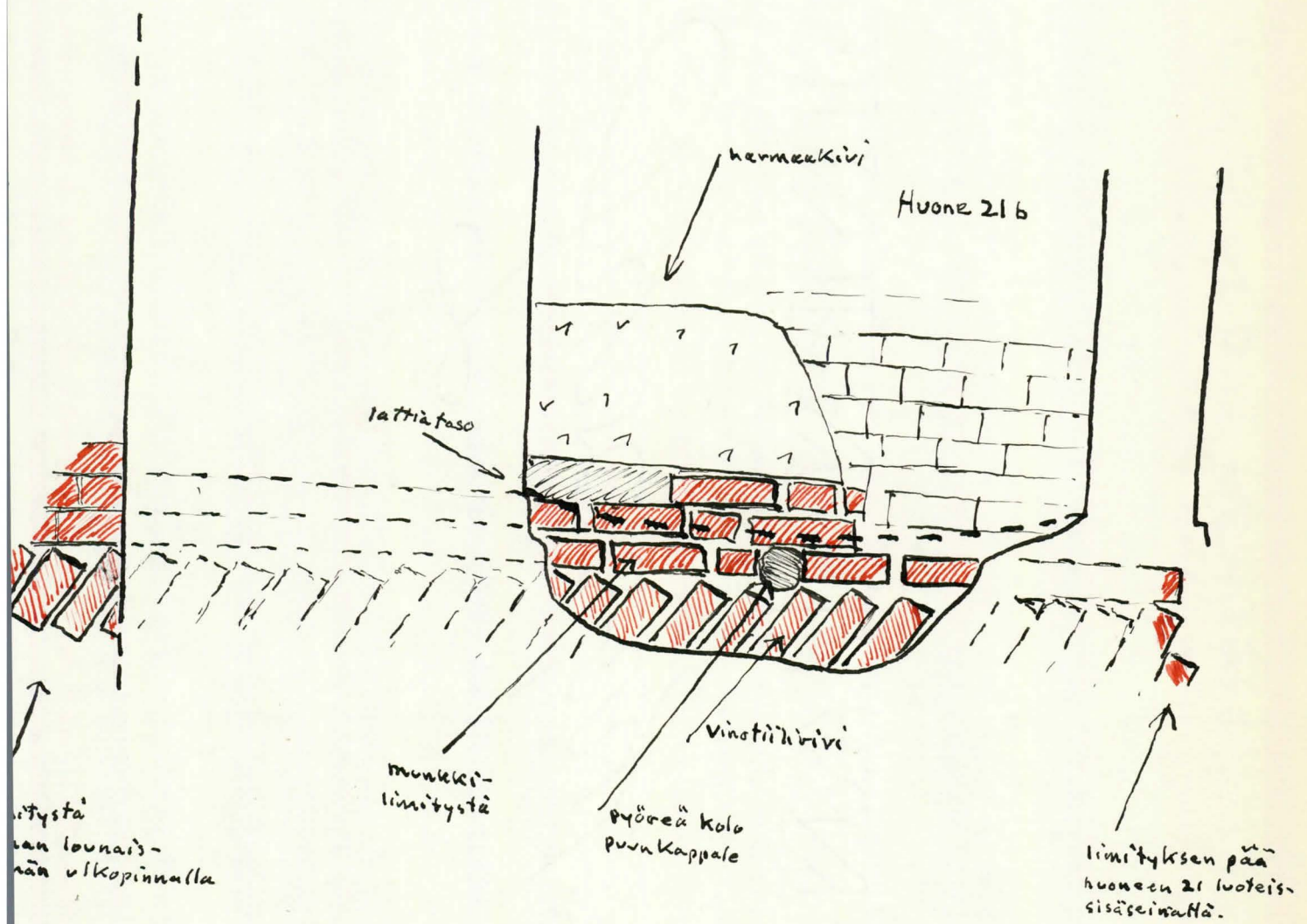
Purettu huone 21 luoteisseinän lounaispää ja huoneen 21 b välinen korjausmuuraus.

sinäkuu 1956.

Avattu huoneen 21 b lattian koillispäätä seinän tyvestä. Paljastui alla olevaa seinää, josta tuli näkyviin kolme riviä munkkilimitystä ja alinna rivi pitkittäistä vinotiili muurausta.

VINOTIILIRIVIN
SIJAINTI.

1:20

Samanlaista vinotiilimuurausta jatkuu vastaavassa linjassa huoneen 21 luoteisseinällä, alhaalla, josta saatiin näkyviin ko. rivi katkaistuna. Em. suorat limitykset ja vastaava vinotiilirivi jatkuvat myös Kukkotornin ulkopuolella varsinaisen linnan seinässä luoteista kohti harmaakivimuurin päällä.

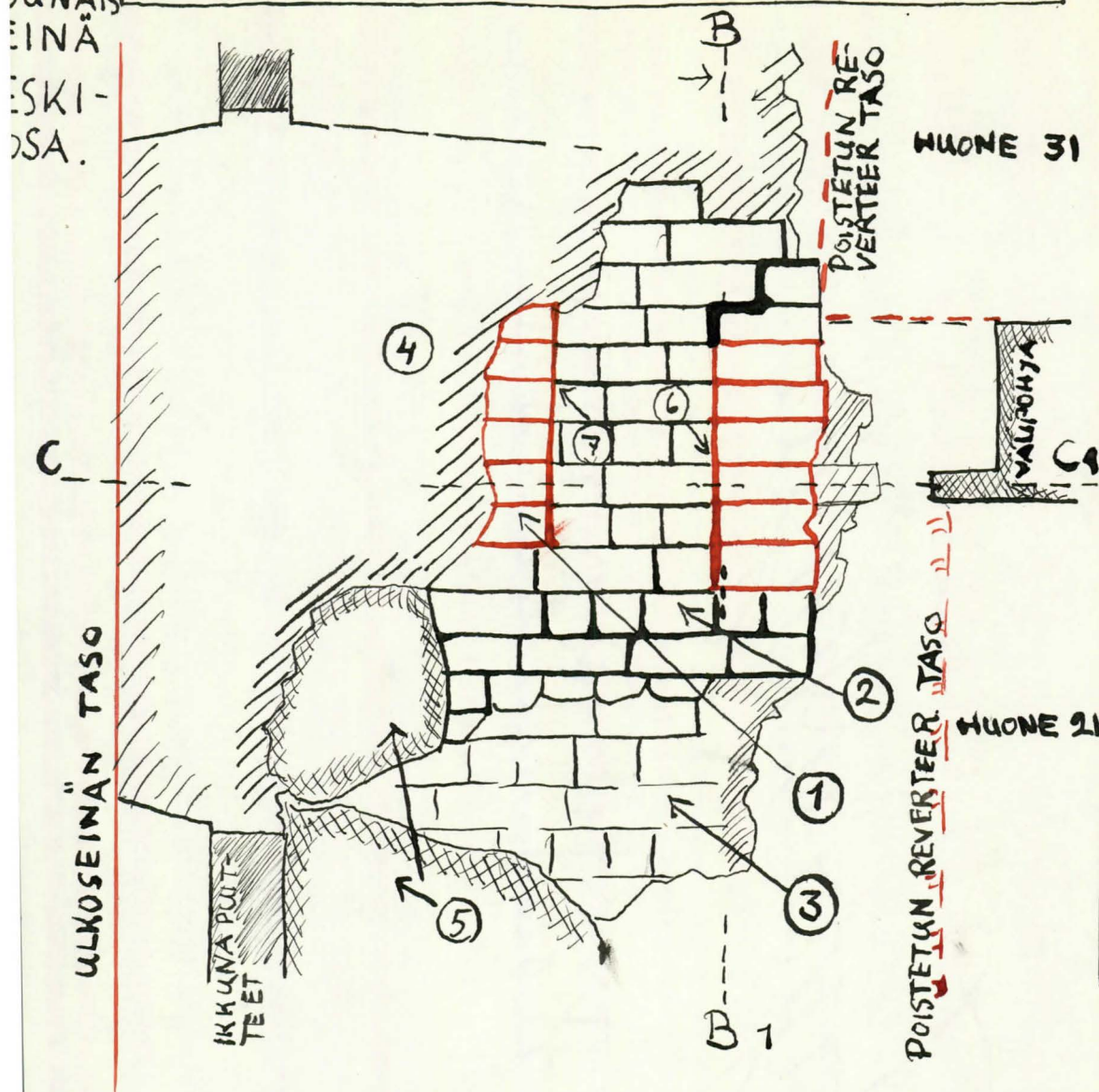
Huoneen 21 b koillisseinän alta löytyvä muuraus kuuluneesi varsinaisen linnan lounaisen seinän ulkopintaan, joka seinä on siis ulottunut ainakin huoneen 21 luoteisseinän tasolle. Muurauksen kulkua huoneen 21 lattiassa ei tutkittu pitemmälle tässä yhteydessä.

t.leikkaus ke-
llä -56 ja va-
tuva.

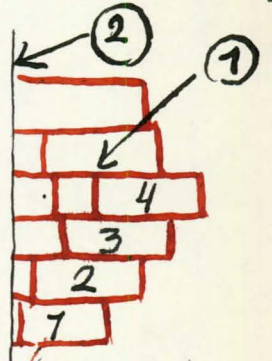
Löytyneessä muurauksessa oli munkkilimityksessä, juuri vinotiilirivin päällä, n. 75 cm päässä luoteissisäseinästä pyöreä kolo, josta tavattiin pala lahonnutta puuta.

- Tiilimittoja: 30 x ? x 9
- 29,5 x ? x 9
- 28,5 x ? x 10
- ? x 13 x 9
- ? x 12 x 9,5

I PIIRROS. PYSTYSUORA LEIKKAUS
 ROKSEN TASOSTA A-A1 LUOTEESEEN KÄTSÖT-
 TUNA. MK: 1:20 Scale

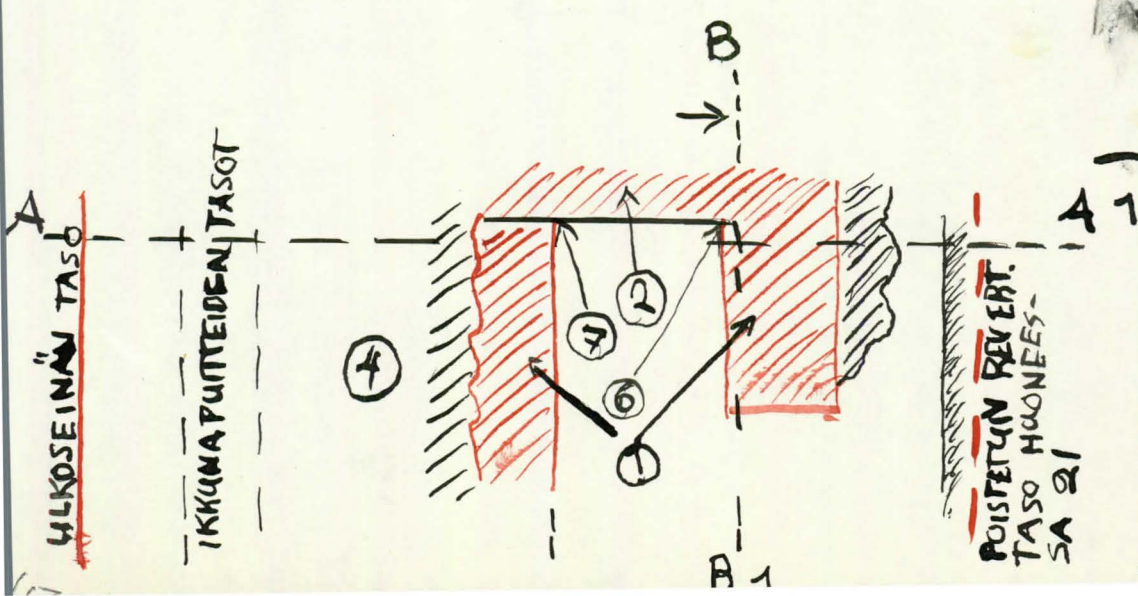

II PIIRROS
 PYSTYSUORA
 LEIKKAUS.
 TASO B-B1
 VRT. PIIRROK-
 SET I JA II
 (KOLLIISEEN
 KÄTSÖTTUNA
 →)
 MK: 1:20

1. 2. 3. 4
- = POISTETUT TI-
 LET
- 1 = 2 x 13 x 9,5
 - 2 = 29 x 13 x 9
 - 3 = 29 x 13 x 10
 - 4 = 29,5 x 13 x 9

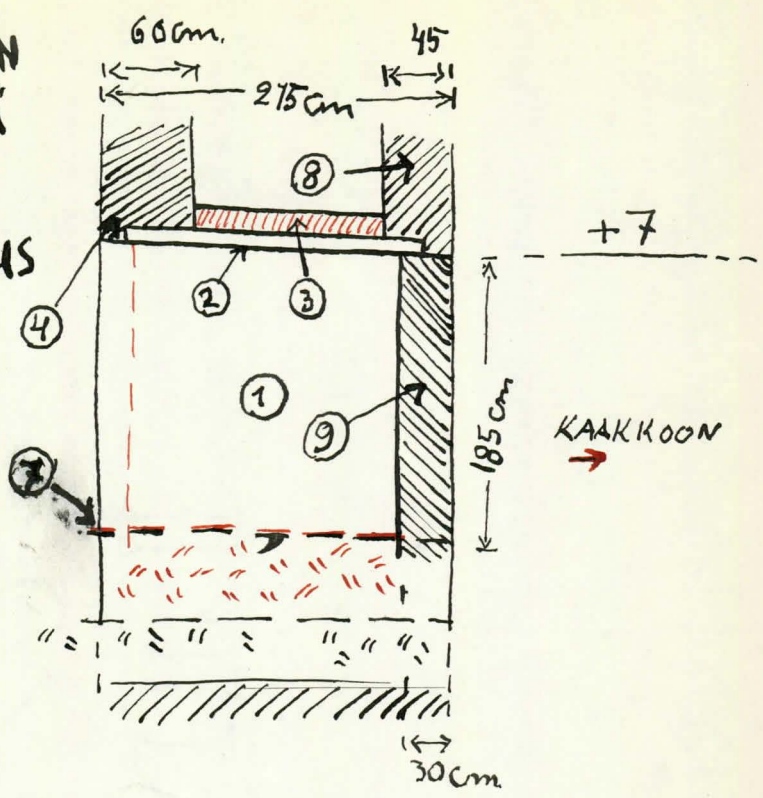
III PIIRROS. VAAKASUORA LEIKKAUS
 TASOSSA C-C1. VRT. PIIRROS I
 MK: 1:20

- PIIRROSTEN SELI-
 TYKSIÄ
- ① VANH. MUUR. LÖUN. SEINÄN SAUNNASSA
 - ② PIELI
 - ③ ALEMPI MUUR
 - ④ ULKOSEINÄÄ
 - ⑤ HARMAAKIVIA
 - ⑥ Nurkat liitokseen
 - ⑦ Nurkka ei ole saunassa

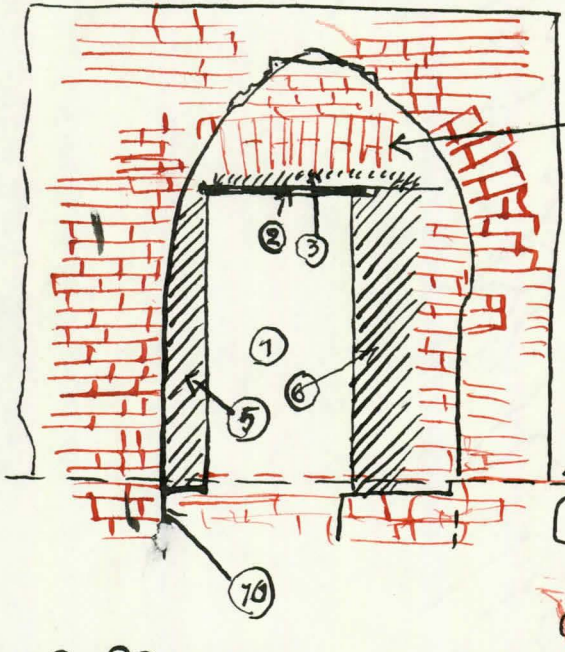
HUONE 21 KAAKKOISSEINÄN
 ULOS JOHTAVA OVIKÄYTÄVÄ
 PIIRROKSET I-III MK: 1:50

I PIIRROS: DYSTYSUORA LEIKKAUS

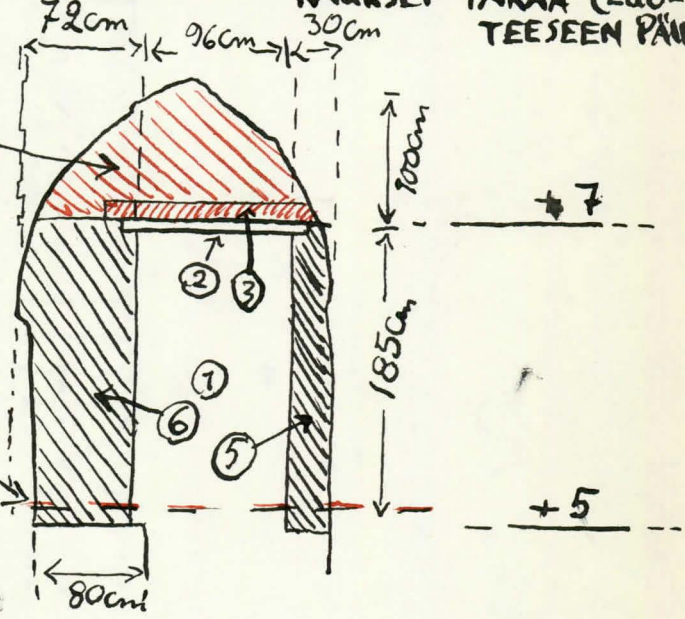

PIIRROKSISSA VRT. TUTKI-
 MUSPIIRUSTUKSET:
 KESÄLLÄ 1955
 - ENNEN PURKAMISTA
 KESÄLLÄ 1956
 - TÄSSÄ ESITETTYJEN
 PURKAMISTEN JÄLKEEN

II PIIRROS: OVIKÄYTÄVÄ JA PIELET KAAKKOISELLA SISÄSEINÄLLÄ

III PIIRROS: EDELL. PIIRROKSEN MUUT-
 RAUKSET TAKAA (LUO-
 TEESEEN PÄIN)

I - III PIIRROSTEN SELITYKSET:

① OVIKÄYTTÖ ② PONTTILAUTAKATTO POISTETTU ③ KATON PÄÄLLINEN TIILI-LAASTI KERROS POISTETTU ④ SISÄOVEN PÄÄLLINEN UMPEENMUURAUUS POISTETTU ⑤ PURETTU KOILLISSEINÄ ⑥ PURETTU LÖUNAISSEINÄ ⑦ 1955 PURETTUN LATTIAN TASO	⑧ ULOMMAN OVIKÄYTTÖN PÄÄLLINEN UMPEENMUURAUUS, POISTETTU ⑨ PURETTU ULKO-OVEN UMPEENMUURAUUS ⑩ KESÄKUUN 1956 PURKAMISTEN JÄLKEEN AVAUTUNUT KAARIAUKKO MERKITTY MUKTALLA. KAARI HUIPULTA RIKOTTU UUDEMPAA KORJAUS

H U O N E 22

Aarne Heimala 1956

okuu 1956.

Aikaisemmat kaakkoisseinän umpeenmuurauksien purkamiset vuoden 1954 muistiinpanoissa.

Purettu kaakkoisseinän oven yläpuoliset umpeenmuuraukset ja oven pielten muuraukset, jotka olivat 1800- luvulta.

Poistetun oviaukon mitat: leveys 84 cm, korkeus 145 cm.

Puiset ovenpielet: leveys 21 cm, paksuus 6 cm.

ite II.

Oven yläpuolella hyvin loiva ovikaari.

Ovikäytävästä, joka johtaa ristikäytävästä huoneeseen 21, poistettiin tavanomainen 1800- luvun maalaus- ja rappauskerros.

Sen alta paljastunut muuraus oli samaa 1800- luvun muurausta.

Ovikäytävän leveys n. 125 cm, korkeus n. 205 cm. Sen päällä lievästi kaartuva holvi. Ovikäytävä nousi lievästi kohti huonetta 21. Ovikäytävässä puulattia.

st.liite II.

Käytävän holvi purettiin ja sen seinistä poistettiin vastaava 1800- luvun muuraus. Ovikäytävän kaakkoisseinältä purettu 1800- luvun muurauksen takaa paljastui muurattu seinäpinta, leveys n. 228 cm ja korkeus (holvin lakeen) n. 300 cm. Tämän muurauksen lattianrajassa näkyi kivimuurausta (- täytettä?).

Kyseinen muuraus on sekalimitystä. Sen päällä on ollut valkea slammaus lattiarajaan asti.

Huone 21 puoleisessa päässä kaakkoisseinällä on 160 cm korkeudelle lattiasta suora ovenpieli. Tältä korkeudelta kaartuu lounaisseinän 90 cm leveä ovikaari, jota on vähän yli puolet säilynyt sen pituudesta.

Samassa ovenpielessä on n. 49 cm reunasta n. 20 - 22 cm leveä, 3 - 5 cm syvä uurre, joka ulottuu alhaalta em. kaareen asti. Uurre on hakattu ja sen alapäässä, tiilen korkeudella kynnyskivistä on uurteen levyisen, 12 cm korkea ja n. 15 cm syvä nelikulmainen kolo. Uurre on ilmeisesti hakattu oven puisia pielejä varten, joiden kynnyksen päästä vastaa taas em. kolo.

Samasta, huone 21: n puoleisesta reunasta n. 211 cm päässä on n. 20 cm levyinen uurre seinän alaosassa. Se näyttää olevan pihan puoleisen ulkoseinän sisäpuolisen verhomuurauksen sauma,

muurauksen, joka on ollut ko. käytävän pihaikkunan alapuolella.

Lisäksi on em. kynnyskolon korkeudella, n. 88 cm päässä edellisestä, 18 cm leveä ja 16 cm korkea kolo. (Se voisi, olla puulattian kannatuspalkin kolo).

Purettiin osa umpeenmuurausta (1800- luku) lounaisseinältä. Loppu jätettiin kantamaan ovikaarta. Lounaisseinällä oli säilynyt ovikaarta vähän yli puolet sen pituudesta.

ite I.

Huone 22 puolelta on 1800- luvun muurausten alla rikottua varusteet I ja II.hempaa muurausta molemmilla sivuseinillä.

Ristikäytävän puoleisella (koillisseinällä) purettiin 1800- luvun oviaukon yläpuolinen vast. muuraus. Paljastui ikkunakomeron muurauksia: holvaus, joka on säilynyt ja komeron kaakkoispieli. Luoteispieli on rikottu 1800- luvun muurausten tieltä. Samoin ikkunapenkki ja ikkunan alapuolinen seinä on rikottu kaakkois- oviaukon tieltä.

Koilliseen (pihalle) avautuvan em. ikkunan holvi kohoaa suoralta komeron pieleltä, joka on suulta 70 cm ja lounaispäästä 40 cm korkea. Tämän suoran pielisosan alareunassa (kaakkoisseinällä) on lisäksi 10 cm rikottua pieltä. N. 60 cm alaspäin ikkunakomeron holvauksen sisäreunasta on muutama tiili jäljellä ikkunapenkin ja sen alap. seinän liitosta kaakkoisseinään.

Holvaukset:

Huone 22 kattava holvi suuntautuu koillisesta lounaaseen. Tätä matalammalla on kaakosta luoteeseen kulkeva tynnyriholvi, jonka edellinen holvi katkaisee. Tämä vm. holvi lepää avatun tilan keskiosassa molemmin puolin n. 120 cm leveän kannan varassa; näiden kaakkoispuolelle jäävät:

- 1) Koillisseinän (= pihan puoleisen ulkoseinän) ikkunakomeron holvaus.
- 2) Lounaisseinän ovikaari (johtaa huoneeseen 21) ; tämän kaaren ja tynnyriholvin liittymäkohdassa 1700- luvun paikkausta.

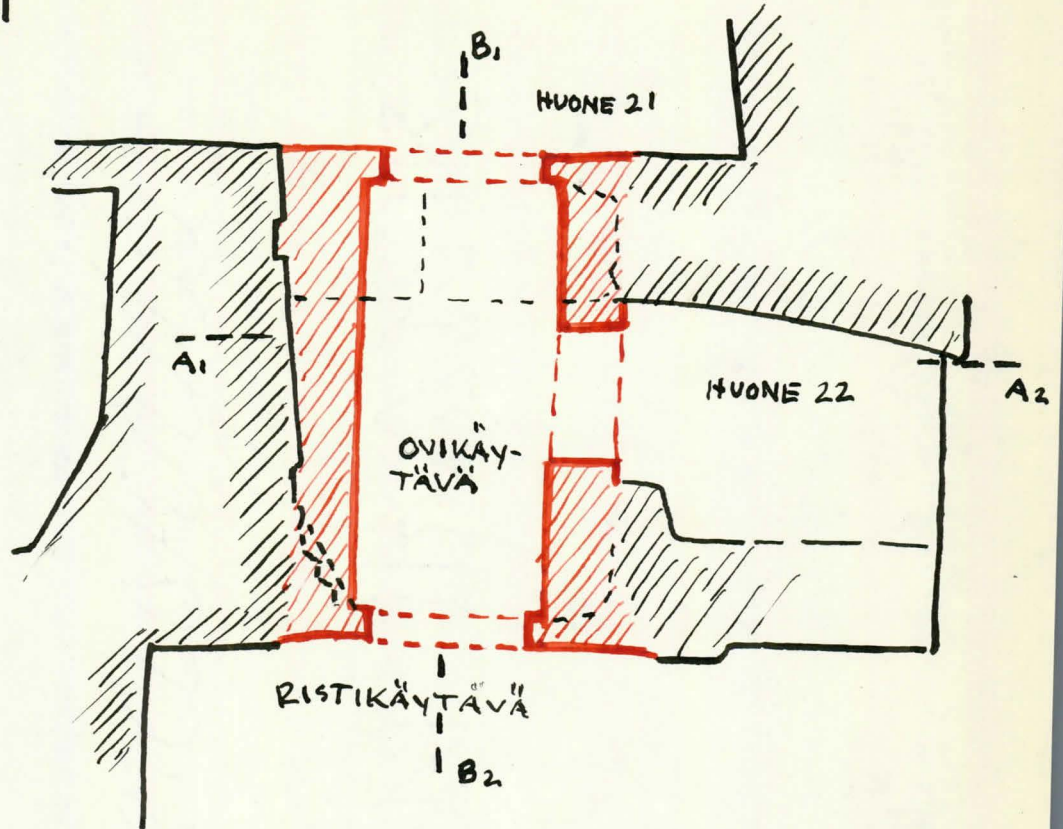
Em. kaakko- luode- suuntainen tynnyriholvi on kaakkoispäästä n. 105 cm pituudelta ja 53 cm leveydeltä rikottu siten, että sen lakeen on muodostunut mainitun mittainen nelikulmainen aukko. Tämä johtunee siitä, että holvi on ilmeisesti tullut yläpuolella olevan 1800- luvun ovikäytävän lattiarakenteiden tielle.

HUONE 22
OVIKÄYTÄVÄ RISTIK./21
1:50

143

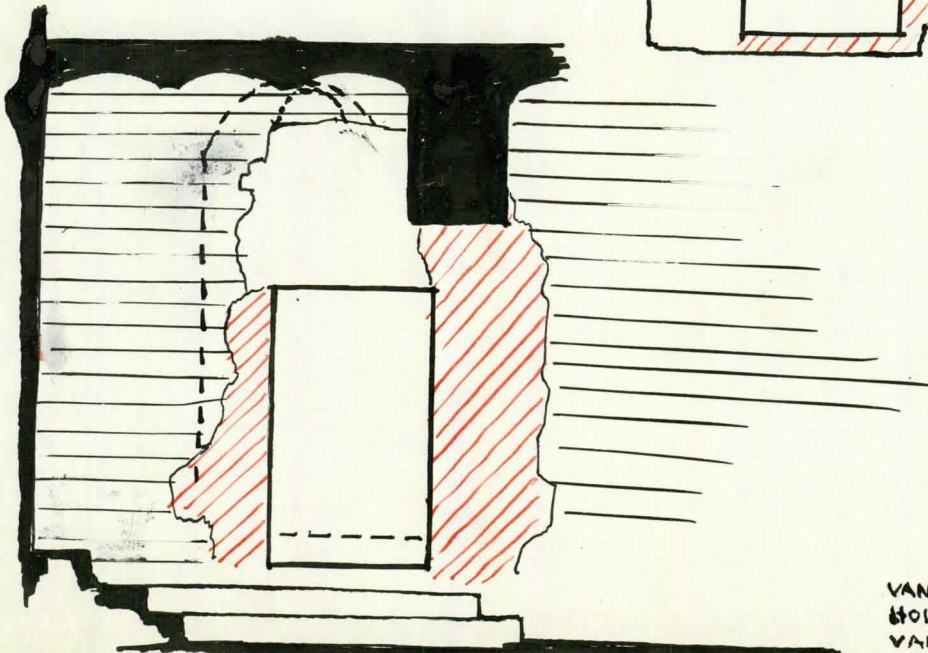
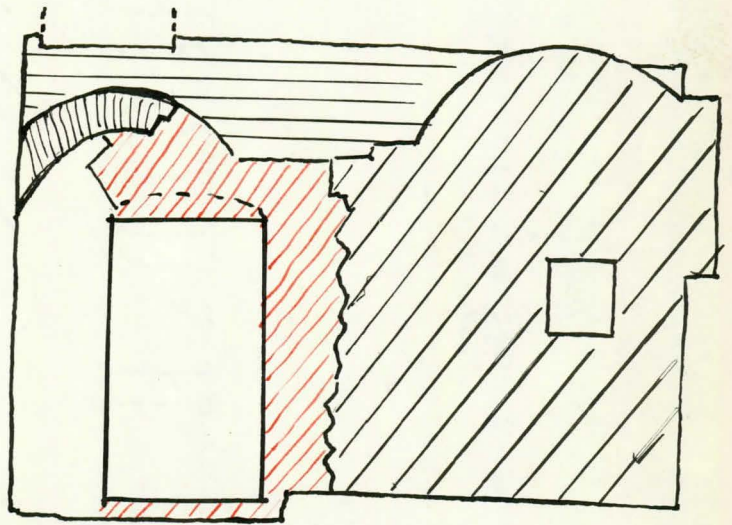
POHJA

POISTETUT 1900-LUVUN
MUURAUKSET PUNAI-
SILLA.

A₁-A₂ LEIKKAUS.

POISTETTU 1800-LUVUN
MUURAUUS JÄTETTY VALK.

OMISEINÄ RISTIKÄYTÄVÄN
PUOLELLA

VANH. SEINÄN JA IKKUNAKOMERON
HOLVIN RAJA MUSTALLA KATKOVII-
VALLA.

H U O N E 23

Aarne Heimala 1956

Heinäkuu-56

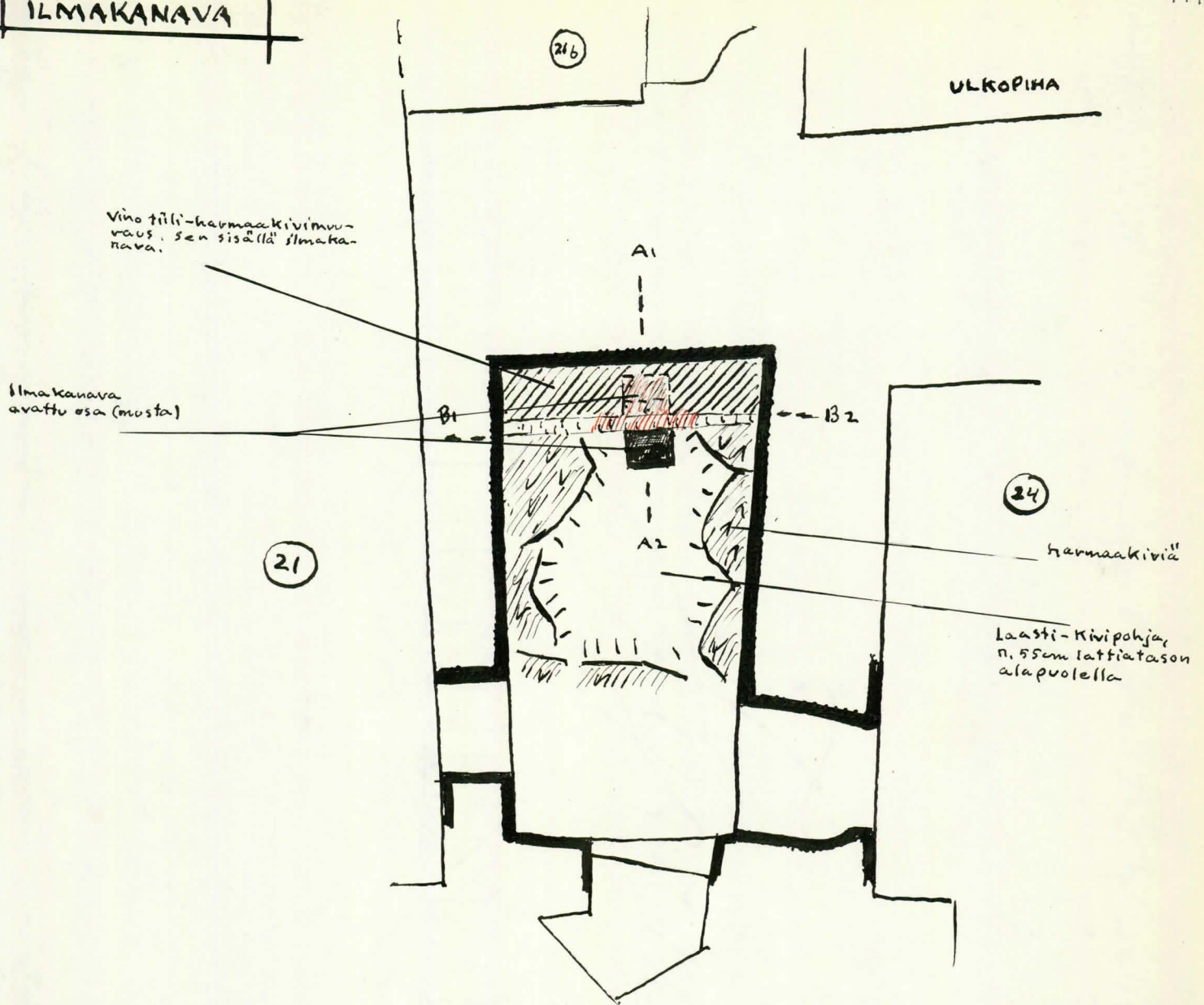
Muuraukset lattian lounaisosassa. Poistettiin kesällä 1955 lattian lounaisosasta irroitettut suuret kivet. Irroitettiin lattian kivi- ja laastitäytettä, joka oli erittäin kovaa. Avattiin lattian lounaispäästä vinosti lounaisseinään menevää muurausta. Sen keskikohdalta, n. 100cm päässä kaakkoisseinäästä, löytyi n. 29 cm leveä ilmakanava, jota avattiin n. 50 cm tästä puretun lattiatäytteen pinnasta alaspäin. Ilmakanavan mitat ovat tässä pohjatasossa n. 29 x 50 cm.

Tiilimittoja: 29 x 12 x 10
 29 x 12 x 9,5
 28,5 x 12,5 x 10
 28 x 13,5 x 9,5
 ? x 13,5 x 9,5
 ? x 13 x 9

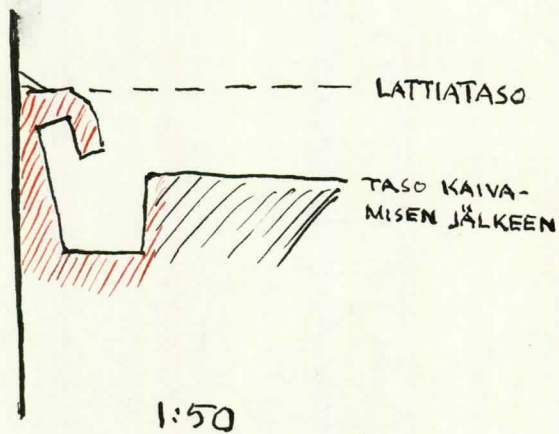
rt.vastaavat
 alokuvat.

Tämän ilmakanavan katkelma päättyy yläpäästä huone 23:n lounaisseinään. Myös alaspäin se on ollut tukittu. Se suuntautuu vinosti alaspäin ja saattaa olla mahdollisesti kellaritilan (huone 7) huone 23:n alle jatkuneen osan tuuletuskanava. Sitä, että kyseinen huone 7 on voinut jatkua luodetta kohti puolustaisi myös ko. kellarin vanhan holvauksen jätteen jatkuminen sen luoteisseinän sisään.

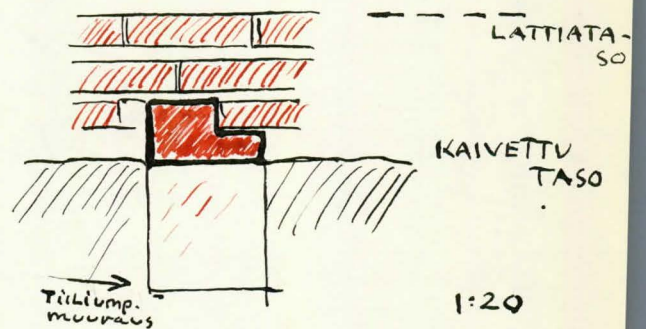
Huone 23:n lattia on muuten kovaa kivi- ja laastimuurausta, joka voi olla täytettä.

LEIKKAUS A1-A2

LEIKKAUS B1-B2

H U O N E 24

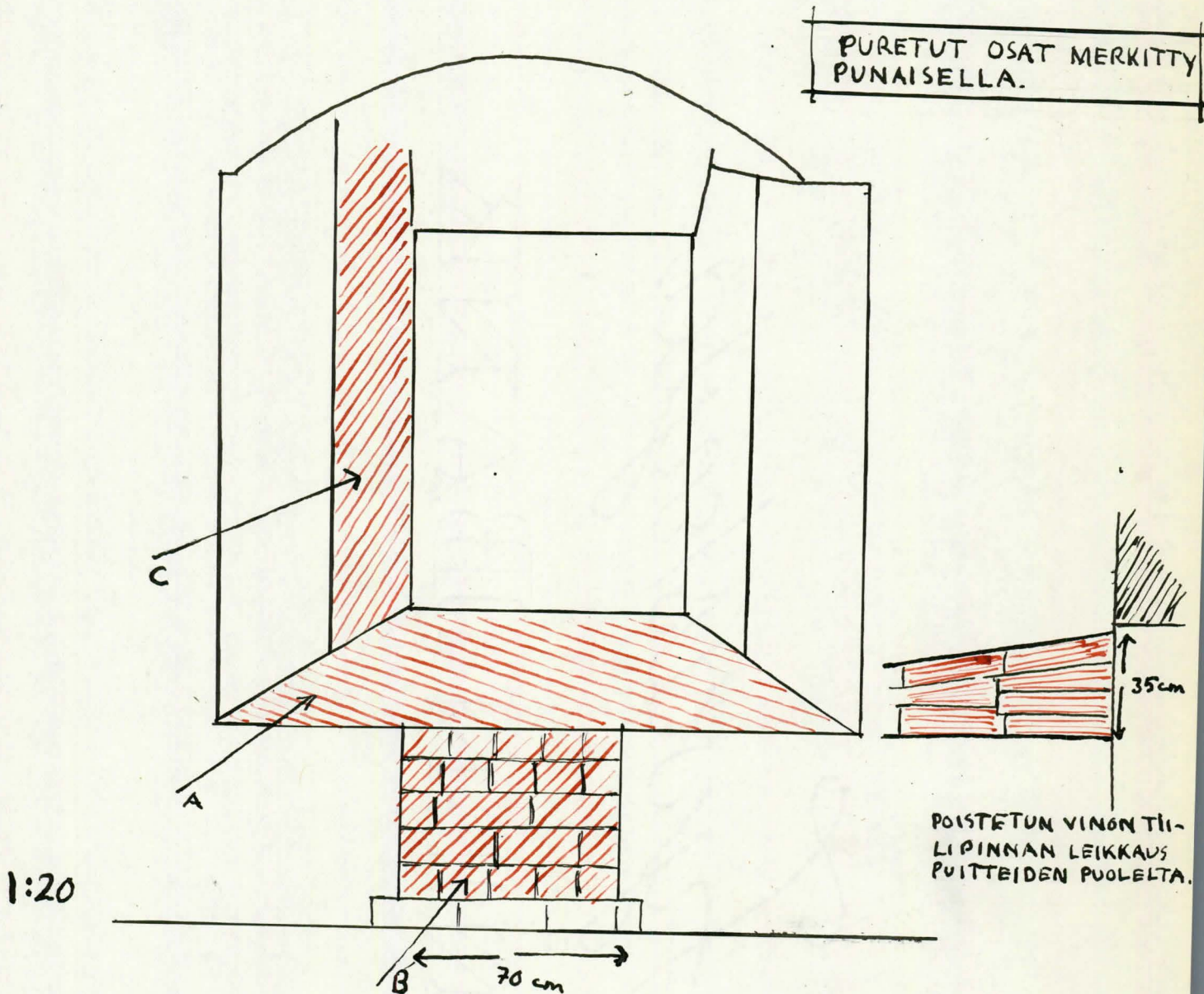
Knut Drake 1956
Aarne Heimala

seinäkuu -56.

Lounaisseinän kaakkoispuolen ikkunakomero.

rt.muist.panot
954 ja tutkim.
vir.1955.

- Purettu: A. Ikkunapenkin kalteva tiilipeite.
B. Ikkunapenkin umpeenmuuraus ja sen keskiosan täyte.
C. Avattu kaakkoispielen uudempi muuraus.

Ikkunapenkin kalteva tiilipeite. Ikkunapenkin korkeus puulattiasta on edestä 66 cm. Tästä tasosta on noussut vinosti kohti puitteen alareunaa tiilipeite, jonka paksuus oli puitteen luona 35 cm (4 tiilikerrosta). Tiilipeitteen kerrokset lisääntyivät yhdestä neljään edellisen piirroksen osoittamalla tavalla. Tiilet olivat päistään ohennettuja.

- Tiilimittoja: 31 x 16,5 x 7,5
- 30 x 16 x 7
- 30 x 15 x 7,5
- 29,5 x 14,5 x 8
- 29,5 x 14,5 x 7,5

Laasti oli harmahtavaa ja keskikovaa.

Tiilipeitteen alta paljastui lattiatason päältä 66 cm korkeudella oleva vaakasuora ikkunapenkki, jonka päältä 35 cm korkeudella on ikkunapuitteen alareuna. Ikkunapenkin etureunassa, 58 cm komeron kaakkoispuolelta oli 70 cm levyinen umpeenmuuraus, joka pystysaumoin liittyy ikkunapenkkiin.

Umpeenmuuraus ikkunapenkin etureunassa. Tämä 70 cm levyinen umpeenmuuraus käsitti 5 tiiliriviä, jotka eivät olleet saumassa kummallakaan puolella. Limitys kuvattu edellisessä piirustuksessa. Tiilimittoja:

31 x 13,5 x 8	28,5 x 14,5 x 10,5
30 x 13,5 x 10	28 x 14,5 x 10
30 x 12 x 11	28 x 14,5 x 9,5
29,5 x 12 x 9,5	27 x 14 x 9,5
29 x 13 x 10	

Laastin väri oli harmaa ja se oli keski kovaa.

Ikkunapenkin poistetun tiilipeitteen ja etusivun umpeenmuurauksen takaa paljastui ikkunapenkin keskiosan käytävä, joka ei jatku saumojen kohdalta aivan suorakulmaisesti ikkunaa kohden, vaan kapenee. Tämän käytävän pituus on ikkunapenkin sisäisivulta 123 cm ja leveys poistetun umpeenmuurauksen kohdalta 70 cm, mutta kapenee ikkunanpuoleisessa päässä 53 cm:ii. Käytävä on ollut täytettyinä tiilenpaloilla ja laastilla sekä kivenkappaleilla. Käytävän sivujen korkeus on 57 cm. Täytteen alla on tiililattia, joka nousee huoneen 24 puulattiatasosta tiilenpaksuuden ylemmäs (10 cm). Käytävä ulottuu 37 cm etäisyydelle ikkunapuitteen sisäreunasta. Käytävän pilet ovat sisäseinän kanssa saumassa, päällimmäisenä sidetiilikerros.

Ikkunapenkin käytävän tiililattia oli ikkunanpuoleisessa päästä rikottu ja ollut ehkä korkeammalla. Sen alta, luoteispuolelta, johtaa nimittäin tuuletuskanava melko jyrkästi huoneeseen 9 (kellaritilaan). Ikkunapuitteen kaakkoispuolen alla on verkolla peitetty tuuletusaukko ulkoseinässä. Tuuletuskanavassa oli myös täytettä: harmaakiviä, maata ja ikkunapuitteen keskikohdalla muuraus päällekkäisistä tiilistä.

- Tiilimittoja: 28 x 12,5 x 5,5
- 27,5 x 13 x 5,5
- 27,5 x 13 x 5,5
- 27,5 x 13 x 5,5

Tuuletuskanavan täyttemaa ja kivet poistettiin.

Ikkunakomeron kaakkoispielen muuraus. Avattiin uudempi muuraus ikkunakomeron kaakkoispielestä.

- Tiilimittoja: 29,5 x 14,5 x 7,5
- 29,5 x 14,5 x 7
- 29 x 14,5 x 7,5
- 29 x 13,5 x 6,5
- 29 x 13,5 x 6,5

Laastin väri harmaa, keskikovaa, karkeaa.

Muurauksen alta paljastui murtopintaa, tiili- ja harmaakivimuurausta.

Poistettu muuraus ei ollut vanhemman kanssa liitoksessa.

Luoteispiielessä on vastaavanlainen uudempi muuraus.

Ikkunapenkin käytävän ja uudempien ikkunapuitteiden (uudemman ikkuna-aukon) asema toisiinsa nähden kuvattu liitteessä.

Puulattia.

kuu 1956

Poistettiin lankkulattia ; lankkujen paksuus 7 cm, leveys 26 cm. Poistettiin tiilikerros luoteisseinän ikkunakomeron lattiasta. Poistettiin lattiavasat, jotka olivat suunnassa kaakko-luode. Vasoja oli 9 kpl, reunimmaisat n. 20 cm seinistä; ,vasojen välit (20)-75-67-75-75-75-75-75-62- (20) cm. Poistettiin päällimmäinen roska- ja murakerros. Sen alla hyvin ohut hiekka.

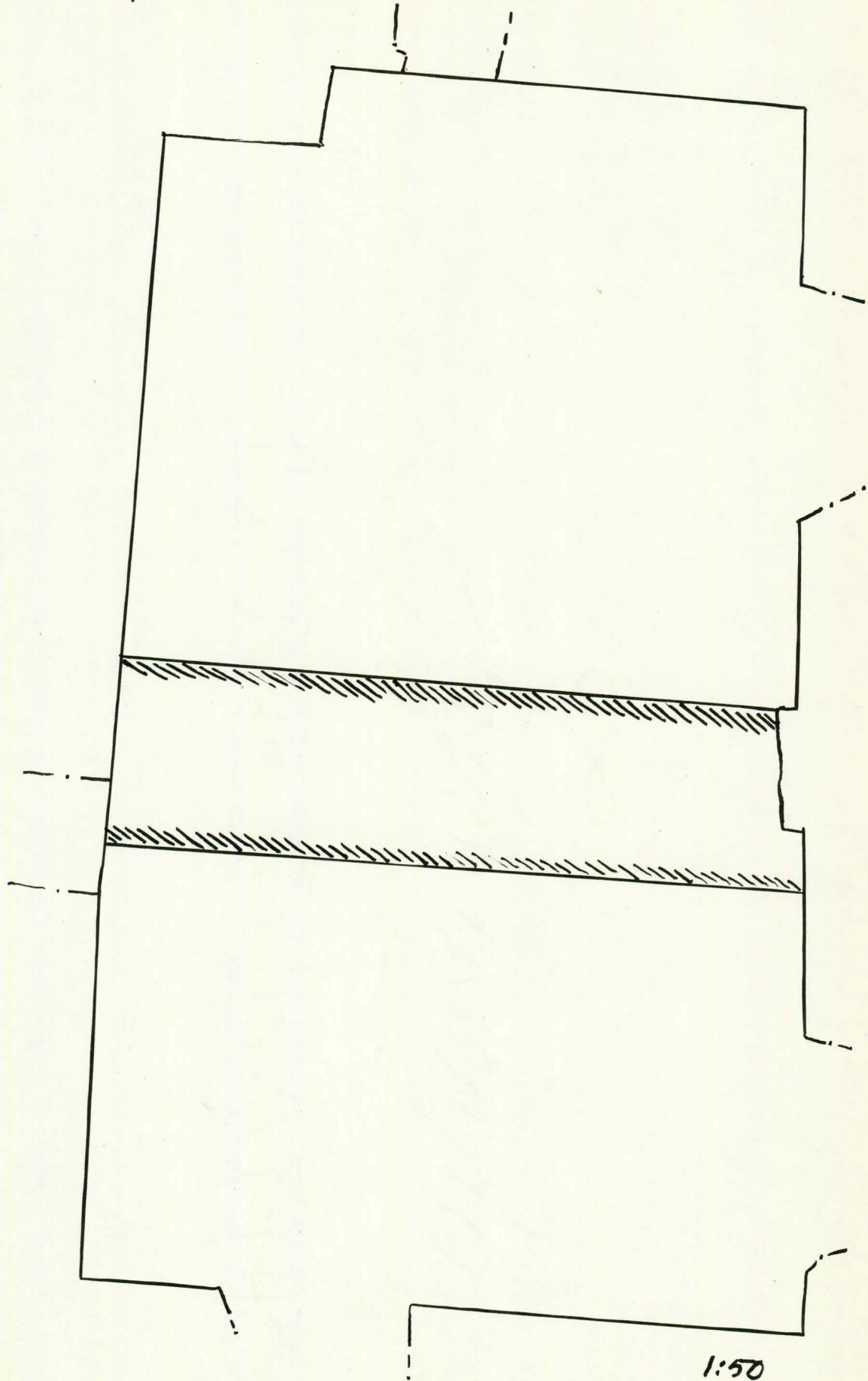
Väliseinä.

yskuu 1956.

Poistettiin lattialankut ja lattiatäytteessä päällimmäisenä ollut 5 - 10 cm paksuinen savihiekkakerros. Tämän kerroksen alla oli rakennusmuraatäytettä (tiilenpaloja, laastinkappaleita, puunsiruja, hiekkaa, viljaa ym). Kun kokeiltiin tämän täytteen paksuutta, havaittiin sen huoneen molemmissa päissä olevan melko suuren, mutta huoneen keskellä oli kova pohja jo n. 20 cm syvyydellä. Poistettiin muraatäyte huoneen keskeltä ja havaittiin, että n. 45 cm poistetun lattian pinnan alapuolella on jäännökset koillisesta luoteeseen kulkeneesta 160 cm paksusta väliseinästä, joka on jakanut huoneen kahteen osaan.

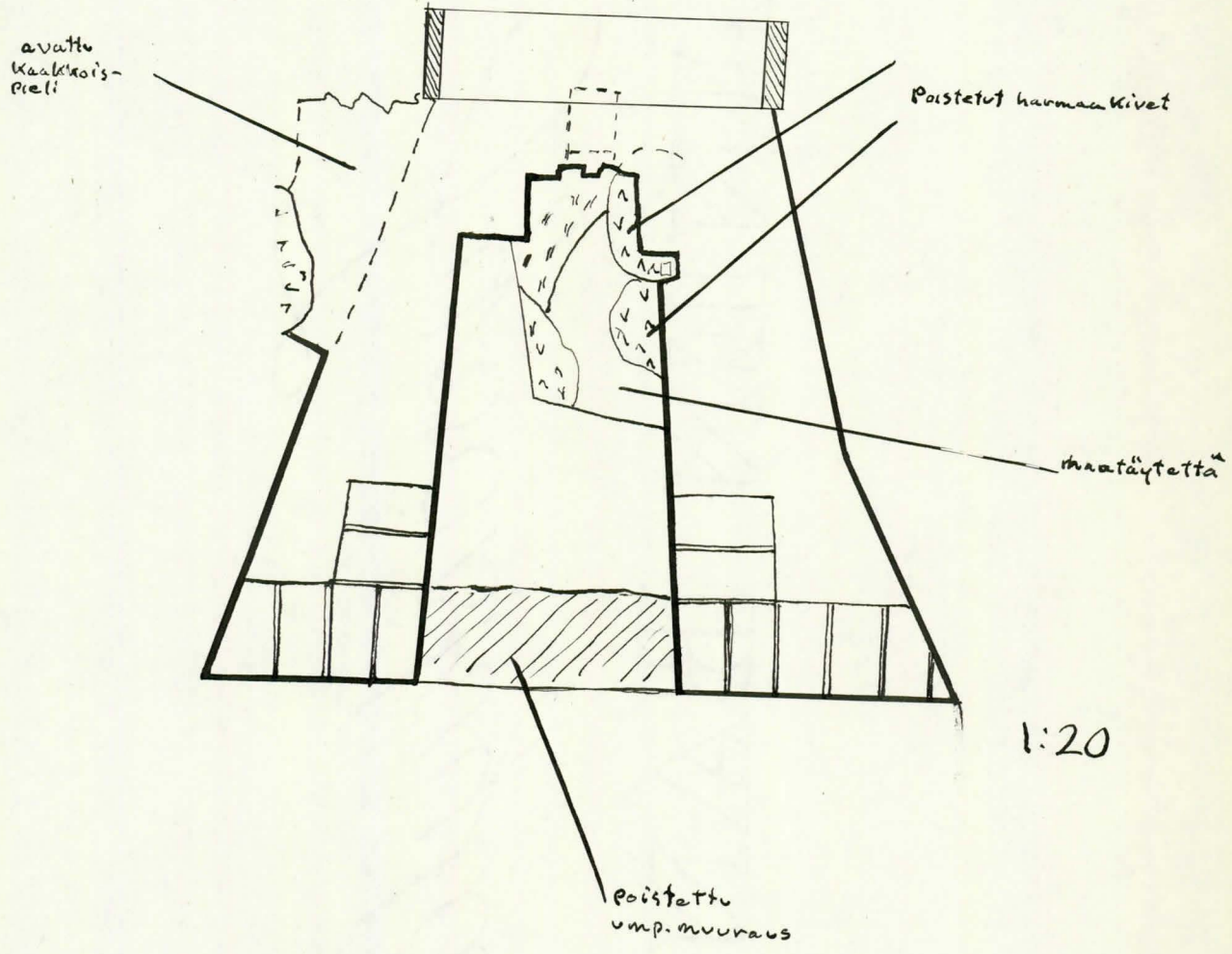
Seinän ylimalkainen sijainti merkitty liitteeseen.

HUONE 24.
LÖYTYNYT SEINÄ.

1:50

LONNAINSEINÄN KAAKKOINEN IKKUNA
VAAKASUORA LEIKKAUS.

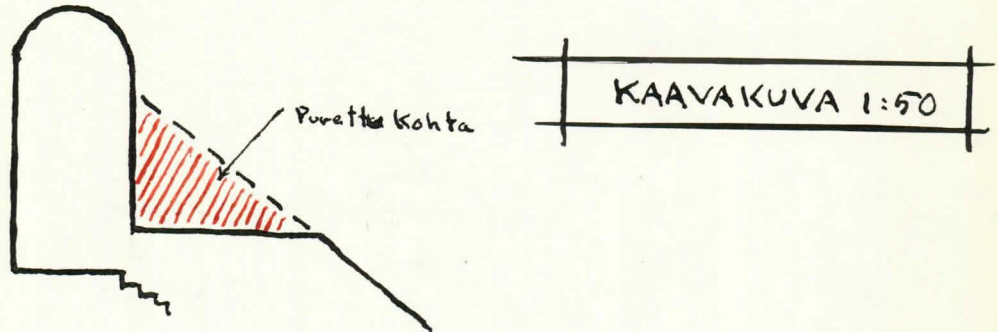

P O R T A A T 25 a

Knut Drake 1956

3.7.56

Portaiden 25 a katossa, kalanruotoholvin yläpäässä, on tulppa uudempaa muurausta, joka on syntynyt rakennettaessa ovi kolmannen kerroksen ristikäytävältä huoneeseen 32.

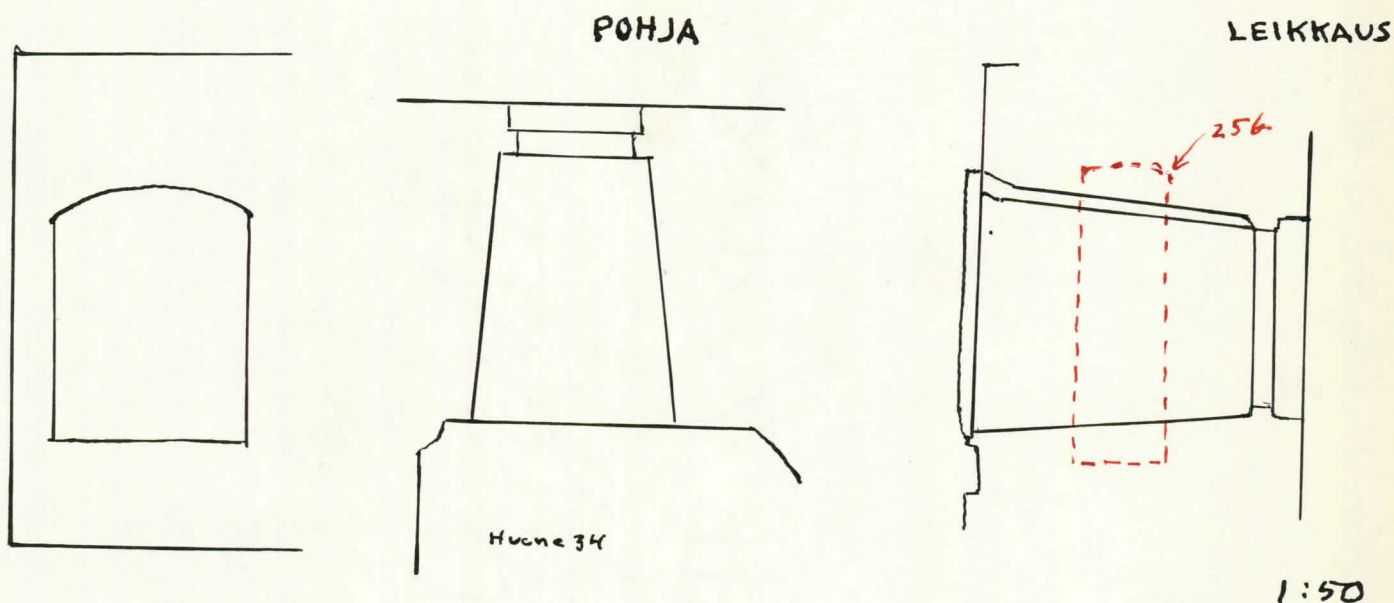
Tulppa purettiin. Samalla oli pakko purkaa ristikäytävän ja huoneen 32 välisen ovikäytävän lattiaa.

P O R T A A T 25 b.

Knut Drake 1956

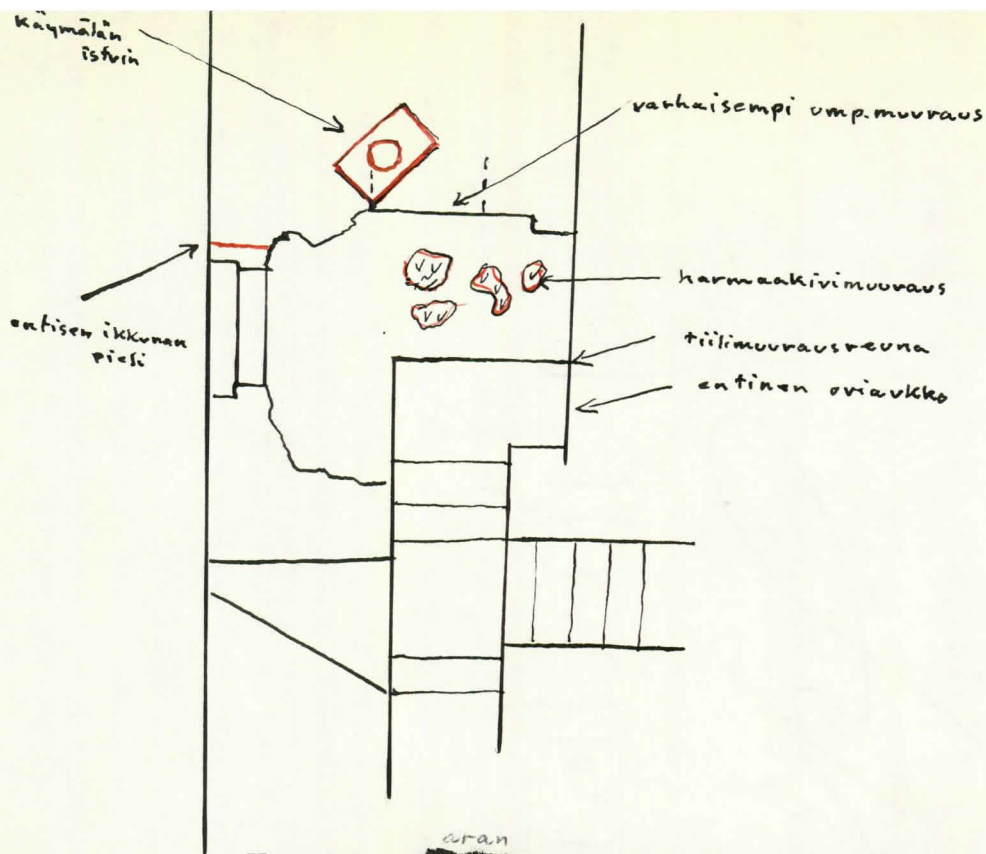
työskytty 1955.
lok.230 328

Purettiin huone 34 luoteisseinän ikkunan lounaispieli, josta saatiin yhteys portaisiin 25 b. Ikkunaa muurattaessa on käytetty vanhoja tiiliä, laasti tummanharmaa, runsaskalkkinen (1830- luku ?). Alettiin purkaa myös ikkunapenkkiä, mutta työ jäi kesken.

6.1956.

Jatkettiin ikkunamuurauksen purkamista. Poistettiin koko 1800- luvun muuraus. Jälkeenjääneistä vanhemmista muurausjäännöksistä selviää, että ikkunan kohdalla on sijainnut portaiden 25 b koillishaara. Tämä haara on alunperin toiminut yhdystienä linnan luoteisulkoseinässä sijaitsevaan privettiin (käymälään). Ikkunan koillispielen takana, n. 20 - 30 cm syvyydeltä, löydettiin nimittäin n. 200 x 75 cm suuruinen umpeenmuuraus. Sen luoteislaitaan on ikkunaa muurattaessa lyöty reikä. Tämän reijän kohdalla on umpeenmuurauksen takana käymälän istuinlauta. Umppeenmuurauksen takana näkyy olevan pohjaltaan kolmikulmainen tila, joka on jäännös 25 b:n koillishaaran privetistä. Sen jälkeen kun käymälä on jäänyt käytöstä on koillishaara välittänyt yhteyttä huoneeseen 34. Jälkiä huoneeseen 34 johtaneesta ovi- aukosta löytyi ikkunakomeron lounaispielen kaakkoisreunan takana. Ikkunakehyksen koillisen yläkulman yläpuolella näkyy entisen ikkunan koillispielen jätteet.

KAAVAKUVA
 PURKAUKSISTA
 1:50

81956

Koillishaaran koillisseinän umpeenmuuraus. Varsinainen umpeenmuuraus on muurattu hiililaastilla. Tiilet ovat samaa tyyppiä (ruskeankellertävään vivahtava punainen väri), laatu heikkoa, helpolla murenevaa. Muuraus tehty melkoisella huolella. Tiilet on ladottu niin, että joka tiilikerroksessa on kaksi juoksutiiltä ja yksi sidetiili. Joka toisessa kerroksessa on sidetiili oikealla, joka toisessa vasemmalla.

Tiilimittoja:

31 x 17 x 9,5	29,5 x ? x 9,5
31 x 2 x 10	28,5 x ? x 10,5
31 x ? x 9,5	26,5 x ? x 8

Hiililaastiumpeenmuuraus poistettiin. Sen takaa paljastui melko hyvin säilyneenä käymäläkopin koillisosa.

Hiililaastimuurauksen yläpuolella näkyy pari tiilikerrosta savilaastilla muuratusta holvista. Tila portaiden koillishaaran koillispäässä on todenn. 1720- luvulla katettu kaakosta luoteeseen kulkevalla holvillä.

Hiililaastimuurauksen alapuolella on seinä paikattu savi-laastimuurauksella. Luultavasti 1720- luvulla on käymälään nousevat porrasaskelmat purettu ja ko. tilan koillisseinä

jatkettu alas uudelle lattiatasolle.

Hiililaastimuurauksen kaakkoispuolella on pilarimainen osa vanhempaa muurausta. Kyseessä on todenn. portaiden koillis-
haaran kaakkoisseinän jäännökset.

H U O N E 26

Antero Sinisalo 1956

Vrt.vuoden
1954 muistiin-
panot.

Pohjoisnurkan lähellä oleva kaminantorvea varten tehty umpeenmuuraus avattiin ja todettiin sen jatkuvan aina 180 cm syvyyteen. Sivuilta sitä rajoitti seinätäyte, mutta perällä tuli vastaan tiilipinta (180 cm seinän sisäpinnasta). Kaminantorvi oli johdettu tämän läpi hakatun reijän kautta.

Seinäpinta slammattu. Ei toistaiseksi tarkemmin tutkittu.

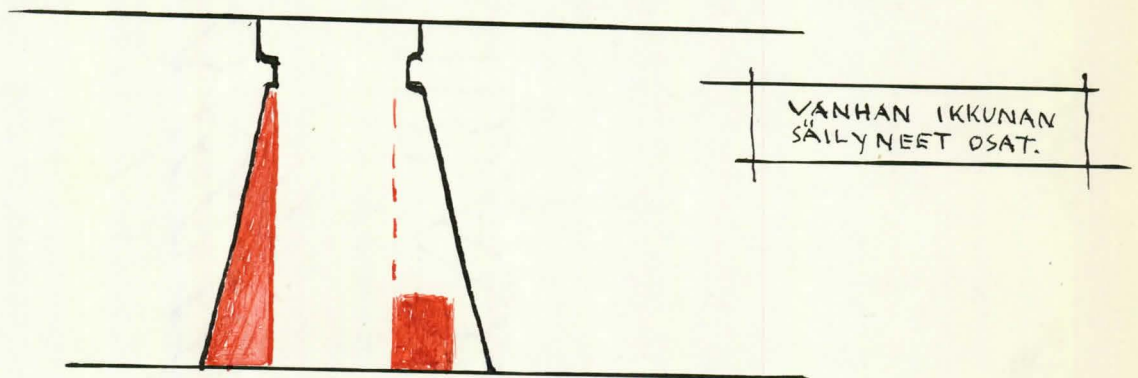
H U O . N E 27

Antero Sinisalo 1956

Luoteisseinän ikkunakomeron penkki. 1800-luvun muurausta. Jo aikaisemmin oli sen kautta saatu yhteys kellarin 12 ylimpään ikkunakomeroon.

Löytyi todenn. 1600-luvun muurausta oleva ikkunakomeron pohja ja kaksi säilynyttä ikkunapenkkiä edustavaa tiili-kerrosta. Säilyneessä osassa savenharmaa karkea hiililaasti.

Tiilimittoja: 33 x ? x 9,5
 32,5 x ? x 10
 31,5 x 14 x 10
 31 x 15,5 x 8,5
 27 x 13 x ? (uurre)
 26 x 12,5 x ? (uurre; tumm. poltettu)

Ikkunakomeron ja itänurkan välillä oleva laaja 1800-luvun umpeenmuuraus avattiin. Umpeenmuuraus ulottui melkein seinän ulkopintaan ja sitä rajoitti kauttaaltaan seinätäyte.

Muuraus oli tehty kaminantorvea varten.

H U O N E 28

Knut Drake 1956

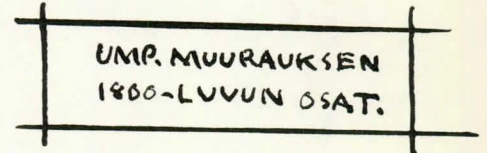
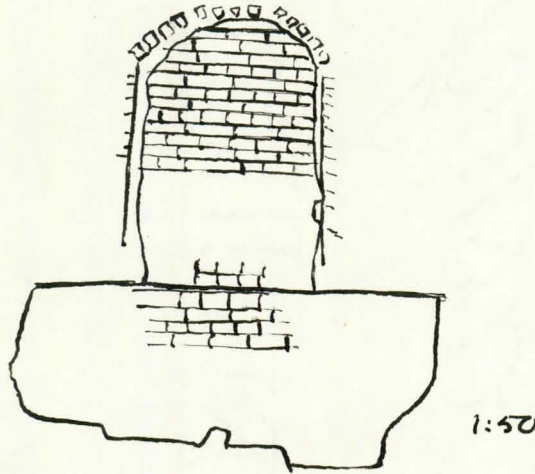
Lounaisseinä.

Ikkuna seinän luoteispäässä, huoneen itänurkassa. Sen avaaminen kuvattu linnanpihan koillisseinän muistiinpanoissa.

6.8.56

Porttaali. Ruvettiin purkamaan 1800-luvun osaa porttaalin umpeenmuurauksista.

Linnanpihan puolella tämä muuraus täytti savilaastilla hollatun oviaukon. Lisäksi oli porttaalikomeron alapuolella n. 1x2,5 m korjaus tehty samalla muurauksella.

Tiilimittoja:	33 x 15,5 x 9	28,5 x ? x 6,5
	32,5 x 15,3 x 9	? x 15 x 6,5
	29,5 x ? x 7	? x 14 x 7
	29 x ? x 7	? x 13,5 x 7
	28,5 x ? x 6,5	? x 13,5 x 6

Laasti valkoista, sitkeän kovaa, hienorakeista. Porttaalikomeron alareunassa myös käytetty sementtiä.

Koko tämä muuraus poistettiin.

Huoneen 28 puolella oli porttaalin kohdalla n. 2x2,5 m. suuri muuraus. Selitetty vuoden 1954 muistiinpanoissa. Tämäkin muuraus, jonka todettiin olevan samaa kuin ulkopuolen 1800-luvun umpeenmuuraus, poistettiin kokonaan.

P O R T A A T 29 a

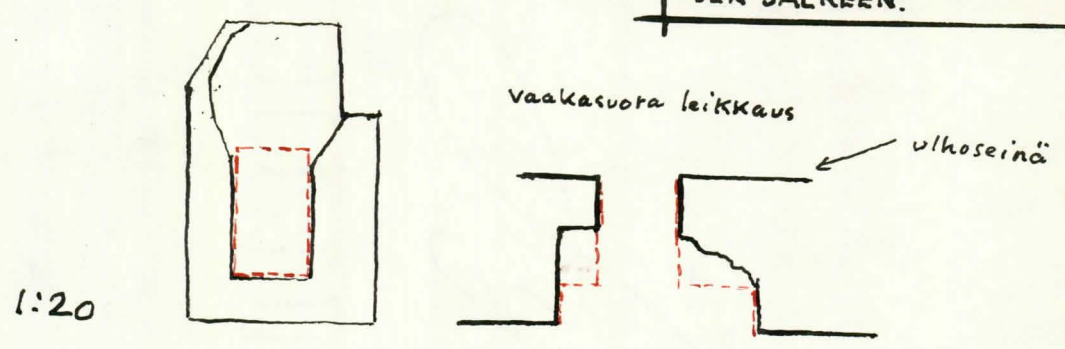
Knut Drake 1956

Koillisseinän luoteispuoleinen ikkuna.

esäkuu 1956.

Purettiin peltiputki, joka oli toiminut kirkon (huoneet 18-19) ilmanvaihtotorvena. Portaiden lounaishaaraan oli kaakkoispuolelleen purettu tätä putkea varten n. 50 x 50 cm reikä. Putken toinen pää on viety läpi portaiden ikkunasta, joka sijaitsee lounaishaaran vastapäätä koillisseinässä ja putken ympäriltä muurattu umpeen. Harmaanvalkoisen laastin perusteella tämä muuraus on tehty viime vuosikymmenien aikana. Umpeenmuuraus poistettiin. Ikkunaa on väkivaltaisesti suurennettu yläosistaan, jotta ilmanvaihtoputki mahtuisi siitä ulos.

IKKUNAN MUOTO UMP.MUUR. POISTAMISEN JÄLKEEN.

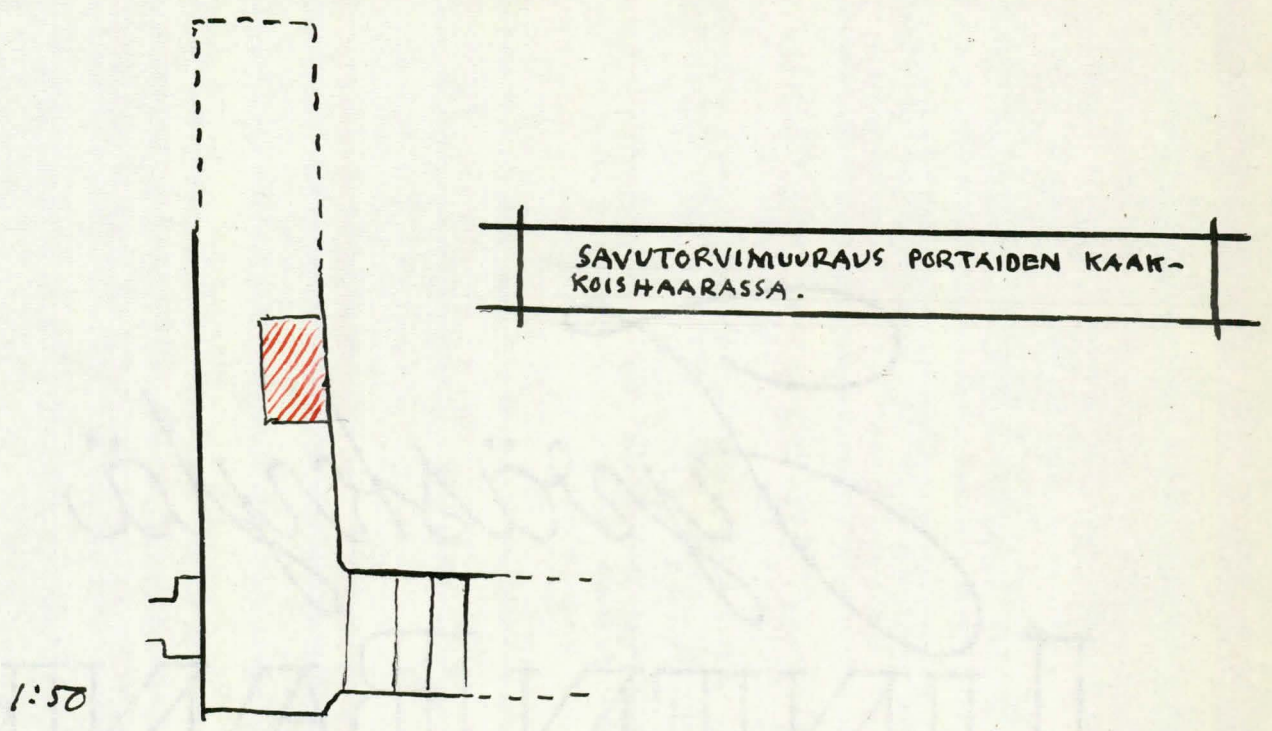

Ikkuna on luultavasti alunperin ollut suorakaiteen muotoinen ja varustettu tiilenmittaisella pykälällä sisäpuolelta. Leveys on ollut 22 cm ja pykälät 10 cm, luoteispuoleinen, ja kaakkoispuoleinen 17 cm. Ikkunan korkeutta ei voi tarkoin määrätä, mutta koska kaakkoisen pykälän pieli on 56 cm korkea, niin ikkuna on luultavasti jäänyt n. 10 cm pykälän yläpään alapuolelle. Ikkunan todenn. muoto on merkitty piirrokseen punaisella.

Kaakkoishaara.

Portaiden kaakkoishaara on 1800-luvulla tukittu, kun kellarista 14 on johdettu savutorvi sen kautta. Tämä savutorvi on rakennettu sekalaisista tiilistä, enimmäkseen kuitenkin uudenajaisilla: 27 x 13 x 7. Tästä savutorvesta ruvettiin purkamaan sitä osaa, joka sattuu portaiden kohdalle. Oheiseen

pohjapiirokseen on merkitty savutorvi punaisella.

Savutorven purkamista jatkettaessa havaittiin sen kääntyvän käytävän katon alla kaakkoin päin ja n. metrin päässä jälleen ylöspäin. Havaittiin samalla, että kyseessä oli sama savutorvi joka vuonna 1955 oli todettu huoneen 49 koillisseinän ikkunakomeron kaakkosisseinämässä. Savutorven takana on portaat tai niiden jatkona kulkeva käytävä täytetty melkein kattoon saakka harmaakivillä.

Kivitäyte poistettiin. Sen alta tuli näkyviin epätasainen harmaakivipohja. Tiilipohja, josta näkyy jälkiä seinistä, on ehkä purettu savutorvea murattaessa.

Koska lounaisseinän oviaukko on savilaastrivaiheen aikana siirretty metrin verran alaspäin, on kaakkoishaaran pohjakin tässä vaiheessa madallutettu.

Koillisseinän kaakkoisikkuna.

Koillisseinässä on huoneeseen 19 b johtaneen oven vastapäätä samanlainen, mutta kookkaampi, ikkuna kuin varhemmin avattu. Se oli umpeenmuurattu keskiaikaisilla tiilillä, mutta 1800-luvun tummanharmaalla, karkeakalkkisella laastilla. Samanlaisella laastilla, mutta uudenaikaisia tiiliä käyttäen on vasta-

päinen ovi umpeenmuurattu.

Ikkunan umpeenmuuraus purettiin. Tiilimittoja: 29 x 15 x 10

29 x 14,5 x 10

29 x 14,5 x 10

29 x 14 x 10

29 x 14 x 9

Tavanomaiset uurteet. Yhdessä tiilessä eläimen, luultavasti koiran, käpälän jälki.

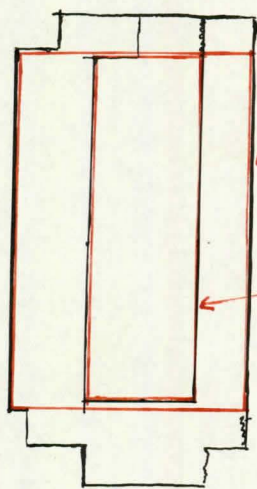
28,5 x 14 x 10,5

28 x 14 x 9,5

? x 14 x 9

? x 14 x 9

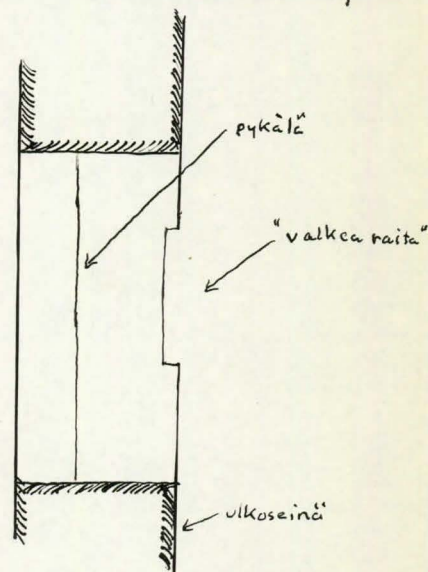
Ikkuna on ehjänä ollessaan ollut 90 cm korkea ja 30 cm leveä. Ennen umpeenmuurausta on sen yläreunasta lyöty puolen tiilen suuruinen pala. Sisäpuolella olevaa pykälää on rikottu sekä ylä- että alareunasta. Ulkopuolella leikkaa itätornin "valkea raita" ikkunaa suunnilleen keskeltä. "Valkea raita" on täytetty samalla laastilla, jota on käytetty ikkunan umpeenmuurauksessa.

1:20

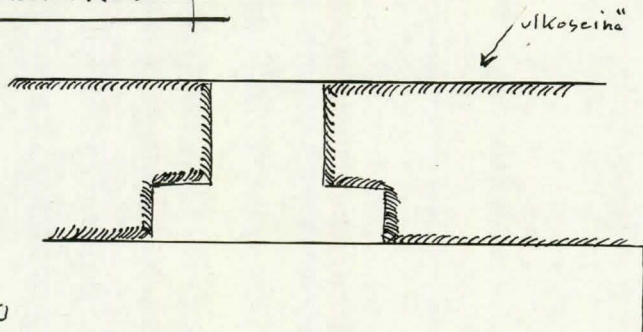
IKKUNA UMP. MUURAUKSEN POISTON JÄLKEEN.

PYSTYSUORA LEIKKAUS.

1:20

VAAKASUORA LEIKKAUS

1:20

Kaakkoishaaran lounaisseinän muuraukset (liite I).

I Alkuperäinen seinä.

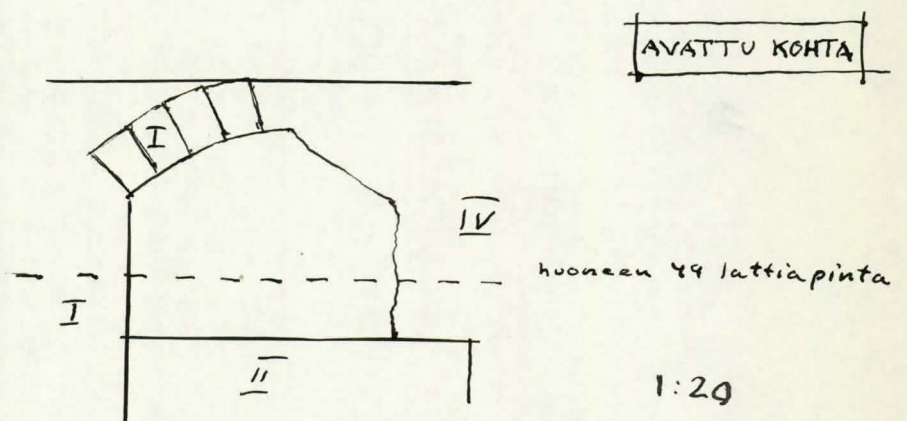
II Savilaastimuuraus. Nordenbergin korjausten yhteydessä on todenn. huoneen 49 lattiaa laskettu n. puoli metriä. Tällöin on ollut pakko laskea myös kaakkoishaaran lattiaa, koska kulku huoneeseen 19 b tapahtui näitä portaita pitkin. Samalla on oviaukkoa jatkettu alaspäin ja yläpäähän on muurattu uusi ovikaari n. 60 cm alkuperäisen alapuolelle. Tila kaarien välissä on umpeenmuurattu.

III Oven umpeenmuuraus. Ovi on luultavasti umpeenmuurattu 1830-luvulla, kun uusi yhteys huoneesta 38 huoneeseen 19 b on avattu.

IV Savutorven muuraus. Savutorvi on muurattu todenn. 1880-luvulla, kirkon laajennustöiden yhteydessä. Tällöin on vanhemman ovikaaren luoteisosa sekä savilaastimuurauksen yläosa purettu ja korvattu uudella muurauksella.

Ylemmän kaariaukon avaus.

Oviaukon kaaren alta oli savutorvea muurattaessa purettu savilaastilla tehty umpeenmuuraus ja korvattu savutorvimuurauksella. Tämä muuraus (IV) purettiin oviaukon kohdalta. Tiilet olivat tyystin moderneja ja laasti vaalean harmaata, runsaskalkista. Syntyneen aukon kautta saatiin yhteys huoneeseen 49.

PORTAAT 29 A. KAKKOIS-
HAARAN LÖUNAISSSEINÄ

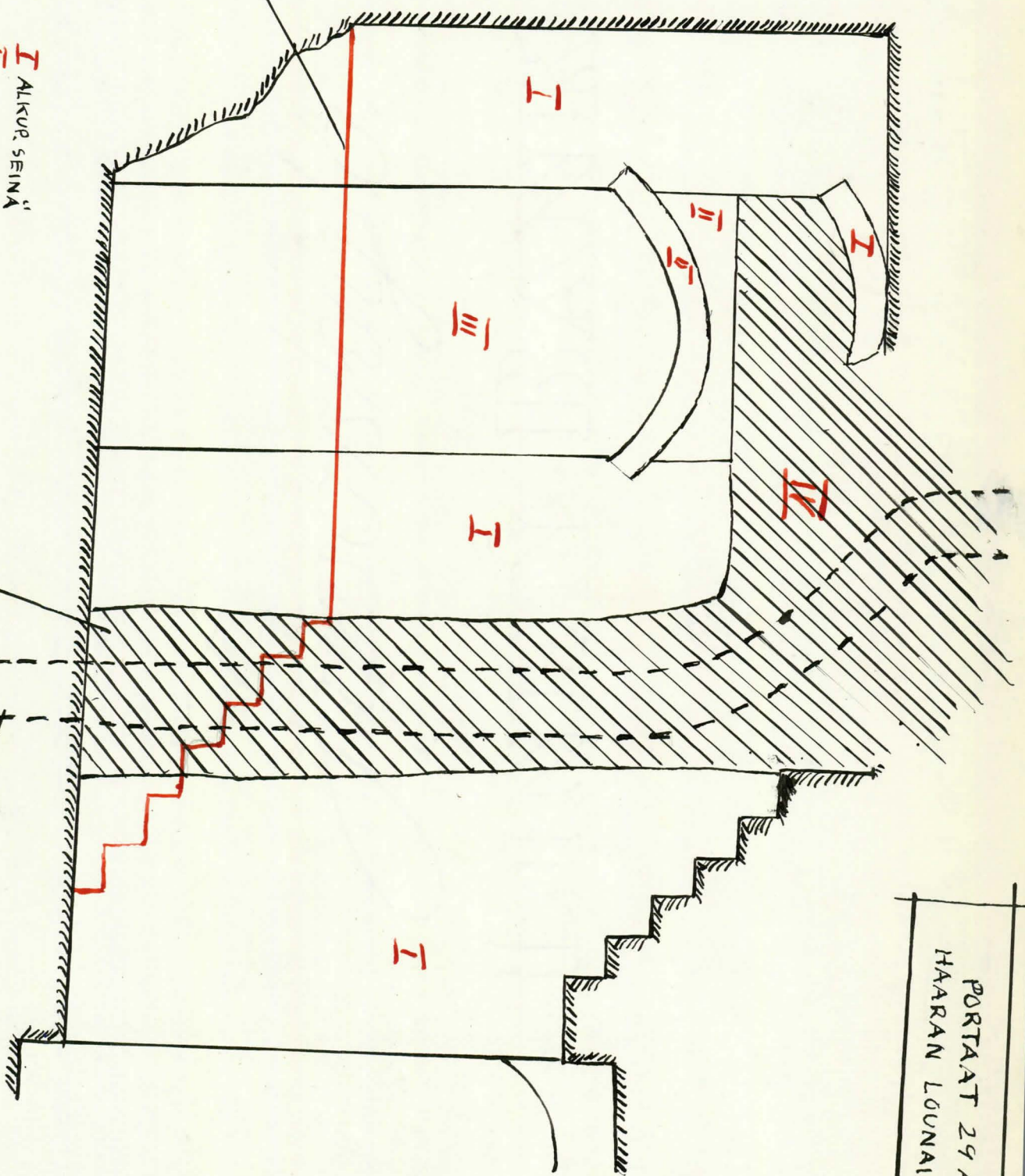
VANHAN POHJAN
TASO

- I ALKUR. SEINÄ
- II SAVILASTI MURRAUS
- III 1930-LUVUN MURRAUS
- IV 1980-LUVUN MURRAUS

SAVUTORVEN

SAVUKANAVA

1:20

P O R T A A T 29 b

Vertaa huoneen 47 muistiinpanot.

H U O N E 30

Knut Drake 1956

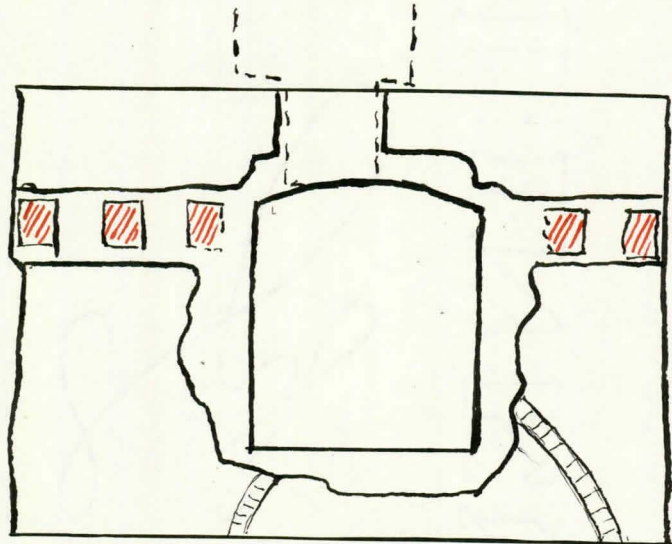
Kaakkoisseinä.

7. -56.

Kaakkoisseinän ikkunakomeron koillisseinää ruvettiin purkamaan. Muuraus tavanomaista 1800- luvun tyyppiä.

7. -56.

Ulotettiin purkaminen käsittämään koko ikkunan muurauksen. Tämä poistettiin kokonaan. Samaten poistettiin se 1800- luvun muuraus, samanaikainen kuin ikkunamuuraus, joka noin puolen metrin leveänä kaistana levisi ikkunamuurauksesta siivekkeinä koilliseen ja kaakkoon. Tämän muurauksen takana paljastui huoneen 40 entistä lattiaa kantaneiden parrujen koloja 5 kappaletta. Kolot, jotka on merkitty piirrokseen punaisella, ovat noin 50 cm korkean ja 30 cm syvän, yli koko seinän mene-

1:50

vän komeron pohjassa. Molemmat ulommat kolot menevät nähtävästi koko seinän läpi, kun taas muut ovat noin 35 - 45 cm syvyisiä. Koloissa oli viljatäytettä.

Poistetun ikkunamuurauksen yläpuolella näkyy seinässä n. 70 cm leveä umpeenmuuraus. Ikkunamuurausta poistaessa havaittiin, että tämän umpeenmuurauksen, joka on n. 30 cm paksu ja muurattu savilaastilla, takana on huoneen 40 entisen ikkunan ikkunakäytävä. Ikkuna on luonosteltu punaisella katkoviivala piirrokseen. Ikkunakäytävän alaosassa, n. 40 cm alareunasta ylöspäin, oli irtotäytettä, joka putosi alas. Ikkunakäytävän yläosassa on harmaakiviä, tiilenpaloja ja paljon 1800- luvun laastia.

Ikkunakäytävän reunat sekä koko huoneen 30 poistettua, uutta ikkunamuurausta rajoittavat osat seinää ovat samaa hiililaastimuurausta.

.8. -56.

Poistettiin huoneiden 30 ja 31 välisen ovikäytävän muuraus, joka oli kokonaan samaa 1800- luvun muurausta kuin poistettu ikkunamuuraus.

B. -56.

Purettiin huoneen 20 ja 30 välinen välikatto.

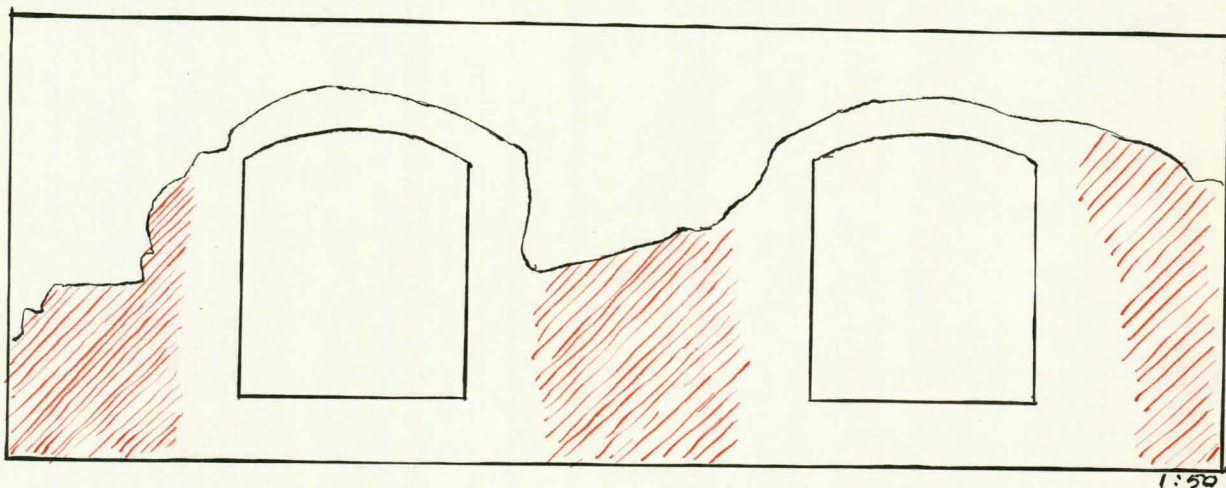
Vrt. muissa kohdin huone 20.

H U O N E 31

Knut Drake 1956

27.6.56
Vrt. tutkimus-
piirustus 1955

Lounaisseinä. Ruvettiin purkamaan revertteerausmuurausta lounaisseinän alaosista piirrokseen punaisella merkityltä alueelta.

3.6.56

Seinän viereen sahattiin noin 30 sm leveä rako lattiaan, jotta revertteerausmuurauksen purkausta voitaisiin jatkaa yhteisestä huoneen 21 revertteerauksen poiston kanssa.

Vrt. muissa kohdin huone 21.

Lounaisseinä, revertteeraus.

Tiilimittoja:	30,5 x 15,5 x 8	29,5 x 15 x 7
	30,5 x 15,5 x 6,5	29,5 x 14,5 x 8,5
	30,5 x 15,5 x 6,5	29 x 15 x 6,5
	30 x 15,5 x 7,5	27,5 x 14,5 x 7
	30 x 14,5 x 7	27,5 x 13 x 7,5
	30 x 14 x 6,5	27,5 x 13 x 6
	29,5 x 15 x 7,5	

Luoteisseinän loun. pää:

30,5 x 15 x 7,5
29,5 x ? x 7,5

H U O N E 33

Paavo Kettunen 1955

10. 8. 1955. HUONE 33.

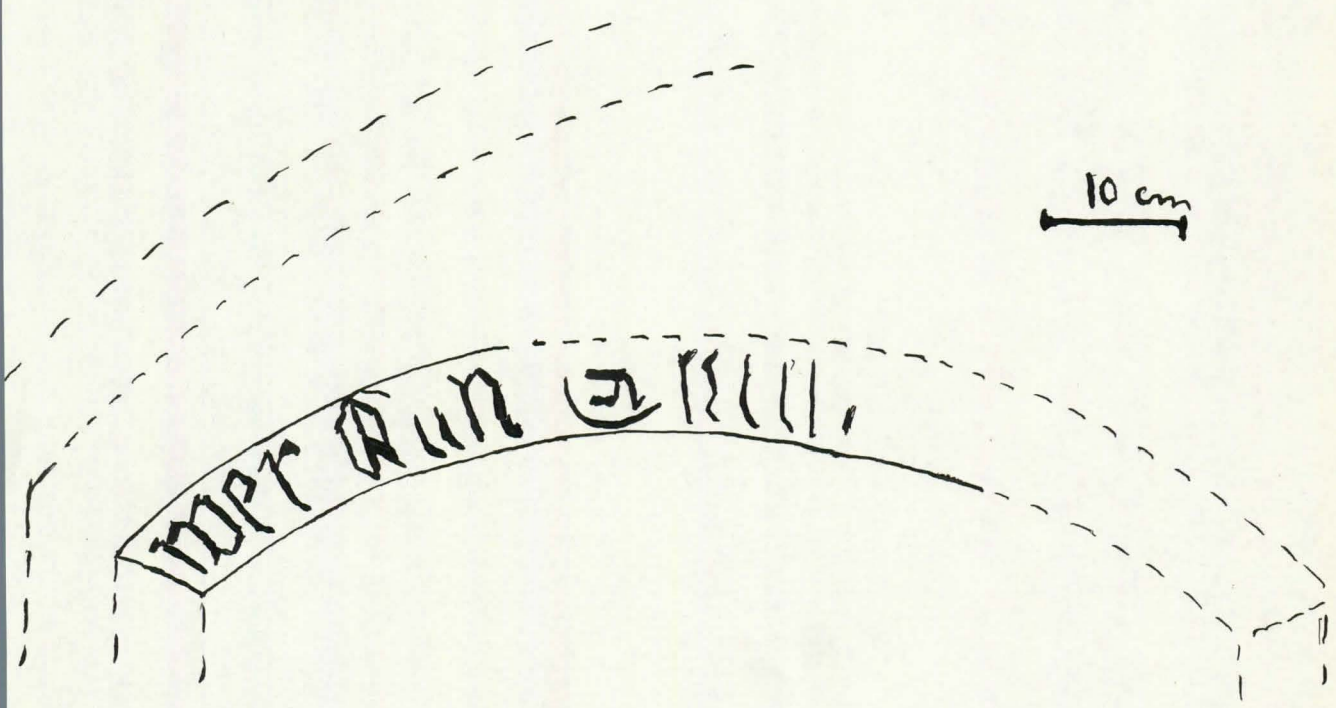
Löytyi luoteisseinän kaarikomeron slammauskerrosten välissä tekstiä. Kirjoitusta oli jäljellä vain vasemman puoleisen pikkukaaren vasemmassa puoliskossa. Loput kirjoituksesta ei varmaankaan ole ollut paikallaan enää komeroa umpeenmuurattaessa 1830- luvulla, koska umpeenmuurauslaastia on vielä monin paikoin jäljellä paljaassa tiilipinnassa.

Maalaus löytyi likaisen kellerväpintaisen slammauksen alta. Teksti on maalattu slammaukselle, joka on valkeata hiililaastia. Tämän alla on vielä ainakin kaarien viisteissä läpivärjätty siniharmaa slammaus.

Kaariaiheitten väliin ja sisään jääneet pinnat samoin kuin huoneen seinätkin on lietetty tai rapattu jo muurauksvaiheessa.

Tässä pinnassa on väriä kaarien vierissä ja paljaana ollettein kaaritiilien saumat ovat olleet värjättyt.

Hiililaastinen slammaus esiintyy myös koko seinäpinnalla ja ikkunakaarien piilien ulkopuolella on jälkiä tämän slammauksen päällä olleista koristemaalauksista, jotka on tehty samalla siniharmaalla värillä kuin kaarien viisteitten kirjoituksin.

PK.

H U O N E

37

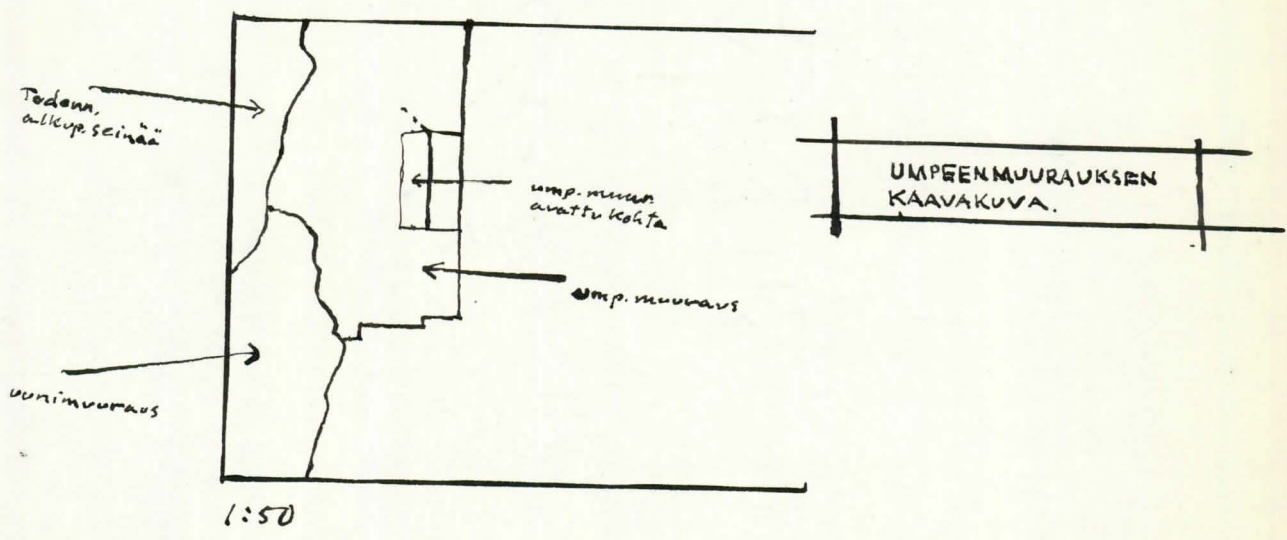
Knut Drake 1956

Luoteisseinä. Huoneen länsinurkassa ollut uuni purettiin ja sen takana oleva 1800- luvun rappaus poistettiin. Rappauksen alla oli luoteisseinässä 1-3 mm slammauskerros, joka peittää koko seinän, paitsi lounaispään alakulman, jossa on uunimuurausta. N. 150 cm länsinurkasta näkyi pystysuoranmuurausraja. Poistettiin slammaus rajan ja kulman väliltä. Tällöin havaittiin, että ko. rajasta lounaiseen oli n. 120 cm leveä savi-laastilla muurattu umpeenmuuraus, joka ulottui katosta n. 50 cm päähän lattiasta. Umpenmuurauksessa on käytetty keskiaikaisia tiiliä. Ainoastaan umpenmuurauksen koillisreuna on luotisuora. Lounaisreuna on epämääräinen. Samaten on umpenmuurauksen alareuna, joka on n. 50 cm lattiatasosta jonkun verran epämääräinen. Umpenmuurauksen lounaisreunan alapäässä on uunimuuraus, jota tehtäessä luultavasti osa umpenmuurauksesta on purettu.

Umpenmuurauksen koillisreunasta poistettiin muutama tiili.

- Tiilimittoja: 28 x 14 x 10
 ? x 14,5 x 10
 ? x 14 x 11
 ? x 13 x 10

Umpenmuuraus on n. 30 cm paksu. Sen takana on holvattu ovikäytävä huoneeseen 36. Huoneen 37 puolella on tämän ovikäytävän pielissä n. 20 cm leveä pykälä.

H U O N E 38

Knut Drake 1956

5.7.56

Kaakkoisseinässä, josta v. 1955 poistettiin 1800-luvun rappaus, on ohut valkoinen seinäpäällyste, joka on ainakin 1830-lukua vanhempi, koska sitä ei löydy huoneesta 19 avatun oviaukon muurauksessa. Tätä päällystettä poistettiin sieltä, missä se oli haittana tutkimuspiirustusten laatimiselle.

Seinäpäällysteen kokoonpano. Päällimmäisenä hiuksenohut slammauskerros. Tämän alla hiukan paksumpi slammauskerros. Tämän alla 0,5-1 cm paksuinen valkoinen rappaus, joka on suoraan tiilipinnan päällä. Siellä täällä näkyy tiilipinnan päällä jälkiä jostain ohuesta mustanharmaasta maalikerroksesta.

H U O N E 39

Antero Sinisalo 1956

129

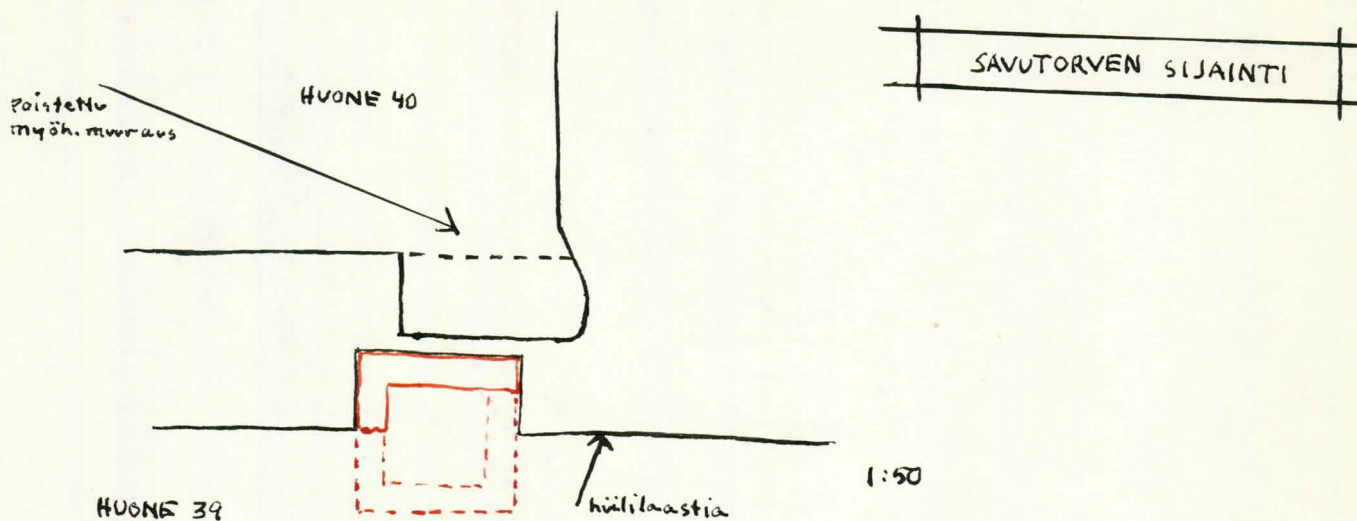
Huoneen lounaisseinän keskiosassa oleva pystysuora 82 - 85 cm leveä 1800- luvun muuraus purettiin ja voitiin todeta sen peittäneen osittain rikottua kookasta savutorvea. 1800- luvun laasti harmaata, mustahiekkaista.

Savutorven läpimitta on ollut 65-67 cm. Pinta nokeentunut. Sen seinät tiilen leveyden paksuiset. Kaakkoista seinämää säilynyt huoneen seinäpinnan tasoon, mutta koillinen rikottu savutorven peräseinän tasoon. Vain nyk. kattotasosta 67 cm alaspäin tämä seinämä ulottuu huoneen seinäpinnan tasoon. Samalta korkeudelta alkaen peräseinä rikottu ja 1800- luvun muuraus tunkeutuu sen sisään. Läheltä lattiaa alkaa peräseinämä painua viistoon sisäänpäin.

Savutorven tiilimittoja: 31 x ? x 10
31 x ? x 10
30,5 x ? x 9,5
30 x ? x 10,5
? x 14,5 x 9,5
? x 14 x 9,5

Laasti valkoista, tasakalkkista hiekkalaastia. Harvassa tummia kiviä. Poikkeaa selvästi ympäröivän seinän hiililaastista.

Savutorvi todenn. vanhempi kuin ympäröivät seinät. Ympäröivä seinä vaikuttaa savutorven ympärillä muuratulta, eikä rikottulta, kuten päinvastaisessa tapauksessa näyttäisi.

Kaakkoisseinän itänurkasta lukien toisen ikkunan koillispielen alapuolelta paljastettiin ampuma-aukon pieltä. Pieli ikkunapielen tasosta 15 cm koilliseen, siinä viistetty kulma. Pieltä paljastettiin lattiatasosta mitaten 40 cm korkeudelle, mihin säilynyt osa päättyi. Voitiin todeta pielen jatkuneen 50 cm syvyydelle ehjänä. Komeron toista pieltä ei tässä vaiheessa löydetty säilyneenä.

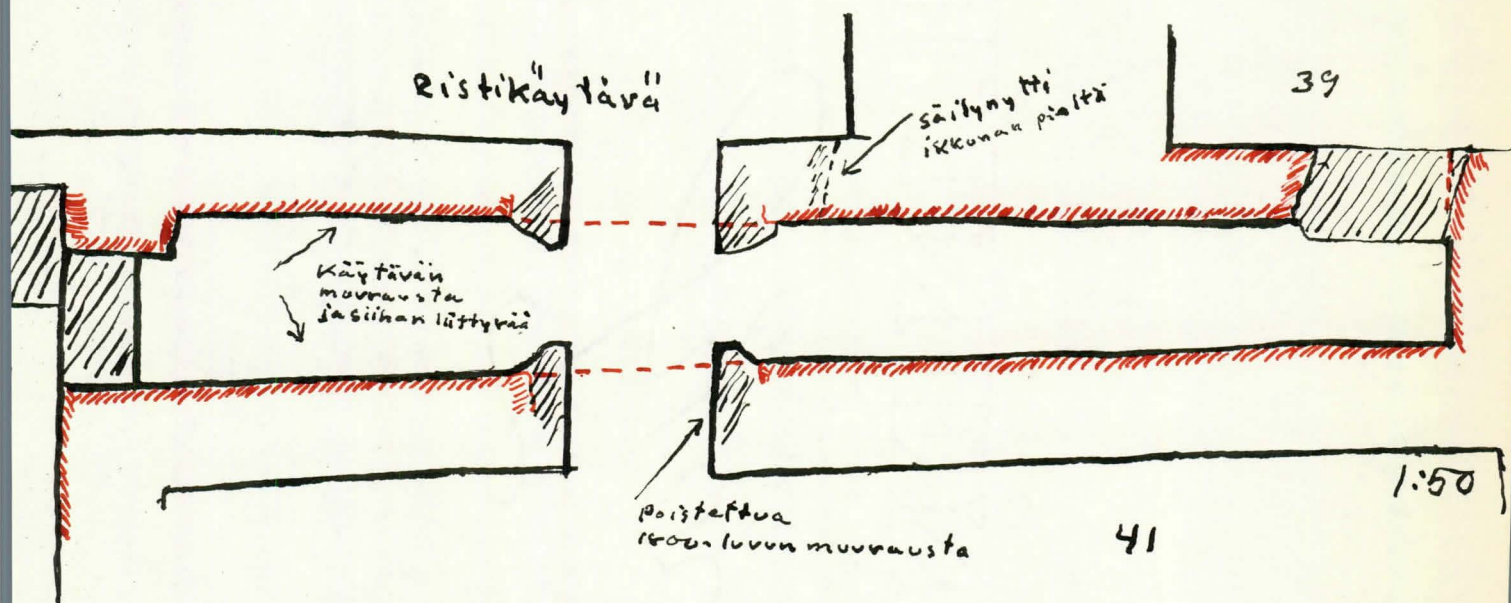
H U O N E 39 a

< Antero Sinisalo 1956

Käytävän suun avaamisesta huoneeseen 42 mainuttu huone 42: n muistiinpanojen yhteydessä.

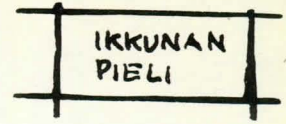
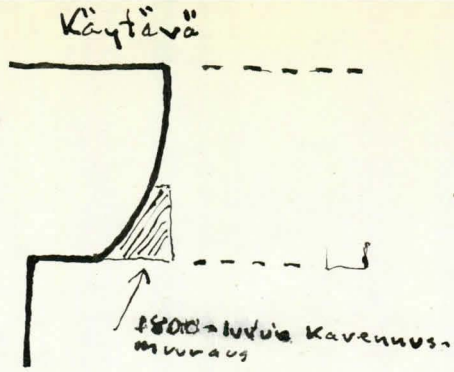
Lisäksi avattiin aukko huoneeseen 39. Tämä 1800- luvun tulp- pa oli n. 60 cm paksua muurausta.

Avattiin ristikäytävältä huoneeseen 41 johtavan ovikäytävän

seinissä olevien ovien pielimuuraukset ja otettiin sillä ta-
voin esille käytävän seinien katkaistut päät. Poistettu muu-
raus tavallista 1800- luvun muurausta.

Ovikäytävän kaakkoispuolelta vanhan käytävän koillisseinä-
tä löytyi ikkunan pieli ja noin kolmen tiilen verran vanhaa
holvia. Pielen sijainti 16 cm pihan eteläkulmasta ja 70 cm
ovikehyksen ulkopielestä. 1800- luvun alussa on ikkunan ulos-
antavaa aukkoa kavennettu. Tässä yhteydessä on ikkunakomero
myös rapattu ja piirroksessa näkyvän pykälän pinta punamul-
lalla sivelty. Holvin kanta korkeudella + 13,40, komeron
penkki ollut ehkä n. + 13 korkeudella. 1800- luvun rappauk-
sen alla savilaastirappaus ja kalkitus. Ikkunakomeron sisä-
pieli rikkoutunut ja paikattu savilaastilla. 1800- luvun ka-
vennus poistettiin.

Käytävän tiilimittoja:

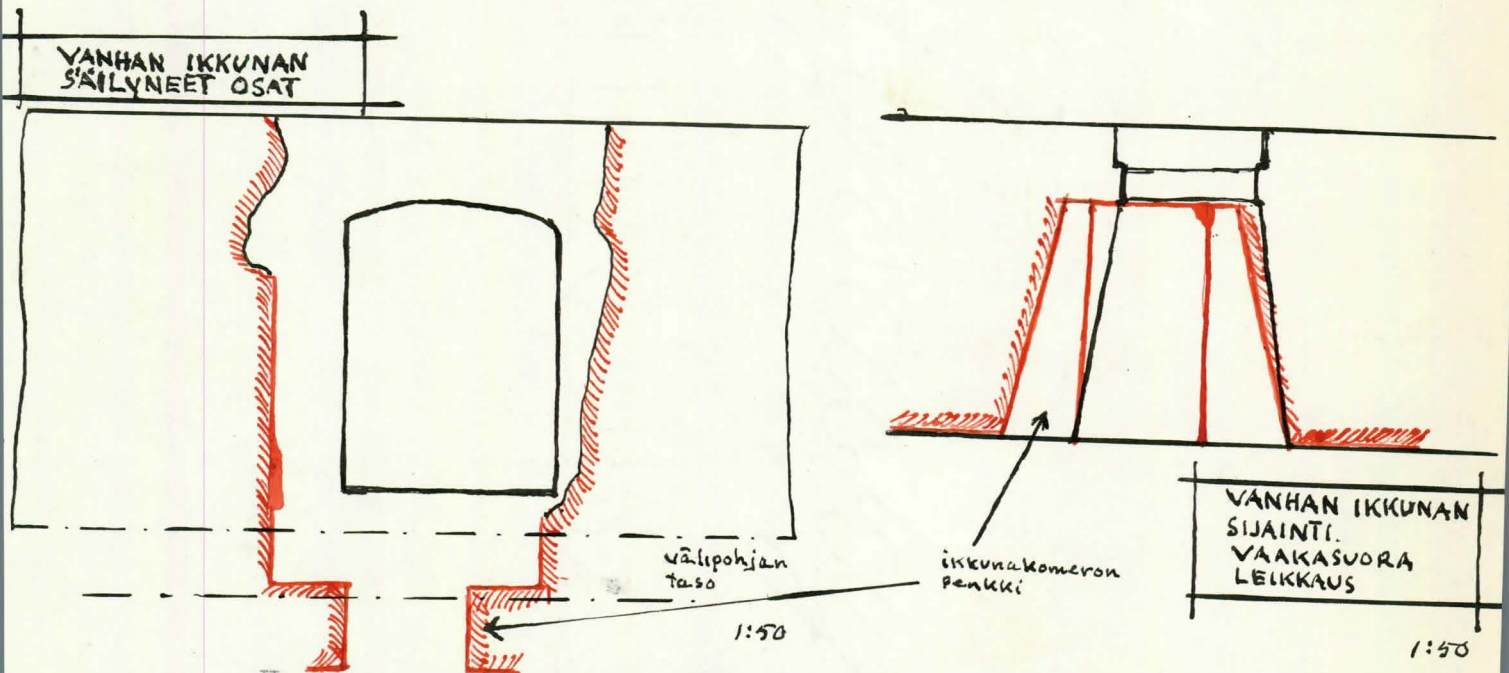
32 x ? x 8	? x 14,5 x 9
31,5 x ? x 10	? x 14,5 x 9
31,5 x ? x 9	? x 14 x 8
31 x ? x 8	? x 14 x 8
30,5 x ? x 9	? x 13,5 x 10
30 x ? x 10	? x 13,5 x 10
30 x ? x 10	? x 13,5 x 9,5
30 x ? x 9,5	? x 13,5 x 9
30 x ? x 9	
30 x ? x 9	
30 x ? x 8,5	
30 x ? x 8,5	

Käytävän luoteinen varsi rapattu muurauslaastilla. Kaakkoinen taas vaikuttaa vain lietetyltä. Varsinaisen seinän korkeus ollut n. 145 cm. Lattiataso ollut todenn. + 11,70 korkeudella. Kulunut nyk. syvenmälle, koska käytävän pätkiä käytetty puiden säilytykseen.

H U O N E 40

Antero Sinisalo 1956

Kaakkoisseinän ikkuna. Nykyisen ikkunakomeron seinät, holvi ja ikkunapenkki, jotka olivat tavallista 1800-luvun muurausta purettiin ja paljastettiin vanhan hiililaastin aikaisen ikkunakomeron pieliä ja penkit. Näiden penkkien pinta oli n. 35 cm nykyisen lattiataso alapuolella. Koillisesta pieltä oli säilynyt ikkunapenkistä mitaten n. 200 cm ja lounaista n. 50 cm. Ikkunakomeron leveys huoneen puolelta 180 cm, penkkien väli 80 cm. Komeron peräseinä, jota on säilynyt ikkunapenkkien yläpinnan tasolla, on 160 cm syvyydellä.

tutkimus-
rustus.

Huoneen pohjoisnurkka. Huoneen pohjoisnurkassa oleva 1800-luvun paikkausmuuraus, joka ulottui lattiasta kattoon, purettiin. Muurauksen leveys ylempänä n. 100 cm, lattian tasosta 130 cm. Laajennus alkoi n. 100 cm lattian tasosta.

Kun muuraus oli poistettu paljastui aivan nurkasta 1800-luvun savutorvi, mutta sen vierestä vanhempaa muurausta, joka lienee liittynyt sakariston tulisijaan. Tämä vyöhyke oli n. 70-80 cm levyinen, luoteispuolelta rikottu. Sen peräseinämän muodostaa seinän toisella puolen kulkenut vanhan savutorven muuraus, jonka päälle on muurattu ylöspäin oheneva seinä, jonka pinta rapattu (kova savenväriäinen soralaasti; mahd. 1600-luku), pinta kalkkislammattu. Tämä muuraus ulottuu 218 cm korkeuteen. Tässä pinnassa ja

syvennyksen kaakkoissivussa kulkee 175 cm korkeudella hyl-
lylaudan sijan tapainen ura. Toistaiseksi ei tätä tulisi-
jaa savutorvineen eikä mahdollisine myöhempine muutok-
sineen ole tarkemmin tutkittu.

H U O N E 42

Antero Sinisalo 1956
Aarne Heimala
Knut Drake

säkuu 1956.

Huoneesta poistettiin rautakopit (yösellit).

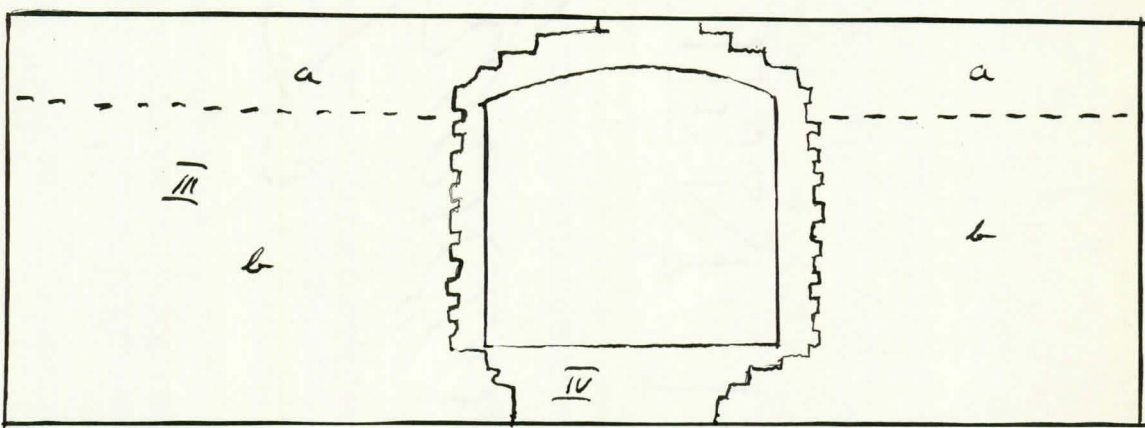
Seinistä poistettiin tavanomaiset 1800- luvun rappaus- ja värikerrokset. Rappaus paksuudeltaan 1 - 3 cm ja sen päällä 2 - 3 öljyväripintaa.

Koillisseinä.

nä-elokuu
6.

Paljastettu seinäpinta kauttaaltaan 1800- luvun muurausta. Muuraus III a ja b varhempaa ja ikkunakomero (IV) myöhempää.

Seinän kaakkoispäästä, itänurkasta alkaen, purettiin n. 100 cm leveydeltä tätä 1800- luvun muurausta, jotta kaakkoisseinän umpeenmuurattu käytävän suu saataisiin esiin. 85 cm syvyydessä tuli vastaan vanha savilaastiseinä.

1:56

Tiilimittoja: III a

31 x ? x 7	? x 15,5 x 7,5
30,5 x ? x 7,5	? x 15,5 x 7,5
30,5 x ? x 7,5	? x 15,5 x 7,5
30 x ? x 8,5	? x 15,5 x 7
30 x ? x 7,5	? x 15,5 x 7
30 x ? x 7,5	

Tiilimittoja: III b

29 x ? x 9	? x 15 x 10
28,5 x ? x 10	? x 14 x 10,5
28,5 x ? x 9,5	? x 14 x 10
28 x ? x 10	? x 14 x 9,5
28 x ? x 10	? x 13,5 x 10,5
28 x ? x 10	? x 13,5 x 9,5
28 x ? x 9,5	? x 13 x 10
27,5 x ? x 9,5	

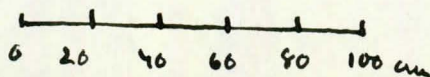
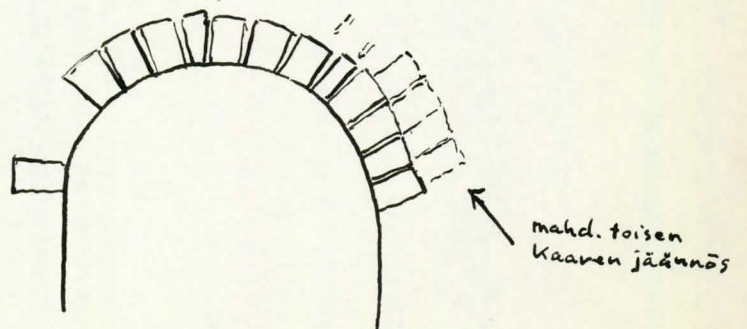
Laasti: kalkkipilkkuinen, tumma, sinertävä (n. 1840- luvulta).
Muuraus III: n limitys 1800- luvun renessanssilimitystä.

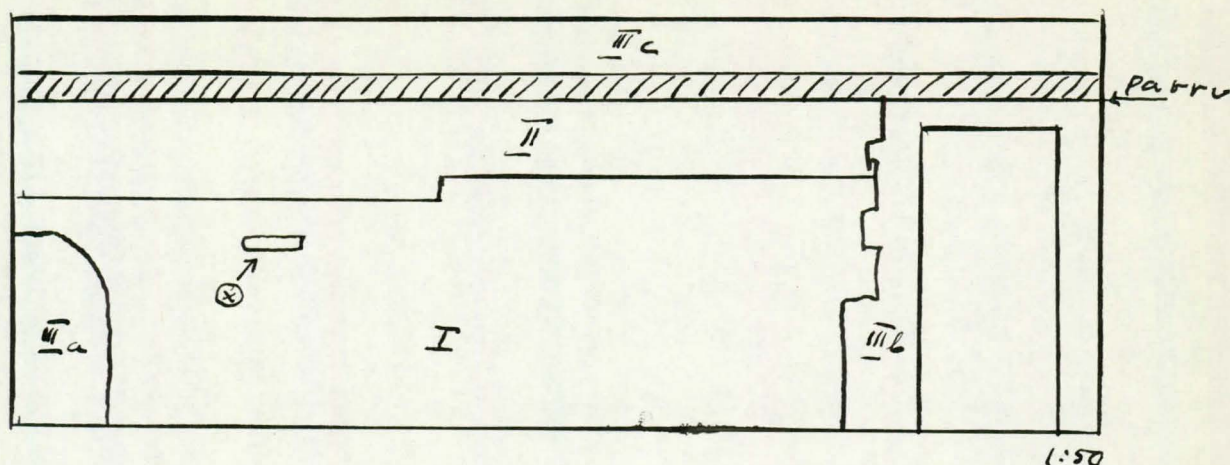
Kaakkoisseinän.

Poistettiin vanhempi rappaus ja kalkitus. Seinän pääosan muodostaa hiililaastilla muurattu vyöhyke I, johon liittyvänä oviaukkona on ollut muuraus III a, joka on antanut yhdyskäytävään 39 a.

III b: n vyöhyke I: n puoleinen alaosa on huoneeseen 41 ennen korotusta johtaneen oven umpeenmuurausta, muilta osiltaan taas uuden oviaukon muurausta. Muuraus II on 1700- luvun korotusta (savilaastilla) ja III c 1800- luvulla suoritetun nykyisen välikaton rakentamisen yhteydessä tehtyä muurausta.

Umpeenmuuraus III a. Umpeenmuuraus poistettiin, se oli n. tiilenpituuden paksuinen. Tiilimitat ja laasti esitetty seuraavan piirroksen yhteydessä. Varsinainen kaari pahoin rikkoutunut tai rikottu. Kaari ollut todenn. kaksinkertainen, sen lounaispuolella säilynyt ylemmän kaaren jäännöksiä. Kaari ja siitä alkava holvi tiettyssä määrin epäsymmetrisiä. Laasti hiililaastia.

Muuraus I: sekalimitystä, jossa on munkkilimitystä ja vendiläistä epäsäännöllisesti.

Tiilimittoja: 41 x ? x 12(x)	? x 15 x 9,5
31 x ? x 10	? x 14,5 x 9
31 x ? x 8,5	? x 14,5 x 9
30 x ? x 9,5	? x 14 x 10
30 x ? x 9	? x 14 x 9,5
30 x ? x 9	? x 14 x 9
29 x ? x 8,5	? x 14 x 9
28,5 x ? x 9	? x 14 x 8,5
28 x ? x 9	? x 14 x 6,5
28 x ? x 8,5	? x 13,5 x 10
27,5 x ? x 8,5	? x 13,5 x 10
27 x ? x 7,5	? x 13 x 7

Laasti hiililaastia.

Muuraus II: epäsäännöllistä, lähinnä renessanssilimitystä muistuttavaa.

Tiilimittoja: 33,5 x ? x 8,5	? x 16,5 x 7
33 x ? x 9	? x 16 x 7,5
33 x ? x 8	? x 16 x 7,5
32,5 x ? x 7	? x 15,5 x 8
32 x ? x 8	? x 15,5 x 8
? x 17 x 8	? x 14 x 9,5
? x 16,5 x 8,5	? x 14 x 8
? x 16,5 x 7	

Laasti savilaastia.

Muuraus III a: sekalimitystä.

Tiilimittoja: 28,5 x ? x 8 ? x 14 x 11
 28 x ? x 10 ? x 14 x 9,5
 28 x ? x 9,5
 27,5 x ? x 7

Laasti tummaa, kalkkipillkkuista, n. 1840- luku.

Muuraus III b: renessanssilimitystä, ovenpielimuurausta.

Tiilimittoja: 28 x ? x 9,5 ? x 14 x 9
 26 x ? x 9,5 ? x 14 x 8,5

Laasti samaa kuin edellinen.

Muuraus III c: 1800- luvun renessanssilimitystä.

Tiilimittoja: 30,5 x ? x 8,5 ? x 15 x 8
 30 x ? x 8,5 ? x 14,5 x 8
 30 x ? x 8 ? x 14,5 x 8
 30 x ? x 7,5 ? x 14,5 x 8
 30 x ? x 7,5 ? x 14,5 x 7,5
 29,5 x ? x 7,5 ? x 13,5 x 7,5

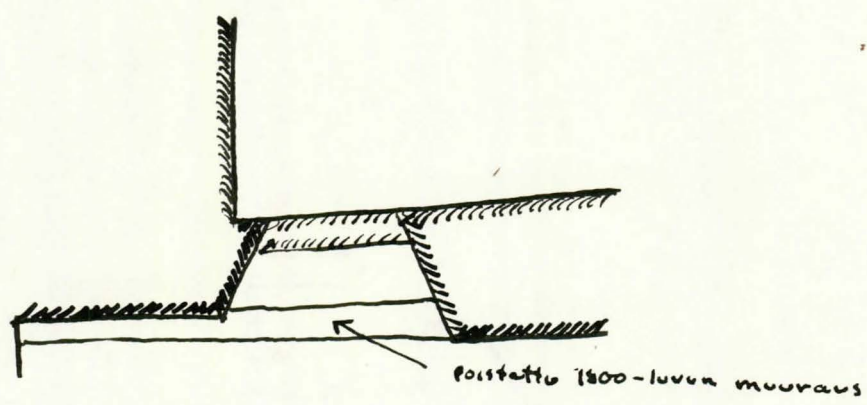
Lounaisseinä.

Paljastunut seinäpinta on pääosiltaan muurausta II (savilaasti), joka on mahdollisesti osittain verhomuurausta. Muurauksista III on b myöhäisempää 1800- luvun muurausta. Vyöhyke II on ainakin osiltaan verho- ja korjausmuurausta, sillä täälläkin seinällä on kaakkoisseinän vyöhykettä I vastaava vanha muuraus todettavissa etenkin lähellä länsikulmaa ja muuallakin syvemmillä savilaastimuurauksen takana. Se on ulottunut todenn. samalle korkeudelle kuin kaakkoisseinälläkin. Seinä on ollut todenn. osittain rikkoutunut pahoin ennen savilaastimuurausta.

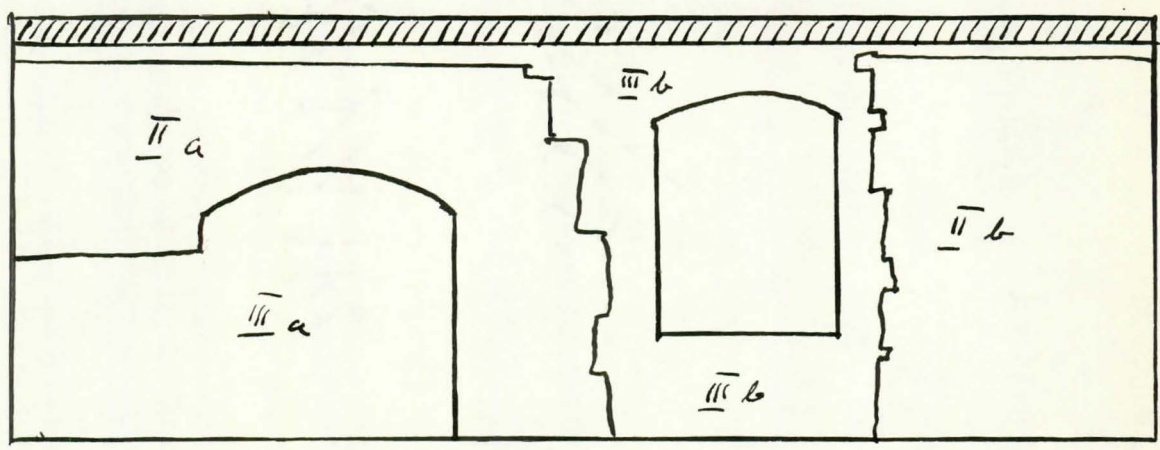
Piirroksessa x: llä merkityt tiilet ovat mahdollisesti tulisijamuurausta, mutta asiaa ei ole vielä tarkemmin tutkittu.

Muuraus III a poistettiin. Takaa tuli näkyviin komerosyvennys

ja sisäänpainunut seinäpinta. Tämä seinäpinta ulottuu n. 115 cm korkeuteen ja on vanhempaa savilaastimuurauksella korjattua seinää. Em. korkeudella tulee seinä kahden porrastetun tiilikerroksen avulla samalle tasolle kuin muukin seinäpinta. Tiilet ulotettu 5 ja 6 cm.

Komerotilan nykyinen korkeus on holvin lakeen 175 cm, holvi laskeutuu loivasti ulkoiseen seinäpintaan päin. Kannat 155 cm korkeudella. Holvi jatkuu seinän ulkopintaan, mutta komerotilan peräseinä lienee kuitenkin suunnilleen samanaikaista savilaastimuurauksena kuin komeron holvi ja yleensä vyöhykkeen II savilaastimuuraus. Todenn. on vanhaa, paikallaolleisiin portaisiin antanutta ikkunaa 1700-luvun alkupuolella laajennettu ja korotettu, mutta sitten välittömästi muurattu komeroksi. Sivu- ja peräseinissä sekä holvissa slammaus- ja kalkituspinta, mutta ei peräseinämurauksen alle jääneessä holvipinnassa.

Muuraus II: renessanssilimitystä (a) ja sekälimitystä (b).

Tiilimittoja:(a)	31 x ? x 9,5	(b)	31,5 x 14 x ?	(x)
	31 x ? x 9		31 x 14 x ?	(x)
	30,5 x ? x 9,5		31 x ? x 10,5	
	28 x ? x 10		28 x ? x 9,5	
	28 x ? x 9,5		27 x ? x 8,5	
	? x 15 x 9,5		? x 14 x 9,5	
	? x 14,5 x 9,5		? x 13,5 x 9,5	
	? x 14 x 10		? x 13 x 8,5	
	? x 14 x 8,5			
	? x 13 x 9,5			

Laasti savilaastia.

Muuraus III: sekalimitystä(a) ja 1800- luvun renessanssilimitystä (b).

Tiilimittoja:(a)	29,5 x ? x 8,5	(b)	30,5 x 14,5 x 7,5
	28,5 x ? x 10		30,5 x ? x 8
	28,5 x ? x 10		30 x 15 x 8
	28,5 x ? x 9,5		30 x 14,5 x 8
	28 x 12,5 x ?		? x 15,5 x 6
	27,5 x 14 x ?		? x 15 x 7
	? x 15 x 9,5		? x 14,5 x 7,5
	? x 14 x 10		
	? x 14 x 8,5		

Laasti kalkkipilkkkuista, harmaata, rakeista.

H U O N E 43

Antero Sinisalo 1956

Aarne Heimala

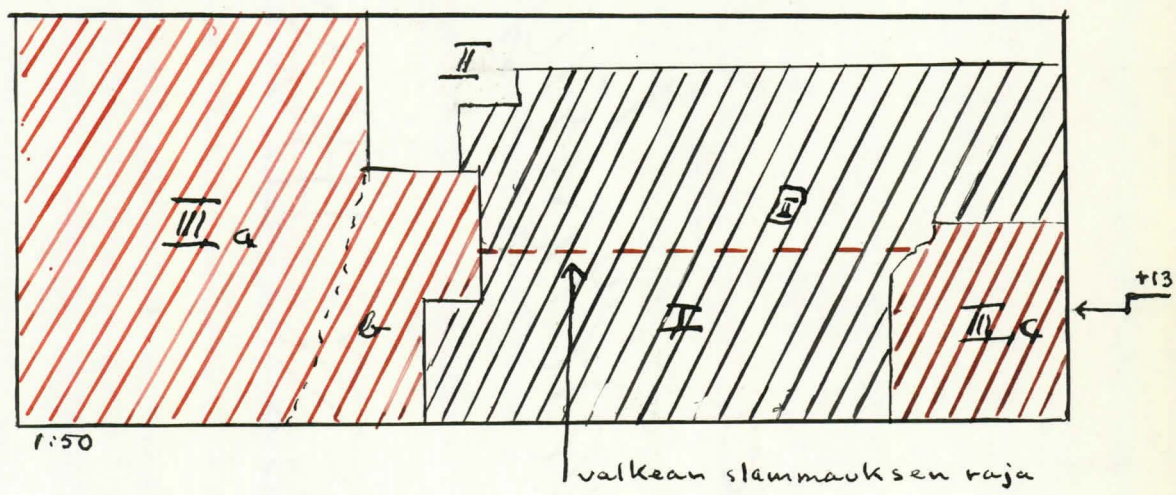
Knut Drake

säkuu 1956.

Vankilan varastona yhdessä huoneen 42 kanssa ollut huonetila saatiin tutkimuskäyttöön. Rautakopit (yösellit)poistettiin. Uuni purettiin huoneen pohjoisnurkasta. Tavanomainen 1800-luvun seinäpeite poistettiin. Rappaus paksuudeltaan 1 - 3 cm, sen päällä 2 - 3 öljyväripintaa. Paljastuneet seinäpinnat kuvattu erikseen. Kaakkoisseinän sijalla nykyisin kookas kaari- aukko.

inä-elokuu 56.

Luoteisseinä.

Muuraus I on munkkilimitystä ja laasti ruskeaa. + 13 tasosta n. 40 cm ylöspäin on valkean slammauksen raja. Merkitty piirrokseen punaisella katkoviivalla. Slammausta säilynyt rajan yläpuolella. Slammaus on aluksi hieman vihertävää muuttuen sitten valkeaksi. Muuraus rajan alapuolella on hyvin saumattua. Kyseessä on ehkä vanhemman lattiatason yläraja ja sen täytteen kohdalla hyvänä säilynyt muuraus.

Tiilimittoja:	29 x ? x 10	? x 14 x 10
	29 x ? x 11	? x 14 x 10
	29 x ? x 10,5	? x 14 x 9,5
	29 x ? x 10	? x 13,5 x 9,5
	29 x ? x 10	? x 13 x 9

Muuraus II on 1700- luvun muurausta ja pääasiassa juoksutiililimitystä. Laasti on savilaastia.

Tiilimittoja:	28 x 14,5 x ?	28 x ? x 10
	28 x 14 x ?	27 x ? x 10
	28 x ? x 11	? x 14 x 10
	28 x ? x 10,5	? x 14 x 10

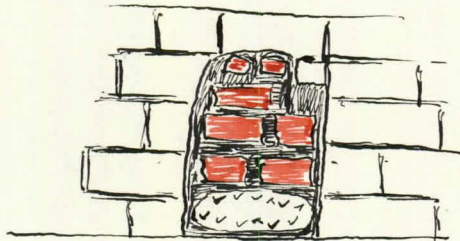
Muuraus III on 1800- luvun renessanssilimitystä (a), sekavaa paikkausta (b) ja juoksutiilimuurausta, jossa pari sidetiiliriviä (c). Laasti on tummaa, kalkkipilkkui-
sta. Tiilimittoja:

(a ja b)	30,5 x ? x 8,5	(c)	30,5 x ? x 8
	30,5 x ? x 8		30,5 x ? x 8
	30,5 x ? x 8		30,5 x ? x 7,5
	30 x ? x 8,5		30 x ? x 8
	30 x ? x 8		30 x ? x 7,5
	30 x ? x 8		30 x ? x 7,5
	30 x ? x 8		? x 15 x 7,5
	? x 15 x 8		? x 14,5 x 8
	? x 15 x 8		? x 14,5 x 8
	? x 15 x 8		? x 14,5 x 8
	? x 15 x 7,5		? x 14,5 x 7,5
	? x 14,5 x 8		
	? x 14,5 x 8		
	? x 14,5 x 8		
	? x 14,5 x 8		

Poistettiin muuraus III a ja osa muurauksesta III b. Tämä muuraus oli peittänyt painumaa seinässä. Vanha seinäpinta teki 57 cm pykälän jatkuen uudessa tasossa nurkkaan asti. Varsinainen pykälä oli pahoin rikkoutunut. Yläosassa se on ^{ko} koonaan korjattu 1700- luvun savilaastimuurauksella (II) ja alaosassa 1800- luvun alkupuolen muurauksella (III b). Vanha seinä (I) jatkui sen sijaan varsinaisessa painanteessa. Myös savilaastimuuraus jatkui jonkun matkaa (pisimmältä 70 cm) painanteessa. Painanne jatkui ylöspäin huoneen 50 puolelle. Täältä sitä avattiin pykälästä alkaen n. 160 cm leveydeltä 95 cm korkeuteen lattiatasosta.

Painanteen seinäpinnassa oleva umpeenmuurattu komero.

Umpeenmuurauksen peitti kalkittu savilaastirappaus. Umpeenmuuraus oli suoritettu savilaastilla ja tiilenkappaleilla (? x 14,5 x 8).

1:20

Umpeenmuuraus poistettiin. Kysymyksessä mahd. vanha ikkuna (vrt. lounaisseinä), joka muurattu komeroksi 1600- luvulla. Peräseinä 31 - 33 cm syvyydellä, sivuseinämät jatkuvat sen ohi. Komero ollut alkuaan todenn. vain 40 cm korkea. Vasen pieli kulunut pyöreäksi.

Vanhassa seinässä ja painanteen pinnassa n. 110 cm korkeudella rajasta (n. + 13,40) ylöspäin säilynyt vanhempia slammauksia. Nuorin on 1700- luvun savilaasti- kalkkislammaus, jota paikkausten (savilaastilla suoritettujen) päällä. Seuraava mahd. peräisin 1600- luvulta. Se on 1600- luvulla tehdyiksi oletettujen paikkausten ja saumausten päällä. Etenkin painanteen seinäpinta on suurelta osalta saumattu em. + 13,40 korkeuden yläpuolelta tällä harmaalla, tumma hiekkaisella laastilla, joka muistuttaa suuresti 1800- luvun laasteja.

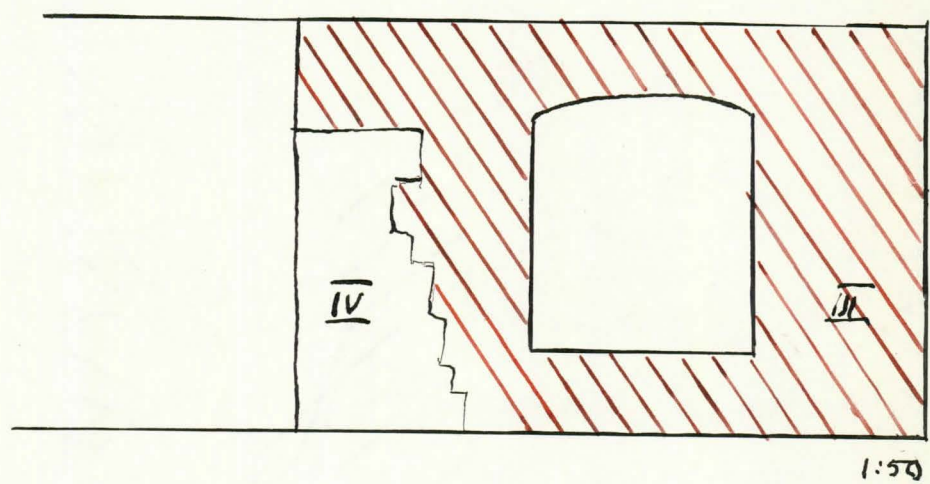
Lounaisseinä.

Seinä suurelta osalta 1800- luvun muurausta ("Engelin muurausta"), johon liittyy myös seinän ikkunakomero. Vain etelänurkassa (vyöhyke IV) sekavaa paikkaus- ja tasoitusmuurausta, jossa mahd. vanhaa seinääkin. Tätä ei vielä tarkemmin tutkittu.

Ikkunakomeron luoteispuolelta poistettiin muurausta III ja voitiin todeta luoteisseinän painanteen jatkuvan 40 cm syvyisenä

t. Engelin
irustukset.

tälläkin seinällä. Muurausta poistettiin välikattoon ja toisaalta ikkunakomeroon saakka. Muuraus jatkunut todenn. varhemmin 180 cm länsinurkasta. Paljastunut seinäpinta luoteisseinän vastaavan muurauksen kaltaista.

Näkyviin tullut umpeenmuurattu ikkunakomero.

Umpeenmuurauksen päällä kalkittu savilaastirappaus. Muurauksessa käytetty jonkin verran kalkkipilkkuiista savilaastia.

- Tiilimittoja: ? x 14 x 8,5
- ? x 13,5 x 9
- ? x 12 x 9 (tumma)

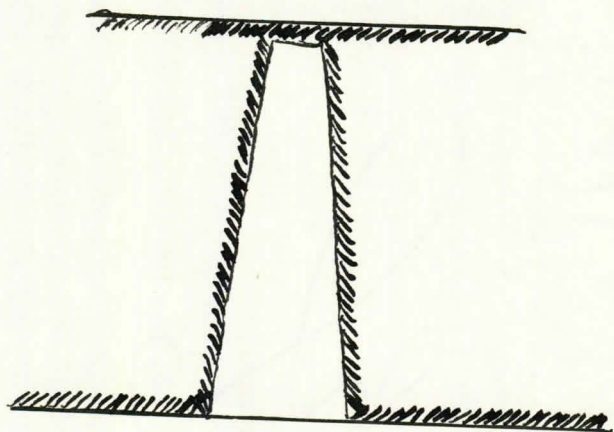
- - - - - + 14

→ nurkkaan 75cm

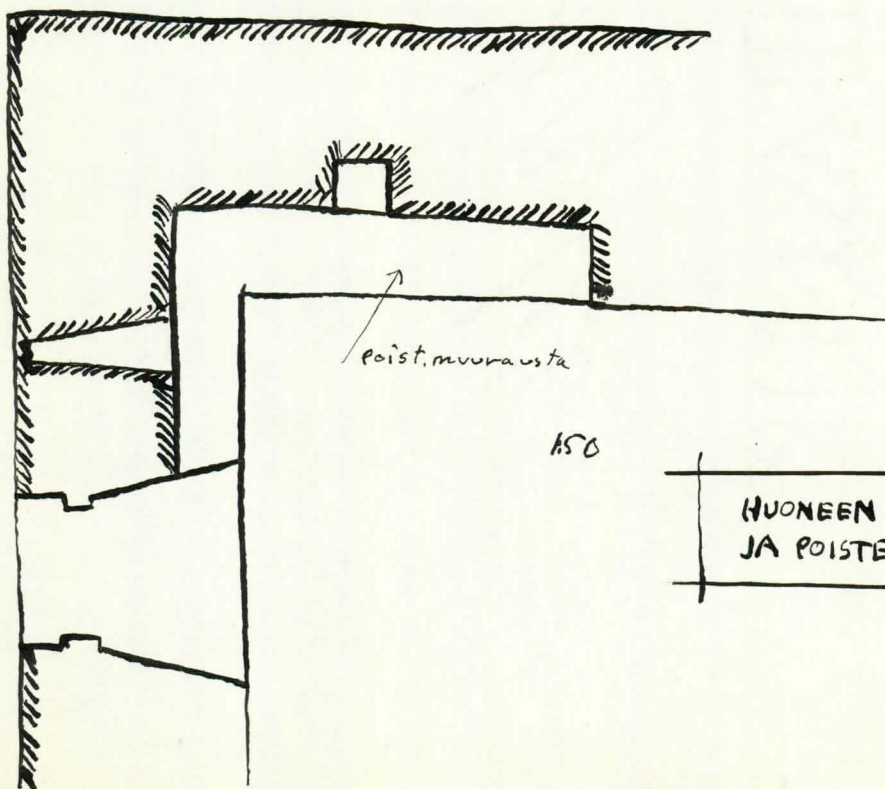
1:20

Paljastuneessa ikkunakomerotilassa täytteenä n. 30 cm paksuudelta hienoa hiekkaa ja muraa. Komero kapeni jyrkästi ulospäin. 100 cm syvyydellä oli vastassa umpeenmuuraus. Komeron leveys tällä syvyydellä 12 - 13 cm. Komeron pohja vaakasuora, mutta osittain rikkoutunut holvi laskeutuu ulospäin.

IKKUNAKOMERON
POHJA.

1:20

1:50

HUONEEN LÄNSIMURKKA
JA POISTETUT VERHOMUURAUKSET

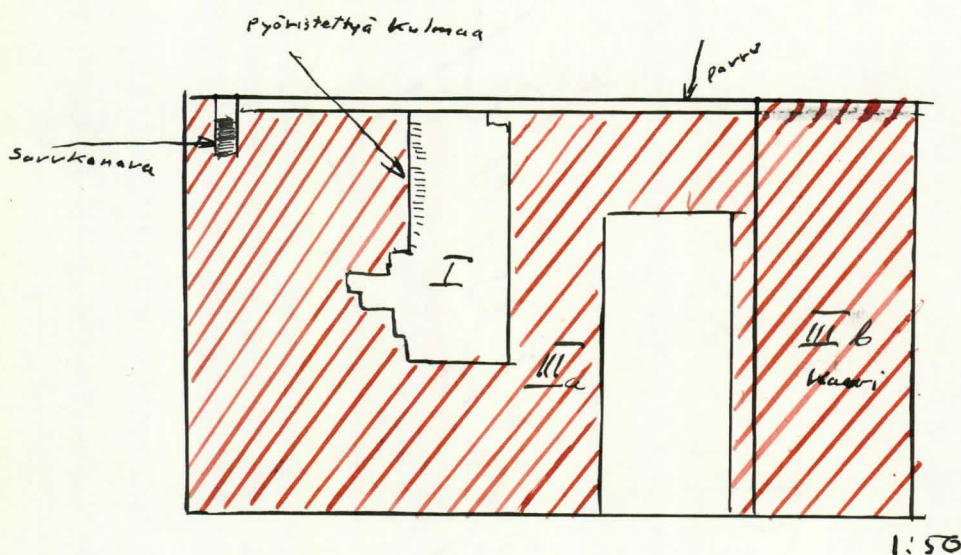
Koillisseinä.

Seinä suurimmalta osalta muurausta III (1800- luku, Engel).
Luoteisseinän puolella (vyöhykkeen I ja nurkan välillä) sa-
vutorvimuuraus ja seinän kaakkoispään muuraus on oven puh-
kaisemisen yhteydessä syntynyttä.

Muuraus III juoksulimitystä ja sekavaa paikkausta. Laasti on
tummaa, kalkkipilkkuaista.

Tiilimittoja:

(a,b)	30,5 x ? x 9	30 x ? x 7,5	(c, kaari)
	30,5 x ? x 9	? x 15 x 8	30,5 x 16 x 7
	30,5 x ? x 8,5	? x 15 x 8	30,5 x 16 x 6,5
	30,5 x ? x 8	? x 15 x 8	30 x 15 x 7,5
	30,5 x ? x 8	? x 14 x 8	30 x 15 x 6,5
	30 x ? x 8	? x 14 x 7,5	29,5 x 15 x 7,5
			29,5 x 15 x 7
			29,5 x 14,5 x 7

Muuraus I vanhaa seinäpintaa. Vyöhyke rajoittuu luoteessa
yläosaltaan saumaan, myös kaakkoissuuntaan se päättyy jyr-
kästi pystysuoraan saumaan.
Avattaessa 1800- luvun muurausta vyöhykkeen I kummaltakin
puolelta voitiin todeta, että se oli tavallaan pilasteri-
mainen osa, jota rajoitti pykälä molemmin puolin. Luoteis-
puolella on ollut komero, jonka pohja on korkeudella + 13,95.
Sen korkeus on ollut 45 cm ja leveys n. 35 cm. Luoteispuoli-
nen seinämä on rikottu 1800-luvun savutorvimuurausten yhtey-

dessä . Komeron syvyys 30 cm. Peräseinä slammattu. Komeron pohja ja yläreuna osittain rikottu. Pilasterimaisen osan kaakkoispuolella voitiin todeta myös samanlaisen pykälän olemassaolo. Toistaiseksi sitä avattiin vain hyvin vähän, mutta voitiin todeta varsinaisen pykälän seinän olevan ohu-esti savilaastilla rapatun ja kalkitun.

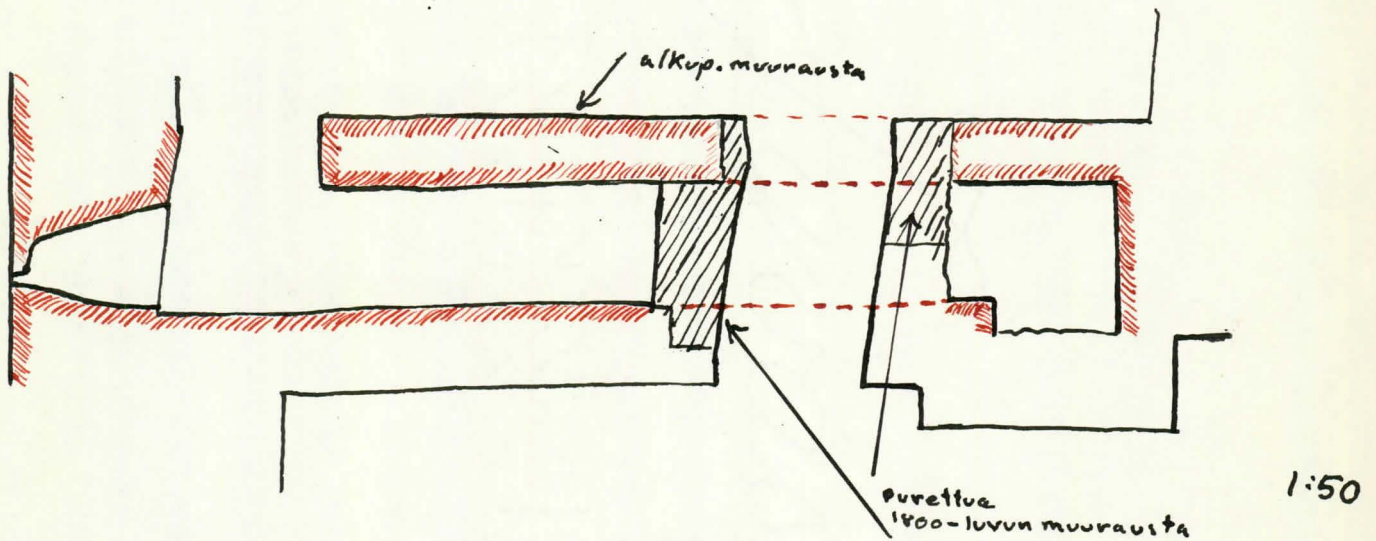
KÄYTÄVÄ 44 a

Antero Sinisalo 1956

lokku 1956.

Ovikäytävästä 44/43 avattiin kummatkin seinät ja purettiin osittain käytävän puukatetta. Samoin oven yläpuolella (huoneessa 44) olevaa 1800-luvun muurausta.

Tällä tavoin saatiin yhteys käytävään 44 a, jonka kulun kyseinen ovikäytävä oli katkaissut. Ovikäytävän kaakkoispuolella oli säilynyt myös lyhyt matka käytävää ja sen käänne, jossa käytävän suuta kääntyy lounaaseen.

Käytävän seinien ja holvin tiilimittoja:

29 x ? x 9	28 x ? x 10,5	27,5 x ? x 9
29 x ? x 9	28 x ? x 10	27 x ? x 9,5
28,5 x ? x 10,5	28 x ? x 9,5	? x 14,5 x 10,5
28,5 x ? x 10	28 x ? x 9,5	? x 14,5 x 10
28,5 x ? x 9,5	28 x ? x 9,5	? x 14,5 x 9
28,5 x ? x 9,5	28 x ? x 9,5	? x 14 x 10
28,5 x ? x 9,5	27,5 x ? x 9,5	? x 14 x 9,5
28,5 x ? x 9	27,5 x ? x 9	? x 14 x 9,5
28,5 x ? x 8,5	27,5 x ? x 9	? x 13 x 9,5

Seinä 44/44 a kolmen tiilen leveyden paksuinen.

Käytävän koillinen seinä säännöllistä munkkilimitystä, tasatut saumat. Vaikuttaa aina olleen slammaamaton. Käytäväs-

220
209

tä huoneeseen 44 johtavan aukon kaakkoispuolelta alkaa 50 cm levyinen rapattu ja kalkittu vyöhyke, joka todenn. paikasta.

Lounaisseinää korjattu 1800-luvun alussa (Engeliä varhemmat korjaukset), silloin myös rapattu.

Käytävän mutkassa, joka oli säilynyt uuden ovikäytävän toisella puolella on seinäpinnassa jälkiä kalkituksesta. Limitys ei myöskään täysin säännöllistä.

Sekä luoteis-kaakkoissuuntaisen, että koillis-lounaissuuntaisen holvin kanta korkeudella + 13,60 - 13,65.

Koillis-lounaissuuntaisen käytävän katkaiseva 1800-luvun umpeenmuuraus liittyy huoneen 43 kaakkoisseinän tilalla nykyolevan holvikaaren muuraukseen.

Tiilimittoja:

30 x ? x 7,5

30 x ? x 7

29 x ? x 7

? x 15 x 7

? x 14,5 x 7

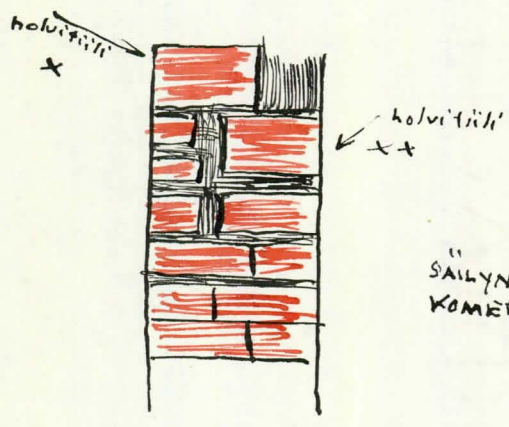
Ikkuna kohdassa, missä käytävän koillisseinä katkaistu ovikäytävän kaakkoisseinällä on jäännös vanhasta ikkunasta. Sen kaakkoispuolelta osittain säilynyt, samoin holvin kanta.

liite.

Ikkunassa ollut porrastettu holvi, mutta ikkunapenkin muodosta toist. vaikea sanoa mitään varmaa.

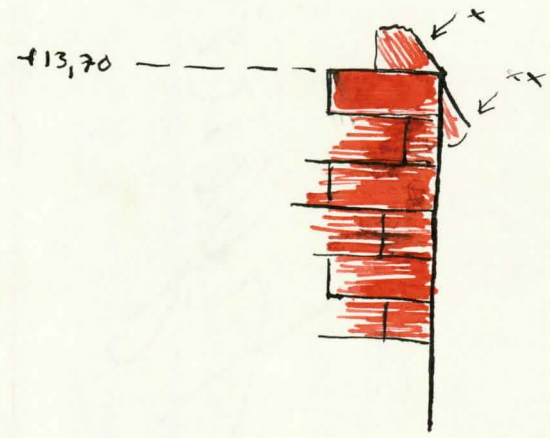
Säilyneen seinäpinnan päällä kalkitusta.

IKKUNAKOMERO

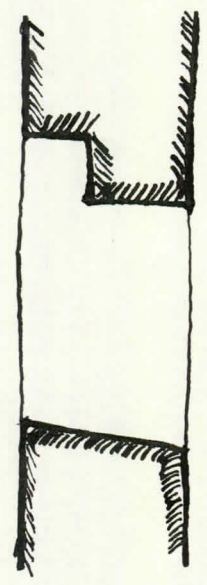
"SÄILYNYT IKKUNA -
KOMERON KAARKOISSRINA"

1:20

SÄILYNYTÄ
IKKUNAMUURAUSTA
HUONERN 44 PUO-
LELTA

1:20

OLETETTU
LEIKKAUS
1:20

H U O N E

45

Antero Sinisalo 1956

Oviaukko 45/46

muistiinpa-
1955.

Jatkettiin vuonna 1955 aloitettua ovikäytävän luoteisseinän purkamista. Poistettiin tämä 1800- luvun muuraus kokonaan ja saatiin esille hyvin säilyneenä vanhan yhteyskäytävän seinä ja osa säilynyttä holvia. Laasti kova, tasainen ja mustahiekkainen. Yleisväri vaalean harmaa. Muuraukseen käytetyt tiilet keskiaikaista tyyppiä, jostain purettuja ja hyvin puhdistettuja. Tiilimittoja: 28,5 x 14 x 10

28 x 14,5 x 10

28 x 14 x 10

28 x 14 x 10

28 x 14 x 9,5

Samalla purettiin poistettuun 1800- luvun seinään liittynyt lattia, joka oli osittain kahden osittain yhden tiilikerroksen vahvuinen. Tämän alta tuli näkyviin vanhan ovikäytävän seinään liityvä tiilitaso, johon myös II- kerroksesta nouseva hissikuilu päättyy.

Vanhan ovikäytävän lounaisseinä hävinnyt uuden ovikäytävän tieltä.

Länsinurkka.

1800- luvun verhomuurauksesta kaakkoisseinältä poistettiin 70 - 80 cm levyinen osa koko seinän korkeudelta. Tämä muuraus oli 85 cm paksuinen ja siinä oli alaosassa kaksi- ja yläosassa kolme savutorvimuurausta.

Laasti harmaa, mustahiekkainen, selviä kalkkipilkkuja. Samaa laastia kautta seinän.

Muurauksen tiilimittoja pintakerroksessa (tummaksi poltettuja): 29 x 15 x 8

29 x 14,5 x 8

29 x 14 x 8,5

28,5 x 14,5 x 8,5

28 x 14,5 x 8

Syvemällä muurauksessa myös vanhempien tiiltien paloja (keskiaikainen tyyppi).

Varsinaisessa seinässä hallitsevana tiilikoko:

- 31 x ? x 7 ? x 15,5 x 7
- 30,5 x ? x 7 ? x 15,5 x 6,5
- 30 x ? x 7 ? x 15,5 x 6,5
- 30 x ? x 6,5 ? x 15 x 7

Seinän alaosassa (150 cm korkeudelle lattiatasosta) myös käytettyjä vanhempia tiilityyppejä.

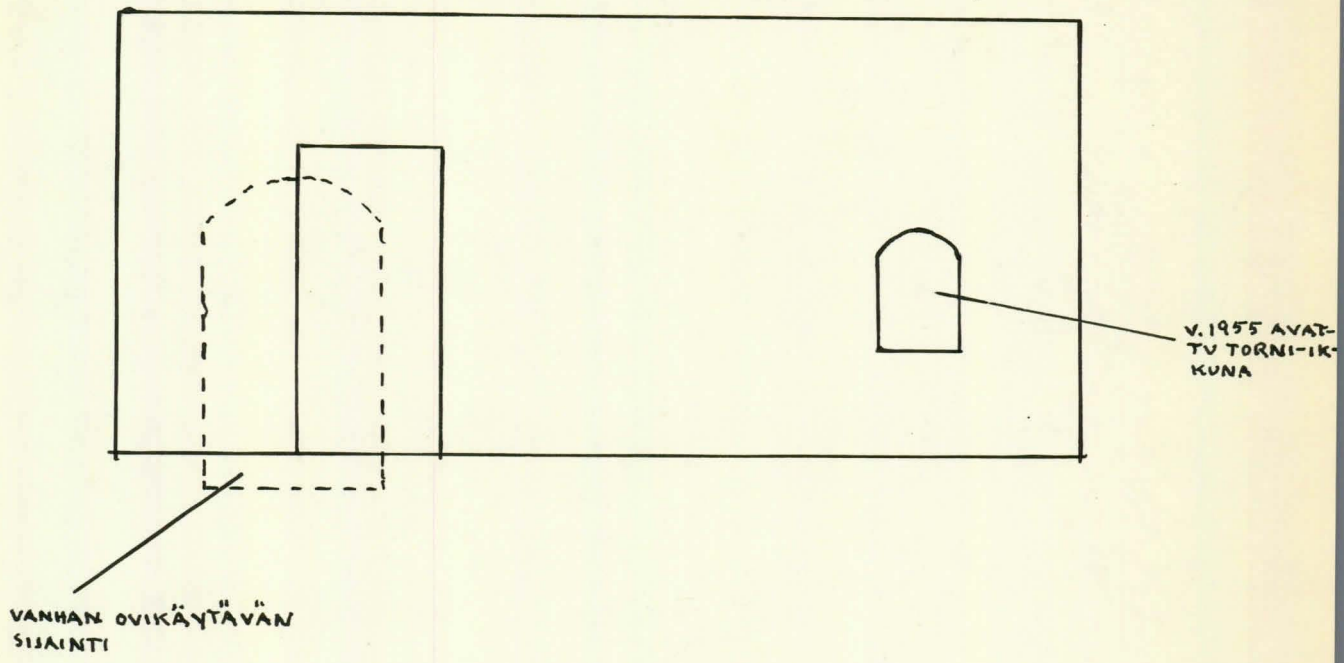
Puretun osan ylimmät tiilikerrokset muurattu varsinaisen seinän hallitsevalla tiilikoolla.

Puretun seinäosan takana tavanomainen 1720- luvun tiilikerroksen vahvuinen seinä.

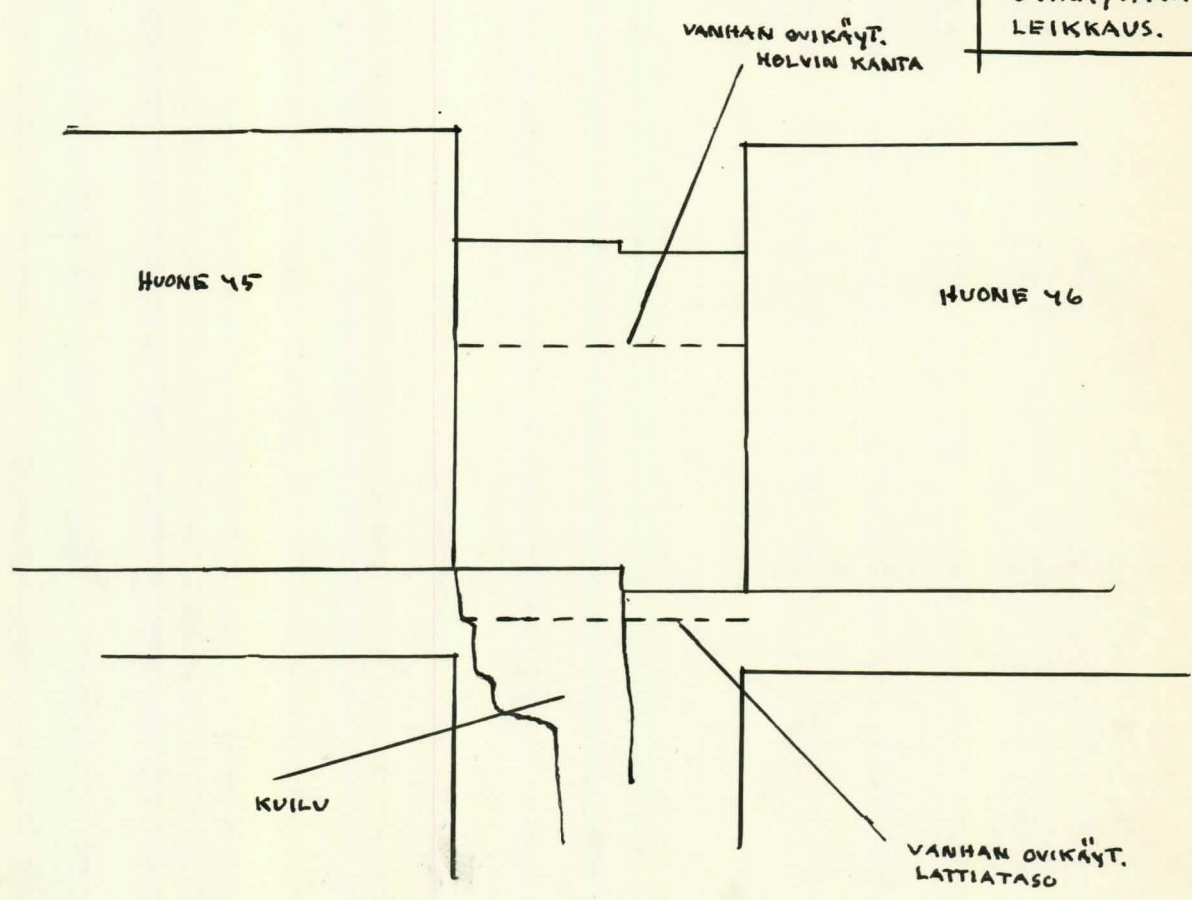
Samalla purettiin vintin puolelta savutorvien kaartuva jatko, joka johti savutorvet tornin lounaisseinään.

HUONE 45
1:50

KOILLISSEINÄ

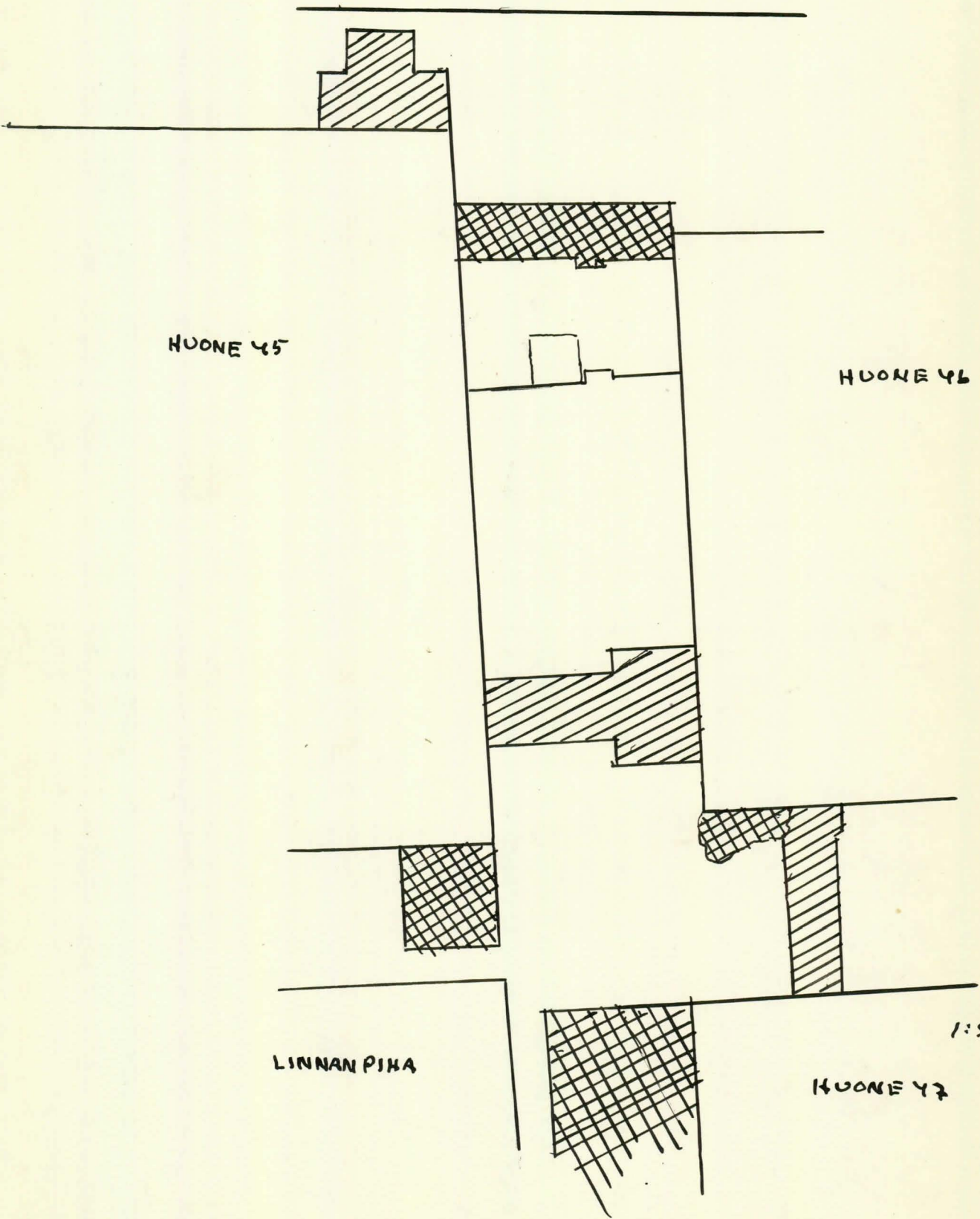

OVIKÄYTÄVÄ 45/46
LEIKKAUS.

HUONE 45. POISTETUT MUURAUKSET.

1955 1956

1:50

H U O N E 46

Antero Sinisalo 1956

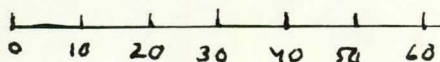
inäkuu 1956.

Ovikäytävä 46/47.

Ovikäytävän koillisseinän uuden muurauksen purkamista jatkettiin loppuun.

Paljastunut vanha seinäpinta kalkkislammattu. Limitys lähinnä munkkilimitystä (28 x ? x 10; 28 x ? x 9; 27,5 x ? x 10; ? x 14,5 x 10; ? x 14,5 x 10). Holvin kanta ja yksi holvi-tiilirivi säilynyt. Holvi alkaa n. 140-145 cm ovikäytävän nyky. lattiatasosta.

HOLVIN KANNAN JA TYNGÄN
LEIKKAUS OVIKÄYTÄVÄN
KESKIKOHDALTA

Lounaisseinän uusi muuraus purettiin myös, lukuunottamatta viittä alinta tiilikerrosta. Vanhaa ei ollut tällä puolella säilynyt, vaan vastaan tuli "valkoisella" laastilla sidottu seinätäyte.

Ovikäytävän puukate ja sen päällinen irtotäyte pudotettiin. Holvin jäännöksiä ei ollut säilynyt. Näkyviin tuli tavallinen seinätäyte, joka on ollut holvin yläpuolella.

Nyky. ovien pielet jätettiin paikoilleen tukemaan oven päällistä seinää.

Uudet seinät oli muurattu harmaalla 1800-luvun laastilla. Tumma hiekka, kalkkipilkkuja, tasainen seos. Tiilimittoja:

30 x ? x 7
30 x ? x 6,5
29 x ? x 8
29 x ? x 7,5
? x 15 x 7,5
? x 15 x 6,5

Mukana pari keskiaikaista tiiltä.

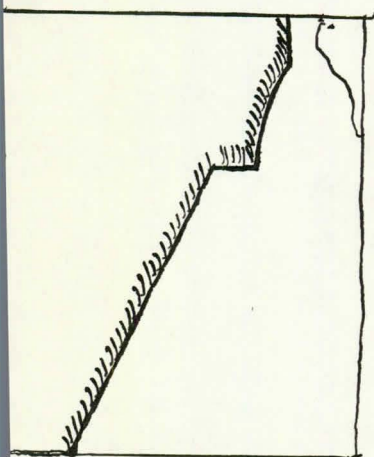
Kaakkoisseinä, etelänurkka.

3. valokuva
3. Tiiliöitat, laasti ja muurauksen laatu selitetty vuoden 1955 muistiinpanoissa, Savutorvien teon yhteydessä syntynyttä 1800-luvun muurausta poistettiin seinän alaosasta ja ikkunan alta aina seinätäytteeseen saakka. Seinän yläosaan jätettiin toistaiseksi 3-kanavaisen savutorven muurausta.

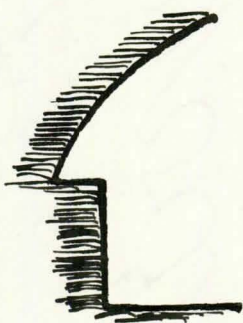
Koillisseinän ikkunakomero.

valokuva
Umpeenmuurauksen tiilimitat ja laastinselitys vuoden 1955 muistiinpanojen yhteydessä.

Umpeenmuuraus poistettiin aina seinän ulkopintaan saakka. Ulkopuoliseen umpeenmuuraukseen tehtiin vain pieni aukko. Uuden ikkunakomeron seinä jätettiin melkein kokonaisuudessaan paikoilleen. Umpeenmuurattu ikkunakomero oli kokonaan täytetty lujalla tiili- ja laastitäytteellä.

SÄILYNEEN OSAN
POHJA.

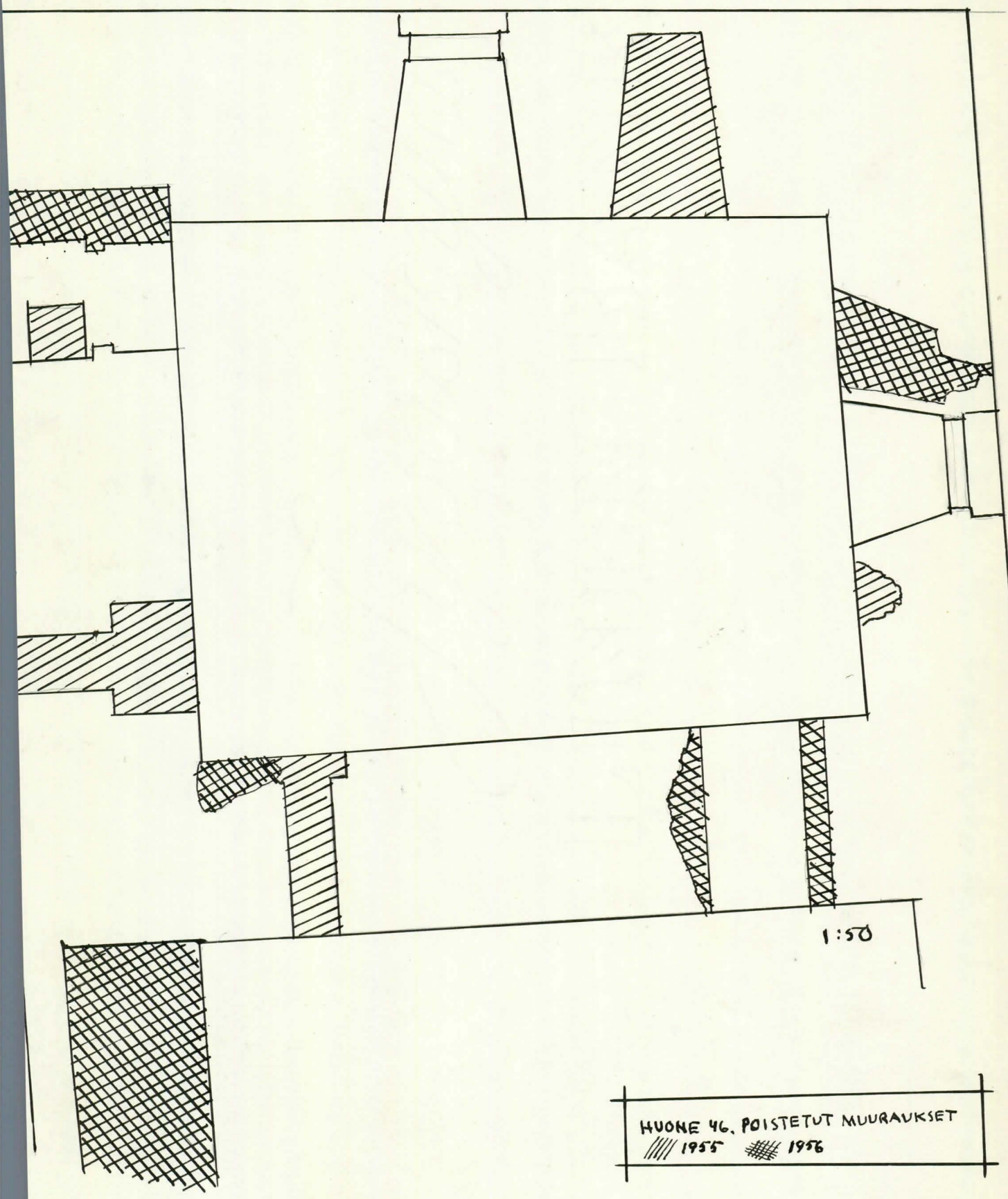

KOMERON LEIKKAUS
65cm SYVYYDELLÄ

1:25

Komero rapattu ja pohjattu uudelleen 1800-luvun alkupuolella. Tämä pohja osittain säilyneenä n. 70 cm nyk. huoneen lattia-
tasosta. Tehty tummiksi poltetuista tiilistä, jotka hakattu
2 - 3 cm liuskoiksi. Tiilit tavallisia 1800-luvun tiiliä
(30 x 14). Laastia käytetty runsaasti; harmaata, mustahiek-
kaista, kalkkipilkkuja. Laasti samaa kuin seinien rappaus.

Alla jäännöksiä vanhasta komeron pohjasta. Valkoinen hiekka-
laasti, ruskea hiekka.

1:50

HUONE 46. POISTETUT MUURAVUKSET
/// 1955 # 1956

H U O N E 47

Antero Sinisalo 1956

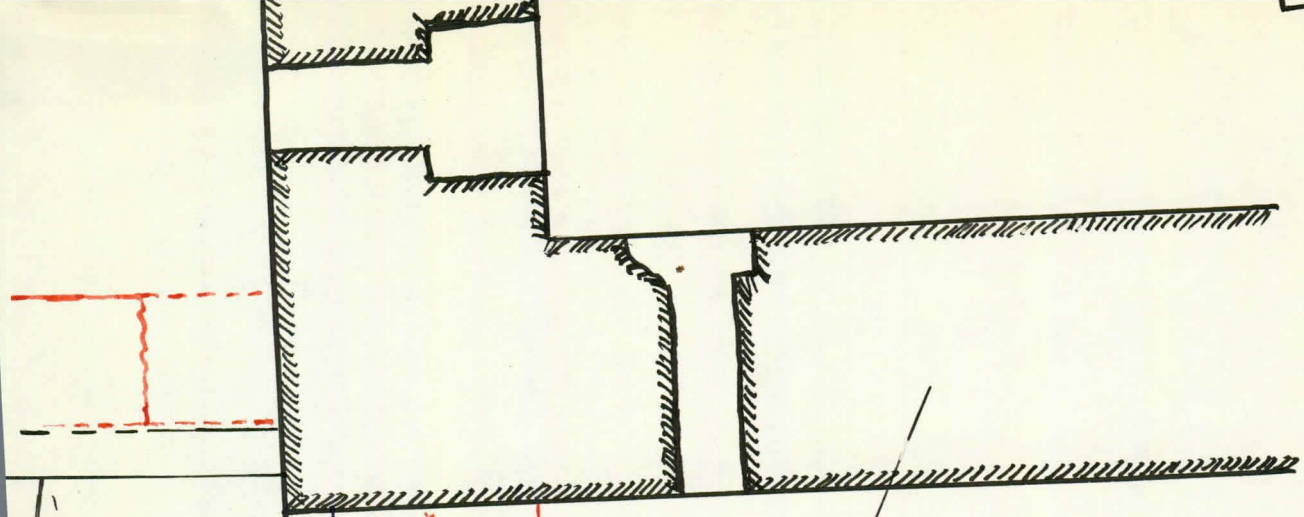
Lounaisseinä. Lounaisseinässä jatkettiin 1800- luvun muurauksen poistamista. Koko 1800- luvun muuraus seinän kaakkoispuolella olevasta savilaastipilarista lähtien purettiin länsinurkkaan asti. Länsinurkassa kulki savutorvi. Seinä n. 80 cm paksu (n. kolme tiilen pituutta).

Tiilimittoja: 30 x 16 x 8
 30 x 16 x 7,5
 30 x 16 x 7
 30 x 15 x 8
 30 x 14,5 x 8,5
 29,5 x 15 x 8
 29 x 15 x 7,5
 28,5 x 15,5 x 8
 28,5 x 14,5 x 8,5

t.muistiin-
not 1955.

Laasti ns. XL- laastia. Ikkunakomero sen sijaan myöhempää ns. XT laastia. Seinä rakennettu (Engel) tynnyriholvin varaan, joka katkaisee portaiden 29 b aikaisemmin avoimen nousun. Holvin alle jätetty lankuista rakennettu muottirakenne paikoilleen, sillä portaiden alapää muurattiin samalla umpeen. Portaot ovat varhemmin jatkuneet vain II kerroksen korkeudelle, mutta 1720- luvulla ne jatkettiin korotettuun IV kerrokseen. Tutkimuspiirustuksesta selviää holvin ja portaiden yläosan rakenne. Holvi ja sen alainen puurakenne purettiin ja portaot avattiin kokonaisuudessaan. Kaikki 1800- luvun muuraus savilaastilla muurattuun pilariin saakka poistettiin. Savilaastipilari on rakennettu portaiden III kerroksen tason holvin varaan.

Koillisseinä, pohjoistornin seinä, jatkui 1800- luvun muurauksen takana ehjänä savilaastilla muurattuun 1700-luvun seinään saakka.

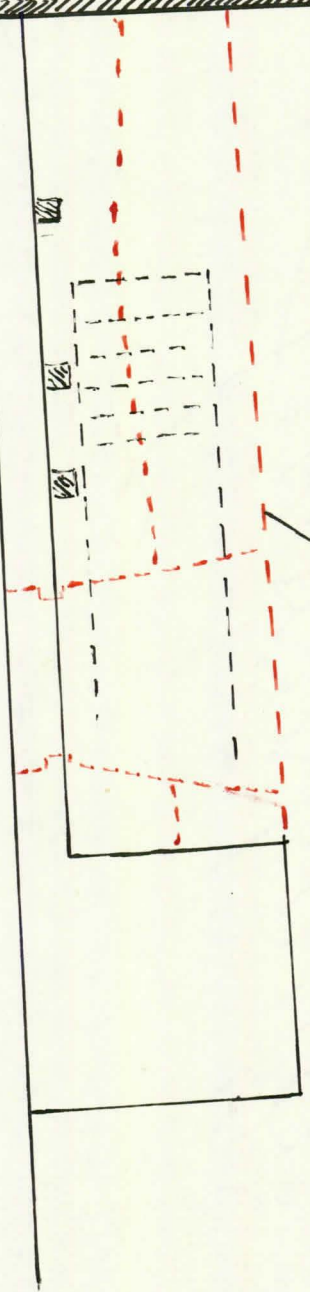

Keskiaikais-
ta muraia.

HUONE 47 " " LOUNAISSEINA 1:50

laasti-
muraus

1800-luvun
muraus

H U O N E 48

Antero Sinisalo 1956

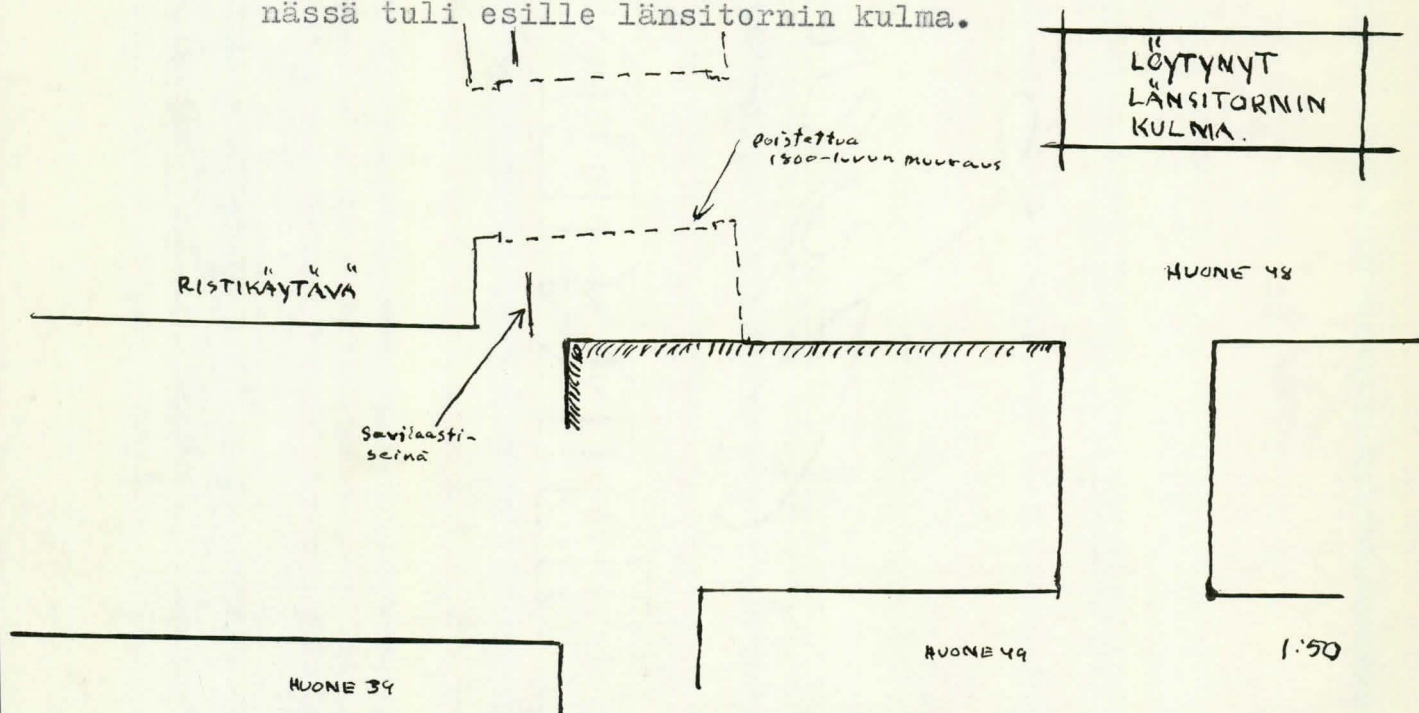
Loput huoneen kaakkois- ja lounaisseinän 1800- luvun seinäpeitteestä poistettiin.

Huoneen lounaisseinästä purettiin eteläkulmasta alkaen 1800- luvun muurausta aina ovikäytävän luoteisseinän tasolle asti (n. 180 cm). Varsinainen seinä, Engelin aikuinen, oli paksuudeltaan n. 75 cm ja sen ja 1700- luvun savilaastiseinän välissä oli tyhjä tila. Savilaastiseinä oli 135 cm syvyydellä.

Ovikäytävä oli myöhempää 1800- luvun muurausta. Ovikäytävän paikalla oli Engelin piirustuksissa ikkuna, joka antoi matalamman ristikäytävän katon yläpuolelle.

Näkyviin tulleessa, 1800- luvun muurauksen takana olleessa, huoneen kaakkoisseinässä oli samanlainen slammauspeite kuin seinän muussakin osassa.

120 cm etäisyydellä lounaisseinän sisäpinnasta kaakkoisseinässä tuli esille länsitornin kulma.

Kaakkoisseinän koillispään käytävän avaaminen kuvattu huoneen 49 muistiinpanoissa.

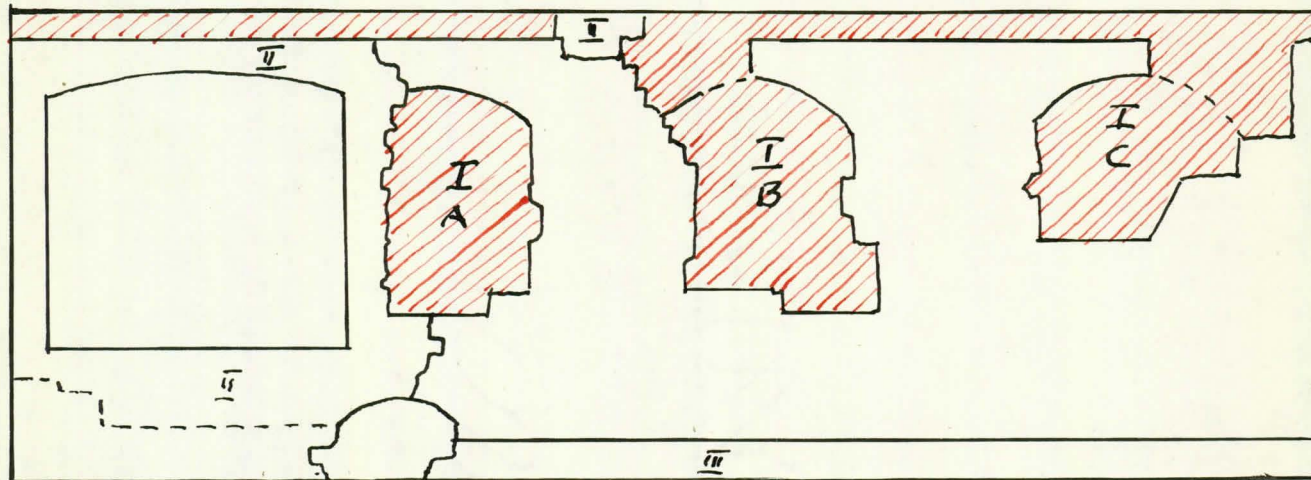
H U O N E 49

Antero Sinisalo 1956
Aarne Heimala

Koillisseinä.

näkuu -56.

Umpeenmuuraukset ja paikkausmuuraukset.

1:50

Muuraus I. 1800-luvun renessanssilimitystä. Muuraukset merkitty piirrokseen punaisella. Katkoviiva osoittaa poistettujen umpeenmuurausten rajan.

Laasti kalkkipilkkuinen, rakeinen, ruskehtava hiekka (x1-laasti); 1840-lukua.

Tiilimittoja:

Ump.muuraus A.	Ump.muuraus B.	Ump.muuraus C.
30,5 x ? x 7,5	32 x ? x 7,5	31 x ? x 7
30 x ? x 8	31,5 x ? x 7	30,5 x ? x 7,5
30 x ? x 7,5	31 x ? x 7,5	30,5 x ? x 7
29 x ? x 8,5	31 x ? x 7	30 x ? x 7
29 x ? x 8,5	31 x ? x 6	29,5 x ? x 7
28,5 x ? x 9	30,5 x ? x 7,5	29,5 x ? x 7
28 x ? x 8,5	30,5 x ? x 8	29 x ? x 7,5
? x 15,5 x 7,5	30 x ? x 7	? x 15 x 7,5
? x 15 x 8	30 x ? x 7	? x 15 x 7,5
? x 15 x 8	30 x ? x 7	? x 15 x 7
? x 14,5 x 8,5	29,5 x ? x 7	? x 15 x 7
? x 14,5 x 8,5	? x 15 x 7,5	? x 14,5 x 7
? x 14,5 x 8,5	? x 15 x 7,5	? x 14,5 x 7,5
? x 14 x 8	? x 15 x 7	? x 14,5 x 7,5
	? x 15 x 7	? x 14,5 x 7,5
	? x 15 x 7	? x 14,5 x 7,5
	? x 15 x 7	? x 14 x 7,5

4.7.-56.

Alettu poistaa huone 49 koillisseinän umpeenmuurauksia, ne ovat ehkä 1840- luvulta. Muuraus II on mahd. 1880- luvulta. Umpeenmuurauksia poistettu kaariaukkojen kohdalta ja jätetty samalla muu osa kantamaan.

Lattiataso on ollut piirrookseen merkityssä vyöhykkeessä III näkyvän kaariaukon yläpuolella. Kyseinen kaariaukko antaa porrastilaan 29 a. Sen avaamisesta maininnat 29 a:n muistuinpanojen yhteydessä.

Seinän umpeenmuuraukset I A, I B ja I C osoittautuivat umpeenmuuratuiksi komerotiloiksi, joista I A:ssa on ollut ikkuna.

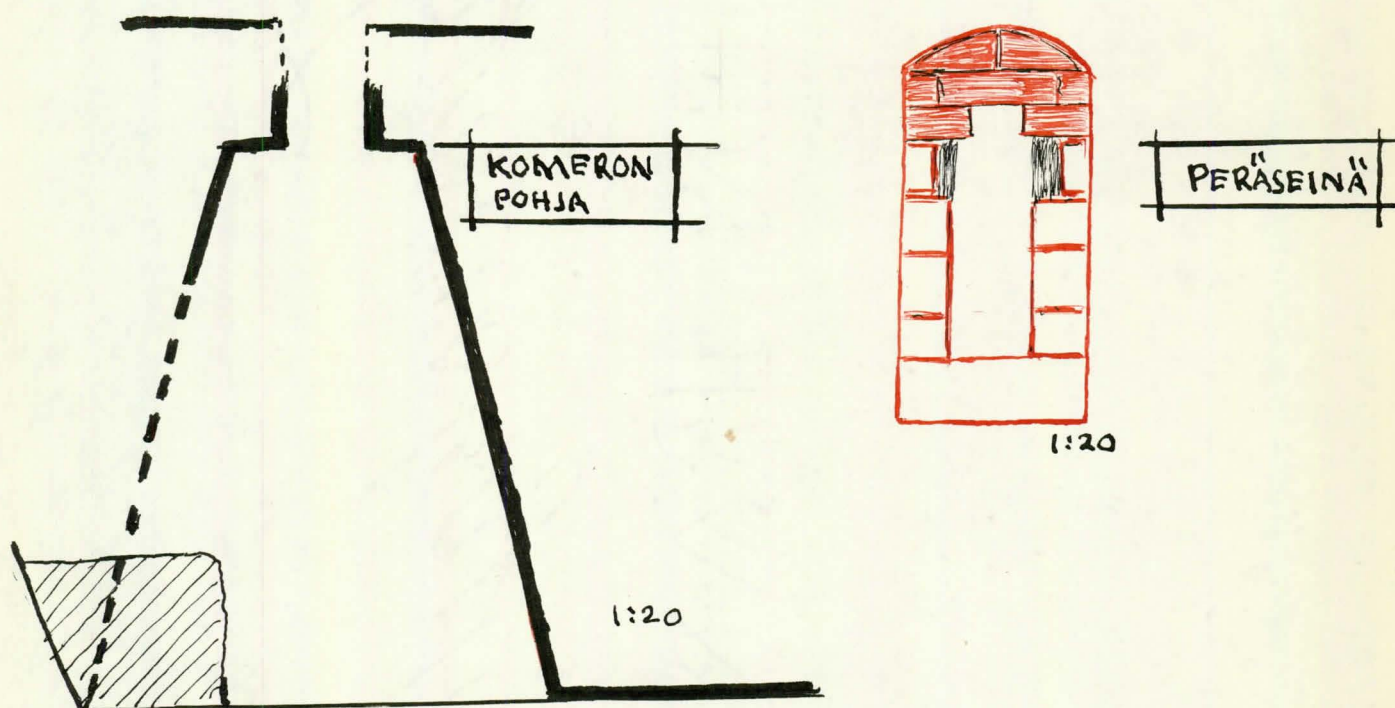
Komero I C. Leveys n. 90 cm. Korkeus kantaan 92 cm ja holvin lakeen 117 cm. Komeron peräseinä 60 cm syvyydellä, siitä säilynyt vain kaksi alinta tiilikerrosta. Yläosa rikottu ja ulos avattu aukko, joka mahd. palvellut ilmanvaihtoreikänä tai siihen suunniteltu ikkunaa. Seinän ulkopinnassa oleva umpeenmuuraus 165 cm päässä seinän sisäpinnasta. Peräseinän takana ollut tyhjä tila oli täytetty 1800- luvun karkealla harmaalla mustahiekkaisella laastilla ja tiilenpaloilla. Samalla laastilla oli muurattu komeron peräseinä kahta alinta tiilikerrosta lukuunottamatta. Tilaa rajoitti seinätäyte, siinä ollut mahd. holvi, josta ei kuitenkaan jälkiä. Varsinaisessa komerossa kaksi hyllylaudan uraa korkeuksilla 35 cm ja 70 cm laskettuna komeron pohjasta. Komeron holvin pituus 73 cm, ulottuu siis vain peräseinän syvyydelle.

Komeron pohja korkeudella + 13,30.

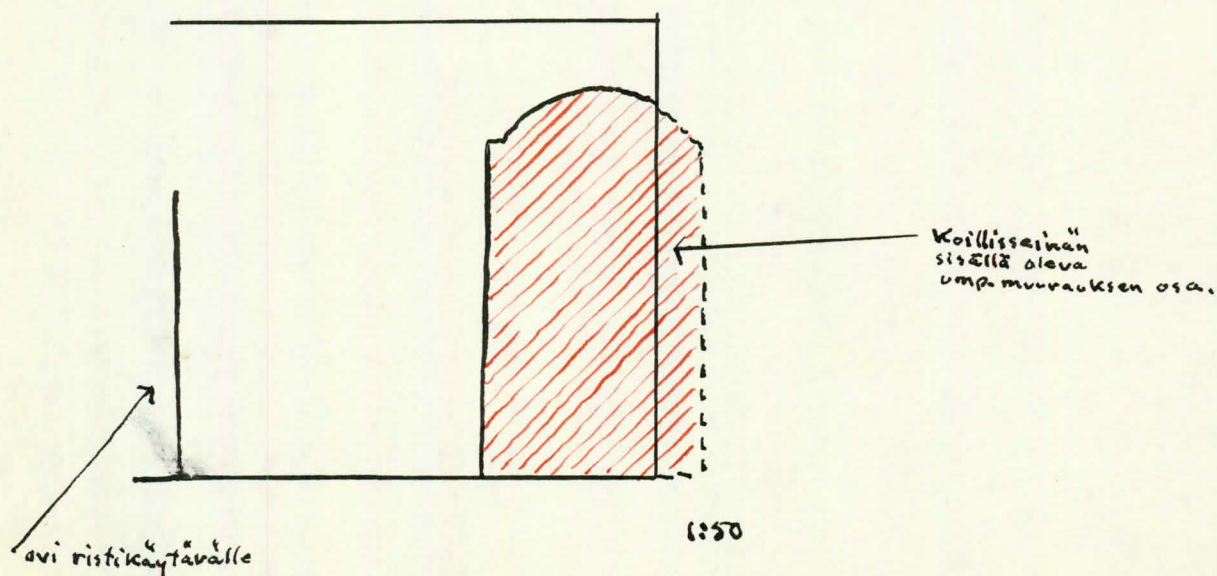
Komero I B. Komero on mitoiltaan täysin edellisen kaltainen, mutta säilynyt huomattavasti paremmin. Peräseinä, joka liitoksessa sivujen kanssa, säilynyt ehjänä. Komeron pohja sen sijaan suurelta osalta rikottu.

Komero I A. Kun umpeenmuuraus oli poistettu paljastui takaa mustunut ikkunakomero, jonka peräseinässä kapea ikkuna. Mustumisen aiheuttanut nyk. ikkunan pielessä kulkenut 1800- luvun savutorvi. Ikkunakomero poikkesi muodoltaan huomattavasti

em. komeroista, mm. se kapeni mallo voimakkaasti ulospäin. Komeron peräseinässä olevan ikkunan muoto näkyy oheisesta piirroksesta. Punaisella varjostetut tiilet liitteessä komeron seiniin. Punaisella rajoitetut eivät, joten ikkuna on alaosiltaan alkujaan ollut mahd. leveämpi. Tarkempaa tutkimusta ei vielä suoritettu. Ristinmuoto vain näennäinen sillä sakaralta vaikuttava syvennys on ollut laastilla täytetty (merkitty varjostuksella).

alkuu 1956. Luoteisseinän koillispäässä oleva oviaukon umpeenmuuraus.

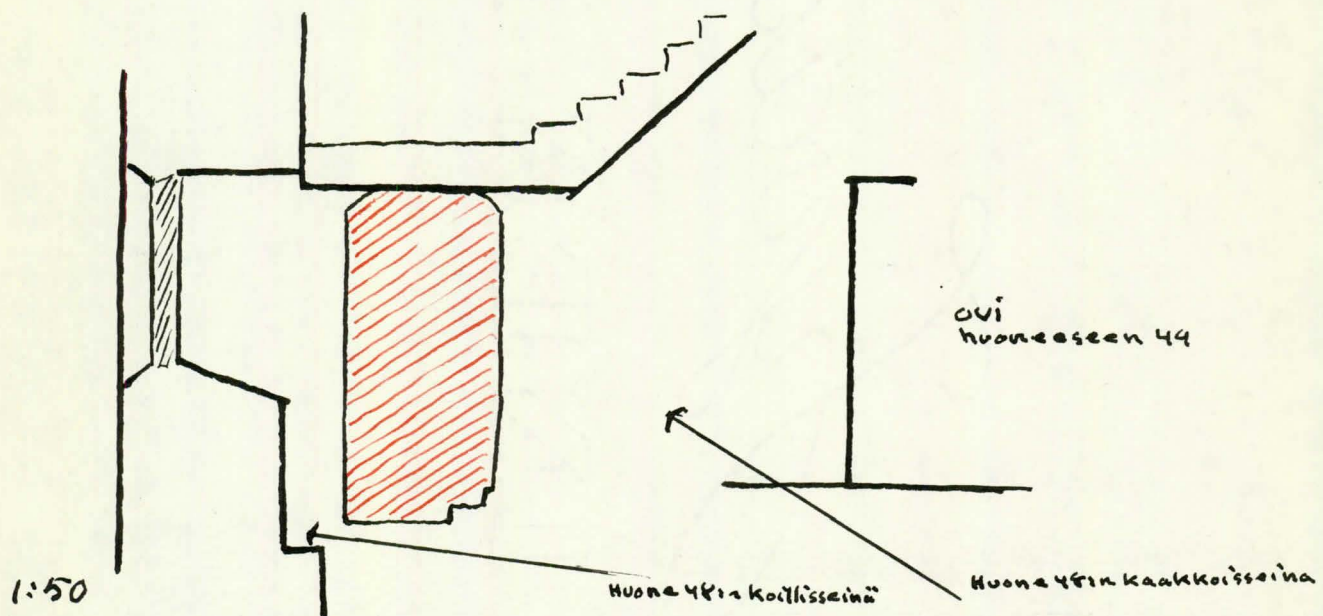
Muuraus oli 1800- luvun renessanssilimitystä. Muuraus merkitty piirroksessa punaisella, katkoviiva osoittaa sen huone 49: n koillisseinän tason sisällä olevan osan.

Laasti(xl) kalkkipilkkuisista, rakeista, hiekka ruskehtavaa (1840- luku).

Tiilimittoja:	32,5 x ? x 7	? x 15 x 7
	31 x ? x 7	? x 14,5 x 7,5
	30,5 x ? x 7,5	? x 14,5 x 7,5
	30 x ? x 7,5	? x 14,5 x 7,5
	29,5 x ? x 7	? x 14,5 x 7
	29,5 x ? x 7	

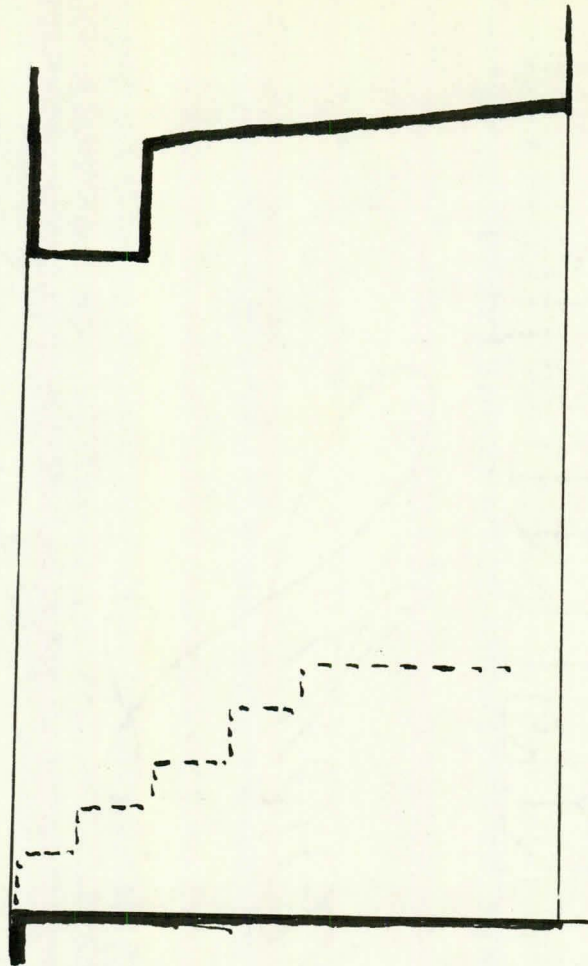
Vrt. samanlaiset umpeenmuuraukset huone 49: n koillisseinällä.

Huone 48: n puolella oleva ovikäytävän aukon umpeenmuuraus.

Muuraus oli 1800- luvun renessanssilimitystä. Laasti samaa (xl) kuin huone 49: n vastaavat.

Ovikäytävä oli läpeensä muurattu ja tämä umpeenmuuraus poistettiin kokonaisuudessaan.

OVIKÄYTVÄN
LEIKKAUS JA
SIINÄ OLLIDEN
PORTAIDEN MAHD.
KULKU

1:25

Holvi nousee huoneeseen päin piirroksen osoittamalla tavalla. Siinä mahd. ollut huoneeseen 49 päin kohoavat portaat. Tois-
taiseksi ei vielä ole tarkemmin tutkittu ovikäytävän seinis-
sä näkyviä jälkiä.

H U O N E 51

Knut Drake 1956

6.7.56

Poistettiin uuni ja 1800- luvun rappaus seinästä.

Poistettiin 1800- luvun umpeenmuuraus kaakkoisseinän seinä-
komerosta.